

T.C.

**GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

**SPOR FAALİYETLERİNDEN DOĞAN
CEZA SORUMLULUĞU**

DOKTORA TEZİ

Pınar MEMİŞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Köksal BAYRAKTAR

OCAK 2010

ÖNSÖZ

Doktora tez konumuz olan “Spor Faaliyetlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu” başlıklı bu çalışma, spor faaliyetinin ceza hukuku yönünden hukuki niteliğini ortaya koymayı ve spor faaliyetlerinde özellik arz eden bir takım fiillerin ceza hukuku yönünden incelenmesi amacını taşımaktadır. Spor faaliyetine katılan sporcu, seyirci, spor organizatörü, teknik heyet gibi kişilerin spor faaliyetleri sırasında meydana getirdikleri eylemlerinin hukuki niteliklerini ortaya koymak, spor faaliyetinde meydana gelen suçların tespitini yapabilmek ve ceza hukukunun konusunu oluşturabilecek şiddet, doping ve şike gibi fiilleri değerlendirmek üzere yaptığımız doktora tezimizde spor faaliyetlerinin ceza hukuku yönünden incelenmesi gereken bir alan olduğu ortaya konulmuştur. Doktora çalışmamızın bir bölümü TÜBİTAK Araştırma Bursu sayesinde İsviçre Neuchatel’de bulunan CIES’te Prof.Dr. Denis Oswald’ın akademik gözetiminde gerçekleştirilmiştir. TÜBİTAK’a, Prof.Dr. Denis Oswald’a ve CIES kütüphanesinde bana yardımcı olan kütüphane çalışanlarına teşekkür ederim.

Ceza hukukunu bana sevdiren, öğreten ve doktora tez danışmanlığımı üstlenerek bana yol gösterip destek veren değerli hocam Prof.Dr. Köksal Bayraktar’a minnetlerimi sunarım. Yetişmemde büyük katkıları olan ve tez konusu olan spor faaliyetlerinden doğan ceza sorumluluğunu öneren değerli hocam Prof.Dr. Duygun Yarsuvat’a da şükranlarımı sunarım. Doktora tez çalışmalarım sırasında bana destek veren değerli hocam Doç.Dr. Ümit Kocasakal’a, Yard.Doç.Dr. Vesile Sonay Evik’e, Ar.Gör.Gülşah Kurt Yücekul’a ve Ar.Gör. Güçlü Akyürek’e teşekkür ederim.

Pınar Memiş
Tarabya, 2010

ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	XVIII
RESUME	XXII
ABSTRACT	XXVII
ÖZET	XXXIII
GİRİŞ	1
I. Sunuş	1
II. İnceleme Planı ve Konunun Sınırlandırılması	3

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR FAALİYETLERİNİN HUKUKİ ÇERÇEVESİ

I. SPOR KAVRAMI VE HAKLAR İÇİNDEKİ YERİ	4
A. Kavram	4
1. Tanım	4
2. Tarihçe	8
a. Antik Çağ ve Olimpiyatlar	9
b. Orta Çağ ve Rönesans	10

c. Yeni Çağ: Modern Sporun Doğuşu ve Gelişimi	11
d. Türk Sporunun Gelişimi	13
aa. Eski Türklerde Spor	14
bb. Osmanlı Döneminde Spor	16
cc. Cumhuriyet Döneminde Spor	20
3. Spor Türleri	23
a. Bireysel Sporlar	25
aa. Aynı Yöne Doğru Bireysel Sporlar	25
bb. Karşılıklı Bireysel Sporlar	26
aaa. Genel Olarak	26
bbb. Dövüş Sporları	27
b. Takım sporları	28
c. Sıra Dışı (Ekstrem) Sporlar	28
B. Sporun Haklar İçindeki Yeri	30
1. Türk Anayasası'nda Spor	34
2. Sosyal Haklar Çerçevesinde Sporun Değerlendirilmesi	35
a. Eğitim Hakkı ve Spor	36

b.Çalışma Özgürlüğü, Çalışma Hakkı ve Spor	37
c. Sağlık Hakkı ve Spor	40
d.Görüşümüz	44

II. TÜRK SPORUNUN YAPISI VE GENEL OLARAK SPOR FAALİYETLERİNDEN DOĞAN SORUMLULUK

A. Türk Spor Kurumlarının Yapılanması	48
1. Olimpiyat Komitesi	50
a. Genel Olarak	50
b. Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi	52
2. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	53
a. Genel Olarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilatı	53
b. At Yarışlarına İlişkin Ayrık Durum	56
3. Türkiye Futbol Federasyonu	57
4. Spor Yargı Sistemi	61
a. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Yargı Sistemi	62
b. Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu	64

B. Genel Olarak Spor Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluk	68
1. Spor Faaliyetlerinden Doğan Disiplin Sorumluluğu	68
a. Teknik Kurallar	72
b. Etik Kurallar	72
2. Spor Faaliyetlerinde İdari Sorumluluk	75
3. Spor Faaliyetlerinde Medeni Hukuk Bakımından Doğan Sorumluluk	78
a. Sözleşmeden Doğan Sorumluluk	79
b. Haksız Fiilden Doğan Sorumluluk	80

İKİNCİ BÖLÜM
SPOR FAALİYETLERİNİN CEZA HUKUKU BAKIMINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

I. SPOR FAALİYETLERİNİN SUÇ GENEL TEORİSİ İÇİNDE	
İNCELENMESİ	83
A. Genel Olarak	83
B. Spor Faaliyeti ve Ceza Sorumluluğu	84
1. Fail	84
a. Spor Faaliyetinde Yer Alan Gerçek Kişiler	86
aa. Sporcu	86
aaa. Amatör Sporcu Kavramı	87
bbb. Profesyonel Sporcu Kavramı	88
bb. Teknik Heyet	89
aaa. Teknik Direktör	90
bbb. Antrenör	91
cc. Hakem	93

b. Spor Faaliyetinde Yer Alan Tüzel Kişiler: Spor Organizatörleri	96
aa. Genel Olarak Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu	96
bb. Spor Organizatörleri	99
aaa. Doğrudan Organizatör	100
bb. Dolaylı Organizatör	104
c. Seyirci	106
2. Mağdur	108
3. Spor Faaliyetlerinde Suçun Varlığı İçin Aranılan Unsurlar	109
a. Kanunilik Unsuru	109
b. Maddi Unsur	111
c. Manevi Unsur	112
aa. Spor Faaliyetine Katılanların Kasttan Dolayı Sorumluluğu	113
bb. Spor Faaliyetine Katılanların Taksirden Dolayı Sorumluluğu	114
aaa. Fiilin Taksirle İşlenebilen Bir Suç Olması	115
bbb. Dikkat ve Özen Yükümlülüğüne Aykırı Hareketin İrادی Olması	116

ccc. Neticenin İradi Olmaması ve Fail Tarafından Öngörülebilir Olması_____118

ddd. Hareket ile Netice Arasında Nedensellik Bağının Bulunması_____119

d. Hukuka Aykırılık Unsuru_____120

4. Suçun Özel Görünüş Şekilleri_____120

a. Teşebbüs_____121

b. İştirak_____122

c. İçtima _____124

C. Spor Faaliyetlerindeki Kusurlu Davranışların Ceza Hukuku Yönünden Sonuçları_____126

1. Spor Faaliyeti Sırasında Kasten İşlenen Suçlar_____127

a. Kasten Yaralama (Müessir Fiil)_____127

b. Hakaret_____132

c. Evrakta Sahtecilik_____136

aa. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Düzenlediği Belgelerde Sahtecilik_____139

bb. Türkiye Futbol Federasyonu'nun Düzenlediği Belgelerde Sahtecilik_____141

2. Spor Faaliyeti Sırasında Taksirle İşlenen Suçlar	142
a. Taksirle Ölüme Sebepiyet	142
b. Taksirle Yaralama	145
II. HUKUKA UYGUNLUK SEBEBİ OLARAK SPOR FAALİYETLERİ	148
A. Genel Olarak	148
B. Spor Faaliyetlerini “Mağdurun Rızası” ile Açıklayan Görüş	149
1. Genel Olarak	149
2. Doktrin	149
a. Mağdurun Rızasının Hukuki Niteliği	149
b. Rızanın Anlamı	152
c. Rızanın Kapsamı	153
3. Görüşümüz	158
C. Spor Faaliyetlerini “İzin Verilen Risk” ile Açıklayan Görüş	159
1. Genel Olarak İzin Verilen Risk Kavramı	159
2. Doktrin	160
3. Görüşümüz	161

D. Spor Faaliyetlerini “Hakkın İcrası” ile Açıklayan Görüş	163
1. Genel Olarak	163
2. Doktrin	164
3. Görüşümüz	165
E. Spor Faaliyetlerini “Kanunun İzni” ile Açıklayan Görüş	165
1. Genel Olarak	165
2. Doktrin	166
3. Görüşümüz	167
F. Spor Faaliyetlerinin “Örf ve Adet”e Uygunluğu	167
1. Genel Olarak	167
2. Görüşümüz	168
G. Spor Faaliyetlerinin Hukuki Niteliği Hakkında Görüşümüz	169

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CEZA SORUMLULUĞU BAKIMINDAN İNCELENMESİ GEREKEN
ÖZEL HALLER

I.SPORDA ŞİDDET	173
A- Tanım	174
B- Şiddeti Meydana Getiren Sebepler	175
1. Sporcular Arasında Meydana Gelen Şiddetin Sebepleri	175
2. Seyirciler Arasında Meydan Gelen Şiddetin Sebepleri	177
a. Genel Olarak	177
b. Holiganlık (Holiganizm)	180
C- Sporda Şiddetle Mücadelede Hukuki Durum	182
1. Avrupa Konseyinin Sporda Şiddetle Mücadelesi	185
a. Spor Karşılaşmalarında ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınılıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi	186
b. Sporda Şiddetle Mücadelede Daimi Komitenin Aldığı Bazı Tavsiye Kararları	189

2. Türk Hukukunda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi	191
a. Spor Müsabakalarında Satılması, Kullanılması ve Taşınması Yasak Olan Maddeler	193
b. Çirkin ve Kötü Tezahürat	195
c. Seyir Güvenliğini İhlal	196
d. Usulsüz Bilet Satışı	197
aa. Korunan Hukuki Menfaat	198
bb. Maddi Unsur	198
cc. Manevi Unsur	200
e. Yasak Beyan ve Demeç Verme	201
f. Yayın Yasağı	202
g. Yasak Fiiller	203
h. Spor Alanlarının Zarara Uğraması	206
aa. Spor Alanı	206
bb. Fiil	208
i. Şiddet Olaylarının Vuku Bulması	209

II. DOPİNG VE DOPİNGLE MÜCADELE	211
A. Kavram	211
B. Tarihçe	214
C. Uluslararası Düzeyde Dopingle Mücadele	216
1. UNESCO'nun Dopingle Mücadelesi	216
2. Avrupa Konseyi Sporda Dopingle Mücadele Sözleşmesi	217
3. Dünya Dopingle Mücadele Kanunu	218
D. Dopingle Mücadelede Mukayeseli Hukuk	219
1. Fransız Hukukunda Dopingle Mücadele	220
a. Fransız Spor Kanununun 232-26 Maddesi	221
aa. Maddi Unsur	222
bb. Manevi Unsur	224
cc. İştirak	224
b. Fransız Spor Kanununun 232-25 Maddesinin 1. Fıkrası	224
c. Fransız Spor Kanununun 232-25. Maddesinin 2. Fıkrası	225
d. Fransız Hukukunda Doğrudan Dopingle İlgili Olmasa da Bağlantılı Olabilecek Suçların Tespiti	226

2. İtalyan Hukukunda Dopingle Mücadele	226
a. İtalyan Hukukunda Doping Konusunda Ceza Sorumluluğu Öngören İlk Düzenlemeler	226
aa. 26 Ekim 1971 Tarihli 1099 Sayılı Kanun	227
bb. İtalyan Hukukunda Dopingle Yolsuzluğun Bağdaştırılması	228
b. 376 sayılı Dopingle Mücadele Kanunu	230
3. Anglo-Sakson Hukukuna İlişkin Bir Örnek: Amerika Birleşik Devletleri'nin Dopingle Mücadelesi	232
E. Türk Hukukunda Dopingle Mücadele	234
1. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği	235
2. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Dopingle Mücadele Yönetmeliği	238
3. Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatında Dopingle Mücadele	240
4. Türkiye Futbol Federasyonu Futbolda Dopingle Mücadele Talimatı	243
5. Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı	245
6. Dopingle Mücadele Hakkında Görüşümüz	247

III. SPORDA ŞİKE	250
A. Kavram	251
B. Şikenin Kapsamı	253
1. Şikede Yer Alan Kişiler	254
2. Şikenin Konusu	255
a. Şike ve Teşvik Primi	257
b. Şike ve Bahis	260
C. Sporda Şikeyle Mücadelede Hukuki Durum	263
1. Spor Kuralları Çerçevesinde Şikeyle Mücadele	263
2. Şikeyle Mücadelede Yapılması İstenen Yasal Değişiklikler	265
D. Şikenin Ceza Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi	266
1. Şikenin Türk Ceza Kanununda Yer Alan Bazı Suçlarla Karşılaştırılması	267
a. Rüşvet İle Şikenin Karşılaştırılması	267
b. Görevi Kötüye Kullanma İle Şikenin Karşılaştırılması	268
2. 5149 sayılı Kanunda Değişiklik Öngören Tasarıda Yer Alan Şike Suçu	271

a.	Şike Suçu İle Korunan Hukuki Menfaat	272
b.	Fail	272
c.	Mağdur	272
d.	Maddi Unsur	273
aa.	Şike Anlaşması	273
bb.	Menfaat Sağlanması	273
e.	Manevi Unsur	274
f.	Suçun Özel Görünüş Biçimleri	274
aa.	Teşebbüs	274
bb.	İştirak	275
cc.	İçtima	275
g.	Ceza	276
	SONUÇ	277
	KAYNAKÇA	282

KISALTMALAR:

AB.	: Avrupa Birliği
AGFIS	: International Sports Federations (Uluslar arası Spor Federasyonları Birliği)
AIOWF	: Association of International Olympic Winter Sports Federations (Uluslararası Kış Spor Olimpiyatları Federasyonları)
AMKD	: Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi
ASOIF	: Olimpik Yaz Oyunları Federasyonları Birliği
ANOCA	: Association of National Olympic Committees of Africa (Afrika Millî Olimpiyat Komiteleri Birliği)
AYM	: Anayasa Mahkemesi
A.Ş.	: Anonim Şirket
B.	: Bası
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
Bull.crim	: Bulletin criminel
c.	: Cilt
CA	: Cour d'Appel
Cass.crim.	: Cassation criminelle
CAS/TAS	: Court Of Arbitration For Sport / Tribunal Arbitral du Sport (Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi).
CD	: Ceza Dairesi
Chron	: Chronique

Ch. Réunion	: Chambre Réunion
Çev.	: Çeviren
D.	: Daire
E.	: Esas
EOC	: European Olympic Committees (Avrupa Olimpiyat Komiteleri)
FDT	: Federasyon Disiplin Talimatı
FIA	: Fédération Internationale de l'Automobile (Uluslararası Otomobil Federasyonu)
FIFA	: Fédération International de Football Association (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği)
FIS	: International Ski Federation (Uluslararası Kayak Federasyonu)
FISA	: Fédération Internationale des Sociétés d'Aviron (Uluslararası Kürek Federasyonu)
GSGM	: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
GSGMASDDY	: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dallarını Disiplin Yönetmeliği
GSGMTGHK	: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun
H.M.U.K	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
IFAB	: International Football Association Board (Uluslararası Futbol Birliği Kurulu)
IOC	: The International Olympic Committee (Uluslararası Olimpiyat Komitesi)
JCP	: Juris-Classeur Pénal
JO	: Journal Officiel
JOCE	: Journal officiel du Conseil Européen
JOUE	: Journal officiel de l'Union Européenne

K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
L.	: Loi
M	: Madde
MINEPS	: Ministers and Senior Officials Responsible for Physical Education and Sport
N./n./No/no	: numara
OCA	: Olympic Council of Asia (Asya Olimpik Konseyi)
ONOC	: Oceania National Olympic Committees (Okyanusya Olimpiyat Komiteleri)
PASO	: Pan-American Sports Organisation (Amerikan Spor Organizasyonları Birliği)
R	: Recommendation
PFDK	: Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu
RDPC	: Revue de droit pénal et de criminologie
Rev. Crit. De Juris. Belge	: Revue critique de jurisprudence belge
Rev. Gen. Ass. Resp.	: Revue Générale des assurances et de responsabilité
RG	: Resmi Gazete
RPS	: Revue pénale suisse
RSC.	: Revue de Sciences Criminelle
RSCP	: Revue des sciences criminelles et droit pénal comparé
s	: Sahife
SBFİHD.	: Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Dergisi

sy.	: Sayı
T.	: Tarih
t.	: Tome
TAF	: Türkiye Atletizm Federasyonu
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK/TCY	: Türk Ceza Kanunu/ Türk Ceza Yasası
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
TFFDT	: Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatı
TFFDMT	: Türkiye Futbol Federasyonu Doping Mücadele Talimatı
TMOK	: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
Trib.Civ.Brux.	: Tribunal civil Bruxelles
UEFA	: Avrupa Futbol Federasyonları Birliğinin
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Vd	: Ve devamı
yay.	: Yayın
YKD	: Yargıtay Kararlar Dergisi
YKY	: Yapı ve Kredi Yayınları
YRGY	: Yargıtay
WADA	: World Anti-doping Agency (Dünya Anti-Doping Ajansı)

RESUME

La responsabilité du fait des activités sportives est un concept nouveau en droit. De nos jours, l'activité sportive est l'un des éléments le plus populaire du monde. L'influence du sport dans la vie quotidienne est aujourd'hui considérable. Le phénomène sportif a pris une telle dimension dans nos sociétés qu'à l'instar des autres activités humaines, il a été de plus en plus pénétré par le droit commun. S'il est soumis au droit public dans son aspect organisationnel, le sport, en tant qu'activité, relève désormais fortement du droit privé. Qu'on le déplore ou qu'on s'en félicite, le fait est que le législateur français n'a pas voulu s'engager dans la voie d'un droit spécial du sport. C'est pourquoi les activités sportives sont génératrices de responsabilité civile, pénale et administrative. Seules les deux premières délimiteront le périmètre de notre étude. Si le problème de la responsabilité sportive n'est pas véritablement nouveau, on ne peut que constater le développement du contentieux tant civil que répressif. A cet égard, le droit commun du sport est un peu le sport du droit commun.

Le sport est une notion polysémique. En effet, à la différence de la République, le sport est loin d'être une notion une et indivisible. On peut l'appréhender dans ses trois aspects différents. Le premier est l'éducation physique et sportive, qui correspond à l'activité physique propre à la jeunesse et qui relève du service public de l'éducation (collège, lycée, université). Le deuxième est le loisir sportif encadré, c'est-à-dire une activité sportive de loisir, mais dans le cadre d'un statut juridique établi par l'adhésion à un club ou la détention d'une licence, sans exercice d'activité compétitive. Enfin, le troisième est celui de la compétition sportive, elle même composée de deux pôles : la compétition amateur et le sport professionnel de spectacle, dépassant ici le simple rapport activité physique/santé (en outre, il est difficile de dissocier les compétitions d'amateurs de celles de professionnels, les interactions entre les deux activités étant fréquentes).

La question des responsabilités encourues à l'occasion des activités physiques et sportives pourrait être posée aux trois niveaux. En fait, seul le dernier aspect du problème nous intéressera dans ce qui suit.

Il n'y a pas à proprement parler de droit de la responsabilité sportive. L'activité sportive est venue se ranger comme toutes les activités sociales sous le droit commun.

Etre responsable, c'est être apte à répondre de ses actes. Etre responsable civilement, c'est se trouver débiteur d'une obligation de réparer le préjudice que l'on cause à autrui.

Le droit de la responsabilité est énoncé dans les articles convenant du Code civil. Fondée sur la notion de faute, la responsabilité délictuelle ne peut en principe être invoquée si l'on peut découvrir ou constater entre l'auteur et la victime du dommage un lien contractuel (principe du non-cumul des responsabilités délictuelle et contractuelle).

Dans le cadre des activités sportives, les deux types de responsabilités sont parfaitement envisageables. Ainsi l'organisateur d'une compétition sportive est contractuellement tenu vis-à-vis des spectateurs. Il est débiteur à leur égard d'une obligation générale de prudence et de diligence, d'une obligation de moyens. Cela signifie que sa responsabilité pourra être retenue dès l'instant où la victime démontrera une faute de sa part.

Dans certains cas, c'est une obligation de résultat qui sera mise à sa charge. Il suffira à la victime de démontrer que le résultat promis n'a pas été obtenu. Les relations entre les participants (comme sportifs et arbitre) sont régies elles aussi par les règles de la responsabilité délictuelle fondées sur une faute prouvée ou présumée, conformément au droit commun.

Cependant, il est traditionnel d'affirmer qu'en matière sportive la notion d'acceptation des risques freine les actions en responsabilité. Elle consiste en une acceptation par la victime du dommage qu'elle est susceptible de subir. La jurisprudence en fait une application très sélective car elle comporte manifestement un danger pour la victime, qui risque de ne pouvoir obtenir réparation du préjudice subi. En outre, cette théorie pourrait constituer une prime à l'imprévoyance au profit

de l'auteur du dommage. Aussi les tribunaux exigent-ils que le danger ou le risque soit réel, qu'il soit connu dans toutes ses composantes par le sportif avant qu'il ne s'engage dans l'activité considérée et, enfin, que ce risque soit consciemment accepté.

Les tribunaux apprécient donc concrètement la situation respective des parties et admettent avec beaucoup de réticence l'acceptation des risques. Il n'y a pas lieu de retenir cette théorie pour les membres de l'équipage d'un voilier ayant sombré corps et biens même s'ils avaient accepté les risques normaux et prévisibles d'une compétition en mer de haut niveau, car ils n'avaient pas pour autant accepté le risque de mort qui, dans les circonstances de la cause (régate à proximité des côtes), constituait un risque anormal.

Plus largement, à considérer que le sportif n'acceptera jamais l'imprudence ou la négligence de celui à qui il se confie pour l'exercice d'un sport, il n'y a qu'un pas somme toute fort logique que les tribunaux n'hésitent guère à franchir. Les activités sportives sont également génératrices de responsabilité pénale.

C'est le plus souvent sur le fondement des articles du Code pénal réprimant l'homicide et les blessures involontaires causés par maladresse, imprudence, inattention, négligence ou manquement à une obligation de sécurité ou de prudence imposée par la loi ou les règlements que les juridictions répressives ont à connaître des activités sportives.

Il est nécessaire de distinguer la responsabilité pénale encourue par l'organisateur d'une compétition et celle du participant à une activité sportive. L'organisateur voit peser sur lui l'obligation générale de prudence et de prévoyance dont chaque citoyen est débiteur vis-à-vis d'autrui. Cette obligation peut aller bien au-delà du simple respect des règlements. Parfois, l'organisateur ne peut se dégager en démontrant pourtant qu'il a respecté les prescriptions administratives ou que le participant a accepté les risques de la participation à la compétition.

En fait, les conditions d'incrimination des délits d'homicide et blessures involontaires sont très souples ; tout se passe comme si le but premier du juge pénal était de dédommager la victime, ce qui accroît encore l'inquiétude des milieux sportifs.

Quant à la responsabilité pénale des participants à une activité sportive, il faut distinguer suivant que le sport pratiqué est ou non violent. Dans le premier cas, le participant qui blesse son adversaire ne peut en principe être poursuivi. L'auteur de la violence dommageable ne doit cependant pas s'être mis en contravention avec les règles du jeu.

Il n'existe pas de règles pénales spécifiques en droit turc qui concernent les délits commis par des sportifs, ce qui signifie que les sportifs doivent être soumis aux dispositions pénales ordinaires. Il faut donc souligner que seules les infractions commises par négligence ou celles de peu de gravité pourront tomber sous le coup de l'immunité. Il faudra alors se demander les risques et les dangers inhérents à un sport déterminé sont tels qu'ils dépassent les bienfaits qu'on peut raisonnablement en attendre. Pour résoudre ce problème, il faut examiner les cas par le principe du consentement de la victime, le principe de l'activité autorisée, l'acceptation des risques et la permission du droit.

En effet, le risque accepté n'exclut pas la possibilité de sanctionner la maladresse ou l'imprévoyance et, a fortiori, la volonté de nuire, c'est pourquoi a été condamné un joueur de football coupable de brutalités prohibées par les règles du jeu. En revanche, le fait pour un footballeur de fracturer, au cours d'une partie, la jambe d'un adversaire ne constitue pas le délit de blessures involontaires dès lors que, dans la phase de jeu au cours de laquelle s'est produit l'accident, il a, sans qu'il puisse lui être reproché une imprudence ou une négligence, pratiqué un acte autorisé par les règles du sport.

Dans les sports qui ne comportent pas précisément de violence mais qui présentent un certain nombre de dangers, comme les sports de montagne, l'imprudence ou l'imprévoyance peuvent également être retenues par les tribunaux. Le ski de fond ou l'escalade comportent, certes, des risques objectifs (tempêtes, chute de pierres) ou subjectifs (chutes). Mais si le skieur ou l'alpiniste, se fiant aux conseils d'un guide, subit un dommage par la faute, l'imprudence ou l'imprévoyance de celui-ci, les tribunaux en se livrant à une appréciation in concreto de la situation peuvent retenir la responsabilité pénale.

En revanche, lorsque le sport n'est ni violent ni dangereux par nature, les décisions de justice peuvent être sévères. La seule réalisation d'un dommage suffit

alors à caractériser l'imprévoyance, cause du préjudice. La finalité de la jurisprudence est, ici, d'assurer au mieux la réparation du préjudice de la victime.

En effet, il n'est pas exagéré d'affirmer qu'il n'y a pas à proprement parler de droit de la responsabilité sportive. C'est bien au droit commun de la responsabilité que demeure soumise l'activité sportive. Elle n'échappe donc pas à la loi commune. La pratique d'une activité sportive, par essence à risque, est l'occasion de différents préjudices causés par le sportif. Que la victime concernée soit un autre sportif, un spectateur, l'organisateur ou encore l'arbitre notamment, elle invoque régulièrement devant les tribunaux différents arguments juridiques pour obtenir une réparation du préjudice subi. Les responsabilités, qu'elles soient civile ou pénale, su sportif, en lien avec l'activité qu'il exerce, constituent une première source de contentieux. La relation entre le droit de la responsabilité et l'exercice d'une activité physique et sportive ne peut se limiter à l'unique analyse des éléments qui concernent le sportif à l'origine du préjudice qui affecte une tierce personne. Au-delà de cet analyse, d'autres intervenants sont susceptibles d'être directement concernés par une éventuelle mise en oeuvre de leur responsabilité. Tel peut être le cas des organisateurs, des spectateurs ou des arbitres, et plus généralement de toutes les personnes qui interviennent dans le cadre de l'organisation d'une activité sportive au cours de la quelle un préjudice est causé et doit être réparé.

En conclusion, la responsabilité pénale se distingue de la responsabilité civile alors que le responsabilité civile a une vocation réparatrice du dommage causé, au travers de l'allocation de dommages-intérêts, la responsabilité pénale a une fonction exclusivement punitive. Celui qui commet une infraction prend le risque outre l'engagement de sa responsabilité civile, de se voir attribuer une ou plusieurs peines: amende, emprisonnement, confiscation etc. La responsabilité pénale est intimement liée à la commission d'une infraction. La détermination du responsable dépend des règles générales relatives à la responsabilité pénale, de l'identification de celui qui commet les faits répréhensibles et de l'identification des infractions intéressant la pratique du sport comm la violence, le doping et la corruption à part les infractions contre la vie et contre l'intégrité du corps humain.

ABSTRACT

Criminal responsibility due the sportive activities is one of the recent problems of the criminal law. Sport is becoming an essential ingredient of life. It instils determination, dedication, sportsmanship, and provides for increased fitness and relaxation from otherwise hectic lives. It further enhances social interaction and development of relationships provides a sense of achievement, and improves teamwork skills. However, participation in sport undoubtedly involves elements of risk of injury, and where there is negligence there is scope in the sporting arena for those harmed to take legal action.

The law of negligence applies even to those engaging in risky games. Several other causes of action under tort, contract and criminal law are also applicable. Liability can further arise vicariously and under health and safety regulations. Consequently, there have been outcries that tort law in particular has gotten out of hand, with the potential result of forcing numerous sporting organizations and recreational facilities to cease operation.

Previously, contact sports players rarely sought compensation for their injuries because it was generally accepted that they had assumed the risk of injury when they agreed to compete. Athletes are increasingly asserting that injury suffered was the result of an intentional act of another, or the injury was exacerbated by negligence. It is evident that balance needs to be struck between allowing valid victims of negligence in sport to claim damages, with the fact that there are genuine inherent risks in sport and that individual responsibility needs to be taken for injuries sustained as a result.

There is a real risk that, if this balance is not struck, participation in the socially desirable and physically beneficial activity of sport could decline. It is suggested that claims of a tort insurance crisis were unfounded, and whilst certain reforms were desirable, their drafting has the potential to significantly swing the

balance in favour of defendants. While emphasis on individual responsibility was crucial, the reforms could considerably restrict genuine victims of negligence from succeeding in their valid claims.

The following includes an examination of the state of the law of negligence as it applies to sport, defences available, criminal issues, public policy affecting the law, recent legislative amendments, and proposed methods of reducing negligent liability arising in the course of sporting endeavours.

Negligence has been described as conduct that falls below the standard regarded as normal or desirable. Recent examples of successful negligence actions in sport include an amateur golfer held liable for failing to ensure it was reasonably safe to strike a ball before playing off which consequently stuck another golfer on the course ahead causing serious injury and liability arose where a young rider in a motor cross event was seriously injured after falling off a jump and being struck by a following motorcyclist. It was held there were insufficient safety marshals present to warn following riders a fall had occurred.

Finding that a duty of care exists is the first step in maintaining a negligence claim. The following is a list of recognised duty of care relationships attributable to sport: Occupiers of sporting facilities owe a duty of care to all those on the premises to make safe what would otherwise be unsafe and to guard against dangers. A sport supervisor has a duty of care to participants and spectators. Such supervisors include trainers, managers, medical advisors, administrators/organisers of events and volunteers. Participants owe one another a duty to prevent foreseeable risks of injury. This is also owed to officials and spectators.

Recent legal decisions have held that referees and other match officials also owe a duty to participants to ensure the rules of the game are enforced and to penalise those infringing them. The standard of such care includes, vigilant supervision, proper training, providing adequate medical care and warning of the latent dangers of the sport.

Employers can be vicariously liable for the sports person's actions where they have encouraged the act in question or it is regarded as part of the ordinary course of

the employment. On the duty owed between participants, this includes assessing the type of activity, the age of the participant, the ability of the participant, and the coach's, instructor's or administrator's level of training and experience. As there are differing risks across the various sports the courts will apply separate standards of care, in different sports and in different standards or divisions of sport. The numerous duties on those who engage in the sporting industry made some sports activities unworkable.

The courts refer to the common law doctrine of *volenti* as the assumption of risk doctrine. The doctrine involves the defendant establishing that the plaintiff knew of the risk of injury arising from participating and voluntarily assumed it by agreeing to participate. The doctrine is, based on knowledge, comprehension and appreciation of the risk. Where a defendant can establish this they are absolved from liability. However, there can be no successful defence where the plaintiff was under any compulsion to participate.

Previously, it was insufficient to prove that the plaintiff ought to have known of the risk or that they merely perceived the existence of danger. Rather, what needed to be established was that the plaintiff was, fully aware of the risks, fully comprehending their nature and extent, and that they voluntarily accepted the whole risk. For obvious risks, the plaintiff will have consented, despite lack of full appreciation as previously required.

The doctrines of inherent risk and *volenti* differ. *Volenti* requires that the plaintiff actually knew of the risk and consented to it. Inherent risk is an argument by the defendant that the risk was of common knowledge, that the plaintiff be imputed with this knowledge, thus reducing the standard of care owed. By engaging in a sport or pastime the participants may be held to have accepted the risks which are inherent in that sport or pastime: the tribunal of fact can make its own assessment of what the accepted risks are.

Although not decisive, the rules of the game help determine inherent risks. This assists when deciding the practicality of taking precautions and the social utility of the sport. Importantly, while participants may be imputed with consenting to

inherent risks, this does not include consent to a participant's flagrant disregard for the rules even though there is an inherent risk that this could occur.

Previously, the inherent risk doctrine made establishing a breach of the duty of care difficult. The legislation adds that where there is an inherent risk there is no liability whatsoever. Such drastic legislation might prevent a claimant from succeeding where there has been negligence causing the materialisation of an inherent risk, which for all purposes would not have arisen but for the negligence.

Dangerous recreational activities get special mention says that a dangerous activity is one which involves significant risk of physical harm. Where there is a combination of a dangerous sport and an obvious risk there will be no liability for negligence, even where the plaintiff was not aware of any risks whatsoever. This might prevent a claimant succeeding where a negligent act caused the materialisation of the risk.

Lastly, contributory negligence. The defendant argues that the plaintiff was in some way liable for the injuries sustained. Previously, at common law only partial reductions in damages were awarded.

The effect of the new legislation in Turkey is that, if a defendant can prove that there were inherent or obvious risks involved in the sport, they will not be liable despite any negligence on their part causing the inherent or obvious risk to materialise. Moreover, if *volenti* is to be imputed more readily, then recreational facilities should be required to provide more information in regard to dangers associated with the sport in order for participants to be in a better position to weigh the risks, which they would otherwise not have known the extent of, yet under the reforms, be held to have consented to in any event.

It is generally accepted that society tolerates rough and potentially injurious contact sports because of the benefits it derives from sporting endeavour. There are limits however and participation in sporting contests should not be viewed as a licence to abandon the restraints of civilisation.

Neither *volenti* nor the inherent risk doctrine apply in the criminal context. It would be contrary to public policy for participants to be viewed as giving consent to grievous bodily harm. The rationale for the encroachment of criminal justice into the sporting world is that no segment of society can act criminally without impunity. Nevertheless, several cases say that players give legal consent to a certain level of violence in their sport.

Whilst Turkey tends to leave disciplinary measures to private sports tribunals, and prosecutorial charges are rare in regard to criminal acts committed in sport, criminal responsibility still applies to injuries and deaths inflicted in the course of sport. There can be criminal prosecutions for assault and manslaughter and for gross negligence. This requires that the defendant fall so substantially short of the standard of care that the act merits criminal punishment.

However, the demarcation between violence that is part of the game and that which is illegitimate is not always apparent. Furthermore, society emphasises the need to win in sport rather than the need to care. Therefore, the courts will need to be cautious in how they apply criminal liability to the sporting industry so as not to diminish the essential nature of competitive sport. There is a certain level of violent contact during sport and players are not necessarily negligent or grossly negligent for contact arising in the usual course of the game.

Nevertheless, the threat of prosecution helps prevent otherwise negligent acts, particularly on the part of organisers. It is in the public interest to reprimand such conduct as a means of deterrence. As the threat of civil liability is reduced, the risk of criminal punishment for negligent acts will play a vital role in ensuring safety measures are maintained in sport.

Many argue that society is seeing a litigious outbreak and a subsequent an insurance crisis. Some commentators believe that this is because the tort law system now supports the unsustainable notion that people should be able to enjoy the benefits of participation in sport without accepting the known risks involved. The insurance crisis has been blamed on substantial increases in quantum damages being awarded, mounting legal expenses, as well as a shift towards consumer protection.

The legislators and the judiciary may need to moderate these far-reaching reforms in tort law to allow for claims in the many instances where there is genuine negligence. The hasty changes have fundamentally altered a body of tort law that has taken decades to develop, on the basis of an unfounded insurance crisis. More emphasis should have been placed on the encroachment of criminal law regarding gross negligence, a demise in no win, no fee schemes which continue to instil in society a notion of blame and opportunism, and the placement of more emphasis on corporate responsibility by ensuring safety through risk management plans and providing adequate warnings.

The balance now favours defendants, whereas the desired intention was that it lay somewhere in the middle. Whilst the call for individual responsibility was justifiable, the reforms now mean the individual must take responsibility not only for their own actions but also for another's negligent act.

ÖZET

Spor faaliyetlerinden doğan ceza sorumluluğu günümüzde hukuk alanında yeni bir kavramdır. Spor faaliyetleri özellikle son dönemde çok tartışılan ve gündemde olan bir konu olarak hukukta da özellikle ceza hukuku alanında kendisini ortaya koymaktadır. Tezimizde, geniş ve konu bakımından zengin bir alan olan spor faaliyeti sırasında meydana gelen fiillerden doğabilecek ceza sorumluluğunu ve spor faaliyetlerinin ceza hukuku yönünden hukuki niteliğini ortaya koymaya çalıştık.

İnsan, doğumundan ölümüne kadar kendini geliştiren bir canlıdır. Toplum içinde yaşayan insan, kültürel, ekonomik faaliyetlerini sürdürürken sürekli gelişmekte ve bu süreçte de yaşam koşullarını ileriye götürmeğe çalışmaktadır. Kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme ve koruma hakkı temel haklardan olup, vazgeçilmez ve devredilmezdir. Kişinin bu gelişim sürecine katkıda bulunan etkinliklerden biri de spordur. Evrensel bir faaliyet olan spor, bireyin, fiziksel, ruhsal ve kişisel gelişimini sağlamakta; kendine özgü kuralları ile disiplini içermekte ve bireyin eğitimine, sağlığına, sosyal ve ekonomik hayattaki başarısına katkıda bulunmaktadır.

Spor sadece Türkiye’de değil, dünyanın hemen her ülkesinde büyük önem taşıyan toplumsal ve ekonomik bir olgudur. Biz sporu; bireyin fiziksel, ruhsal ve kişisel gelişimini destekleyen, kendine özgü kurallarına itaati, disiplini ve sistemli bir antrenmanı öngören ve bireyin eğitimine, sağlığına, sosyal ve ekonomik hayattaki başarısına katkıda bulunması sebebiyle düzenlemesinde kamu yararı bulunan rekabete dayalı bedensel bir faaliyet olarak tanımlamaktayız.

Spor, uygarlık tarihinin başlamasıyla oluşmuş ve günümüze kadar gelişerek, büyüyerek ve kurumsallaşarak gelmiştir. Sporun uygarlık tarihi ile paralel olarak ortaya çıktığı yapılan arkeolojik kazılarda bulunan yazıtlarda tespit edilebilmektedir. Antik Yunan, Eski Türkler ve Osmanlı dönemi birlikte değerlendirildiğinde aralarında önemli bir zaman aralığı olmasına rağmen sporun temel amacının savaşa

ve ava hazırlık olarak ortaya konulduğu görülmüştür. Sporun avcılık ve savaşa hazırlanmak amacıyla yapılmasının nedeni, fiziksel ve zihinsel bir faaliyet olarak rekabetin temel teşkil ettiği ve amacın da kazanmak olduğu bir alan olmasından kaynaklanmaktadır. Sporun tarihsel süreçte geçirdiği evrim, bu alanın örfi yapısının bozulmadan üzerine yeni kavramlar inşa ettiğinin ve adeta kendi hukuk alanını oluşturarak hızla gelişmeye devam edeceğinin göstergesidir.

Spor, Türk anayasal gelişimi içerisinde ilk olarak 1982 Anayasası'nda yer almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası "Gençlik ve Spor" başlıklı IX. Bölümünün 58. ve özellikle 59. maddesinde sporun geliştirilmesini öngörmektedir. Anayasa'nın 58. maddesi, gençliğin korunmasını düzenlemekte ve gençlerin kişisel ve bedensel gelişimi konusunda Devletin yükümlülüğünü öngörmektedir.

Hukuk düzeni içinde spor, kişinin kendisini geliştirme hakkı içinde temel hak niteliğine bürünmektedir. Spor faaliyetini, insanın kendisini geliştirme hakkından, eğitim hakkına; sağlık hakkından, çalışma hakkına kadar geniş bir yelpazeye sahip haklar bütünü olarak değerlendirebilmek mümkündür. Sporun doğrudan bir hak olarak düzenlenmediğini tespit etmekle birlikte, son dönemde sporun gelişimi, ekonomik ve toplumsal alandaki gücü ve etkisi nedeniyle, bu alanın sadece üçüncü kuşak hak olarak da ifade edilen dayanışma haklarından olmayıp, niteliği itibarıyla sosyal hak olarak değerlendirilebilecek bağımsız bir hak olduğunu belirtmek mümkün olacaktır.

Bireyin kişisel gelişimi içinde yer alan bedensel ve ruhsal gelişimi de sağlığıyla beraber değerlendirilmelidir. Bu halde spor bireyin sağlık hakkının da bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Spor aynı zamanda aileden başlayan eğitim ve öğretim sürecinin içinde de yer almaktadır. Eğitimin sonunda spor bir iş alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Spor, günümüzde, bir hobi olmaktan uzak, kişilerin geçimlerini sağladıkları bir alan haline de dönüşmüştür.

Spor geçmişten günümüze çeşitleri ve sayıları artarak gelmiştir. Bireysel spordan, takım sporuna; dövüş sporundan ekstrem spora kadar çeşitli spor türlerinin çatılarını oluşturan bu dört grup için önemli bir organizasyon gücü gerekmektedir. Sporun değişken ve süratli yapısı dikkate alındığında söz konusu organizasyonun oluşturulabilmesi bakımından Devlet bu alana bir ayrıcalık tanımış ve adeta kendi

hukuk düzenini kurması için ortam yaratmıştır. Bunda sporun evrenselliğinin de büyük önemi vardır. Spor alanını oluşturan kurum ve kişiler spor teşkilatının unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporun kendi hukuk düzeni içinde gelişme ve ilerleme çabasına paralel olarak, teşkilatın unsurları olarak kabul edilen kurum ve kişilerin meydana getirdikleri eylem ve işlemlerden dolayı spor hukuku dışında disiplin hukuku, idare hukuku; medeni hukuk ve ceza hukukunun da bu alanla bağlantılı olduğu tespit edilmektedir.

Türk hukukunda, spor, öncelikle devlet tarafından düzenlenen ve teşvik edilen bir faaliyettir. Devletin yükümlülüğünde bulunan sporun dışında, bir de profesyonel olarak yapılan ve devletle birlikte özel hukuk tüzel kişilerinin de dahil oldukları spor alanı vardır. Profesyonel spor alanı olarak da belirtebileceğimiz alanda, spor faaliyetine katılan ilgili kişiler ve bunların hak ve yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede spor faaliyetinin büyük bir organizasyonu gerektirdiği tespit edilebilmektedir. Bu organizasyon içinde spor federasyonları, kulüpler, spor dernekleri gibi kuruluşlar, sporcular, spor faaliyetinin öğretilmesi, yönlendirilmesi bakımından önemli unsurlardan olan teknik direktörler, antrenörler; spor karşılaşmalarını yöneten hakemler ve sporun ayrılmaz unsuru seyirciler yer almaktadır. Spor faaliyetleri esnasında yaşanan olaylar ve hatta kimi zaman trajedi boyutuna varan vakalar, aslında sadece sporcuların değil, aynı zamanda seyircilerin, spor organizatörlerinin, teknik direktör, antrenör ve hakemlerin de sorumluluklarını içerebilmektedir. Spor faaliyetine katılanlar her kim olursa olsun öncelikle kişidirler.

Spor faaliyetine katılan kişiler içerisinde ilk olarak sporcular bulunmaktadır. Spor günümüzde insanların sabah kalkıp işe gitmeden önce yapmış oldukları bir faaliyet olarak algılanmamalıdır. Gerçekten de geniş anlamda spor herkesin kendi sağlığı, bedeni ve ruhu için yapmakta olduğu faaliyettir ancak bizim burada ele aldığımız kavram profesyonel anlamda spor ve buna katılan kişilerdir.

Spor faaliyetine katılan kişiler genel olarak gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Gerçek kişiler başta sporcular, teknik direktörler, antrenörler ve hakemler; tüzel kişiler ise organizatör kuruluşlardır. Tüzel kişiler, organizatörler, federasyonlar, dernekler, kulüpler, şirketler olarak sayılabilir.

Spor faaliyetinde yer alan bu kişilerin eylemleri hukuki açıdan değerlendirilmektedir. Sporun hızlı gelişimi ve spor türlerindeki çeşitlilik bu alanı hukuk sistemi içinde ayrı bir yere oturtma ihtiyacını doğurmuş ve adeta hukuk içinde hukuk yaratılmıştır. Sporun geniş bir alan olması ve kendi içinde hukuk alanı yaratmış olmasının getirdiği ayrıcalıklarla; bu alandaki düzenlemeler de çeşitlenmiş ve her spor türünün kendine özgü kuralları ortaya çıkmıştır. Devletin yükümlülüğünde bulunan spor eğitimi dışında, spor faaliyeti, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi; bir kamu kurumu olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile özerk Federasyonlar olarak belirtilen, fakat özerkliği tartışmalı çeşitli spor federasyonları ve 1992 yılından bu yana kendi kanunu olan özel hukuk tüzel kişiliğini haiz Türkiye Futbol Federasyonu tarafından yürütülmektedir.

Spor, bu ayrıcalıklı yapısına rağmen, etkinlikleri ve sonuçları bakımından ceza hukukunu ilgilendirdiği kadar, medeni hukuku, idare hukukunu ve disiplin hukukunu da ilgilendirmektedir. Ancak, spor faaliyetine katılan kişilerin hak ve yükümlülüklerinin düzenlendiği ve sporun hukuku olarak da ifade edilebilecek bu alanda özellikle ceza sorumluluğunun saptanması sorunu ortaya çıkmıştır. Genellikle fiziksel güce ve temasa dayalı hareketlerin insan psikolojisi üzerinde etkisini en belirgin olarak gösterdiği spor alanında, faaliyete katılan kişilerin birbirlerine yönelik fiilleri ceza hukuku yönünden önem taşımıştır. Spor faaliyetinin unsurları olarak kabul edilen sporcular, teknik direktörler, antrenörlerin bu faaliyete katılmaları ile devreye giren medeni hukuk ilk olarak; bunların kulüplerle olan sözleşmeleri bakımından; ikinci olarak da faaliyet içinde haksız eyleme maruz kaldıklarında ya da haksız eylemde bulduklarında sorumlulukları bakımından uygulama alanı bulur. Medeni hukuk sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için ya bir sözleşmeye aykırılık hali ya da bir haksız fiilin meydana gelmesi gereklidir. Özellikle profesyonel sporda sporcu ile kulüp arasında gerçekleşen sözleşmelere aykırılık hali bu alanın konusunu teşkil etmektedir. Ancak spor alanı, medeni hukuk sorumluluğu dışında kendi iç denetimini sağlayabilmek için bunlar hakkında disiplin sorumluluğu da öngörerek, disiplin hukukunu da ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Öyle ki, spor hukukunda disiplin sorumluluğunun egemen olduğunu ifade etmek mümkündür. Devlet, sporun yapılması sırasında meydana gelen bir takım kabahat niteliğindeki fiilleri düzenleme altına alarak, idare hukukunu da bu alana dahil etmiştir. Özellikle sporda şiddetin önlenmesine yönelik düzenlemeler idari sorumluluk bakımından

büyük önem arz etmektedir. Tüm bu hukuk alanlarının ortak noktası meydana gelen fiilin haksızlığıdır. Bu noktada, haksız fiil olarak ortaya çıkan eylemin bazı durumlarda suç teşkil ettiği de görülmektedir. Spor faaliyetinin evrensel niteliği ve spor kuruluşlarının gerek ulusal gerek uluslararası alanda yer alması sonucu, uluslararası spor teşkilatları ile işbirliği ortaya çıkmaktadır. Spor dünyası da tıpkı devletlerin bir araya gelip pek çok alanda ortak bir hukuk uygulamasını geliştirdiği gibi, faaliyet alanına uygun olarak uluslararası spor örgütleri çatısı altında birleşerek ortak kurallar oluşturmuş ve bu alanda yer almak isteyen ülkelere, oluşturulan kurallara uyma yükümlülüğü getirmiştir. Bunlara oyunun kuralları denilerek spor kurallarının kalbini oluşturduğu ifade edilmiştir.

Spor alanı, kendi içinde disiplini sağlayabilmek için belirli kurallar öngörmüş ve uyulmadığı hallerde disiplin yaptırımına bağlamıştır. Ancak spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiiller sadece spor hareketlerine aykırılık teşkil eden eylemler değildir. Bunların bir kısmı aynı zamanda idari sorumluluğu ya da medeni sorumluluğu doğuran eylemlerdir.

Sporun evrensel niteliği göz önünde bulundurulduğunda gerek spor türlerindeki çeşitlilik, gerek sporun kendi hukukunu yaratmış olması ve pek çok yönetmelik, talimatla düzenlenmesi; bu alanı zenginleştirdiği kadar, sınırının çizilmesini de zorlaştırmaktadır.

Spor alanının genişliğini dikkate alarak, tezimizde spor faaliyetlerinin ceza hukukundaki yeri öncelikle incelenmiştir. Ancak, çalışmamızın ilk bölümünde spor faaliyetinin, disiplin hukuku, idare hukuku ve medeni hukuk içindeki yerine kısaca değinilerek; konunun sınırları çizilmeğe çalışılmıştır.

Ceza hukukunun spor alanına girmesi çok yenidir. 20. yüzyılın başından itibaren spor faaliyetleri sırasında meydana gelen haksız ve suç teşkil eden fiillerin yargıya yansıdığı görülmektedir. Spor faaliyetinin hakkın icrası olarak kabul edildiğinde kural olarak bu faaliyetin oyunun kurallarına göre yapılması halinde meydana gelen netice de hukuka uygun olacaktır. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin suç niteliği taşıyıp taşımadığı her zaman tartışma konusu olmuştur. Özellikle yaşam hakkı ve vücut bütünlüğünün korunması bakımından meydana gelen ihlaller karşısında spor faaliyetlerinin hukuka uygun kabul edilip edilmeyeceği

tartışılmıştır. Spor faaliyetlerinin hukuka uygun kabul edilmesinin temeli araştırıldığında bu konuda değişik görüşler olduğu ve tam olarak bir fikir birliğine varılmadığı görülmektedir. Sporun insanın fiziksel, sosyal ve ekonomik gelişimi için fair play içinde yapılması kural olmakla birlikte, kazanma hırsı spor faaliyetine katılan kişilerin, sporun ruhuna aykırı davranmalarına neden olabilir. Bu durumda spor hukuk düzeni tarafından kabul edilen bir alan olmasına rağmen bazı hallerde hukuka uygunluk perdesi kalkacak ve ceza sorumluluğu söz konusu olabilecektir. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin hukuka uygunluğunun sınırı vardır. Sınır aşıldığı takdirde, ceza sorumluluğu devreye girebilecektir.

Ceza hukuku doktrini spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini çeşitli gerekçelerle açıklamaktadırlar. Buna göre, spor faaliyeti, mağdurun rızası; hakkın icrası; izin verilen risk; kanunun izni ve örf ve adete göre değerlendirilmelidir. Bize göre, spor faaliyetinin hukuki niteliğini tek bir hukuka uygunluk sebebi ile açıklamaya imkan yoktur. Tezimizde de bunu belirttiğimiz üzere, belirtilen tüm sebepler birbirini tamamlar nitelikte olup; spor faaliyetleri bakımından biri olmadan diğeri ile hukuki niteliğinin tespiti güçtür. Nitekim doktrinde de mağdurun rızasını savunanların bir kısmı bunun oyunun kuralları ile değerlendirilmesi gerektiğini; hakkın icrasını savunanlar bunun kanundan kaynaklanan bir hak olması sebebiyle kanunun izni ile birlikte değerlendirildiğini; örf ve adette ise zaten bunun tek başına spor faaliyetinin hukuki niteliğini izaha yetmeyeceğini belirtmektedirler. Biz burada spor faaliyetlerinin ayrı bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilebileceği kanaatindeyiz. Çünkü spor; kanundan kaynaklanan hakka dayanılarak rıza ile oynanan bir oyundur. Kanaatimizce sporun hukuki niteliği, incelediğimiz hukuka uygunluk sebeplerinden biriyle açıklanamaz. Spor faaliyetinin hukuka uygun olduğunu açıklamaya çalışan her görüşte doğruluk payı vardır. Günümüzde pek çok spor türü ve bunların kuralları bulunmaktadır. Bu kurallar, sporcunun o spor faaliyetine katılması ile ortaya konulan rıza çerçevesinde kendisine bir hak yaratmaktadır. Spor alanı içinde bir risk vardır ve bu riske kurallar izin vermektedir. Tüm bu açıklanan sebeplerle, spor faaliyetlerinin hukuki niteliği karma bir durum yaratmakta ve ancak tüm hukuka uygunluk sebeplerinin bileşkesi olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Spor faaliyetleri, belirtilen hukuka uygunluk sebeplerinin bileşkesi olarak değerlendirildiğinde aslında bunun başlı başına bir hukuka uygunluk sebebi olarak görülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Spor bir haktır. Tek başına belirtilmese dahi, bireyin gelişim hakkından, eğitim, çalışma, sağlık hakkına kadar uzanan bir yapısı bulunmaktadır. Devlet tarafından tanınan ve pek çok hakkın içinde yer alan sporun ceza hukuku yönünden bağımsız bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sporun tek başına faaliyet olarak hukuka uygunluk sebebi teşkil etmesi halinde dahi, bu faaliyetin hukuka uygunluğu, devletin bu alanı yasal olarak düzenleyip, tanınması halinde söz konusu olabilecektir. Nitekim, boks, güreş, karate, tekvando, judo gibi şiddet içerikli sporların yapılması ve bu sporlarda meydana gelen şiddet eylemlerinin hukuka uygun kabul edilmesi de devletin bu spor türlerine izin vermesi ile açıklanabilmektedir. Şiddet içerikli bu sporlarda yaralama, sporun yapılaş biçimidir. TCK bağlamında suç teşkil eden yaralamanın bu sporlarda oyunun yapılaş olarak kabul edilmesi ve hukuka uygunluğu ancak bu alanın devlet tarafından düzenleme altına alınarak, hukuki düzenlemelerle meşrulaştırılması halinde mümkün olabilecektir. Kanaatimizce, spor faaliyetlerini açıklayacak görüşlerden biri benimsenecek olursa bu da hakkın icrası olabilecektir. Daha önce belirttiğimiz gibi, kişi her hangi bir hakka dayanmaksızın hareket edemez. Devletin yarattığı hakka dayanan kişinin eylemi hakkın içinde kullanıldığı sürece hukuka uygun kabul edilecektir.

Spor faaliyetinin genişliği ve zenginliği mevzuata da yansımıştır. Bu alanda kanuni düzenlemeler dışında, pek çok yönetmelik ve talimatında yer aldığını tespit edebilmek mümkündür. Kaynakların çeşitliliği bu alanda boşluklar olduğunu göstergesidir. Özellikle ceza hukukunda sadece hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilen spor faaliyeti aslında başlı başına bir ceza hukuku sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle şiddet, doping ve şike konusundaki gelişmelerin sporun önüne geçmesi bunun geçerli açıklamasını oluşturacak niteliktedir.

Günümüzde spor dünyasını en çok tehdit eden durumlar olarak kabul edilen şiddet, doping ve şike tezimizin üçüncü bölümünde incelenmiştir. Şiddet, gerek uluslararası hukukta, gerek mukayeseli hukukta, gerekse Türk hukukunda düzenleme

altına alınmış bir olgudur. Şiddetin sonucu olarak ortaya çıkan fiillerin bir kısmı TCK bağlamında suç teşkil etse bile, durumun tespit edilmesi güçlük arz etmekte ve şiddetin önüne geçilememektedir. Çünkü öngörülen düzenlemelerin caydırıcı niteliği bulunmamaktadır. Bunun için mevcut düzenlemenin baştan ele alınması gerektiği kanaatindeyiz. Sporda şiddet, günümüzde ceza hukukunun konusunu teşkil eden fiillerin başında gelen ve birden fazla alanda inceleme konusu olan bir olgudur. Sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuki boyutu olan şiddet, gerek spor faaliyetinin aktif süjeleri olan sporcuların, hakemlerin, antrenörlerin; gerekse izleyici olarak spor faaliyetine katılan seyircilerin fail ve mağdur olarak içinde buldukları bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Sporda şiddet, birden fazla yönü olması nedeniyle hem uluslararası hem de ulusal alanda özellikle son dönemde ele alınmış ve bu konuda devletlerin ortak mücadelesinin konusu olmuştur. Dövüş sporları dışında kalan diğer spor türlerinde meydana gelen şiddet filleri spor ahlakı bakımından kabul edilmemektedir. Spor müsabakası sırasında meydana gelen şiddet hareketleri aynen güncel hayatımızda meydana gelen şiddet gibi ceza kuralları ile cezalandırılmaktadır. Ancak spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin güncel hayatta meydana gelen fiillerden bazı durumlarda ayrıldığını görmekteyiz. Sporda şiddetin ceza hukuku yönünü inceleyeceğimiz çalışmamızda, konunun kavramsal ve hukuksal yönünün incelenmesi önemlidir. Sporda şiddetin tarihi eski olmakla birlikte, Türk hukukunda düzenlenmesi yeni bir olgudur.

Doping ise bazı ülkelerde suç teşkil eden fiil olarak düzenlenmiş olmasına rağmen, pek çok ülke bu fiili disiplin sorumluluğu içinde ele almaktadır. Doping öncelikle sporcunun sağlığını tehdit eden bir fiildir. Kazanmak için sporcuların hayatlarını tehlikeye atan doping uygulamasının özellikle ceza sorumluluğu bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Doping kelimesi, flamanca karışım anlamına gelen “doop” kelimesinden türemiştir. XVII. yüzyılda Amerika'ya göç eden Hollandalıların yapmış oldukları bir tür çorba olarak bilinen karışımın içinde özellikle beden gücü ile çalışanlara güç versin diye bir takım otlar konulduğu belirtilmiştir. Dopingin objektif sorumluluk esaslarına göre değil; kişinin bilerek ve isteyerek kullandığı takdirde sorumluluğa yol açabilecek fiil olarak düzenlenmesi hukuka uygun olacaktır. Disiplin hukuku bakımından kabul edilen objektif

sorumluluk spor ahlakı bakımından kabul edilse bile, ceza hukuku prensipleri ile bağdaşmamaktadır.

Son olarak incelediğimiz şike, sporda güvenin kötüye kullanılması hallerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Şikenin tek başına ihlal ettiği hukuki menfaat bakımından değil, teşvik primi, bahis gibi başka bir takım fiillerle beraber değerlendirilmesi, şikenin mahiyetini ortaya koyabilmek bakımından önemlidir. Bazı ülkelerde yolsuzluk olarak değerlendirilen şikenin özel olarak yasal bir düzenlemeye kavuşturulması gereklidir. Spor hukukuna ilişkin disiplin sorumluluğu öngören yaptırımların şike ile mücadelede yetersiz kalmaktadır. Şikenin, rüşvet ve görevi kötüye kullanma suçlarıyla olan benzerliği de dikkate alınarak ayrı bir hukuki düzenlemeye kavuşturulması, şike ile mücadeleye önemli ölçüde faydalı olacaktır. Sporda şike çok sık rastlanan ve özellikle seyircilerin mağdur olduğu bir çeşit güvenin kötüye kullanılması halidir. Şikenin, sporun her türünde yapıldığını tespit edebilmek mümkündür. Futbolun, tenisin, basketbolun ve atletizmin şikenin en sık rastlandığı spor türleri olması, bunların toplumsal olarak en ilgi çekici ve en fazla gelir sağlayan spor türleri olmasından kaynaklanmaktadır. Şikenin yapılmasındaki en büyük neden ekonomik bir kazanç elde etmektir. Spor faaliyetine katılan kişiler tarafından belirli bir menfaat karşılığında müsabakanın sonucunu taraflardan biri lehine ya da aleyhine değiştirme şeklinde ortaya çıkan şike, sporda sık karşılaşılan bir fiil olmasına rağmen az tartışılmış bir konudur. Şike, genel itibariyle spor faaliyetine katılan kişilerin belirli bir menfaat karşılığında mesleğinin gerektirdiği güveni kötüye kullanmalarıdır. Şike, Avrupa Parlamentosu'nda da ele alınmış ve bunun tıpkı yolsuzluk gibi, tüketim alışkanlığı, finansal krizler ve enflasyonla doğrudan bağlantılı olduğunu belirtilmiştir. Şikenin sebebi ekonomiktir. Spor faaliyetine katılan kişiler hak ettikleri kazançla yetinmeyerek, hukuka aykırı yollarla yaptıkları işten daha fazla kazanç sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu da öncelikle “fair play”e aykırıdır.

Sonuç olarak, tezimizde spor faaliyetinden doğan ceza sorumluluğunu; bu sorumluluğu doğuran çeşitli fiillerle birlikte ele alarak; spor faaliyetinin ceza hukuku içindeki hukuki niteliğini tespit etmeye çalıştık. Çalışmamızda görüleceği üzere, ceza hukukunun ilgilendiği spor alanını hukuki sınırları belirlenmiş ve federasyonlar tarafından düzenlenen profesyonel spor olarak da adlandırabileceğimiz spor alanı ile

sınırlandırdık. Sporun hobi olarak, sırf sağlık ve beden gücünü arttırmak ya da sosyalleşmek maksadıyla yapıldığı hallerde meydana gelen fiillerin ceza hukuku alanında diğer suç teşkil eden fiillerden farklı olmadığını ve bu nedenle spor faaliyetlerinden doğan ceza sorumluluğu bakımından bir özellik taşımadığı düşüncesindeyiz. Burada incelemeye çalıştığımız konu; sporu meslek olarak yapan kişilerin meydana getirdiği bir takım fiiller karşısında ceza hukukunun hangi aşamada devreye gireceği ve sorumluluğun tespitidir.

Tez üç bölüme ayrılmaktadır. “Spor Faaliyetlerinin Hukuki Çerçevesi” başlıklı ilk bölümde öncelikle spor faaliyeti, tarihsel gelişimi, spor türleri ve sporun haklar içindeki yeri açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra Türk sporunun hukuki yapısı ile birlikte, spor faaliyetinin disiplin, idari ve medeni hukuktan doğan sorumluluklarını ortaya konulmuştur.

“Spor Faaliyetlerinin Ceza Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi” başlığını taşıyan ikinci bölümünde ilk önce, spor faaliyetinden doğan ceza sorumluluğu suç genel teorisi açısından ele alınmıştır. Daha sonra ceza hukukunda spor faaliyetinin hukuki niteliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Son bölüm “Ceza Sorumluluğu Bakımından İncelenmesi Gereken Özel Haller” başlığını taşımaktadır. Burada da spor faaliyetlerinin ceza hukuku bakımından hukuki niteliği göz önünde bulundurularak özellik arz eden şiddet, doping ve şike incelenmeye çalışılmıştır. Sporda kötüye kullanma halleri olarak da belirtilebilecek olan şiddet, doping ve şike sporun etik kurallarına aykırılık teşkil eden başlıca fiillerdir. Spor faaliyetleri bakımından özellik arzeden bahis ise bu faaliyetle ilgili olmakla birlikte faaliyetin sonucuna ilişkin tahmine dayalı bir çeşit oyundur. Doğrudan spor faaliyeti içinde yer almayan bahis, genellikle spor faaliyeti öncesinde yapılmaktadır. Bu nedenle tezimizde bahis konusu çalışılmamış ancak şike ile ilgili özellik arz eden durumları belirtilmiştir. Spor faaliyetinin hukuka uygunluk sebebi olarak görünümünün ortaya konulduğu en belirgin alanların şiddet, doping ve şike olması sebebiyle konu bunlarla sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

GİRİŞ

I. Sunuş

İnsan, doğumundan ölümüne kadar kendini geliştiren bir canlıdır. Toplum içinde yaşayan insan, kültürel, ekonomik faaliyetlerini sürdürürken sürekli gelişmekte ve bu süreçte de yaşam koşullarını ileriye götürmeğe çalışmaktadır. Kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme ve koruma hakkı temel haklardan olup, vazgeçilmez ve devredilmezdir. Kişinin bu gelişim sürecine katkıda bulunan etkinliklerden biri de spordur. Evrensel bir faaliyet olan spor, bireyin, fiziksel, ruhsal ve kişisel gelişimini sağlamakta; kendine özgü kuralları ile disiplini içermekte ve bireyin eğitimine, sağlığına, sosyal ve ekonomik hayattaki başarısına katkıda bulunmaktadır.

Spor, uygarlık tarihinin başlamasıyla oluşmuş ve günümüze kadar gelişerek, büyüyerek ve kurumsallaşarak gelmiştir. Hukuk düzeni içinde spor, kişinin kendisini geliştirme hakkı içinde temel hak niteliğine bürünmektedir. Bireyin kişisel gelişimi içinde yer alan bedensel ve ruhsal gelişimi de sağlığıyla beraber değerlendirilmelidir. Bu halde spor bireyin sağlık hakkının da bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Spor aynı zamanda aileden başlayan eğitim ve öğretim sürecinin içinde de yer almaktadır. Eğitimin sonunda spor bir iş alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Spor, günümüzde, bir hobi olmaktan uzak, kişilerin geçimlerini sağladıkları bir alan haline de dönüşmüştür.

Türk hukukunda, spor, öncelikle devlet tarafından düzenlenen ve teşvik edilen bir faaliyettir. Devletin yükümlülüğünde bulunan sporun dışında, bir de profesyonel olarak yapılan ve devletle birlikte özel hukuk tüzel kişilerinin de dahil oldukları spor alanı vardır. Profesyonel spor alanı olarak da belirtebileceğimiz alanda, spor faaliyetine katılan ilgili kişiler ve bunların hak ve yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede spor faaliyetinin büyük bir organizasyonu gerektirdiği tespit edilebilmektedir. Bu organizasyon içinde spor federasyonları, kulüpler, spor dernekleri gibi kuruluşlar, sporcular, spor faaliyetinin öğretilmesi, yönlendirilmesi bakımından önemli unsurlardan olan teknik direktörler, antrenörler; spor

karşılaşmalarını yöneten hakemler ve sporun ayrılmaz unsuru seyirciler yer almaktadır. Spor faaliyetinde yer alan bu kişilerin eylemleri hukuki açıdan değerlendirilmektedir. Sporun hızlı gelişimi ve spor türlerindeki çeşitlilik bu alanı hukuk sistemi içinde ayrı bir yere oturtma ihtiyacını doğurmuş ve adeta hukuk içinde hukuk yaratılmıştır. Sporun geniş bir alan olması ve kendi içinde hukuk alanı yaratmış olmasının getirdiği ayrıcalıklarla; bu alandaki düzenlemeler de çeşitlenmiş ve her spor türünün kendine özgü kuralları ortaya çıkmıştır.

Spor, bu ayrıcalıklı yapısına rağmen, etkinlikleri ve sonuçları bakımından ceza hukukunu ilgilendirdiği kadar, medeni hukuku, idare hukukunu ve disiplin hukukunu da ilgilendirmektedir. Ancak, spor faaliyetine katılan kişilerin hak ve yükümlülüklerinin düzenlendiği ve sporun hukuku olarak da ifade edilebilecek bu alanda özellikle ceza sorumluluğunun saptanması sorunu ortaya çıkmıştır. Genellikle fiziksel güce ve temasa dayalı hareketlerin insan psikolojisi üzerinde etkisini en belirgin olarak gösterdiği spor alanında, faaliyete katılan kişilerin birbirlerine yönelik fiilleri ceza hukuku yönünden önem taşımıştır.

Sporun evrensel niteliği göz önünde bulundurulduğunda gerek spor türlerindeki çeşitlilik, gerek sporun kendi hukukunu yaratmış olması ve pek çok yönetmelik, talimatla düzenlenmesi; bu alanı zenginleştirdiği kadar, sınırının çizilmesini de zorlaştırmaktadır.

Spor alanının genişliğini dikkate alarak, tezimizde spor faaliyetlerinin ceza hukukundaki yeri öncelikle incelenmiştir. Ancak, çalışmamızın ilk bölümünde spor faaliyetinin, disiplin hukuku, idare hukuku ve medeni hukuk içindeki yerine kısaca değinilerek; konunun sınırları çizilmeğe çalışılmıştır.

Tezimizde spor faaliyetinden doğan ceza sorumluluğunu; bu sorumluluğu doğuran çeşitli fiillerle birlikte ele alarak; spor faaliyetinin ceza hukuku içindeki hukuki niteliğini tespit etmeye çalıştık. Çalışmamızda görüleceği üzere, ceza hukukunun ilgilendiği spor alanını hukuki sınırları belirlenmiş ve federasyonlar tarafından düzenlenen profesyonel spor olarak da adlandırabileceğimiz spor alanı ile sınırlandırdık. Sporun hobi olarak, sırf sağlık ve beden gücünü arttırmak ya da sosyalleşmek amacıyla yapıldığı hallerde meydana gelen fiillerin ceza hukuku alanında diğer suç teşkil eden fiillerden farklı olmadığını ve bu nedenle spor

faaliyetlerinden doğan ceza sorumluluğu bakımından bir özellik taşımadığı düşüncesindeyiz. Burada incelemeye çalıştığımız konu; sporu meslek olarak yapan kişilerin meydana getirdiği bir takım fiiller karşısında ceza hukukunun hangi aşamada devreye gireceği ve sorumluluğun tespitidir.

II. İnceleme Planı ve Konunun Sınırlandırılması

Tez üç bölüme ayrılmaktadır. “Spor Faaliyetlerinin Hukuki Çerçevesi” başlıklı ilk bölümde öncelikle spor faaliyeti, tarihsel gelişimi, spor türleri ve sporun haklar içindeki yeri açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra Türk sporunun hukuki yapısı ile birlikte, spor faaliyetinin disiplin, idari ve medeni hukuktan doğan sorumluluklarını ortaya konulmuştur.

“Spor Faaliyetlerinin Ceza Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi” başlığını taşıyan ikinci bölümünde ilk önce, spor faaliyetinden doğan ceza sorumluluğu suç genel teorisi açısından ele alınmıştır. Daha sonra ceza hukukunda spor faaliyetinin hukuki niteliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Son bölüm “Ceza Sorumluluğu Bakımından İncelenmesi Gereken Özel Haller” başlığını taşımaktadır. Burada da spor faaliyetlerinin ceza hukuku bakımından hukuki niteliği göz önünde bulundurularak özellik arz eden şiddet, doping ve şike incelenmeye çalışılmıştır. Sporda kötüye kullanma halleri olarak da belirtilebilecek olan şiddet, doping ve şike sporun etik kurallarına aykırılık teşkil eden başlıca fiillerdir. Spor faaliyetleri bakımından özellik arzeden bahis ise bu faaliyetle ilgili olmakla birlikte faaliyetin sonucuna ilişkin tahmine dayalı bir çeşit oyundur. Doğrudan spor faaliyeti içinde yer almayan bahis, genellikle spor faaliyeti öncesinde yapılmaktadır. Bu nedenle tezimizde bahis konusu çalışılmamış ancak şike ile ilgili özellik arz eden durumları belirtilmiştir. Spor faaliyetinin hukuka uygunluk sebebi olarak görünümünün ortaya konulduğu en belirgin alanların şiddet, doping ve şike olması sebebiyle konu bunlarla sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR FAALİYETLERİNİN HUKUKİ ÇERÇEVESİ

II. SPOR KAVRAMI VE HAKLAR İÇİNDEKİ YERİ

A. Kavram

İnsanın fiziksel, ruhsal ve kültürel yetenekleri ile yarıştığı ve bunları arttırma çabası içinde giriştiği eylemlere genel olarak spor faaliyeti denilmektedir.

Spor, Eski Yunan'dan günümüze kadar gelişerek, büyüyerek ve kurumsallaşarak gelmiştir. Bu büyüme beraberinde spor türlerinde çeşitliliği getirmiştir. Günümüzde futbol, basketbol, tenis, golf, su kayağı, buz pateni, güreş, judo ve bu gibi pek çok spor türünün bulunduğu zengin ve çok geniş bir alan spor dünyasını oluşturmaktadır. Spor faaliyetinin tanımını belirtmek ve buna bağlı olarak her spor türü bakımından doğabilecek hukuka aykırılıklarda sorumluluğun ne olacağını saptamak güçleşmektedir. Bu bölümde spor faaliyetini tanımlamaya, tarihçesini ortaya koyarak, geçmişten günümüze kadar olan evrede ortaya çıkan sporların günümüzdeki halini dikkate alarak spor türlerini sınıflandırmaya çalışacağız.

1. Tanım

Spor, kişilerin bedensel ve psikolojik gelişimine katkı sağlayan, toplum ve devlet tarafından desteklenen bir faaliyettir. Klasik anlayış içinde, spor öncelikle bir eylemdir. Spor XII. ve XIII. yüzyıllar fransızcasındaki « *desport* » sözcüğünden türemiştir¹ ; « *eğlenmek, oynamak*² » anlamına gelmektedir. Spor teriminin çeşitli ve değişik tanımları ile karşılaşılmaktadır.

¹ BONNET, Anouk; Sport et Responsabilités, Nice, 1997, s. 6, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

² BONNET, s.6,7.

Baron de Coubertin³ tarafından yapılan tanıma göre, spor « *riskin sonuna kadar gitmeyi ve gelişim arzusunu kamçılایan iradi ve alışkanlığa dayalı yoğun bir kas faaliyetidir* ».

Sporun « *insanı özgürleştiren bir tür sanat*» olduğu belirtildiği gibi, « *insan vücudunun, gücünü, becerisini, güzelliğini arttırmak, enerji ve iradesini geliştirmek, düşüncelerini özgürleştirmek için belirli bir sistem içinde ve sağlık için yapılan faaliyet* » olarak da tanımlanmaktadır⁴.

Pache⁵ sporu şu şekilde tanımlamaktadır : « *Doğrudan ya da dolaylı oyun zevkinin tatminini, başarı kazanmayı, uyumlu bir gelişimi veya vücudun direncini sağlamak için, kişinin eylemlerine öncelik veren fiziksel çalışmaların bütünüdür* ».

Türk doktrininde de sporun birden çok tanımı yapılmıştır. Buna göre spor ; « *kişinin önceden belirlenmiş kurallara uygun olarak, maddi bir karşılık için yahut sadece zevk için, araçlı veya araçsız, tek ya da takım halinde, kendisiyle, doğayla veya başkalarıyla rekabet esasına dayanan mücadelelerini içeren, fiziksel ve zihinsel yeteneklerini kullandığı ve geliştirdiği etkinlikler ile bu alanla uğraşan mesleklerin ve ilgililerin faaliyetlerini içeren bir kavramdır* »⁶ ; « *İnsanların, vücutlarına ait gücü veya çevikliği yarıştırmak, zihin güçlerini birbiriyle kurallara uygun biçimde sınama niyeti taşıyan karşılaşma veya karşılaştırmaların adına spor denilmektedir. Spor, insanların kendi becerilerini, zihin ve beden güçlerini başarıya dönüştürme arzusunun sonucu olan yarışma ve yarıştırmaların adıdır* »⁷ ; « *Klâsik anlamda spor, bütünüyle hareket ve mücadele esasına dayanan ve bunun içinde gereken birtakım alışılmış idman ve yarışmalardır. İnsan ruhundaki mücadele ve başarıma azminin tabiat ve sosyal yapı ile karşılıklı ilişki kurmak suretiyle, sistemli ve adil, belirli kurallar içinde, hayatı pahasına fizik, moral, toplumsal ve karakter kişiliğinin*

³ DE COUBERTIN, Pierre; Le respect mutuel, Librairie Félix Alcan, Paris, nakleden BERLIOUX, Monique; Olympica, Flammarion, Paris, 1964, s. 25.

⁴ THOMAS, Raymond; Histoire du sport, Editions PUF Que sais-je?, Paris 1999, s. 12.

⁵ PACHE, Jean-Jacques; La responsabilité civile en matière de sport, Thèse Lausanne 1951, s.10.

⁶ ERTEN, Rıfat; Türk Sporunun Yapısal Düzeni, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi c. X, sy.1,2, y. 2006, s.120 (s.117-136).

⁷ TURAL, Sadık -GÜVEN, Özbay; Türklerde Spor Kültürü, B. 2, Ankara 1999 kitabına Sunuş, s. X.

yarışmaya dönüşmesine spor denir »⁸ ve « Sosyal, psikolojik ve sanatsal işlevi olan, kültürel ve ahlakî bir olgu olup, insanın, aklını ve vücudunu kullanarak rakibine, kendisine, tabiata, mesafeye ve zamana karşı, eşit kurallar içerisinde yaptığı bir mücadele biçimidir. Spor, toplum fertlerindeki potansiyel enerjiyi bedenlen ve zihnen en yararlı olacak şekilde tüketen; kişilerde ve toplumda sağlıklı ilişkilerin oluşmasına olanak sağlayan; çeşitli durumlarda insanı dengeli bir şekilde mutluluğa götüren; topluma disiplini, kurallara saygıyı ve sosyal barışa inanmış bireyleri kazandıran araçtır»⁹.

Avrupa Spor Şartı'nın 2. maddesinin 1. fıkrasının a bendi ile spor tanımlanırken kavram birliğine gidilmesi yolu aranmıştır. Buna göre « Spor ile amacı, fiziki ya da psişik durumun düzeltilmesi ya da belirlenmesi, toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi veya her düzeydeki yarışmada sonuçlar elde edilmesi olan düzenli ya da düzensiz bir yarışmadaki her türlü fiziki faaliyet biçimi anlaşılır » denilmektedir¹⁰.

Sözlüklerde ise şu şekilde tanımlara yer verilmektedir: spor, « oyunun kendine has kurallarına itaati, disiplini ve sistemli bir antremanı öngören, oyun kavramı içinde güç ve mücadeleyi ifade eden fiziki faaaliiyettir »¹¹, « rekabet, sağlık veya basit bir eğlencenin amaçlandığı fiziksel faaaliiyettir »¹², « Ferdi veya kolektif oyunlar şeklinde yapılan, genellikle yarışmaya yol açan, bazı kesin kurallara göre uygulanan ve ani bir yarar beklenmeyen beden hareketlerinin tümü »¹³ » ve « Kuvveti,

⁸ KETEN, Mustafa; Türkiye'de Spor, Ankara 1974, s. 5,10.

⁹ GÜVEN, Özbay; Türklerde Spor Kültürü, B. 2, Ankara 1999, s. 2.

¹⁰ Avrupa Konseyi Bakanlar Meclisi'nin 24 Eylül 1992'de kabul ettiği ve yukarıda türkçe tercümesi belirtilmiş olan Avrupa Spor Şartı'nın 2. maddesinin 1. fıkrasının a bendine göre spor şu şekilde tanımlanmıştır: « On entend par "sport" toutes formes d'activités physiques qui, à travers une participation organisée ou non, ont pour objectif l'expression ou l'amélioration de la condition physique et psychique, le développement des relations sociales ou l'obtention de résultats en compétition de tous niveaux. ».
[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(92\)13&Sector=secCM&Language=lanFrench&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(92)13&Sector=secCM&Language=lanFrench&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75)

¹¹ ROBERT, Dictionnaire alphabétique et analytique de la langue française, Paris 1980, s. 347.

¹² Nouveau dictionnaire étymologique et historique, Larousse, Paris 1971, s.709.

¹³ Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Onbirinci Cilt, Meydan Yayınevi, İstanbul 1973, s. 523,525.

mahareti veya beden güzelliğini arttırmak maksadıyla metodlu beden hareketleri yapmaktır »¹⁴.

Spor faaliyeti tanımlarının çeşitliliği, yargı makamlarının da hukuki bir tanım aramalarını sonuçlamıştır. Fransız mahkeme kararlarında spor faaliyetinin unsurlarının belirtilerek tanımlandığını görmekteyiz.

Fransız Danıştay'ının iki önemli kararında spor faaliyetinin tanımı yapılmaktadır. Buna göre spor faaliyeti; «*Yarışmada ve faaliyette varolan fiziki performans söz konusu müsabakanın ya da faaliyetin düzenli ve temel karakterini oluşturmalı*» ve «*bu faaliyetler belirli kurallara tabi kılınmış olmalıdır*»¹⁵. Hukuk davalarında spor faaliyetleri sporcuların yaptığı iş olarak belirtilmiştir¹⁶.

Aix en Provence Asliye Ceza Mahkemesi'nin yamaç paraşütü ile ilgili vermiş olduğu bir kararda¹⁷ «*yamaç paraşütü, eğlenceli, fiziki gücü gerektiren ve kişinin kendini eğitmesi ile ilgili bir etkinliktir* » denilerek, bunun spor faaliyeti olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir. Burada Mahkeme, spor faaliyeti ölçütlerini fiziki güç ve kişinin kendini eğitmesi olarak belirlemiştir.

Spor terimi içerisinde belirtilmesi gereken bir başka kavram da «*spor bilinci*»¹⁸dir. Spor bilincinin ifade edildiği ilk metin Avrupa Konseyi'nin Avrupa Spor Şartı¹⁹'dır. Buna göre, spor faaliyetinin amacı, fiziki ve psikolojik kondisyonunu geliştirme ve ifade etme, sosyal ilişkilerini geliştirme veya her müsabakada en iyi dereceyi almaktır. Bu amaç da spor bilincini ifade etmektedir.

¹⁴ GÖVSA, İbrahim – Alaettin; Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi (Ansiklopedik Sözlük) İskit Yayını, İstanbul 1960, Üçüncü cilt, s. 2484.

¹⁵ MARMAYOU, Jean-Michel; No sport: Définition du sport, Théorie generale du droit du sport, Agrément des fédérations sportives, pouvoir du ministre chargé des sports, contrôle du Conseil d'Etat, in Les Cahiers de Droit du Sport, CDS 5, 2006, s.85.

¹⁶ Lyon Asliye Mahkemesi'nin 4 Temmuz 1994 tarihli kararı, nakleden MARMAYOU, s. 86.

¹⁷ CA Aix, 8 Nisan 1998, Bull. Aix, 1998-1, s. 335.

¹⁸ BUY, Frédéric; L'organisation contractuelle du spectacle sportif, PUAM, Paris 2002.n. 265, s. 165.

¹⁹ Bkz.

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(92\)13&Sector=secCM&Language=lanFrench&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(92)13&Sector=secCM&Language=lanFrench&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75)

16 Temmuz 1984 tarihli ve 84-610 sayılı Fransız Spor Kanunu'nun 6 Temmuz 2000 tarihli 2000-627 sayılı Kanun ile değiştirilen 1. maddesinin 1. fıkrasında, sporun tanımı yapılırken birbiri ile bağlantılı dört kriter ortaya konulmaktadır. Şöyle ki; «*fiziki ve sportif faaliyetler, eğitim, kültür, bütünleşme ve sosyal hayatın önemli bir unsurudur. Geliştirilmesi ve teşviki kamu yararındandır*²⁰». Böylece eğitim, kültür, bütünleşme ve sosyal hayat sporun unsurları olarak ortaya konulmuştur.

Kanaatimizce sporu; bireyin fiziksel, ruhsal ve kişisel gelişimini destekleyen, kendine özgü kurallarına itaati, disiplini ve sistemli bir antremanı öngören ve bireyin eğitimine, sağlığına, sosyal ve ekonomik hayattaki başarısına katkıda bulunması sebebiyle düzenlemesinde kamu yararı bulunan rekabete dayalı bedensel bir faaliyet olarak tanımlamak uygun olacaktır.

2. Tarihçe

Spor insanların beden veya psikolojik durumunu iyileştirmek amacıyla, sosyal ilişkileri geliştirmek veya her düzeydeki yarışmada daha iyi sonuçlar elde etmek için yapılan her türlü bedensel faaliyet olarak günümüze kadar uzun bir süreç geçirmiştir.

Tarihsel gelişim içinde, spor faaliyetlerinin, bireyin güç, beceri ve zekasını birlikte kullanması sonucunda oluştuğunu ve geliştiğini söyleyebiliriz. Spor faaliyetlerinin ilk olarak ne zaman ortaya çıktığını tespit edebilmek oldukça güçtür. Ancak M.Ö. 3000-1500 yılları arasında Sümer kalıntılarında, boks ve güreşe benzeyen bazı çizgilerin yer aldığı görülmekle, spor hareketlerinin önce Sümerlerde başladığı ileri sürülmüştür²¹. Ancak daha sonraları yapılan kazılarda bulunan

²⁰ Loi n. 84-610 du 16 juillet 1984, art 1er (L.n. 2000-627 du 6 juillet 2000): “*Les activités physiques et sportives constituent un élément important de l'éducation, de la culture, de l'intégration et de la vie sociale. Leur promotion et leur développement sont d'intérêt général.*”. Code du Sport commenté, 3e édition, Edition 2005, Dalloz, Paris, s. 38.

²¹ ERKİNER, Kısmet; Spora Tarihsel Bir Bakış; in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını no: 02, İstanbul, 2007, (s. 55-94), s. 64.

eserlerde sporun neredeyse insanlık tarihi kadar eski olduğuna dair resimler bulunmuştur.

a. Antik Çağ ve Olimpiyatlar

Antik çağ incelemelerinde spor müsabakalarının kansız savaş dövüşleri olduğu belirtilmektedir. Olympia’da Yunanlıların tanrı Zeus onuruna yarışmalar düzenlediği ve savaşçıların bir oyun olarak ortaya koyduğu faaliyetler spor olarak değerlendirilmektedir. Eski Yunan’da İliada destanında anlatılan törende güreş, koşu, disk atma, okçuluk gibi spor yarışmalarından söz edilmektedir²².

Antik siteler arasındaki rekabet çeşitli yarışmalarla ortaya konulmuş; tanrılara tapma, kansız savaş sembolleri ile ölüm, savaş, yeniden varoluş üçlüsüne yer verilmiştir²³.

M.Ö. XI. yüzyılda Eleia’nın kralı İphitus, Spartalılarla savaşı önlemek için kahin Pythia’ya giderek danışması ve onun da tanrıların çok sevdiği oyunları yeniden başlatmasını önermesi üzerine her dört yılda bir Olympia’da yapılan oyunları başlatmıştır. Böylelikle, Yunan tanrılarının yaşadığı kabul edilen Olympia dağında düzenlenen ve adını bu dağdan alan oyunlar Mora yarımadasında Pisa ve Elis kentlerinde yapılmıştır²⁴. Bu oyunları ilk olarak düzenleyen kişinin Deveolion kralı Clymenos olarak bilinmektedir. Ancak bu oyunların çeşitli nedenlerle sürdürülemediği de belirtilmektedir²⁵.

M.Ö. 146’da Olimpik Oyunlar Romalıların kontrolüne girmiş ve M.Ö. 80’de Olympia’ dan Roma’ya taşınmıştır. Fakat bu değişim oyunlara ilişkin ahlak kurallarının bozulmasına yol açmış ve Roma İmparatoru Theodosius bu oyunların pagan inancısını yansıttığı gerekçesi ile M.Ö. 392 yılında yasaklamıştır²⁶. Başlangıcı

²² ERKİNER, s. 65.

²³ <http://www.hickoksports.com/history/olancien.shtml>.

²⁴ GILLET, Bernard; Histoire du sport, Presses Universitaire De France, Que sais-je, 1980, s. 31.

²⁵ GİLLET, s.31.

²⁶ ERKİNER, s. 66.

M.Ö. 1450 olarak kabul edilen Olimpik oyunlar düzenli olarak yapılmaya başlandığı M.Ö. 778 tarihinden yasaklandığı M.S. 392 yılına kadar 1170 yıl boyunca 293 defa gerçekleştirilmiştir²⁷.

Olimpik oyunlara erkek ve özgür Yunanlılar dışında kalan gruplar ve suç işlemiş kişilerin katılmasına izin verilmemekte idi²⁸.

Antik Mısır medeniyetinde de bugünkü spor uğraşlarına benzeyen çizim ve tasvirlerle rastlanmıştır. Firavun Djoser'e ait tapınağın içinde yer alan atletizm sahası en eski spor tesisi olarak kabul edilmektedir²⁹.

Kısaca belirttiğimiz Antik olimpiyat tarihçesinde spor, barış, şeref, saygınlık, dürüstlük gibi değerlerin toplumda yerleşmesine hizmet etmekte idi. Bu değerler ile, çağımızda adına genel olarak Fair Play denilen spor kuralları arasında büyük benzerlikler görülmektedir.

b. Orta Çağ ve Rönesans

Orta Çağ'da beden gücüne dayalı oyunlar öne çıkmıştı. Bu oyunlar, sadece soylular tarafından yapılmaktaydı. Bunlar için turnuvalar, düellolar ve avlar düzenlenirdi. Esas görevleri savaşmak olan soylular bu şekilde savaşa hazırlanırlardı³⁰. Orta çağın en yaygın düellosu "joute" adı verilen at üzerinde yapılan düelloydur³¹. Bunun yanı sıra topla oynanan bir takım oyunu olan "soule" çok yaygındı. Geniş bir alanda şiddet içeren hareketlerin de yapıldığı ve futbola benzeyen bu oyun İngiltere'de çok yaygın olarak oynanmış ve yasaklanmıştır³².

²⁷ GILLET, s. 31. Yunanlıların Gymnase ve Palestre olarak adlandırılan spor faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerlerin mimari yapısı incelendiğinde bugünkü spor alanları ile büyük benzerlik görülmektedir.

²⁸ ERKİNER, s. 67. Oyunların düzenli olarak yapıldığı dönemlerde devletler arasındaki çekişmeler, Olimpik oyunların temelini oluşturduğu ilkelerde bozulmalar yaratmış, ahlaki çöküş ile rüşvetin ve şikenin ortaya çıktığı görülmüştür.

²⁹ VOIGT, Dieter; Spor Sosyolojisi, çeviren Ayşe ATALAY, Alkım, İstanbul 1999, s. 224.

³⁰ ERKİNER, s. 72.

³¹ ERKİNER, s. 73.

³² ERKİNER, s. 73.

Bunların yanı sıra, bugünün güreş, golf, hokey ve kriketine benzeyen oyunlara da rastlanmakta idi. XVII. yüzyılın en gözde sporları ise avcılık, binicilik ve at yarışları idi. Bu oyunlarda uygulanan bazı kuralların günümüzde de gelişerek devam ettiğini söylemek mümkündür³³.

c. Yeni Çağ: Modern Sporun Doğuşu ve Gelişimi

Bu dönemde sporla ilgili en eski düzenlemelerin İzlanda'da yapıldığını tespit edebilmek mümkündür. Avrupa'nın en kuzey ülkesi olan İzlanda'da X. ve XI. yüzyılda ilk olarak düzenlenmiş ve seyircilerin de hakem ve hakim rolleri bulunmakta olduğu belirtilmektedir³⁴. Örneğin düelloların davetlilerin huzurunda yapılması, seyircilerin aynı zamanda hakem olmaları bu düzenlemelerin arasında yer almakta idi.

XVII. yüzyılın ikinci yarısına doğru en gözde olan spor dallarının belirli teşkilatlar tarafından düzenlenmesi ile kurumsallaşmaya başladığı görülmekle beraber esas XIX. yüzyılın başlarından itibaren düzenli bir spor akımının başladığı saptanabilmektedir³⁵. Örneğin, Almanya'da **Friedrick Ludwig John** "*Alman Vatandaşlığı*" eserinde ileri sürdüğü fikirlerini 1811 yılında kurmuş olduğu derneklerle Berlin gençliğini beden eğitimi ve jimnastik yapmaya yöneltmiştir. Yaratılan bu akım zamanla tüm Almanya'ya yayılmıştır. Burada yapılan oyunlara örnek olarak, koşu, atlama, güreş, barfiks, paralel bar, denge tahtası verilebilir.

Son iki yüzyılda sporla ilgili gelişmeler iki döneme ayrılabilir: İlk dönem, XIX. yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Bu dönemin en belirgin özelliği, sporda amacın sağlık olması gerekliliğinin öngörülmesidir. Macaristan'da sporla ilgili düzenlemelerin içinde yer alan 1777 *Ratio Educationis*'te bu özelliği saptamak

³³ MILLER, Stephen, The Date of Olympic Festivals, Mitteilungen: Des Deutschen Archaologischen Instituts, Athenische Abteilung, Vol. 90 (1975), s. 228, (s. 215-237).

³⁴ CHAKER, André- Noel; Etude des législations nationales relatives au sport en Europe, Editions du Conseil de l'Europe, juin 1999, Islande, s.9.

³⁵ MILLER, s.228,229.

mümkündür³⁶. Bu düzenleme okullarda öğrencilerin bedensel gelişimi için gerekli teşkilatın ve imkanların sağlanmasını öngörmekte idi³⁷. Aynı ölçüde 1868 de kabul edilen bir kanun (XXXVIII kanunu) öğrencileri sportif hareketlerle askerlik hizmetine hazırlamayı öngörmekteydi³⁸.

XIX. yüzyılda, Danimarka’da, spor oyunlarından ziyade, sağlık ve savunma üzerinde yoğunlaştığını; atıcılık derneklerinin ulusu korumak için meydana getirildiği ve jimnastik derneklerinin de işgücünde sağlığı korumak amacıyla oluşturulduğu görülmektedir. Bu ülkede sporla ilgili kanunlardan ilki 1814 tarihli olup, sporu sağlık ve eğitimin temeli olarak dikkate almakta idi³⁹.

Birleşik Krallık’ta XIX. yüzyılda Macaristan ve Danimarka’nın izlediği politikaya benzer bir yol izlemiş; endüstri devrimi sırasında ihtiyaç duyulan iş gücünün sağlıklı olması ve erkek nüfusun askerliğe hazır olmasını spor ile amaçlamıştır. Bir süre sonra pek çok ülke aynı amaçla buna benzer düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir⁴⁰. Örneğin Avusturya, askeri faaliyeti ve eğitim sistemini ayakta tutabilmek amacıyla spor düzenlemelerini de içeren ilk kanunlarını meydana getirmiştir. Bu dönemin sonlarına doğru ülkelerin gelişimi spor ile ilgili düzenlemelerin gelişimini de beraberinde getirmiştir⁴¹.

Birleşik Krallık, diğer Avrupa ülkelerine göre daha hızlı gelişme göstermiştir. 1863 yılında futbol federasyonunun kurulması, buna bağlı kuralların oluşturulması ile başlayan süreç, 1882 yılında İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda’nın, “*Adalılar*” olarak Manchester’da toplanıp “*International Board*” organizasyonunu kurması ile devam etmiştir⁴².

³⁶ CHAKER, s.11.

³⁷ CHAKER, s.11.

³⁸ CHAKER, s. 11.

³⁹ CHAKER, s.12.

⁴⁰ CHAKER, s.12.

⁴¹ CHAKER, s.12.

⁴² TELLAN, Tolga; Futbol Üretiminin İdeolojisi: Strateji, Taktik, Organizasyon, in İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 26 Kış-Bahar 2008, s. 354, (s.353-362).

Spor mevzuatının gelişiminin ikinci dönemini karakterize eden politik ve yasal dönem XIX. yüzyılın ikinci yarısından ikinci dünya savaşına kadar olan evrede yaşanmıştır. Bu dönemdeki yasal düzenlemelerde sporun hobi ve eğlence niteliği ile değişik spor faaliyetlerinin ve spor kulüplerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Finlandiya'da XIX. yüzyılın ortalarına doğru, spor suretiyle fiziki kondisyon, ilk öğretimin başta gelen programlarından biri olmuştu. İlk spor kulüpleri 1860 yılında ortaya çıkmış ve ilk spor organizasyonları da XIX. yüzyılın sonunda yapılabilmıştır⁴³.

Lüksemburg, ilk spor kulübünü 1849'da, ilk spor federasyonunu 1899'da, Milli Olimpiyat Komitesi'ni de 1912'de kurmuştur. Sporun tanıtımının sağlanması amacıyla, spora ilişkin ilk yasal metin 1945 yılında yürürlüğe girmiştir. Çek Cumhuriyeti'nin ilk spor organizasyonu 1867'de kurulmuş ve adı SOKOL olan bu organizasyon, 134/1867 sayılı kanunla kurulan en önemli ulusal ve uluslararası organizasyonlardan biri olmuştur.

Sonuç olarak, modern sporların gelişiminde önceleri güçlü sınıfların kendileri için düzenledikleri spor etkinlikleri, bir süre sonra halka yayılmış, eğitim kurumlarına girmiş ve kulüpleşmesi ile de tüm dünyaya yayılmıştır. Bu gelişim sadece kişinin bedensel ve ruhsal yönünü değil aynı zamanda ekonomik bir olgu olarak da yerleşmesini sağlamıştır.

d. Türk Sporunun Gelişimi

Dünya spor tarihinin Yunan sporları ile başladığı görüşü yaygın olmakla birlikte son yüzyılda yapılan araştırmalarda Türklerin spora daha önce başladığı belirtilmektedir⁴⁴. Biz de çalışmamızda Türk Spor Tarihinin evrelerine kısaca değinerek; ilk olarak eski Türklerde spor; Osmanlı döneminde spor ve nihayet Cumhuriyet döneminde spor olmak üzere üç bölümde incelemeye çalışacağız.

⁴³ CHAKER, s.12

⁴⁴ YILDIZ, Doğan; Türk Spor Tarihi, Ser Yayıncılık, İstanbul 1979, s. 25.

aa. Eski Türklerde Spor

Türklerde sporun, Orta Asya’da yaşayan eski Türk boylarına kadar uzanan binlerce yıllık bir tarihe sahip olduğu belirtilmektedir. Ergenekon, Manas, Oğuz Kaan ve Gılgamış destanlarında eski Türklerin beden eğitimi çalışmalarından bahsedildiği ifade edilmektedir⁴⁵. Mezopotamya’da yapılan kazılar Sümerlerin milattan önceki yıllarda atla ilgili yarışları geliştirmiş olduklarını ortaya çıkarmıştır⁴⁶.

Sümerlerde at yarışları ile birlikte, M.Ö. 3000 yıllarına ait kabartmaların bir kısmında kayık, kürek, kürekçiler; bir kısmında döğüşçüler görülmektedir⁴⁷. Kazılardan ortaya çıkan bilgiler, Sümerlerin özellikle gençlere önem verdiğini, bunları “*Sangu*⁴⁸” adı verilen beden eğitimine özgü yerlerde eğittiklerini ortaya koymaktadır.

Eski Türklerin spora, avcılık, göçebelik ve savaş amacının yanı sıra hastalıkların tedavisi için de başvurmuş olduğu XII. yüzyılda bir Türk bilgini tarafından yazılan “*Kitab-ı Tuhfe-i Mübarizi*” adlı eserde ortaya konulmuştur⁴⁹. Eserde güreş tutmak, seyirtmek (koşmak), bir ayak seyirtmek (uzun atlamak), süngü oynamak, kılıç oynamak, at seyirtmek, ok atmak, top oynamak, amuda götürmek, çelik oynamak, yayan yürümek, yelmek (kısa mesafede hızlı koşmak) anlatılmakta ve bunların hangi hastalıklara iyi geldiği açıklanmaktadır.

Türk boylarında “*çögen*⁵⁰” olarak bilinen ve günümüzde bir çeşit atlı hokey, polo olarak adlandırılabilir spor türüne; “*gökbörü*⁵¹” denilen ve İspanya’da boğa

⁴⁵ YILDIZ, s. 29; Oğuz Kaan Destanının sonunda yer alan beyiti yazar şu şekilde naklediyor: “*Ey oğullar! Ben çok yaşadım. Çok savaşlar gördüm. Çok ok attım. Çok ata bindim. Çok güreştim. Düşmanlarımı ağlattım. Dostlarımı güldürdüm.*”.

⁴⁶ KESİM, Ümit; Dünya Spor Tarihi, in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını n. 2, İstanbul 2007, s. 102, (s. 97-107). İki tekerlekli, dört koşumlu, ve sürücüsünün ayakta durmasına yarayan bir platform bulunan yarış arabasının bunun ispatı olduğu belirtilerek, M.Ö. 2600’lü yıllara ait bir bronz eserde iki çıplak sporcunun birbirlerinin kispetlerinden tuttuklarının sergilendiği ifade edilmektedir.

⁴⁷ YILDIZ, s. 38.

⁴⁸ Sangu, Sümerlerin gençleri savaşa özellikle savaş hazırlamak maksadıyla eğittikleri beden faaliyetine dayalı eğitim kurumudur. Bkz. YILDIZ, s. 39.

⁴⁹ YILDIZ, s.36.

⁵⁰ Çögen, Çögan, Çevgen, Bandal, Tubuk ya da Tuy olarak da ifade edilmektedir. Çögenin İran’da, Bizans’ta, daha sonra Hindistan’da oynanır olması ve buradan da Portekiz’e geçerek,

güreşinin bir çeşidi olarak da nitelendirilebilecek oyuna; “*seyirtme*” adı verilen günümüzde koşu olan spora; “*tepük*” denilen ve bugün futbola benzeyen oyuna ve hatta kayak sporuna benzeyen oyunlara rastlandığı ifade edilmektedir⁵².

Asurlularda öne çıkan spor avcılıktır. Avcılık spordan çok savaş için beceri kazanmak amacıyla yapılmış, sadece kralların aslan avcılığı tehlikeli spor olarak değerlendirilmiştir⁵³.

Hunlarda da diğer uygarlıklarda olduğu gibi çocukların eğitimine önem verildiği, avcılığın ve savaşçılığın küçük ok atışlarını hayvanlar üzerinde yaptırarak geliştirdikleri ifade edilmektedir. Hun imparatoru Mete Han’ın (Oğuz Han) bulunduğu “*Öten ok*” adı verilen bir çeşit okla yapılan üç aşamalı idmanın hem spor faaliyeti olarak hem de asker eğitiminde uygulandığı belirtilmektedir⁵⁴. Mete Han’ın üç büyük oğluna “*Bozok*”, diğer üç oğluna da “*Üçok*” adlarını vermesi, Türklerin okçuluğa verdiği önemin ifadesidir.

Anadolu’da Hititlerde de beden eğitimine önem verilmiştir. Araba yarışı, at yarışı, güreş, kılıç oyunları ve av eğlenceleri düzenlenmiş ve buna ilişkin olarak M.Ö. 1200 yıllarına ait eserlerde, Kral Hattuşil’in bir bayrama katılmak üzere başkent Hattuşaş’a gittiği, kralı karşılamak üzere kent dışına çıkan rahiplerin Hattuşil’in arabasını çeken atlardan birinin gemini ilk yakalayan olmak için yarıştıkları resmedilmiştir⁵⁵. Hititlerde ayrıca, “*kapsuti*” adı verilen bir tür gençlik

İngiliz askerleri tarafından da ülkelerine götürülmesinde Eski Türklerin yaptıkları gösterilerin, bu gösterilere sporcuları hazırlayan usta idmancılardan da önemli katkıları olduğu belirtilmektedir. Bkz. YILDIZ, s. 34, 90.

⁵¹ Gökbörü, dinsel ve geleneksel bir oyun olarak belirtilmekte; oynanış biçimi ise atı salıp oğlağı yakalamak olduğu ifade edilmektedir. Bkz. YILDIZ, s. 102.

⁵² ERKİNER, s. 85-86.

⁵³ YILDIZ, s. 42-43.

⁵⁴ Üç aşamalı yapılan ok atmada bir sonraki aşamaya geçmek için o aşamayı başarıma şartı aranıyordu. İlk aşama uçan kuşlara ok atma; ikinci aşama çok değerli bir atın üzerine konulan bir hedefe nişan alma ve son aşama da gençlerin eşlerinin başlarına bir hedef koyarak onu vurmalarıydı. İkinci aşamayı geçen gençler Çin’e yapılan akınlara katılmaya hak kazanıyorlardı. Üçüncü aşamaya gelip hedefi vuramayıp, eşlerini yaralayanlara ise İmparator’un öngördüğü ceza uygulanıyordu. Bkz. YILDIZ, s. 47.

⁵⁵ YILDIZ, s.48,49.

taburlarında çocuk ve gençlerin beden ve zihinlerini geliştirecek alıştırmaların yapıldığı belirtilmektedir⁵⁶.

Selçuklularda atlı ve silahlı sporların gelişmiş olduğu, vücudu geliştirmek ve kuvvet kazanmak için taştan yapılma halterler kullandıkları bilinmektedir⁵⁷. Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla Türklerin, Anadolu'nun çeşitli kentlerinde beden eğitimi ve sporla ilgili tesisler ve örgütler oluşturdukları, özellikle Konya'da bunlara büyük önem verildiği ifade edilmektedir⁵⁸. Selçuklularda ortaya çıkan “*Alplik*⁵⁹” töresi, cesaretin, kuvvetin, gayretin, iyi at binmenin, ok ve yay atabilmenin, kılıç kullanabilmenin, dostluğun ve sevginin sembolü olduğu gibi sportmenliğin de bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir.

bb. Osmanlı Döneminde Spor

Anadolu'da savaş eğitimin dışında ilk örgütlenme “*pehlivan tekkeleri*” idi⁶⁰. Osmanlı İmparatorluğunda pehlivan tekkeleri dışında, “*Kemankeş Tekkeleri*” (okçuluk), “*Cümdi Tekkeleri*” (binicilik) ve Ok meydanları bulunmakta idi⁶¹. Tekkelerde şeyh dairesi, idare odası, kütüphane, müze, kış idman salonu, aşhane, koğuş gibi bölümler bulunur ve yarışmalarda önce buralarda uzunca bir süre kalırdı⁶².

⁵⁶ KESİM, s. 103.

⁵⁷ KESİM, s. 103; Anadolu'da Hititler hariç, diğer Medeniyetlerde spor, savaş eğitimine ve askeri hiyerarşiye uygun yapıldığı ifade edilmektedir.

⁵⁸ Konya Selçuklu Devleti'nin kuruluşu ile yeni beden eğitimi tesis ve örgütlerinin açılmış ve bu nedenle Konya önem kazanmıştır. Bkz., YILDIZ, s. 60.

⁵⁹ Osmanlılarda ortaya çıkan akıncı beyleri Alpler Örgütü'nün devamı niteliğindedir. Alp, kuvvet, beceri, zeka ve hünerin simgesidir. Alplikle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. YILDIZ, s. 58 vd.

⁶⁰ KAHRAMAN, M. Atıf; Osmanlı Devletinde Spor, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1697, Ankara 1995, s. 105 vd.

⁶¹ İŞCAN, Fehmi; Türklerde Spor, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü, Mili Eğitim Basımevi, Ankara 1988, s. 52.

⁶² ERKİNER, s. 88. Günümüzde de yapılan Kırkpınar Güreşlerinde önemli bir yeri bulunan Kırkpınar Ağalığı'nın geçmişinin 650 senelik olduğu ve Osmanlı'nın spor organizatörlük yönetimlerinden günümüze intikal etmiş önemli bir örnek olduğu belirtilmektedir.

Orhan bey, Bursa'yı aldığıında ilk olarak Balıklı Köyü ile Atıcılar Meydanı arasındaki sahayı yarış yeri olarak tanzim etmiş ve bu alanın da Osmanlıların ilk spor alanı olduğu belirtilmiştir⁶³.

Osmanlı İmparatorluğu'nda “*kılıç kalkan*”⁶⁴ önemli bir spor olarak görülmüştür. Bu dönemde kullanılan kılıçlar, gurur, yetenek, güç ve asaleti simgelemiş ve kullanım amacına göre düz kılıç, pala ve kılıç olmak üzere üç ayrılmıştı⁶⁵. Kılıcı tamamlayan kalkan, savunmada kullanılırdı⁶⁶. Kılıç-kalkan oyunu, Osmanlı'nın savaşmadığı dönemlerde, savaşa hazırlık olarak yapılan bir güç gösterisi olarak da kabul edilmekte idi.

Osmanlı'da önemli yeri olan sporlardan biri de güreştir. Yiğitliğin sembolü olan güreşin, “*Tekke*” adı verilen vakıf niteliğindeki örgütler tarafından idare edildiği belirtilmektedir. “*Ceb-i Humayun*” ve “*İhsanı Şahane*” adlı defterlerde çeşitli güreş turnuvaları, tekkelerin yönetimi, ünlü pehlivanların adları ve kimlere kaçır kuruş aylık ödendiği yazılırdı⁶⁷. İstanbul'da iki Güreş tekkesinden biri Zeyrek yokuşunda, diğeri de Şişhane'de bulunmaktaydı. Edirne'de “*Pehlivan Cemaleddin Tekkesi*” adı ile anılan güreş tekkesi vardı. Ayrıca, Osmanlı toprakları üzerinde Mekke, Cidde, İskenderiye, Şam, Maraş, Amasya, Tokat, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Konya, Balıkesir, Urfa, Bağdat, Mısır gibi pek çok şehirde güreş tekkeleri kurulmuştur⁶⁸.

Selçuklular döneminde başlayan bu spor Bizanslılar ile yakın ilişkiler sonucu daha da çeşitlenmiştir⁶⁹. Bunlardan alınan, günümüzde de oynanan “*yağlı güreş*” “*Kırkpınar Güreşleri*” adıyla düzenlenmeye devam etmektedir.

⁶³ ERKİNER, s. 90.

⁶⁴ Bu oyun günümüzde ülkemize gelen yabancı turistlere hoş geldin gösterisi olarak yapılmaktadır.

⁶⁵ “*Osmanlı Türkleri'nin yeminlerini kılıçları üzerine ettikleri belirtilerek, Fatih Sultan Mehmet'in, Bosna'daki Latin Kilisesi'ne tanıdığı ayrıcalığı doğrulamak için “ kışandığım kılıç hakkı için” diyerek güvence verdiği belirtilmektedir*”. Ayrıntılı bilgi için bkz., YILDIZ, s. 191,192,193.

⁶⁶ Kalkanların orta bölümleri çelik, yan bölümleri söğüt dalından yapılarak, bunların üstlerinin ibrişim ve ipek kumaşlarla örüldüğü belirtilmektedir. YILDIZ, s. 195.

⁶⁷ YILDIZ, s. 198.

⁶⁸ YILDIZ, s.199.

⁶⁹ YILDIZ, s.198.

Osmanlılarda güreşten sonra en önemli spor okçuluktur. İlk defa Bursa’da “*Atıcılar*” adı verilen alan okçuluğa ayrılmış; daha sonra Yıldırım Beyazıt bunu vakfiye haline getirmiş ve zamanla okçuluğa ayrılan alanlar gelişerek “*Meydan-ı Kemankeş*” (ok meydanları) oluşturulmuştur⁷⁰. Ok meydanlarında, kabza sahibi yani 900 defa ok atmış sporcuların kaydoldukları düzenli olarak tutulan bir sicil defteri bulunduğu ve elde edilen verilere göre sicil defterinde 3375 kabza sahibi kemankeş yani okçunun adının yer aldığı belirtilmektedir⁷¹. Okçulukta üç tür atış yapılmakta idi. Bunlardan ilki menzil atışı (uzun mesafe atışı); ikincisi puta atışı (hedef atışı) ve üçüncüsü de zarp atışı (demir veya tunç levhaları delmek) idi⁷². Menzil atışında okçular sınıflara ayrılırdı. İhtiyarlar beşer; Dokuz yüzcüler yedişer; Binciler dokuzar; bin yüzcüler on birer ok atarlardı.

Genellikle binicilik de önemli idi⁷³. Kanuni Sultan Süleyman döneminde de Edirne, Diyarbakır, Bağdat, Ankara, Sofya, Mekke, Cidde ve daha pek çok yerde at meydanları kurulmuş ve Padişah bu oyunu saray ve orduya ait olmaktan çıkarıp, halka yaymıştır. Zamanla biniciler teşkilatlanmıştır⁷⁴.

Fatih Sultan Mehmet, 1453 yılında İstanbul’u fethettikten sonra, Bizans’tan kalan Hipodromu yeniden yaptırarak buraya “*At Meydanı*” adını vermiş⁷⁵, “*Bahriye Kanunnamesi*” ile burada savaş gidecek Yeniçerilere at binmenin yanı sıra, yüzme bilme zorunluluğu da getirilmişti⁷⁶. İstanbul’un fethi ile Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı’nın ilk büyük spor tesisi olan Okmeydanını kurmuştur⁷⁷. Burada usta okçular yetiştirilmiş ve okçulukla yetinilmeyip aynı zamanda güreş, tüfek atışı ve başka sporlar da yapılmıştır.

⁷⁰ ERKİNER, s. 89.

⁷¹ KUNTER, Halim Baki; Eski Türk Sporları, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1938, s. 16 vd.

⁷² KUNTER, s. 38 vd.

⁷³ ERKİNER, s.90.

⁷⁴ İŞCAN, s. 65. Bunun da Türk sporunda profesyonelliğin başlangıcı olarak kabul edildiği belirtilmektedir.

⁷⁵ GÜVEN, Özbay; Türklerde Spor Kültürü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s. 25. 1618’de II. Osman’ın atı “Sisli Kar”ın mezarının Selimiye’de Saray Bahçesinde bulunması; Karacaahmet Mezarlığında “Atlar Mezarı” denilen kubbeli mezar; Bursa’da “Sancı Dede” isimli at mezarı bunlara örnek teşkil etmektedir.

⁷⁶ İŞCAN, s. 60. Yüzme sporunun başlangıcı olarak kabul edilen tarih olarak belirtilmektedir.

⁷⁷ YILDIZ, s. 169.

Osmanlılarda, “*Avcılık*”da çok önemli ve yaygındı. Padişah fermanları ile özel av dönemleri ve alanları tespit ve tayin edilir, av alanları korucular tarafından korunur, buralara halkın girmesine katiyen izin verilmezdi⁷⁸. Osmanlı İmparatorluğu’nda avcılıkla ilgili ilk düzenleme Sultan III. Murat’ın 1586’da çıkardığı fermanıdır. 1615 yılında çıkan bir diğer fermanla da avcı olmayanların geceleri silahla gezmesi yasaklanmış; 1679’da Sultan IV. Mehmet’in fermanı ile av için tahıl gerektiği belirtilerek bunun sağlanması emredilmiştir⁷⁹.

Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine doğru modern spor yerleşmeye başlamış, 1839’dan sonraki yıllarda, askeri ve sivil okullara ilk defa jimnastik dersleri konulmuş ve yabancı öğretmenler eşliğinde spor eğitimi verilmiştir⁸⁰.

Ülkemizde spor kulüplerine benzer örgütlenmelerin ve ilk spor kulüplerinin ortaya çıkışı Osmanlı Devletinin son dönemlerine rastlamaktadır. 1863 yılında beden eğitimi dersi ilk kez bazı yüksek okulların ve 1869 da da Rüştüyelerin ders programlarında yer almıştı⁸¹.

İlk düzenli müsabaka 1903 yılında “*İstanbul Futbol Birliği*”nin kurulması ile gerçekleştirilmiştir. 1908 yılında Meşrutiyetin ilanı ile gelen özgürlük, spor alanında da kendini göstermiştir⁸². Bu yıllarda herhangi bir resmiyete sahip olmayan spor kuruluşları 1909 yılında çıkartılan “*Cemiyetler Kanunu*” ile önceden izin gerektirmeyen özel hukuk tüzel kişiliğine kavuşmuşlardır⁸³. Aynı yıllarda kurulan “*İstanbul Kulüpleri Ligi*” 1914’e kadar devam etmiştir⁸⁴.

⁷⁸ KAHRAMAN, s. 210.

⁷⁹ YILDIZ, s. 149.

⁸⁰ KESİM, s.104; “*Birinci Dünya Savaşı ile birlikte yenik devletler içinde bulunan Türkiye’nin Uluslararası Olimpiyat Komitesi üyeliği silinmiştir. Selim Sırrı Tarcan, 1924 yılında Paris’te düzenlenecek Olimpiyat Oyunlarına Türkiye’nin katılması için girişimde bulunarak, tekrar Olimpiyat Komitesi temsilcisi seçilmiş ve olimpiyat oyunlarına katılımı sağlamıştır.*”

⁸¹ KARAKULLUKÇU Ömür Fatih; Spor Yönetiminde Son Gelişmeler, <http://www.bedenegitimi.gen.tr/upload/w113d4/paspas/spor%20y%C3%B6net%C4%B0m%C4%B0nde%20son%20gel%C4%B0%C5%9Fmeler.pdf>

⁸² DEVECİOĞLU, Sebahattin; Futbolun Yasal Evrimi ve Son Gelişmeler, <http://www.ekospor.com/My-Articles/Futbolun-YasalEvrimi-ve-Son-Gelismeler.pdf>, www.fesam.org, s.2

⁸³ 7. Zilhice Tarihli Kanun-ı Esasi’nin Bazı Mevadd-ı Muadelesine Dair Kanun, (Cemiyetler Kanunu) 5 Şaban 1327 ((Ağustos 1909) Cemiyetler Kanunu’nun 120. maddesi uyarınca ,

1908 yılında Meşrutiyetin ilanıyla Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti kuruldu. 1911 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından kabul edilerek tanındı. Ancak, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, I. Dünya Savaşına neden oldukları gerekçesiyle aralarında Osmanlı Devletinin de bulunduğu bazı devletleri organizasyondan ihraç etmiştir. Nihayet, Kurtuluş Savaşını takiben 1924 yılında Türkiye Millî Olimpiyat Cemiyeti adı ile yeniden kurulan Komite, 1924 Paris Oyunlarına da katılmıştır⁸⁵.

cc. Cumhuriyet Döneminde Spor

Türkiye’de sporun teşkilatlanması, 1922 yılında 16 spor kulübünün birleşip Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nı kurmaları ile başlamıştır⁸⁶. Bağımsız, özerk ve yerinden yönetim kuralları içinde idare edilen Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın kurulmasıyla spor kulüpleri ilk olarak kulüpler üstü teşkilatlanmayı gerçekleştirmiş⁸⁷ ve Türk sporunun ilk ve düzenli teşkilatlanması olarak nitelendirilebilecek yapının kurulması sağlanmıştır⁸⁸. Buna bağlı olarak kurulan ilk federasyonlar, güreş, futbol ve atletizmdir.

1922-1936 yılları arası devlet sporu Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı vasıtasıyla idare etmeye çalışmıştır. Bu amaçla ittifak, kamu yararına cemiyet

“Kanun-ı mahsusa tebaiyet şartı ile Osmanlılar hakk-ı içtimaa maliktir. Devlet-i Osmaniyyenin temamiyet-i mülküyesini ihlal ve şekl-i meşrutiyet ve hükümeti tağyir ve Kanun-ı Esasi ahkamı hilafında hareket ve anasır-ı Osmaniyyeyi siyaseten tefrik etmek maksatlarından birine hadim veya ahlak ve adab-ı umumiyeye mugayir cemiyetler teşkili memnu’ olduğu gibi alel utlat hafı cemiyetler teşkili de memnu’dur”.

⁸⁴ KESİM, s. 104; Türk Futbolu, spor kulüplerinin Cemiyetler Kanunu’na göre tescil yaptırmaya başlanması ile gelişme yolunda adım atmıştır. 1903 yılında Beşiktaş, 1905 yılında Galatasaray, 1907 yılında Fenerbahçe faaliyete geçen ilk spor kulüpleri olmuştur.

⁸⁵ ERTEN, s.124.

⁸⁶ SÜMER, Rıza; Sporda Demokrasi, Türkiye’de Spor Federasyonlarının Tarihsel Gelişimi, Şafak Matbaacılık, s.12, 13. Ankara, 1990, s. 20-105.; Spor Ansiklopedisi, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 1997, c.III, s.7.

⁸⁷ SÜMER, s. 13

⁸⁸ ÖZMADEN, Harun; Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)’nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişmeler ve Toplumsal Hayata Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, 1999, İstanbul, s. 20 vd.

niteliğinde, yurt dışında Türkiye’yi temsil eden tek spor teşkilatı olup devletten mali yardım görmekteydi⁸⁹. Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra özellikle 1930’lu yıllarda, Mustafa Kemal Atatürk, Türk sporunun gelişimi için yurt dışından konunun uzmanlarını getirtmiş, yurtdışına sporcular göndermiştir. Yapılan araştırmalar sonunda Almanya spor modeli alınarak, spor ve siyasetin iç içe girdiği bu dönemde, eğitim ve sağlık gibi sporun da bir devlet işi olarak ele alınması, hatta devlet mekanizması içinde yer verilmesi fikri Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’ nün kuruluşunu hazırlamıştır⁹⁰. 1936-38 yılları arası Türk sporu, merkeziyetçi anlayışla idare edilmiştir. Bu dönemde en yetkili spor kuruluşu Türk Spor Kurumu’ dur⁹¹. 1932’de kurulan Türk Spor Kurumunun kuruluş Tüzüğü’nün 1. maddesinde bu kurumun amacı şu şekilde ifade edilmiştir: *“Türkiye’de sporun milli ve fenni esaslara göre yayılmasına çalışır, Türk sporculuğunu yurt içinde ve dışında temsil eder.”*⁹².

Türk Spor Kurumu, 16.07.1938 tarihli 3961 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu ile Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün kurulmasına kadar görevini yerine getirmiştir. Genel Müdürlüğün kurulması ile birlikte atletizm, futbol, güreş, su sporları, atıcılık, dağcılık, kış sporları, eskrim, dağcılık gibi sporların federasyonları bu merkez teşkilatına bağlanmıştır. Beden Terbiyesi Kanunu ile kurulan kamu otoritesinden sorumlu, tüzel kişiliği haiz, katma bütçeli Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Türk sporunu 1986 yılına kadar yönetmiştir; Kurulduğunda Başbakanlığa bağlı bir devlet kuruluşu iken, 1942’de 4235 sayılı değişiklik kanunu ile Milli Eğitim Bakanlığı’na; 1960 tarihinde tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır⁹³. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 1969 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın kurulmasıyla, 6 Şubat 1970 tarih, 3/707 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle bu bakanlık kapsamına alınmıştır.

⁸⁹ TAYGA, Yunus; Türk Spor Tarihine Genel Bakış, GSGM Yayını, No:87, Ankara, 1990, s.162-164

⁹⁰ FİŞEK, Kurthan; Dünya’ da ve Türkiye’de Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998, s.388.

⁹¹ EKENCİ, Güner; Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı Değerlendirmesi, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1997, c. II, s. 72-80.

⁹² AKDENK, Mürsel, Türkiye’de spor elemanlarının yetiştirilmesi Politikası, Türk Spor Şurası Tebliği, 28-30 Mart 1980, Ankara, s. 17.

⁹³ ERDEM, Ahmet Necati; Türk Federasyonları Yapılanması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, in Spor Hukuku Tezleri, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, Ekim 2007, s. 194 (s. 169,264).

Sporun gelişimi ve Kanun'un ihtiyaçlara cevap veremez hale gelmesi ile 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve 1986'da, 3289 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü' nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki yeni kanun kabul edilmiştir⁹⁴. Bu kanunun amacı, merkezde katma bütçeli ve tüzel kişiliğe sahip Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü' nün teşkilat görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir. BTGM, 1989' da, 356 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü adını alarak Başbakanlığa bağlanmıştır⁹⁵.

1991 yılında 3289 sayılı Kanunun çeşitli hükümlerinde yapılan değişiklikle sporda demokratikleşme, bağımsızlaşma evresine geçilmiş ve Kanunun 18. maddesinin 2. fıkrasında yapılan değişiklikle, futbol tamamen Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün gözetim ve denetiminden çıkarılmıştır. 1992 yılında da bu gelişmeyi tamamlayabilmek için, 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile, Türkiye Futbol Federasyonu kurulmuştur. Futbola ilişkin olarak, GSGM' nin tek yetkisi, 3289 sayılı Kanunun 2.maddesi uyarınca futbol müsabakalarında müşterek bahis (Spor-Toto ve Spor-Loto) düzenlemektir.

Günümüzde, 3289 sayılı GSGM Teşkilat Kanunu yürürlükte iken, yakın geçmişte, 16 Mayıs 2009 tarihinde 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş

⁹⁴ ÜÇİŞİK, Hasan Fehim; Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ötügen Neşriyat, Yayın No: 451, İstanbul, 1999, s.40; 3289 sayılı Kanuna ait tasarının genel gerekçesinde belirtildiği üzere, bu Kanun, teşkilatı, sporcusu, kulüpleri, özel ve kamu tüzel kişileri ile spor ve spor faaliyetlerini bir bütün olarak düzenlemiş olması ve bunun sonucu olarak, toplu konut projelerine spor saha ve tesisi konulması gibi konulardaki hükümleri bakımından spor kanunu niteliğindedir.

⁹⁵ 24/1/1989 tarih ve 356 sayılı KHK'nin 6 ncı maddesi ile Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun adı "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. Aynı madde ile, bu Kanunun 2 nci maddesinin (b) bendi hariç olmak üzere 3289 ve 7258 sayılı Kanunlarla diğer mevzuattaki gençlik ve spor faaliyetleri ve hizmetlerine ilişkin hükümlerde yer alan "Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü" ibareleri "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü", "Beden Terbiyesi ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleri" ibareleri "Gençlik ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleri", "Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı" ibareleri "Başbakanlık" ve "Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı" ile "Bakan" ibareleri "Başbakan" olarak değiştirilmiştir. Daha sonra bu ibareler 14/3/1991 tarih ve 3703 sayılı Kanunun 7 nci maddesi ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Bkz. <http://www.bilgi-rehberi.com/kanunlar/kanun13289bes.html>

ve Görevleri Hakkında Kanun 27230 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve bu Kanunun Türk Sporunu için adeta bir evrim olduğu ifade edilmiştir⁹⁶.

3. Spor Türleri

Spor dünyasında içinde pek çok spor türü ve bunlara ilişkin geliştirilmiş kurallar bulunmaktadır. Eski Yunan’da yapılan yarışmalardan bugüne kadar pek çok spor türü uygulanmış, tekrarlanmış ve günümüze kadar erişmiştir.

Bu konuda çeşitli ayrımlar görülmektedir⁹⁷. Spor türlerini dörtlü ayrıma tabi tutan **Don Marino**’ya göre⁹⁸; ilk olarak top ile yapılan sporlar gelmektedir. Bu sporlar içinde golf gibi tek başına; tenis gibi iki ya da ikiden fazla kişi ile, futbol, basketbol ya da voleybol gibi toplu olarak oynananlar vardır. Yazar, ikinci olarak yarış oyunları ayırımı yapmış ve bunlara örnek olarak otomobil, bisiklet ve at yarışlarını vermiştir. Bu oyunlarda ortak nokta motorlu ya da motorsuz bir araç ile sporun yerine getirilmesidir⁹⁹. Üçüncü ayırım su sporlarıdır. Bu yelken gibi belirli bir vasıta ile ya da yüzme gibi doğrudan doğruya kişinin bedensel gücü ile gerçekleştirilebilir¹⁰⁰. Son olarak kış sporları ayırımı yapan yazara göre buradaki ölçüt soğuk hava koşullarını, doğal engelleri aşmadır. Kayak, buz pateni, hokey bu sporlara verilen örneklerdir¹⁰¹.

Bir diğer ayrıma göre spor türleri yediye ayrılmaktadır¹⁰². Buna göre; ilk olarak atletizm, jimnastik, halter gibi atletik sporlar; ikinci olarak, at yarışları, engel atlama gibi atlı sporlar; üçüncü olarak, kürek, kano, yüzme, su topu, yelken gibi deniz sporları; dördüncü olarak, boks, judo, eskrim, güreş, karate gibi dövüş sporları;

⁹⁶ 343 sayılı Esas Komisyon Raporu için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss343.pdf>

⁹⁷ Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından onaylanan spor çeşitlerinin daha fazla olduğunu tespit edebilmek mümkündür. IOC günümüzde bilardo oyunlarını, bilye sporlarını, brici ve satrancı da kabul etmektedir. bkz, IOC internet sitesine: <http://www.olympic.org/ioc/f/org/if/list>

⁹⁸ DON MARINO, Raphaëlle; La pratique sportive, source de responsabilité, Toulouse, 2001, s.19, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

⁹⁹ DON MARINO, s.19.

¹⁰⁰ DON MARINO, s.19.

¹⁰¹ DON MARINO, s. 20.

¹⁰² GENÇ, Durmuş Ali; Spor Hukuku Ders Kitabı, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, s. 136.

beşinci olarak buz hokeyi, patinaj, kayak gibi kış sporları; altıncı olarak otomobil, uçak, motosiklet gibi mekanik sporlar ve nihayet ekip ile yapılan beyzbol, basketbol, futbol gibi takım sporlarıdır.

Spor türlerini üçe ayıran **Roth**'a göre, birinci grubu bireysel ve temasa dayanmayan takım sporları; ikinci grubu temasa dayalı takım sporları ve üçüncü olarak dövüş sporları oluşturmaktadır¹⁰³.

Ayrıca, sporun tek başına veya toplu halde; temaslı ya da temassız; olağan ya da sıra dışı (ekstrem) şeklinde bir ayırıma tabi tutulduğu da görülmektedir¹⁰⁴. Bu, sporun yapılış biçimine göre öngörülmüş olan bir ayırımdır. Sporun bu ayırımında, sıra dışı sporlar dışında kalan türlerinin, Devlet tarafından düzenleme altına alınan ya da federasyonların düzenledikleri spor türleri belirtilmektedir. Gerçekten de sporun tek başına, toplu; temaslı, temassız ya da olağan, olağan dışılığının benimsendiği bu ayırımda bir çerçeve oluşturulmaktadır. Bu çerçevede ister su sporu, ister kara sporu olsun faaliyete katılan sporcu sayısı ve sporun niteliği ön plana çıkartılarak, kapsam ve sınırlar belirlenebilmektedir.

Tezimizde spor türlerinin ayırımını, federasyonlar tarafından düzenlenen¹⁰⁵ sporları, yerine getirilme biçimlerini dikkate alarak, bireysel sporlar, takım sporları ve sıra dışı (ekstrem) sporlar şeklinde bir ayırımla incelemeye çalıştık. Bunlar Devlet tarafından tanınan ve düzenleme altına alınmış sporlar¹⁰⁶ ile sıra dışı (ekstrem) sporlardır. Çalışmamızda öncelikle klasik bağlamda ele alınmakta olan kurumsal olarak da adlandırılabilir bireysel ve takım sporlarını belirttikten sonra sıra dışı (ekstrem) sporu belirtmeye çalışacağız.

¹⁰³ ROTH, Robert; Le droit pénal face au risque et à l'accident individuels, Collection juridique romande, Payot, Lausanne, 1987, s. 98, 99, 100. Yazar bireysel ve temasa dayalı olmayan takım sporlarına golfü; temasa dayalı takım sporlarına voleybol, basketbol, futbolu ve dövüş sporlarına da boks, judoyu örnek olarak vermektedir.

¹⁰⁴ RUDLINGER, Martine; L'obligation générale de prêter assistance ou de porter secours; in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Edition SA Berne, 2002, s. 110-111, (99-113); DENIS, Delphine; Les limites du principe de l'acceptation du risque, in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Edition SA Berne, 2002, s. 92-97,(s.83-97).

¹⁰⁵ İlköğretimdeki beden eğitiminin konumuzla doğrudan bağlantısı olmadığı için bu bölümde değinilmemiştir.

¹⁰⁶ DENIS, s. 93.

a. Bireysel Sporlar

Bireysel spor, kişinin tek başına yaptığı spordur. Bu spor türleri teması gerektirmemekte ve şiddeti içermemektedir. Bireysel sporlar yönünden doktrinde yapılmış net bir tanım yoktur. Bireysel sporun, tek başına ya da birden fazla sporcunun katılımıyla gerçekleşen spor olduğu belirtilmektedir¹⁰⁷. Bireysel sporu açıklamaya çalışan bu tanımda belirtilen “birden fazla sporcunun katılması” ifadesi, yarışmaya katılan sporcunun tek başına, birden fazla sporcu ile yarıştığı spor türünü ifade etmektedir. Buna örnek olarak, kısa ya da uzun mesafe koşusu, bisiklet yarışı, yüzme verilebilir.

Bize göre bireysel spor, sporcunun kazanmak için öncelikle fiziki gücünü kullanarak tek başına mücadele ettiği spor türü olarak belirtilebilir. Bireysel sporun özelliği, sporcunun mücadelesini tek başına yürütmesidir. Kayak, bisiklet yarışları, golf, atletizm, aletli jimnastik, sıırıkla atlama, gülle atma, halter, tenis, eskrim örnek olarak verilebilir.

Bireysel spor türleri incelendiğinde, kimilerinde sporcunun tek başına, yalnız mücadele ettiği; diğerlerinde ise belli bir rakibe karşı mücadelesini verdiği görülmektedir. Bunlardan ilkinde örnek olarak halter, sıırıkla atlama gibi sporlar; ikincisine de tenis, eskrimi örnek olarak verebilmek mümkündür. Bireysel sporlarda ortaya çıkan söz konusu farklılık bu türler bakımından ikili bir ayırım yapılabileceğini göstermektedir. Buna göre bireysel sporlar; aynı yöne doğru yapılan bireysel sporlar ve karşılıklı bireysel sporlar biçiminde ortaya konulabilir.

aa. Aynı Yöne Doğru Bireysel Sporlar

Aynı yöne doğru bireysel sporlar, sporcunun tek başına mücadele ettiği ve kendini aşmayı amaçladığı sporlardır. Burada sporcu tek başına olabileceği gibi birden fazla sporcu ile de yarışabilir. Sporcunun tek başına yaptığı uzun atlama, üç adım atlama, cirit atma, gülle atma, ritmik jimnastik, denge aleti gibi sporlar örnek

¹⁰⁷ DENİS, s. 94.

olarak verilebilir¹⁰⁸. Bu tür sporlarda, sporcular kendilerine ayrılan sürede kişisel güç, bilgi ve tecrübelerini ortaya koyarak, en iyi dereceyi elde etmeye çalışmaktadır.

Birden fazla sporcu ile yapılan bireysel sporlarda ise yarışmalarda ayırıcı unsur, sporcuların aynı yöne doğru ve aynı zaman dilimi içinde hareket ederek, en iyi dereceye ulaşma amacına sahip olmalarıdır. Atletizm, yüzme ve bisiklette sporcular aynı hedefe doğru birbirleri ile yarışmaktadırlar. Önlerinde ulaşılması gereken bir hedef vardır ve ilk önce, en hızlı şekilde ve oyunun kurallarına uygun olarak bilgi, tecrübe ve yeteneklerini ortaya koyarak bu hedefe ulaşmak amaç olmaktadır. Kısa mesafe koşucusunun diğerlerini geçerek yarışmayı kazanması buna örnek olarak verilebilir¹⁰⁹. Belirtilen sporlarda birden fazla sporcunun yarışması, bunların bireysel spor olup olmadıkları tartışmasını yaratabilir. Bizim bu sporları bireysel sporlar olarak belirtmemizdeki neden, sporcunun tek başına başka sporcularla yarışması ve kazananın da bir sporcu olmasıdır. Kanaatimizce bu sporların toplu halde yapılıyor olmaları, takım sporu olarak değerlendirilmeleri için yeterli değildir. Burada bireysel sporları takım sporlarından ayıran, yarışan sporcunun kendisi için yarışması ve kazananın da bir sporcu olmasıdır. Takım sporlarında kazanan, spor müsabakasına katılan takımdır. Aynı yöne doğru bireysel sporda belirtilen bu farklılık, bunları da kendi içinde, sporcunun tek başına ve sporcunun toplu olarak yaptığı aynı yöne doğru bireysel sporlar olarak belirtmeyi gerekli kılabilir.

Toplu halde yapılan bireysel sporların bazılarının takım halinde yapıldığını da görmekteyiz. Atletizmde bayrak yarışı gibi. Bu durumda yapılan ayırımda esas alınacak unsur, müsabakada kazananın niteliğidir. Kanaatimizce, bir sporu bireysel spor olarak kabul edebilmek için kazananın sporcu olmasına bakılacaktır.

bb. Karşılıklı Bireysel Sporlar

aaa. Genel Olarak

Karşılıklı bireysel sporlarda sporcu yine tek başına mücadele etmektedir. Bu spor türünde sporcu bir başka sporcu ile karşı karşıyadır. Sporcu en iyi olabilmek

¹⁰⁸ Spor Kitabı, NTV yayını, İstanbul, 2008, s.56,93.

¹⁰⁹ RUDLINGER, s. 110.

için rakibini yenmeye¹¹⁰ çalışmaktadır. Bu spor türünün en belirgin örnekleri tenis, eskrim, boks, güreş, judo, karatedir. Tenis örneğinde olduğu gibi karşılıklı yönde yapılan bireysel sporların bazılarında rakiple temas ve şiddet içerikli hareketler görülmemektedir.

Karşılıklı bireysel spor türlerinden olan teniste takım müsabakaları da yapılmaktadır. Atletizmde olduğu gibi bu sporun da bireysel spor olma özelliği müsabakayı kazanana göre tayin edilecektir.

Boks, güreş, judo, karate gibi sporlarda, sporcuların birbirleriyle temasını ve hatta çoğu zaman sporun tabiatı gereği şiddeti içermesi sebebiyle, karşılıklı yönde bireysel sporlar sınıflandırmasında ayrı bir kategoriye oluşturmaktadır. Bu spor türlerinde baskın özellik bireysellikle birlikte şiddettir. Bu nedenle söz konusu sporlara aynı zamanda “dövüş sporları” da denilmektedir.

bbb. Dövüş Sporları

Dövüş sporu sporcuların birbirlerine uyguladıkları şiddet ile şekillenen bir spor çeşididir. Sporcuların birbirlerine uyguladıkları şiddetli hareketler sonucu, yenen ve yenilen tarafın tespiti ile son bulmaktadır. Dövüş sporlarının en tipik örnekleri boks, güreş, karate, judo, tekvandodur¹¹¹.

Dövüş sporları bireysel sporların karşılıklı yapılan temasa ve şiddete dayalı halidir. Bunda, şiddet hareketleri karşılıklı bir şekilde oyunun sonuna kadar ya da rakiplerden biri mücadeleyi kazanıncaya kadar sürmekte ve hareketler de oyunun kuralları çerçevesinde kalmak koşuluyla hukuka uygun olarak değerlendirilmektedir.

Dövüş sporlarının hepsi şiddete dayalı ve çoğu zamanda vücuda teması gerektirmektedir. Belirtmek gerekir ki her zaman vücuda temas rakiplerin doğrudan birbirlerine temasını gerektirmez. Bazı hallerde kullanılan bir vasıta ile icra edilen

¹¹⁰ Aralarında belirgin bir fark olmasa da aynı önde yapılan bireysel sporlarda daha ziyade kazanmak terimi yerleşmişken karşılıklı yönde yapılan bireysel sporlarda yenmek deyimini kullanılmaktadır. Nitekim yenmek de kazanmak da her iki spor için de geçerlidir ancak mücadelenin amacı tercih edilen kelime kullanımını etkilemektedir.

¹¹¹ DENIS, s. 96.

spor türlerinde şiddet vardır ancak temas vasıta yoluyla. Buna en tipik örnek eskrimdir.

Bu durumda dövüş sporları, bireysel ve karşılıklı olarak rakibe uygulanan temas dayalı ve şiddet içerikli hareketlerle şekillenen fiziki faaliyet olarak tanımlanabilir.

b. Takım sporları

Takım sporu ya da ekip sporu olarak da adlandırabileceğimiz spor türü kural olarak birden fazla kişinin meydana getirdiği takımın bir başka takım ile yaptığı müsabakayı ifade etmektedir. Futbol, basketbol, rugby, voleybol, buz hokeyi gibi.

Takım sporlarında karşılıklı bir mücadele söz konusu olup bunda rakip oyuncular birbirleri ile temas edebilmektedirler¹¹². Burada meydana gelen temas dövüş sporlarında olduğu gibi süreklilik arz etmemektedir. Yine yarışma sırasında oyuncuların birbirlerine teması şiddete dayanmayan bir temastır. Nitekim dövüş sporlarında şiddetin ve temasın sporun tabiatından geldiğini belirtmiştik. Burada ise, futbol örneğinde olduğu gibi oyuncular rakiplerinden top almaya çalışırken birbirlerine temas etmeleri, oyunun kuralları içinde kaldıkları sürece, hukuka uygun kabul edilmektedir¹¹³.

Bu açıklamalar çerçevesinde takım sporu, belli bir sporu yapmak maksadı ile bir araya gelen sporcuların takım oluşturarak rakip takımı yenmek üzere o spora ilişkin bilgi, güç ve tecrübelerini ortaya koyarak oynadıkları faaliyet olarak tanımlanabilir.

c. Sıra Dışı (Ekstrem) Sporlar

Sıra dışı sporlar insanların fiziki güçlerini olması gerektiğinden fazla zorlayarak çoğu zaman olağan üstü bir güç kullanımını gerektiren ve diğer spor türlerinde mevcut olmayan bir tehlikenin bulunduğu spor türleridir. Otomobil ya da

¹¹² ROTH, s. 99,100.

¹¹³ RUDLINGER, s. 111.

motosiklet yarışları, paraşütle atlama, ekstrem tırmanış, sokak kızağı¹¹⁴, serbest dalış, rafting, yelken kanat, serbest atlayış, bungee jumping¹¹⁵ gibi¹¹⁶.

Sıra dışı spor türüne bir tanım vermekte güçlük çekilmektedir. Sıra dışı ifadesinin sübjektif algılamaya bağlı olduğu belirtilerek genel bir tanım vermekten kaçınıldığı ve bazı kişilere göre sıra dışı olan spor türlerinin kimilerine göre sıra dışı olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmektedir¹¹⁷. Sıra dışı sporun, sıra dışı organizasyona ilişkin şartlarda ve sınıflandırılmayan faaliyet şeklinde tanımlandığı görülmektedir¹¹⁸.

Sıra dışı sporların genelde grup halinde yapıldığı belirtilerek sporun doğasındaki tehlikenin sporcuların ortak bilgi ve deneyimleri ile bir ölçüde azaltılabileceği ifade edilmektedir¹¹⁹. Bu nedenle bazı yazarlar bu spor türünü takım sporlarında alt başlık olarak incelemişlerdir¹²⁰. Ancak sporun tehlikelilik hali ve sübjektif niteliği dikkate alınarak sıra dışı spor bir spor türü olarak ayırımlar içinde yerini alabilir.

Spor faaliyeti bakımından belirtilen ayırımlardan hangisi benimsenecek olursa olsun bu alanda belirli bir sınırlandırmaya gidebilmek oldukça güçtür. Spor, inceleyeceğimiz üzere, zaman içinde, çeşitleri ve sayıları artarak günümüze kadar gelmiştir. Teknoloji, modern yaşamın süratli gelişimi ve insanın yaratıcılığı ile gün geçtikçe artarak devam edecektir.

¹¹⁴ Sokak kızağı, Olimpik kış oyunlarında rastlanan kızağın sıra dışı olanıdır. Sürücüler beton bir pist üzerinde freni olmayan kızakla son sürat giderek birinci bitirmeye çalışırlar. Bkz., NTV, s. 422.

¹¹⁵ Bungee jumping, kişilerin köprü gibi yüksek bir yerden ayaklarına bağlanan halatla aşağıya atadıkları bir oyun türüdür. Genellikle eğlence amaçlı yapıldığı belirtilmektedir. Bkz., NTV, s.435.

¹¹⁶ Spor kitabı, NTV, s. 422,435.

¹¹⁷ DENIS, s. 92.

¹¹⁸ PERRET, Dominique; Skieur “extrême”, Chronosports Editeurs, p.31, nakleden DENIS, s. 92.

¹¹⁹ RUDLINGER; s. 111.

¹²⁰ RUDLINGER, s. 111-112

B. Sporun Haklar İçindeki Yeri

Özgürlük genel olarak, insanın, insan olduğu için sahip olduğu bir gücün, *serbest hareket edebilme gücünün*¹²¹, *bağımsızlığının* ifadesi¹²² olarak belirtilmektedir. Kavram yakından incelendiğinde şu tanımla karşılaşılmaktadır; özgürlük, *“yasalarla teşkilatlanmış bir toplum içinde, kişinin hiçbir zorlamaya uğramadan, hareketlerini, ilişkilerini serbestçe düzenleyebilmesidir”*¹²³. Toplum içinde yaşayan bireyler özgür hareket edebilmeli, kararlarını serbest iradesi ile alabilmeli ve uygulayabilmelidir. *“Özgürlük kanunların üstünde, insan varlığı ile ilgili bir haldir. Kanunlar onu ihdas etmez, fakat tanzim eder”*¹²⁴.

XX. yüzyılda, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1954 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer ulusal ve uluslararası belgelerle, birey, öncelikle yaşam hakkından, sağlık hakkına, eğitim hakkından, çalışma hakkına, mülkiyet hakkından çevre hakkına kadar pek çok hak ve özgürlüklerle donatılmıştır. Bu donanım ile söz konusu hak ve özgürlükler belirli bir sınıflandırmaya tabi tutulmuş ve insanın insan olmasından kaynaklanan yaşam hakkı, vücut bütünlüğü gibi sert çekirdek haklarına öncelik verilmiştir. Bu sıralamaya göre ilk olarak birinci kuşak, negatif statü hakları ya da klasik haklar¹²⁵; ikinci olarak sosyal haklar, pozitif statü hakları yani ikinci kuşak haklar¹²⁶, son olarak da üçüncü kuşak, aktif statü

¹²¹ ÖKTEM, Niyazi; Özgürlük Sorunu ve Hukuk, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1977, s.65 vd.; BAYRAKTAR, Köksal; Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1972, İstanbul, s.9.

¹²² TUNAYA, Tarık Zafer; Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1969, s. 361.

¹²³ BAYRAKTAR, s. 10.

¹²⁴ ÖKTEM, s.290.

¹²⁵ Klasik haklar ya da birinci kuşak haklar sırasıyla; yaşam hakkı ve kişi dokunulmazlığı; Kişi özgürlüğü ve güvenliği; Düşünce ve düşüncüyü açıklama özgürlüğü; inanç ve ibadet özgürlüğü, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, eşitlik hakkı, dernek kurma hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, dilekçe hakkı, seçme ve seçilme hakkı, kamu hizmetine girme hakkı, tarafsız ve bağımsız bir hakim önünde yargılanma ya da adil yargılanma hakkı olarak belirtilmektedir. Birinci kuşak haklar, bireylere devletin karışamayacağı bir alan yaratmaktadır. AKIN, İlhan; Temel Hak ve Özgürlükler, 2. bası, İstanbul, 1968, s.5; KAPANİ, Münci; Kamu Hürriyetleri, Yetkin Yayınları, B.7, Ankara, 1993, s. 6.

¹²⁶ İkinci kuşak ya da sosyal haklara örnek olarak, çalışma hakkı, sendika kurma hakkı, grev ve toplu sözleşme hakkı, işyeri yönetimine katılma hakkı, dinlenme hakkı, sosyal güvenlik hakkı,

hakları yani dayanışma hakları¹²⁷ gelmektedir. Birinci kuşak haklar, devletin dokunamayacağı alanı belirten klasik hak ve hürriyetler alanını oluşturmakta ve devletin negatif yükümlülüğünün bulunduğu alanı belirtmekte¹²⁸; ikinci kuşak haklar bireye devletten olumlu bir davranış, hizmet ve yardım isteme hakkını veren yani devlete pozitif bir yükümlülük yükleyen alanı çizmektedir¹²⁹. Üçüncü kuşak haklar birinci ve ikinci kuşak haklardan farklı olarak var olabilmeleri için hem devletin hem bireyin aktif ve ortak çabaları gerekmektedir¹³⁰. Bu nedenle üçüncü kuşak haklara dayanışma hakkı da denilmektedir. Sporun haklar kategorisi içinde yerini tespit edebilmek güçtür. Sporun tarihinin insanlık tarihi ile neredeyse paralel olması kendisini birinci ya da ikinci kuşak haklardan yapmaya yetmemiştir. Bu belirsizlik günümüzde sporun haklar içindeki yerinin sorgulanmasına sebep olmuştur.

Günümüzde sporun sosyal değeri herkes tarafından tanınmakta ve kabul görmektedir. Türkiye’de de diğer pek çok ülkede olduğu gibi, sportif faaliyetler ön plana çıkmaktadır. Sportif faaliyetler temelini kişi özgürlüğünden almaktadır. Ancak bu gibi faaliyetlerde bulunmanın bağımsız bir hak ve özgürlük oluşu ya da diğer haklar içinde yer alışı tartışılmıştır.

Spor özgürlüğü İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, yeni hak taleplerinden biri olarak ortaya çıkan, kolektif boyutu olan haklardan¹³¹ biri olarak değerlendirilmektedir. Kolektif haklar doktrinde üçüncü kuşak haklar olarak da nitelendirilmektedir. Bu hak grubunda ortaya çıkan ana özellik dayanışmadır. Birinci kuşak¹³² ve ikinci kuşak¹³³ haklarda devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri

parasız eğitim ve öğrenim görme hakkı, sağlık hakkı, beslenme hakkı gibi haklar verilebilir. AKIN, s.5; KAPANİ, s. 6.

¹²⁷ KABOĞLU, İbrahim; Özgürlükler Hukuku, AFA Yayınları, İstanbul, 1993, s. 31. Bu haklar, çevre hakkı, gelişme hakkı ve barış hakkı olarak sayılmaktadır.

¹²⁸ SOYSAL, Mümtaz; Anayasanın Anlamı, Gerçek Yayınevi, B.11, İstanbul, 1997, s. 137. AKIN, s.5; KAPANİ, s. 6; BAYRAKTAR, s. 12.

¹²⁹ AKIN, s.5; KAPANİ, s. 6; BAYRAKTAR, s. 12.

¹³⁰ UYGUN, Oktay; İnsan Hakları Kuramı, in İnsan Hakları, Yapı Kredi Yayınları-1410, Cogito-98, Aralık 2000, s.25.

¹³¹ UYGUN, s.37.

¹³² Bu haklara örnek olarak, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde belirtilen haklardan, Yaşam Hakkı, Kişi Dokunulmazlığı, Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği, Düşünce ve İfade Özgürlüğü, İnanç ve İbadet Özgürlüğü, Konut Dokunulmazlığı vb. haklar verilebilir.

olduğu halde, üçüncü kuşak haklarda devletin, kişilerin ve grupların dayanışması vardır.

Spor hakkının Devlet tarafından düzenlenmesi, koruma altına alınmasının yanı sıra günümüzde çok önemli bir etkinlik haline dönüşmesi bunun üçüncü kuşak hak olarak değil, karma nitelikte bir hak olarak nitelendirilmesinin daha uygun olacağı sonucuna bizi ulaştırmaktadır. Yasal düzenlemelere bakıldığında sporun doğrudan bir hak olarak düzenleme altına alınmadığı görülmektedir. Anayasamızın 59. maddesi¹³⁴ ile Devlet'in sporu düzenlemesi hüküm altına alınırken, spor, kişi dokunulmazlığı¹³⁵, bireyin maddi ve manevi varlığını geliştirmesi; eğitim ve öğretim hakkı¹³⁶; çalışma ve sözleşme özgürlüğü¹³⁷ ve çalışma hakkı¹³⁸ ve sağlık hakkı¹³⁹ ile

¹³³ Bu haklara sosyal haklar da denilmektedir. Bu haklarda ortaya çıkan belirgin özellik Devlete pozitif bir yükümlülük getirmekte, diğer bir ifade ile Devlet kişiye hizmet sunmakla örneğin eğitim ve öğrenimi temin etmekle, dinlenmesini temin etmekle yükümlüdür.

¹³⁴ T.C. Anayasası m: 59'a göre; "*Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyla korur.*"

¹³⁵ T.C. Anayasası m: 17/1' e göre; "*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*"

¹³⁶ Anayasa'nın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlıklı üçüncü bölümünde yer alan 42. Maddesi Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevini öngörmektedir. Buna göre;

"MADDE 42. – Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 9.2.2008-5735/2 md.) Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yükseköğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez. Bu hakkın kullanımının sınırları kanunla belirlenir. ()*

*(*Bu fıkra, 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanununun 2 nci maddesi ile eklenmiş ve metne işlenmiştir. 5735 sayılı Kanun; Anayasa Mahkemesi'nin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edildiğinden, bu Kanunun, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve İptal Kararının sonuçsuz kalmaması için Kararın Resmî Gazete'de yayımlanacağı güne kadar Anayasa Mahkemesi'nin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.:2008/16(Yürürlüğü Durdurma) Kararı ile Yürürlüğünün Durdurulması hüküm altına alınmıştır.)*

Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

yakın bağlantılıdır. Spor, toplum içinde bireylerin kendilerini geliştirmesi için önemli bir araç olduğu gibi, aynı zamanda, eğitim ve öğretim hayatında öğrencilerin kendilerini bedenlen ve ruhen geliştirmesi yönünden önemli bir etkinliktir. Günümüzde de spor, ekonomik hayatın içinde kendine bir yer açarak çalışma sahası bulmuştur.

Anayasa'nın 59. maddesi bireyin kendini spor alanında geliştirebilmesi için, Devletin sporu teşvik etmesini, bireylere imkanlar sağlamasını öngörmektedir. Ancak bu hüküm tek başına değerlendirilmemelidir. Bireyin kendisini geliştirme hakkı aynı zamanda Anayasa'nın 17. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen "*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir*" hükmü ile koruma altına alınmıştır. Bu yönüyle ele alındığında insanların, yaşama, maddi ve manevi varlıklarını koruma ve geliştirme hakkı ile 59. maddenin beraber değerlendirilmesi doğru olacaktır. Gerçekten de spor kişilerin gerek bedensel, gerek

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır."

¹³⁷ T.C. Anayasası'nın Çalışma ve Sözleşme Hürriyetini düzenleyen 48. maddesine göre; "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.*

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır".

¹³⁸ T.C. Anayasası'nın Çalışma hakkı ve ödevini öngören 49. maddesine göre; "*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.*

(Değişik: 3.10.2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır."

¹³⁹ T.C. Anayasası'nın Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunmasını düzenleyen 56. maddesine göre; "*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.

Devleti herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlardan yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir."

ruhsal anlamda kendilerini geliştirmek için yapmış oldukları bir faaliyettir. Bu da kişilerin maddi ve manevi varlıklarını geliştirme yönünden itici bir unsur olmakta ve hayata karşı bir direnç sağlamaktadır. Spor bir yükümlülük değil bir tercihtir. Bu tercihi yapan kişiler devletin sağladığı imkanlardan yararlanarak kendilerini geliştirdikleri gibi bunları koruma ya da devam ettirme hakkına da sahiptirler. Kişinin kendisini geliştirmesi geniş bir kavramdır, bütünselliği içerir. Bunun içine bedeni, ruhi, maddi ve manevi hayat girmektedir. Spor da bu gelişim için bir araç olup, bundan yararlanmak kişi bakımından bir haktır. Diğer yönden spor kişinin kendini geliştirmesi olarak kabul edildiğinde özel hukuk bağlamında bir “kişilik hakkı” olarak da kabul edilmektedir¹⁴⁰.

Çalışmamızın bu bölümünde spor hakkının niteliğini ortaya koyabilmek bakımından önce sporun Türk Anayasası’ndaki yerini; daha sonra sporun, sosyal haklardan eğitim hakkı, çalışma hakkı ve sağlık hakkı karşısındaki durumunu incelemeye çalışacağız.

1. Türk Anayasası’nda Spor

Spor, Türk anayasal gelişimi içerisinde ilk olarak 1982 Anayasası’nda yer almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası “Gençlik ve Spor” başlıklı IX. Bölümünün 58. ve özellikle 59. maddesinde sporun geliştirilmesini öngörmektedir. Anayasa’nın 58. maddesi¹⁴¹, gençliğin korunmasını düzenlemekte ve gençlerin kişisel ve bedensel gelişimi konusunda Devletin yükümlülüğünü öngörmektedir.

Türk Anayasası’nın “Sporun Geliştirilmesi” başlıklı 59. maddesinde “*Devlet her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.*” diyerek Devletin bu konudaki pozitif yükümlülüklerinden bahsetmektedir. Devlet sporcuyla teşvik edecek, bunun için

¹⁴⁰ ERTAŞ, Şeref; Spor Karşılaşmalarında Sporcuların Yaralanmalarından ve Ölümlelerinden Doğan Hukuki Sorumluluk, in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, no. 2, İstanbul 2007, sh 240, (s.239-263).

¹⁴¹ Anayasa’nın 58. maddesi “ *Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.*

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır” demektedir.

gerekli imkanları temin edecektir. Bu konuda temin edilmesi gereken alt yapı da devlet tarafından hazırlanacaktır¹⁴².

Söz konusu maddenin 2. fıkrasında da “ *Devlet başarılı sporcuyla korur*” ifadesi yer almaktadır. Buradan çıkarılacak anlam devletin başarısız olanı korumayacağı değildir. Devlet her sporcuyla koruyacaktır, başarılı sporcunun faaliyetlerini de özel olarak destekleyecektir.

Anayasa'nın 59. maddesinin gerekçesinde “ *Sağlık hizmetlerinin bir parçası, beden sağlığının spor yaptırılarak korunmasıdır. Sporun kitlelere yayılması bu amacın teminine yarayacak araçlardan en etkinidir. Sporun geliştirilmesi, sadece fiilen spor yapanları değil, seyircileri için de eğitici ve sağlık kurallarına uygun bir ortamda yaşamaya sevk edici etkileri sebebiyle Devletçe ele alınması bir başka sebeptir.*”¹⁴³ şeklinde sporla elde edilmek istenen amaç belirtilmiştir.

Madde, gerekçesi ile beraber değerlendirildiğinde sporun geliştirilmesinin amacı, hem sporcu, hem de izleyici bakımından sağlığın korunması, eğitimin geliştirilmesidir. Devlet sporu bir kamu hizmeti olarak ele alıp bunu toplumdaki bireylere cazip hale getirecektir. Bu devletin pozitif yükümlülüğüdür.

2. Sosyal Haklar Çerçevesinde Sporun Değerlendirilmesi

Spor yapma hakkının, eğitim ve öğretim hakkı ile çalışma özgürlüğü içinde yer alması, bireyin bedensel, ruhsal yönden kendini geliştirmesi, sağlığını koruması anlamını taşımaktadır. Sporun bu özellikleri belirtildiğinde, sosyal haklar içindeki yerinin tespiti ve hatta spor hakkının sosyal haklar içinde ayrı bir hak olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunun çözüme kavuşturulmasının gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Belirtilen bu sebeplerle, tezin bu bölümünde,

¹⁴² BIÇAKÇI, Levent; Türkiye’de ve Dünya’da Spor Hukuku, Yargısı ve Özellikleri, in Spor Hukuku Kolokiyumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Ağustos 2005, İstanbul, s.6.

¹⁴³ Resmi Gazete, 09/11/1982; S. 17863 (Mükerrer) için bkz., İZGİ, Ömer – GÖREN, Zafer; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Yorumu, TBMM Basımevi, Ankara, 2002, s.610-611.

sporun eğitim hakkı, çalışma hak ve özgürlüğü ve sağlık hakkı kapsamında değerlendirmesini yaptıktan sonra görüşümüzü açıklamaya çalışacağız.

a. Eğitim Hakkı ve Spor

Eğitim bireye, kişiliğini tam olarak geliştirme; siyasal, sosyal ve kültürel yaşama etkin biçimde katılma; tüm insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve kullanılmasına bilinçli olarak katkıda bulunma imkanı veren bir hak olarak gerek anayasalarda gerekse insan hakları belgelerinde¹⁴⁴ tanınmıştır.

Sosyal devlet¹⁴⁵ eğitim ve öğretimi devletin başta gelen ödevi sayar ve tüm vatandaşların eşit imkanlar içinde bundan yararlanmasını sağlar. Eğitim hakkının öznesi herkes¹⁴⁶ olmakla birlikte ilk akla gelen özne çocuklardır¹⁴⁷. Eğitim hakkı, özellikle ebeveyne çocuklarını yetiştirme özgürlüğü ile gerçek ve tüzel kişilere öğretim kurumları açma hakkı tanırken; devlete de özellikle ilköğretim için öngörülen zorunluluk ve parasızlık ilkeleri ile bu hakkın gerçekleştirilmesi ödevi yüklemektedir¹⁴⁸. Bu da eğitim hakkının sosyal bir hak olmasından kaynaklanmaktadır. Sosyal hak, batı demokrasilerinde sosyal eşitlik amacına yönelmiş, iktisadi ve sosyal eşitsizliklere tepki niteliğinde olan ve bunu giderme amacına yönelik hak olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁹. Sosyal hak, sahibine kendine bir şeyin yapılmasını, bir edimde bulunulmasını isteme yetkisi vermektedir. Birey, toplum içindeki konumunu güçlendirmek ve sosyal eşitsizliği gidermek için ilk olarak eğitiminin temin edilmesini istemektedir.

¹⁴⁴ İnsan Hakları Evrensel Bildirisi m. 26; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi m. 13; Öğretim Alanında Ayrımcılığa Karşı Mücadele Sözleşmesi, BM Çocuk Hakları Bildirisi m. 7, 51, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.26 ve 29 gibi.

¹⁴⁵ Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal devlet ilkesi ile sosyal haklar vazgeçilmez haklar olarak yerini almıştır.

¹⁴⁶ GÜLMEZ, Mesut; Eğitim ve İnsan Hakları Eğitimi Hakları, in İnsan Hakları, Cogito, YKY, İstanbul, 1998, s. 311, (s. 309-336).

¹⁴⁷ Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Yüksek Öğretim Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Özel Eğitim Kurumları Kanunu gibi kanunlar Anayasa'nın eğitim hakkından kaynaklanan ve Devlet'in özellikle ilköğretim için öngörülen zorunluluk ilkesiyle somutlaşan kanunlara örneklerdir.

¹⁴⁸ GÜLMEZ, s. 313.

¹⁴⁹ TANÖR, Bülent; Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar, May Yayınları, İstanbul, 1978, s. 93, 94.

İkinci anlamı da, kişilerin bir işe sahip olması yani devletin işsizliği önlemek bakımından gerekli tedbirleri alma ödevi ve yükümlülüğü altında olmasıdır¹⁵¹.

Çalışma özgürlüğü ile çalışma hakkı birbirinden farklı kavramlardır ancak birbirinden bağımsız değildir. Çalışma ve sözleşme özgürlüğü Anayasa'nın 48. maddesinde düzenlenmiş olup buna göre; çalışanın, çalışıp, çalışmama, çalışacaksa işi, işvereni, işyerini seçme ve çalıştığı işten ayrılma özgürlüğünü; ticari ve sınai alanda istediği işi yapabilme, sözleşme kurabilme ya da sözleşmeyi feshedebilme özgürlüğünü ifade etmektedir¹⁵². Çalışma özgürlüğü iş hayatında özgürlüğü ve zorla çalışma yasağını içermektedir.

Çalışma hakkı Anayasa'nın 49. maddesinde düzenlenen bir sosyal hak olarak çalışanın sahip olduğu hakları ifade etmektedir. Kişinin bu hakkından yararlanması ancak iş ve çalışma ortamı veya çalışma olanakları varsa sağlanabilecektir¹⁵³. Çalışma hakkı beraberinde sendika hakkı, sendikalara serbestçe girebilme ve çıkabilme; grev ve toplu sözleşme hakkı, işyeri güvenliği hakkı, çalışan çocuk, kadın, genç ya da özürlülerin özel olarak korunmasıyla ilgili haklar, adil ücret hakkı, ücretli tatil hakkı, dinlenme hakkı, boş zaman bulabilme hakkı, angarya yasağı, mesleki yönden yetişme ve gelişme hakkı, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun işlerde çalıştırılmayı isteme hakkı, sosyal güvenlik hakkı, eşit işe eşit ücret hakkı gibi temel ve diğer sosyal hakları getirmektedir. Çalışma hakkı ve sayılan tüm bu haklar gerçek anlamda bireyin çalışma ortamını, güvenliğini ve iş alanında gelişimini destekleyecektir; aksi takdirde tek başına bir çalışma hakkı uygulanamaz bir hak olarak kalacaktır.

Çalışma ve sözleşme özgürlüğü ile çalışma hakkı bireylere toplum içinde iş imkanı, sözleşme özgürlüğü ve iş sahibi olduktan sonra da güvenceler sağlayan temel haklardan olarak kanunen kabul edilen tüm iş alanlarında özgürlük ve haklar sağlamaktadır.

¹⁵¹ ESENER, Turhan; İş Hukuku, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1992, s. 12.

¹⁵² BALKIR, Zehra Gönül; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları, in İnsan Hakları, Cogito, YKY, İstanbul, 1998, (s. 236- 258), s. 237.

¹⁵³ BALKIR, s. 238.

Sporun son yüzyılda önemli bir iş alanı olması ve özellikle profesyonel alanda sporcuların faaliyette buldukları alanda birer çalışan sıfatını kazanmasıyla çalışma ve sözleşme özgürlüğü ile çalışma hakkı sporcular bakımından da değerlendirilmesi gereken haklar içinde gelmektedir. Spor bir iş alanı olarak gerek sporcusuna, gerek, antrenörüne, gerekse teknik direktörüne iktisadi alan yaratmaktadır. Sporun iş alanı özelliği ile bu faaliyet, çalışma hak ve özgürlükleri bağlamında değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Günümüzde özellikle futbolda yapılan futbolcu sözleşmeleri, transferleri bu alanın en önemli örnekleridir. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin, 3813 sayılı Kanun'un 29. maddesinin 2. cümlesinde belirtilen Türkiye Futbol Federasyonu tarafından onaylanmayan sözleşmelerin geçerli olmadığına ilişkin hükmün Anayasa'ya aykırılığı gerekçesi ile açılan davada verdiği kararda, sporu çalışma özgürlüğü içinde değerlendirdiği görülmektedir¹⁵⁴. Anayasa Mahkemesine intikal eden olay; Prime Prodüksiyon Hizmetleri A.Ş. ile İstanbulspor Spor Faaliyetleri A.Ş. arasında imzalanan yayın sözleşmesinin Türkiye Futbol Federasyonu Başkanlığı tarafından onaylanmaması nedeniyle “*sözleşmenin aynen ifası*”, “*muvazaanın ve müdahalenin önlenmesi*” için açılan davaya bakan Ankara Asliye 19. Hukuk Mahkemesi tarafından, 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un 29. maddesinin ikinci cümlesinin 1982 Anayasası'nın 48. maddesine aykırılığı iddiasıyla itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüştür. İlk derece mahkemesi başvurusunda 1982 Anayasası'nın 48. maddesinde yer alan “*çalışma ve sözleşme hürriyeti ilkesi*”ne dayanarak, tüzelkişiliği haiz bir spor kulübünün serbest iradesi ile yaptığı ve koşullarına uygun sözleşmelerin TFF'nin onayına bağlanmasının Anayasa'nın bu ilkesine aykırı bulunduğu kanaatine vararak 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un 29. maddesinin 2. cümlesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş, ancak Anayasa Mahkemesi itirazı, mahkemenin yetkisiz olduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Ancak bir süre sonra, 3813 sayılı kanunda değişiklikler öngören 4563 sayılı kanunun 11. maddesi ile itiraz konusu 29. maddenin ikinci fıkrası madde metninden çıkarılmış, ama bu kez aynı hükme TFF Ana Statüsü'nün 69. maddesinde yer verilmiştir.

¹⁵⁴ AYM.Kararı, Esas Sayısı : 1997/47, Karar Sayısı : 1997/55, Karar Günü : 10.6.1997; <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/kararlar/IPTALITIRAZ/K1997/K1997-55.htm> (28 Aralık 2008 saat: 22:41)

Ancak spor tek başına söz konusu özgürlükler içinde değerlendirilemeyecektir. Çünkü spor bireyin tüm yaşam alanına girmiş ve gelişiminin bir parçası haline gelmiştir. Spor varoluşundan bu yana kişinin öncelikle fiziksel gelişimi ve devamında psikolojik ve sosyolojik gelişiminin bir parçası olması ile sağlık kavramı içinde de yerini almıştır. Bu nedenle sporu tek başına çalışma hak ve özgürlükleri içinde değerlendirmek ve sınırlandırmak mümkün olmayacaktır.

c. Sağlık Hakkı ve Spor

Sporun hak ve özgürlükler içindeki yerini tespit edebilmek için söz konusu faaliyetin anayasal haklar içindeki yerini incelerken, Devlet'in pozitif yükümlülüğü olan sağlığın korunması hakkı ya da kısaca sağlık hakkı¹⁵⁵ çerçevesinde ele alınması gereği de doğmaktadır. Çünkü, spor kişinin kendini geliştirme hakkı içinde değerlendirilirken beden ve ruh gelişimi kavramları ile ortaya konulmakta ve bunlar da bir insanın sağlıklı olduğu hallerde mümkün olabilmektedir.

Sağlık ise; "*Organizması iyi işleyen bir insanın durumu; organizmanın az veya çok ahenkli işleyişi olarak tanımlanmakta*¹⁵⁶" ve sadece hastalık bakımından değerlendirilebilecek bir kavram olmayıp kişinin ruhen ve sosyal olarak tam bir iyilik halinin ifadesi olduğu belirtilmektedir.

Bireyin sağlıklı olması, sağlıklı kalması ve hastalık halinde de sağlığını elde etmek için Devlet'ten talepte bulunabilmesi de, gerek İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi¹⁵⁷, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi¹⁵⁸, Avrupa Sosyal

¹⁵⁵ ZAFER, Hamide; 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Sağlık Hakkı İle İlgili Düzenlemeler, in Sağlık Hukuku ve Yeni Türk Ceza Kanunu'ndaki Düzenlemeler Sempozyum no.1, Ocak 2007, Roche Yayını, s. 184. (s.184-208).

¹⁵⁶ BAYRAKTAR, s. 15.

¹⁵⁷ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 25.maddesi; "*1. Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.*
2. Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır. Bütün çocuklar, evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olsunlar, aynı sosyal güvenceden yararlanırlar". Burada "*sağlık hakkı ile sosyal güvenlik hakkı*" birlikte düzenlenmiştir.

¹⁵⁸ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi" nin 12. maddesi de sağlık hakkını "Sağlık standardı hakkı" başlığı altında şöyle düzenlemiştir: "*1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin mümkün olan en yüksek seviyede fiziksel ve ruhsal sağlık standartlarına sahip olma hakkını tanır.*

Şartı¹⁵⁹, Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi¹⁶⁰ gibi uluslararası sözleşmelerle, gerekse Anayasa tarafından bir hak olarak güvence altına alınmıştır. İlk olarak 1961 Anayasası ile öngörülen hak 49. maddede "sağlık hakkı"¹⁶¹ başlığı altında düzenlenmiştir. 1982 Anayasası'nda ise sağlık hakkı ifadesi korunmamış bunun yerine "sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması" başlığı altında daha uzun ve fakat 1961 Anayasası'na göre daha dar bir düzenleme yoluna gidilmiştir. 1961 Anayasasının ifadesine göre sağlık bir haktır ve Devlet de bunu birey sağlıklı iken muhafazayla; hastayken de teşhis, tedavi, bakım ve sağlık hizmetlerinin görülmesini sağlamakla yükümlü kılınmıştır. Devlet'in pozitif yükümünün bulunduğu sağlık hakkı, sosyal hakların en belirgin örneklerindedir. 82 Anayasası'nın, sağlık hakkının da doğrudan bağlantılı olduğu temel haklardan olan kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığının korumasını düzenleyen 17. maddesine göre "*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.*" . Anayasa'nın 17. maddesinde belirtilen "yaşamak"

2. Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bu hakkı tam olarak gerçekleştirmek amacıyla alacakları tedbirler, aşağıdakiler için de alınması gerekli tedbirleri içerir:

- a) Varolan doğum oranının ve bebek ölümlerinin düşürülmesi ile çocukların sağlıklı gelişmelerinin sağlanması;
- b) Çevre sağlığını ve sanayi temizliğini her yönüyle ileriye götürme;
- c) Salgın hastalıkların, yöresel hastalıkların, mesleki hastalıkların ve diğer hastalıkların önlenmesi, tedavisi ve kontrolü;
- d) Hastalık halinde her türlü sağlık hizmetinin ve bakımının sağlanması için gerekli şartların yaratılması."

¹⁵⁹ 1965'te yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Şartı'nda ise, 11. maddede ve "Sağlığın Korunması Hakkı" başlığı altında: "Akit Taraflar sağlığın korunması hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere, ya doğrudan veya kamusal veya özel örgütlerle işbirliği içinde, diğer önlemlerin yanı sıra,

- 1-Sağlığın bozulmasına yol açan nedenleri olabildiğince ortadan kaldırmak;
- 2-Sağlığı geliştirmek ve sağlık konularında kişisel sorumluluğu artırmak üzere eğitim ve danışma kolaylıkları sağlamak;
- 3-Salgın hastalıklarla yerleşik mevzii ve başka hastalıklar olabildiğince önlemek; üzere tasarlanmış uygun önlemler almayı taahhüt ederler." şeklinde bir düzenleme getirmiştir.

¹⁶⁰ Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nde ise 35. maddede ve "Sağlık Hizmetleri" başlığı altında:

"Herkes, ulusal yasalar ve uygulamalarda belirtilen şartlar çerçevesinde koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına ve tıbbi tedaviden yararlanma hakkına sahiptir. Bütün Birlik politikaları ve faaliyetlerinin tanımlanmasında ve uygulanmasında yüksek düzeyde bir insan sağlığı koruması sağlanmalıdır." şeklinde düzenlenmiştir.

¹⁶¹ 1961 Anayasası'nın 49. maddesinin 1. fıkrası uyarınca " Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla yükümlüdür".

sadece canlılık özelliklerine sahip olmak demek değildir. Bunun yanında bazı özellikleri, hatta koşul ve olanakları içerir ki bu da sağlıklı yaşama hakkını ortaya koyar. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin 17. madde ile 56. maddeyi beraber değerlendirdiği kararlarına rastlanmaktadır¹⁶². Bu kararlarında ortaya konulmak istenen temel fikir *"Kişinin yaşama hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez, vazgeçilmez temel haklardandır. Bu haklara karşı olan her türlü engelin ortadan kaldırılması da devlete ödev olarak verilmiştir. Güçsüzleri güçlüler karşısında koruyacak olan devlet, gerçek eşitliği sağlayacak, toplumsal dengeyi koruyacak, böylece gerçek hukuk devleti niteliğine ulaşacaktır"* şeklinde ifade edilebilir.

Sağlık hakkının doktrinde çeşitli şekillerde tanımlandığını görmekteyiz. Bu tanımlardan dar olanı sağlık hakkını; *"bireylerin, sağlıklarını korumak için,*

¹⁶² 15 Ocak 2003 Tarihli Resmi Gazete Sayı: 24994; Anayasa Mahkemesi Kararı; Esas No. 1998/35 Karar No. 1998/70 Karar Tarihi: 17.11.1998; *"Anayasa'nın "Kişinin hakları ve Ödevleri"ne ayrılan ikinci bölümü, "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" özdeyişle başlamaktadır. Bu kuralın aslında doğa kuralı olduğu, Anayasa'da yazılı bulunması da yaşamın bu doğa kuralı içerisinde yürüyeceği söylenebilir. O halde, Anayasa koyucunun amacı doğa kuralını açıklamak olmadığını düşünerek, kuralın konulmasındaki gerçek amacın araştırılması gerekir. Danışma Meclisi'nin maddeye ilişkin gerekçesinde "bu madde ile yaşama, maddi ve manevi varlığını, bütünlüğünü ve bunun geliştirilmesi Hakkı korunmaktadır. Bu iki hakkın bir bütün teşkil ettiği, birbirini tamamladığı açıktır. Kanun güvencesi altında olan yaşama hakkını korumak için devlet, gerekli tedbirleri alacaktır" denilmektedir. 1961 Anayasası'nın 10. maddesinde bu durum daha açık bir ifade ile dile getirilmiş ve aynen "Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzurunu, sosyal adalet ve hukuk Devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar" hükmüne yer verilmiştir. Şu halde 1982 Anayasası'nın 17. maddesini de, gerekçesine göre, 1961 Anayasası hükmü doğrultusunda anlamak gerekecektir. Nitekim, Anayasa'nın insan sağlığı ile ilgili 56. maddesinde de Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içerisinde sürdürmesini sağlamakla görevli tutulmuştur. Devletin, vatandaş sağlığını koruma görevini Anayasa'nın 17. maddesi çerçevesinde de üstlenmiş bulunduğunu kabul etmenin önemi şuradadır: Anayasa'nın "sosyal ve ekonomik hakların sınırı" başlıklı 65. maddesine göre, "Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini.. mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirir" Anayasa'nın madde sıralamasına ve bölümleri arasındaki düzenlemeye bağlı kalınırsa, 506 sayılı Kanun'un ödeniği 18 aylık süre ile sınırlı tutan hükmüne de, devletin mali kaynaklar yönünden savunulabilir. Ancak, Anayasa'nın 17. maddesi "Sosyal Haklar ve Ödevler" bölümünde yer almadığı için bu maddenin Devlete yüklediği sağlık hizmeti 65. maddenin öngördüğü ölçüye bağlı değildir. Öte yandan, tedavi süresinin 18 ay ile sınırlandırılmasını, Anayasa'nın 18. maddesinde yazılı temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması nedenlerinden herhangi birine dayandırmak da mümkün görülmemektedir. Gerçekten 13. maddede öngörülen "Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amaçlarından" yalnızca sonuncusu konumuzu ilgilendirebilir." Konuya ilişkin bir diğer kararı; Esas Sayısı : 1999/42; Karar Sayısı : 2001/41; Karar Günü : 23.2.2001; karar için bkz. <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/kararlar/IPTALITIRAZ/K2001/K2001-041.htm>*

*toplumun sağladığı imkanlardan, vasıtalarından faydalanmalarını*¹⁶³” şeklinde ifade ederken; geniş olanı; “ *kişinin, toplumdan, devletten, sağlığının korunmasını, gerektiğinde tedavi edilmesini, iyileştirilmesini isteyebilmesi ve toplumun sağladığı imkanlardan faydalanabilmesidir*¹⁶⁴” şeklinde tanımlanmaktadır.

Sporun sağlık hakkı içindeki konumunu, Anayasa'nın 17. maddesinde öngörülen kişinin kendisini beden ve ruhen geliştirmesi kavramları içinde ve gene Anayasa'nın 56. maddesinde yer alan herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olması, devletin ve toplumun bu konuda üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmesi içinde değerlendirmek gereklidir. Sağlık hakkı, kişinin bedenine sahip olması hakkının ya da insan bedenine saygı hakkının bir uzantısı olarak kabul edildiğinde¹⁶⁵ de, sporun bu hak içinde değerlendirilebileceği ortaya çıkmaktadır. İnsan bedenine saygı hakkı ile ilgili olarak, bu hakkın ancak insan onurunun ön plana çıkartılması ve insan kişiliğine her türlü saldırının yasaklanması ile gerçekleşeceği belirtilmektedir¹⁶⁶. Sporun sağlık hakkı içindeki konumu değerlendirildiğinde bireyin bedensel ve ruhsal gelişiminde sağlığın en önde gelen kavramlardan biri olduğu düşünülecektir. Bu durumda Devlet bireyin kişisel gelişimi ile ilgili pozitif yükümlülüğü uyarınca sağlık hakkını da öngörerek, sporu teşvik edecek ve üzerine düşen görevi yerine getirecektir. Bu bir anlamda sağlığın korunması için gereken bir tedbir niteliğinde olacaktır. Spor faaliyetinin niteliği gereği, bireyin bedeni üzerinde bir tasarrufta bulunmasını gerektiriyorsa, bu durum insan onuru ve kişiliğine bir saldırı olarak değerlendirilmeyecektir. Bir boks müsabakası Devletin düzenlediği ve teşvik ettiği bir spor türü olması sebebiyle, her ne kadar birey şiddete maruz kalsa dahi, bu hal sağlık hakkına müdahale olarak değil toplumun kabul ettiği bir spor alanı olarak değerlendirilecektir. Sağlık hakkı kapsamında spor bireyin bedensel ve ruhsal olarak gelişiminin bir parçası olarak kabul edilebilecektir¹⁶⁷.

¹⁶³ RÖSCH, Georges; Aspects économiques d'un droit à la santé, Cah. Laennec, 1967, no.1, nakleden, BAYRAKTAR, s. 16.

¹⁶⁴ BAYRAKTAR, s. 16-17.

¹⁶⁵ ZAFER, s. 184.

¹⁶⁶ KABOĞLU, s. 181.

¹⁶⁷ ZAFER, s. 184.

d. Görüşümüz

Spor bireyin tüm yaşam alanına yayılmış bir faaliyettir. Doğumundan ölümüne kadar, kişi, çocukluğundan hayatının sonunda kadar spor faaliyeti içinde yer alabilmektedir. Bu kadar geniş bir yelpazesi olan alanı tek bir özgürlük ya da hak içinde değerlendirmek de oldukça zordur. Birey öncelikle kendisini geliştirmekte, maddi ve manevi varlığını koruma altına almaktadır. Bu hak, bireyin temel haklarından olup, vazgeçilmez ve devredilmezdir¹⁶⁸.

Kişinin gelişim sürecinde ihtiyari de olsa spor bir vasıta olabilmektedir. Bu noktada spor kişinin kendisini geliştirme hakkı içinde bir vasıta olarak temel hak niteliğine bürünmektedir. Bireyin kişisel gelişimi içinde yer alan bedensel ve ruhsal gelişimi de sağlığıyla beraber değerlendirilmelidir. Bu halde spor bireyin sağlık hakkının da bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

Spor aynı zamanda aileden başlayan eğitim ve öğretim sürecinin içinde de yer almaktadır. Devlet, ilk ve orta öğretimde olan spor için yer ve imkan sağlamaktadır. Kişinin kendini geliştirme hakkının bir uzantısı olarak da kabul edebileceğimiz eğitim hakkı sporu da bünyesinde barındırarak, sosyal hak özelliği kazanmakta ve bireyin devletten spor eğitimini isteme hakkını doğurmaktadır.

Eğitim süreci sonunda spor bir iş alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda spor, artık çalışma ve sözleşme özgürlüğü ile çalışma hakkı içinde yer alan bir kavramdır. Sporun bu alan içinde yer alması onun sosyal hak niteliğini koruduğunu göstermektedir.

Spor ayrıca Anayasa'mızın 59. maddesinde de düzenlenmiş ve Devlet'in her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alacağını, sporun kitlelere yayılmasını teşvik edeceğini ve başarılı sporcuyu koruyacağını belirtilmiştir.

Avrupa Birliği üye ülkeleri incelendiğinde, pek çoğunun sporla ilgili yasal düzenlemeleri bulunduğu görülmektedir. Bu düzenlemeler genelde spor faaliyetinin

¹⁶⁸ AKIN, s.5; KAPANİ, s. 6.

gelişimi ve organizasyonuna ilişkindir. Spora ilişkin yasal düzenlemelerin temel amaçlarının başında; ayrımcılık yapılmaksızın toplumda yaşayan bireyleri spora teşvik etmek gelmektedir. AB üye ülkelerin demokrasi anlayışlarına bağlı olarak, bir kısmı sporu anayasalarında düzenlerken; diğerleri bunu yasalarında düzenlemeyi yeterli görmüşlerdir¹⁶⁹.

Sporun organizasyonu ve tanıtımını yasaları ile düzenleyen ülkelerden Fransa'da 84-610 sayılı Kanun'un 1. maddesi sporu bir hak olarak nitelendirip, şu şekilde düzenlemiştir; *“fiziki ve sportif faaliyetler denge, sağlık ve kişisel gelişim bakımında önemli unsurlar olup, eğitimin, kültürün ve sosyal yaşamın en temel unsurlarını oluşturmaktadır. Bunların gelişimi kamu yararındandır ve uygulanmaları cinsiyet, yaş, sosyal durum ve kapasitesi ne olursa olsun her bireyin hakkıdır”*. Ancak belirtmek gerekir ki bu hükümler önemli olmakla birlikte, uygulanmamaları halinde caydırıcı bir yaptırımla karşılanmamaktadır. Fransız Kanun koyucusu 2000 yılında söz konusu Kanun ile ilgili değişikliğe giderek, madde metinini daha açık hale getirmiş ve *“ fiziki ve sportif faaliyetler eğitimin, sağlığın ve sosyal yaşamın önemli bir unsurudur. Sağlığı temin eder. Gelişim ve tanıtımı da kamu yararındandır”* şeklinde düzenlemiştir.

İspanya 'da ise Spor Hakkında Kanun¹⁷⁰'da spor şu şekilde belirtilmiştir: *“Spor faaliyeti serbest ve isteğe bağlıdır. Öğrenimin ve kişilik gelişiminin temel unsuru olarak, Devletin kamu güçleri eliyle ve onun yetkisi altında kültürel bir gösteridir”* .

Lüksemburg'ta Spor Kanunu'nun amaç başlıklı 1. maddesinde, *“Spor kamu yararındır ve uygulaması herkes için bir haktır”* şeklinde ifade edilmektedir¹⁷¹.

¹⁶⁹ MIEGE, Colin; Sport et Droits de l'Homme Dans l'Environnement Européen, in Revue Juridique et Economique du Sport, Septembre 2005, s. 18. 1978 tarihli İspanya Anayasası, 1975 Yunan Anayasası, 1976 Portekiz Anayasası ve yeni tarihli olarak da Estonya, Litvanya ve Macaristan Anayasaları örnek olarak verilebilir. İspanya Anayasası, kamu güçlerinin sağlık, fizik eğitimi ve sporu teşvik eder hükmüne yer vermiştir.

¹⁷⁰ 15 Ekim 1990 tarih, 10/1990 sayılı Spor Hakkında Kanun'un 1. maddesi.

¹⁷¹ 3 Ağustos 2005 tarihli Lüksembourg Spor Kanunu'nun 1. maddesi için bkz. <http://www.legilux.public.lu/leg/a/archives/2005/0131/a131.pdf#page=2> ; MIEGE, s. 19.

Sonuç olarak, gerek Türk hukukunda gerek mukayeseli hukukta spor, tek başına bir hak olarak düzenlenmemekle birlikte, karma nitelikte bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor nc kuşak hak ya da dayanışma hakkı olarak kabul edilebileceği gibi günümüzdeki yeri ve önemi itibariyle sosyal hak özelliği ön planda olan bir özgürlük çeşidi olarak nitelendirilebilmektedir.

II. TÜRK SPORUNUN YAPISI VE GENEL OLARAK SPOR FAALİYETLERİNDEN DOĞAN SORUMLULUK

Spor faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için, öncelikle yer sağlanması, organizasyon ve kişilerin görev ve sorumluluklarının tespit edilmesi ve kendisine özgü hukuk kurallarına bağlanmasını gerektirmiştir. Bu da spor faaliyetine, organizasyonuna, kuruma ve sporcuya yönelik ve spor organizatörleri tarafından düzenlenmiş yargılama organlarının, Spor tahkiminin oluşmasını sağlamıştır. Spor tahkimi, spor faaliyetinden kaynaklanan belirli anlaşmazlıklarının yargılama usulü olarak tanımlanabilir¹⁷². Buradaki faaliyet, mahkemeler önünde yapılan yargılamaya benzemekle birlikte, bazı noktalarda ayrılmalar olmaktadır. Ancak tahkim kurullarına yansıyan olaylardan adli nitelikte olanları aynı zamanda adli yargı tarafından çözümlenmektedir¹⁷³. Adli nitelikte olsun, olmasın spor faaliyeti ile ilgili fiiller, bunlara ilişkin tespit edilen kurallar çerçevesinde değerlendirilip sorumluluk tespit edilmektedir¹⁷⁴. Spor disiplin ve ceza kurulları ile tahkim kurulu da, önüne gelen olaylarda sporun kendine özgü kuralları ile çözüme gitmektedir.

Tezimizin bu bölümünde öncelikle Türk spor yapısını ve bu yapıya hakim ilkeleri belirtmeye çalışacağız. Daha sonra, spor faaliyetlerinden doğan, spor; disiplin, idari ve medeni hukuk yönünden sorumluluk çeşitlerini incelemeye çalışacağız.

¹⁷² KOCASAKAL, Ümit; Spor Hukukunun Özellikleri Çerçevesinde Tahkim Yargılaması ve Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, in İstanbul Barosu Dergisi Spor Hukuku Özel Sayısı; İstanbul Barosu Dergisi, Özel sayı:3, Mayıs 2007, İstanbul, 2007, (s. 41-56).

OSWALD, Denis; Le règlement des litiges et la répression des comportements illicites dans le domaine sportif, in Mélanges en l'Honneur de Jacques-Michel GROSSEN, Bale, 1992, s. 67 vd. Bu konuda her iki sistem arasında hem yetki hem de görev bakımından rekabet doğduğu belirtilmektedir.

¹⁷⁴ Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen salt spor kusurlarının değerlendirildiği bu kurullarda sporun kendine özgü kuralları devreye girmektedir.

A. Türk Spor Kurumlarının Yapılanması

Türk hukukunda, spor, öncelikle Devlet tarafından düzenlenen bir faaliyettir. Devlet ilköğretimden başlayarak çocukları, gençleri ve bu konuda eğitimini sürdürmek isteyen bireyleri spora teşvik eder. İlköğretim sırasında beden eğitimi dersi ile başlayan spor ilköğretim ve lisede Milli Eğitim tedrisatı içinde öngörülen zorunlu bir eğitimidir¹⁷⁵.

Devletin yükümlülüğünde bulunan spor eğitimi dışında, spor faaliyeti, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi; bir kamu kurumu olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü¹⁷⁶ ile özerk Federasyonlar¹⁷⁷ olarak belirtilen, fakat özerkliği tartışmalı çeşitli spor federasyonları ve 1992 yılından bu yana kendi kanunu olan özel hukuk tüzel kişiliğini haiz Türkiye Futbol Federasyonu¹⁷⁸ tarafından yürütülmektedir.

¹⁷⁵ 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun Genel Amaçlar başlıklı 2. maddesinin 2.fıkrası "*Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek*" şeklindedir. Sporun okulda teşviki için, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun'a dayanılarak hazırlanan 13/05/1991 tarih, 2336 sayılı "Okul Spor Kolları Yönetmeliği" çerçevesinde spor kolları oluşturulmakta ve daha etkin spor eğitimi verilmektedir. Yönetmeliğin amacı 1. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir, "*okul spor kolları ve lig heyetlerinin işleyişi ile ilgili esas ve usulleri düzenlemektir.*" Kapsamının belirtildiği 2. maddeye göre "*Bu Yönetmelik Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumları kapsar.*"

¹⁷⁶ GSGM, 21.05.1986 tarih ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla kurulmuş ve faaliyetlerini bu Kanuna göre yürüten tüzel kişiliğe sahip, katma bütçeli bir kamu kuruluşudur.

¹⁷⁷ 14 Temmuz 2004 tarihli 25522 Sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsü'nün 4. maddesinde özerk federasyon tanımı verilmiştir. Buna göre; "*3289 sayılı Kanununun Ek 9 uncu maddesi hükümlerine göre oluşturularak tüzel kişilik kazanan, organları genel kurul tarafından seçimle göreve gelen, her türlü kararlarını kendi organları içerisinde alan, bütçesi genel kurul tarafından onaylanan ve ibra edilen, özel hukuk hükümlerine tabi federasyondur*". Federasyonun ilgili olduğu spor dalı da aynı maddede "*Özerk federasyona bağlı spor branşı*" olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde GSGM tarafından özerkliği kabul edilmiş spor federasyonlarının hukuki niteliği tartışmalıdır. Ancak bu tartışmalar konumuzla doğrudan bağlantılı olmadığı için kısa bir bilgi ile ifade etmeye çalıştık. (Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsünün Dayanak başlıklı 3. maddesinde belirtildiği üzere; "*Çerçeve Statü, 21/5/1986 tarihli ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 2 inci ve Ek 9 uncu maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.*")

¹⁷⁸ 3289 sayılı Kanununun 18. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, futbol tamamen GSGM' nin gözetim ve denetiminden çıkarılmıştır. 3289 sayılı Kanun m. 18/II: "*Amatör ve profesyonel futbol faaliyetleri Türkiye Futbol Federasyonuna bağlı iki ayrı kurul tarafından yürütülür.*"

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne bağlı olup, belirli koşulları yerine getirdikten sonra özerkliğini kazanan spor federasyonları bünyesinde yetişen sporcular ve bu federasyonların düzenledikleri spor karşılaşmaları ya da yarışmaları, federasyonların koyduğu kurallar ile yönetilmektedir. Sporun türüne göre pek çok federasyonun bulunduğu görülmektedir. Türkiye’de TFF dışında GSGM ile bağlantısı bulunan 58 özerk federasyon¹⁷⁹ bulunmaktadır. Ancak bu federasyonların, TFF’den farklı olarak, denetim yönünden GSGM ile bağları devam etmektedir. Özerk olarak nitelendirilebilecek tek federasyonun TFF olması sebebiyle, inceleme konumuzu TFF ile sınırlandırmaya çalıştık.

Türk sporu, genel itibariyle, birbirinden ayrı olmayan Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi (TMO), Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) ve Türkiye Futbol Federasyonunun (TFF) oluşturduğu üçlü bir yapıya sahiptir¹⁸⁰. Bu kuruluşlar Türk spor hayatında birbirleri ile bağlantılı bir şekilde faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu yapıdan bağımsız olarak gerçekleşen ve bu yönüyle istisna oluşturan at yarışları da bulunmaktadır.

Futbola ilişkin olarak, GSGM’ nin tek yetkisi, futbol müsabakalarında müşterek bahis (Spor-Toto ve Spor-Loto) düzenlemektir 3289 sayılı Kanun m. 2/i). 5 Mayıs 2009 tarihinde kabul edilen, 16 Mayıs 2009 tarihinde 27230 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5894 sayılı yeni Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’un 1. maddesinde TFF’ nin amacı belirtilirken aynı zamanda hukuki statüsü de ifade edilmektedir. Buna göre; *“Bu Kanunun amacı; her türlü futbol faaliyetlerini milli ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilatlandırmak, geliştirmek ve Türkiye’yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonunun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.”* 1992 yılından beri yürürlükte olan 3813 sayılı Eski TFF Kanunu’nun 1. maddesinde benzer düzenleme yer almaktaydı. Buna göre; *“(Değişik 10.06.2004-5175/1) (Değişik 05.05.2005-5340-4) Bu Kanunun amacı; her türlü futbol faaliyetlerini milli ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilatlandırmak, geliştirmek ve Türkiye’yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonunun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.”*

Türkiye Futbol Federasyonunun merkezi Ankara’dadır. İdari birimlerin görev yerleri Yönetim Kurulunca belirlenir.”

¹⁷⁹ Özerk federasyonlardan bazıları; atıcılık ve avcılık, atletizm, basketbol, boks, briç, buz hokeyi, halter, kayak, kürek, güreş, golf, su topu, tenistir. Özerk Federasyonların listesi ve bunlara ilişkin düzenlemeler için bkz., http://www.gsgm.gov.tr/sayfalar/fed_mevzuat/federasyon_mevzuat.htm

¹⁸⁰ Çalışmamızın bundan sonraki kısmında Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi’ni TMO; Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nü GSGM ve Türkiye Futbol Federasyonu’nu TFF olarak ifade edeceğiz.

Spor faaliyeti konusunda Türk hukuk mevzuatına bakıldığında başta Anayasa olmak üzere, genel yasal düzenlemeler, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Dernekler Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu; sporcuların vatandaşlık durumu dikkate alındığında Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun görülmektedir.

Doğrudan doğruya spora özgü yasal düzenlemeler içinde başta, Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun, Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu, Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ve bunlara dayanılarak çıkartılmış bulunan bazı Tüzük, Yönetmelik ve Talimatlar¹⁸¹ bulunmaktadır.

Konumuz spor faaliyetlerinden doğan ceza sorumluluğu olmakla inceleyeceğimiz kavramlar yukarıda saydığımız mevzuatın hepsini kapsamayacaktır. Bu bakımdan, tezimizde öncelikle Türk spor teşkilatının yapısını oluşturan Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi, özerk bir yapıya kavuşturulmuş Türkiye Futbol Federasyonu ve Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nü incelemeye çalışacağız.

1. Olimpiyat Komitesi

a. Genel Olarak

Millî olimpiyat komiteleri, Uluslararası Olimpiyat Komitesinin ihdas ettiği Olimpik Şart¹⁸² gereği kurulan çok sporlu sportif organizasyonlardır. Olimpik Şart, 1894 yılında kurulan Uluslararası Olimpiyat Komitesi¹⁸³'nin ruhunu yansıtan yazılı temel bir metindir. Olimpik Şart, Olimpiyatın amacını, sporun her yerde uyumlu

¹⁸¹ Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği; GSGM Dopingle Mücadele Yönetmeliği; Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatı, Türkiye Futbol Federasyonu Futbolda Dopingle Mücadele Talimatı ve Türkiye Futbol Federasyonu Fair Play Talimatı bu düzenlemeler içinde yer almaktadır.

¹⁸² Olimpik Şart (*Olympic Charter*), Uluslararası Olimpiyat Komitesinin yürürlüğe koyduğu Olimpiyatlara ilişkin esasları belirleyen en temel düzenlemedir. Olimpik Şart için Bkz. "Olympic Charter", http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf

¹⁸³ Çağdaş Olimpiyatların kurucusu Baron Pierre de Coubertin'dir. Coubertin Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin kurucusudur. Nitekim Olimpik Anlaşma'nın Temel İlkeler bölümünde yer almaktadır. Detaylı bilgi için bkz., Türk Spor Mevzuatı, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını no:1, İstanbul, Mart 2007, s. 102 vd.

insanın gelişmesine hizmet etmesini sağlamak, bu yolla insan saygınlığını titizlikle koruyan barışçıl bir toplumun yaratılmasında özendirici rol oynamak olarak belirtmiştir. İnsanları, hiç bir ayırım gözetmeden dostluk, dayanışma ve fair play anlayışı içinde sporla eğitmeyi hedefleyen olimpik hareket sporu insan hakkı olarak değerlendirip bunun çerçevesini Şart ile çizmektedir.

Olimpik hareketin en önemli kurumlarından biri millî olimpiyat komiteleridir. Halen Uluslararası Olimpiyat Komitesinin tanıdığı ve üye olarak kabul ettiği 203 millî olimpiyat komitesi bulunmaktadır. Millî olimpiyat komitelerinin¹⁸⁴ esas görevi Şart'ın 28. maddesi uyarınca, Olimpik Hareketi, Olimpik Şarta uygun olarak ülkelerinde geliştirmek ve korumaktır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi, her ülkeden bir millî olimpiyat komitesi tanımakta ve tanıdığı millî olimpiyat komitelerini, Olimpiyat Oyunlarında ve himayesinde düzenlediği tüm bölgesel, kıtasal ya da dünya ölçeğinde yapılan yarışmalarda ülkesinin tek yetkili kurumu olarak kabul etmektedir. Ayrıca millî olimpiyat komitelerinin sporcu göndererek olimpiyat oyunlarına katılması da bir zorunluluktur. Millî olimpiyat komitesi, ülkesindeki bir şehri olimpiyat oyunları için aday gösterme konusunda tek yetkili kurumdur. Ayrıca olimpiyat oyunlarına gönderilecek yarışmacıları, takımları ve personeli gönderme yetkisi de millî olimpiyat komitesininindir. Millî olimpiyat komitesinin aynı zamanda, Olimpik Şarta uyma konusundaki özerkliğini bozacak siyasî, hukukî, dinî ve ekonomik baskılara karşı durmak yükümlülüğü de bulunmaktadır (Olimpik Şart m. 28/6). Olimpik Şart'ın 29/1. maddesinde, bir millî olimpiyat komitesinin sahip olması gereken koşullar da belirlemiştir. Olimpik oyunlarda yer alan sporu yöneten uluslararası federasyonlar tarafından tanınmış ulusal federasyonların veya temsilcilerinin millî olimpiyat komitesi yapısında yer alması gerekmektedir. Hükümetler veya diğer kamu kuruluşları millî olimpiyat komitesi için herhangi bir üye atayamazlar. Bu da komiteye siyasetin girmemesi için alınmaya çalışılmış bir tedbir niteliğindedir. Ancak, Olimpik Şartın 29. maddesi uyarınca, millî olimpiyat komitesi isterse bir kamu kuruluşunun temsilcisini üye olarak kabul edebileceği belirtilmektedir.

¹⁸⁴ Millî olimpiyat komiteleri spor branşları konusunda kural koyan organizasyonlar olmayıp, daha çok olimpiyat oyunları ile ilgili olarak ülkelerini temsil etmektedirler.

Şu anda millî olimpiyat komitelerinin üyesi oldukları 5 kıta birliği vardır¹⁸⁵. Bu beş kıtanın birlikleri ise Millî Olimpiyat Komiteleri Birliği'ne üyedirler. Millî Olimpiyat Komiteleri iki yılda en az bir defa Millî Olimpiyat Komiteleri Birliği olarak toplanırlar. Toplantının amacı, olimpik hareketteki rollerini sağlamlaştırmak için bilgi ve tecrübe alış verişinde ve televizyon haklarından elde edilen gelirlerin, millî olimpiyat komiteleri için kullanımına ilişkin olarak Uluslararası Olimpiyat Komitesine tavsiyelerde bulunmak; Yürütme Kurulu ile yapılacak Olimpik Kongre hazırlıklarına yardım etmektir.

b. Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi

TMOK¹⁸⁶, dernek statüsünde kurulmuş bir tüzel kişidir. Tüzüğü'nün 1. maddesinde Komitenin, her türlü politik, ekonomik ve dinsel etkinin dışında tamamen bağımsız ve özerk bir kuruluş olduğu belirtilmiştir. TMOK fahrî başkanı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olduğu adı geçen Tüzüğü'nün 2. maddesinde ifade edilmiştir.

TMOK' nin Türkiye'de faaliyette bulunan diğer spor organizasyonları ile ilişkileri bulunmaktadır. Bu bağları şu şekilde ifade edebiliriz: Komitenin görevlerinin sayıldığı 5. maddesinde, TMOK' nin, Türk spor federasyonlarıyla ilişkilerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bunlar, uluslararası kuruluşlarca tescilli Türk spor federasyonları ile Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve diğer ülkelerin millî olimpiyat komiteleri arasında bağlantı kurması ve işbirliğini sağlamasıdır. Olimpiyatlara katılacak Türk sporcularının olimpik liyakatlerini ve karşılaşmalara katılma yeteneklerini inceleyip onaylar.

¹⁸⁵ Afrika Millî Olimpiyat Komiteleri Birliği (*Association of National Olympic Committees of Africa*, ANOCA); Amerikan Spor Organizasyonları Birliği (*Pan-American Sports Organisation*, PASO); Asya Olimpik Konseyi (*Olympic Council of Asia*, OCA); Avrupa Olimpiyat Komiteleri (*European Olympic Committees*, EOC); Okyanusya Olimpiyat Komiteleri (*Oceania National Olympic Committees*, ONOC). Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.olympic.org/uk/organisation/noc/index_uk.asp?id_assoc=8.

¹⁸⁶ TMOK, *millî* kelimesini kullanma hakkını 28.02.1964 tarih ve 6/2762 sayılı, *yurt dışındaki kurullarla işbirliği yapmasını* 02.05.1970 gün ve 7/191 sayılı, *kamu yararına işleyen dernek statüsünü* 16.07.1970 tarih ve 7/1070 sayılı ve *Türkiye* ibaresini kullanma hakkını 25.09.1973 tarih ve 7/7146 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile iktisap etmiştir. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, TMOK, İstanbul 2002, s. 4.

TMOK, olimpiyatlara ilişkin olarak Türk spor federasyonları arasındaki uyumsuzlukları kesin olarak karara bağlar. Komite ayrıca Türk spor federasyonlarının Olimpiyat ve benzeri oyunlara katılmalarını kolaylaştırmak için önlemler alır, uyarılarda bulunur. Bu bağ organik olarak da kurulmuştur. Tüzüğün üyeliğe ilişkin 6. maddesine göre, spor federasyonlarının bağlı olduğu kuruluşun, yani Gençlik ve Spor Müdürlüğünün Başkanı, TMOK' nin doğal üyesi olarak kabul edilmiştir.

2. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

a. Genel Olarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilatı

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 28 Mayıs 1986 tarih 19120 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*¹⁸⁷ kurulmuş ve faaliyetlerini bu Kanuna göre yürüten tüzel kişiliğe sahip, katma bütçeli bir kamu kuruluşudur.

Spora ilişkin en genel düzenlemeyi içeren 3289 sayılı Kanunun amacı 1.maddesinde şu şekilde öngörülmüştür; “ *Bu Kanun'un amacı, Başbakanlığa bağlı, merkezde katma bütçeli ve tüzel kişiliğe sahip Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün, taşrada ise özel bütçeli Gençlik ve Spor İl ve İlçe Müdürlüklerinin kurulmasına, teşkilat, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektedir*”.

Kanun, spor teşkilatlanmasının genel hatlarını ortaya koymakta, bu konuda kimlerin görevli ve yetkili olduğunu, federasyonların, spor kulüplerinin nasıl oluşturulacağını, sporcuların durumlarını, hakemlere ilişkin düzenlemelerin ne şekilde yapılacağını, saha ve spor tesislerinin açılmalarını ve sporu teşvik edici, toplumu yönlendirici faaliyetlerin ne şekilde teşkilatlanacağını düzenlemektedir.

3289 sayılı Kanunun 18. maddesinin ikinci fıkrası¹⁸⁸ uyarınca, futbol tamamen Gençlik ve Spor Müdürlüğünün gözetim ve denetiminden çıkarılmıştır¹⁸⁹.

¹⁸⁷ 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun; Kabul Tarihi : 21/5/1986; Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih : 28/5/1986, Sayı: 19120; Yayımlandığı Düstur : Tertip 5, Cilt : 25, s. 224.

¹⁸⁸ 3289 sayılı Kanun m. 18/II: “*Amatör ve profesyonel futbol faaliyetleri Türkiye Futbol Federasyonuna bağlı iki ayrı kurul tarafından yürütülür.*”

Futbola ilişkin olarak, GSGM' nin tek yetkisi 3289 sayılı Kanunun 2. maddesinin i bendinde futbol müsabakalarında müşterek bahis¹⁹⁰ düzenlemek olarak belirtilmiştir.

GSGM nin görevleri, 3289 sayılı Kanunun 2. maddesinde sayılmıştır. Bu düzenlemelerde, GSGM'nin, sporun gelişiminde teşvik edici, düzenleyici ve denetleyici bir otorite konumunda olduğu ortaya çıkmaktadır. GSGM bu niteliği itibariyle, kanunen getirilmiş istisnalardan futbol ve at yarışları dışında tüm spor dalları konusunda genel yetkili kurumdur. GSGM'nin yetkileri, 3289 sayılı Kanuna dayanarak çıkarmış olduğu yönetmeliklerle düzenlenmektedir¹⁹¹. GSGM bünyesinde diğer federasyonlar gibi faaliyet gösteren Binicilik Federasyonu bulunmasına rağmen Türkiye'de at yarışlarını ve müşterek bahisleri düzenlemek hususunda başka bir kurum yetkilendirilmiştir¹⁹².

Yönetmeliklerle, sporcu ve spor kulüpleri ile gençlik derneklerinin tescil, vize, aktarma işlemleri, federasyonlar, federasyon başkanlarının seçimi, disiplin

¹⁸⁹ Futbol profesyonel bir spor olarak kabul edilmeden önce GSGMTGHK'a bağlı bir spordu. Ancak futbolda profesyonelliğin kabulü ile Türkiye Futbol Federasyonu'nun ayrı bir Kanun ile kurulması bu alanda yeni bir dönem getirmiştir. Türkiye Futbol Federasyonu'nun kendi kanunu olması ve özerk yapısı da dikkate alınarak, 3461 sayılı Türkiye Futbol Federasyonunun Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 27 Mayıs 1988 tarihinde yürürlüğe girmesi ile 28. Maddesi uyarınca, 3289 sayılı Kanun'un profesyonel futbolla ilgili hükümlerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak 3461 sayılı Kanun, 17 Haziran 1992 yılında yerini 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri hakkındaki kanuna bırakarak yürürlükten kalkmıştır. Bu durumda teşkilata ilişkin mevzuat bakımından incelenmesi gereken ikinci bir kanun da 3813 sayılı TFF Kanunu olmaktadır.

¹⁹⁰ Müşterek bahis; Spor-Toto ve Spor-Loto olarak belirtilmektedir. 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 1. maddesi müşterek bahis düzenleme yetkisinin GSGM'de olduğunu belirterek şu şekilde bir düzenleme öngörüyor: "*Madde 1 – (Değişik: 22/2/2007 – 5583/1md.) Futbol ve diğer spor müsabakaları üzerine sabit ihtimalli ve müşterek bahisler ile şansoyunlarını düzenleme hak ve yetkisi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne aittir. 10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun, 4/4/1988 tarihli ve 320 sayılı Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümleri ile bu kuruluşlara verilen müşterek bahis ile şans oyunları oynatma hak ve yetkileri saklıdır.*". 7258 sayılı Kanun'un 2. maddesinin 1. fıkrasında da müşterek bahis yetkisinin devri düzenlenmiştir. Buna göre: "*Madde 2 – (Değişik: 22/2/2007 – 5583/2md.) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü futbol ve diğer spor müsabakalarına dayalı olarak sabit ihtimalli ve müşterek bahisler ile şans oyunlarını düzenleme hak ve yetkisini, kendisine bağlı, Spor Toto Teşkilat Başkanlığı eliyle kullanır ve yürütür. Teşkilat Başkanlığı söz konusu yetkisini bizzat kullanabileceği gibi kısmen veya tamamen özel hukuk tüzel kişilerine devredebilir veya mal ve hizmet satın alma yoluna gidebilir.*" .

¹⁹¹ GÜNAL, A. Nadi - KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Türk Spor Hukukunun Genel Esasları ve İlgili Mevzuat, Ankara 1998, s. 21 vd.; GÜNAL, A. Nadi - KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Türk Spor Teşkilatının Hukuki Yapısı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1998, y. 11, sy. 3, s. 1035 vd.

¹⁹² At yarışlarına ilişkin ayrıntı bu bölüm içinde ayrıca incelenecektir.

cezaları, dopingle mücadele, beden eğitimi, sporcu sağlığı, bedensel engellilerin spor yapmaları, başarılı sporcuların ödüllendirilmesi, sponsorluk ve spor tesislerinin tahsisi gibi birçok husus GSGM tarafından düzenlenmiş bulunmaktadır.

GSGM' ye, 3289 sayılı Kanunun 2. maddesinin (h) bendinde “*Spor müsabakalarında milletlerarası kuralların ve her türlü talimatın uygulanmasını sağlamak*” görevi verilmiş bulunmaktadır. Verilecek cezalar başlıklı 11. maddede ise, “*spor teşekkül ve kişilerince, disiplin ve sportmenliğe aykırı fiiller ve bunlara uygulanacak müeyyideler, kanunlara ve milletlerarası teamüllere uygun olarak yapılacak ceza yönetmeliği ile tespit edilir*” denilerek uluslararası uygulamalara da uygun davranılacağı hüküm altına alınmıştır.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği¹⁹³ 3289 sayılı Kanun'un 11. maddesi çerçevesinde “Gençlik ve Spor Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği” 21458 sayılı Resmi Gazete’de 07.01.1993 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliğinin 1. maddesi¹⁹⁴ amatör spor alanlarında meydana gelebilecek disiplin suçu teşkil eden fiilleri, müeyyidelerini ve yargılama usul ve esaslarını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Ceza Yönetmeliği ile birlikte, 26 Ağustos 1993 tarih ve 21680 sayılı RG’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Dopingle Mücadele Yönetmeliği’nin amacı ise 1. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir: “*Sporun ve sporcu sağlığının korunması, beden ve moral eğitiminin uluslararası anlayış içinde yapılması, sporda doping kullanımının ortadan kaldırılması için dopingle mücadelenin esas ve usullerini belirlemektir*”. Yönetmelik doping maddelerinin ne olduğunu belirtmemekte sadece dopingle mücadelede uygulanacak yöntemlerin ne olduğuna ilişkin yöntemleri,

¹⁹³ 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 11. maddesi “*gençlik spor çalışmalarında spor teşekkül ve kişilerince, disiplin ve sportmenliğe aykırı fiiller ve bunlara uygulanacak müeyyideler, kanunlara ve milletlerarası teamüllere uygun olarak yapılacak ceza yönetmeliği ile tespit edilir*” hükmünü öngörerek spor faaliyetleri sırasında meydana gelebilecek olarak muhtemel fiilleri öngörecektir bir yönetmeliğin hazırlanmasının temelini oluşturmuştur.

¹⁹⁴ Yönetmeliğin amacını öngören 1. maddesi : “*Bu Yönetmelik, spor ahlakına, disiplinine sahip sağlıklı nesillerin yetişmesine yardımcı olmak, amatör spor faaliyetlerinde disiplinini sağlamak için Ceza Kurullarının teşkili, milletlerarası esaslara ve teamüllere uygun olarak, disiplin suçu teşkil eden fiiller ile müeyyidelerin belirlenmesi amacı ile düzenlenmiştir*” düzenlemesini getirmiştir.

denetim biçimlerini, bu konuda kimlerin sorumlu olduğunu belirtmekte ve 16. maddesinde Avrupa Konseyi'nin Doping Mücadele Sözleşmesi¹⁹⁵, ne yollama yaparak burada yer alan hükümlere göre işlem yapılacağını açıklamaktadır.

b. At Yarışlarına İlişkin Ayrık Durum

GSGM dışında at yarışları ile ilgili düzenleme yapma yetkisi Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına verilmiştir. 10.7.1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanunun¹⁹⁶, 22.03.2006 tarihli ve 5476 sayılı Kanunla¹⁹⁷ değişik 1'inci maddesine göre “Türkiye sınırları içerisinde at yarışları düzenlemeye, yurt içinde ve yurt dışında düzenlenen yarışlar üzerine yurt içinden ve yurt dışından müşterek bahis kabul etmeye Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı yetkilidir”. Bakanlığın bu konuda yetkilendirilmesinin temel nedeni, at yarışlarının bir amacının at ıslahı olması ve 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanununun¹⁹⁸, Türkiye’de hayvan ıslahı görevinin de söz konusu Bakanlığa vermiş olmasıdır.

At Yarışları Hakkında Kanunun 5'inci maddesi¹⁹⁹ çerçevesinde, Bakanlığın bu hak ve yetkisi Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 20 yıl için Türkiye

¹⁹⁵ Doping maddelerinin ya da yöntemlerinin sporcular tarafından gün geçtikçe artan şekilde kullanılması, gerek sporcuların sağlığı ve gerekse sporun temelini teşkil eden spor ahlakını çökerterek, bunun geleceğini tehdit etmesinden endişe edilerek 16/11/1989 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ve 01/03/1990 yılında yürürlüğe giren uluslararası sözleşmelerden biri de Avrupa Konseyi'nin Doping Mücadele Sözleşmesi'dir. Sözleşme için bkz., <http://conventions.coe.int/treaty/fr/treaties/Html/135.htm> .

¹⁹⁶ RG, 15.07.1953, S. 8458.

¹⁹⁷ RG, 28.03.2006, S. 26122.

¹⁹⁸ RG, 10.03.2001, S. 24338.

¹⁹⁹ At Yarışları Hakkında Kanun madde 5 - “*Tarım Vekaletinin birinci maddede yazılı hak ve yetkileri at yetiştirme ve ıslahını teşvik gayesi ile kurulmuş ve amme menfaatine çalıştığı usulen onanmış derneklerden uygun görülecek bir veya bir kaçına muayyen şartlarla ve 30 seneyi geçmemek üzere Tarım Vekaletinin teklifi ve İcra Vekilleri Heyetinin kararı ile devredilebilir. Devredilen hak ve yetkiler derneğin kanun, nizamname veya anlaşma hükümlerine riayet etmemesi halinde müddet dolmadan önce geri alınabileceği gibi müddetini dolduran derneğe aynı hak ve yetkilerin yine bu madde hükümleri dairesinde yeniden verilmesi caizdir.*

Tarım Vekaleti bu derneğin bilumum muamelat, kayıt ve hesabatını her zaman teftiş ve murakabe etmeye, direktifler vermeye yetkilidir. Derneğin statüsünde yazılı murakıplardan ayrı olarak Vekalet kendi memurlarından uygun gördüklerini murakıplıkla vazifelendirebilir.”

Jokey Kulübü'ne²⁰⁰ devredilmiş ve süre bitimlerinde yenilenmiştir²⁰¹. 6132 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiğinden bu güne kadar at yarışları ve müşterek bahisler Tarım ve Köyişleri Bakanlığının gözetim ve denetimi altında Türkiye Jokey Kulübü tarafından yürütülmektedir²⁰².

At yarışları ile ilgili birçok konuda Bakanlık yetkilidir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yanında, at yarışlarında görevli ve yetkili kurullar Yüksek Komiserler Kurulu ve Yarış Komiserleri Kuruludur. Hipodromdaki at yarışlarının gözetim ve denetimi görev ve yetkisi Yarış Komiserler Kurulunda olduğu için, Hipodromda yapılan yarışlarda bulunur. At yarışlarını ve bunlara ilişkin müşterek bahisleri düzenlemek hak ve yetkisi söz konusu Bakanlığa verilmiş olmasına rağmen, bunların dışındaki binicilik faaliyetleri bakımından, Türkiye Binicilik Federasyonu ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün düzenlemeleri uygulanacaktır.

3. Türkiye Futbol Federasyonu

Türkiye'de ve dünyada en çok ilgi çeken spor türü futboldur. Günümüzde futbolun bu özelliğinin yanı sıra bir tür sulh aracı olarak savaşlara ara verilmesini sağladığı da görülmektedir²⁰³.

Futbol, 27.5.1988 tarih ve 3461 sayılı Türkiye Futbol Federasyonunun Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun²⁰⁴ yürürlüğe girene kadar geçen süreçte, diğer spor dalları gibi GSGM tarafından yönetilmiştir. Bu dönemde TFF'nin, "3530 sayılı Yasaya göre katma bütçeli bir kuruluş olan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne

²⁰⁰ Türkiye Jokey Kulübü 23 Ekim 1950 tarihinde kurulmuştur. Bakanlar Kurulunun 7 Mart 1953 tarih ve 4/19 sayılı kararıyla kamu yararına çalışan dernekler arasına alınmıştır (RG. 10.2.1953, S. 8334).

²⁰¹ TAPAN, M. Ruhi; At Yarışları Disiplin Hukuku, Faruk EREM Armağanı, Ankara 1988, s. 733. En son, Bakanlar Kurulunun 22.11.1993 tarihli ve 93/5043 sayılı kararı ile 20 yıl için yine Türkiye Jokey Kulübü yetkilendirilmiştir.

²⁰² TUTEL, Eser; At Yarışları ve Atlı Sporlar, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 82.

²⁰³ Nijerya ile Biafra arasında süren savaşa, ülkeye gelen PELE'ye maç yapma olanağı sağlamak için imzalanan mütareke ile bir gün ara verilmiştir Bkz. KUPER, Simon, çev. GÜRTUNCA, Sinan; Futbol Asla Sadece Futbol Değildir, İthaki Yayınları, İstanbul 1996, s. 2.

²⁰⁴ RG, 07.06.1988, S. 19835.

bağlı “teknik bir organ” olduğu ve “spor faaliyetlerinin düzenlenmesinin ve denetlenmesi görevi(nin) bir kamu hizmeti olarak bu idareye” verildiği”²⁰⁵ kabul ediliyordu.

Futbolun sosyal ve ekonomik gücü, profesyonelleşmesi ve GSGM’ nin imkanlarının yetersiz oluşu, özel bir düzenlemeye olan ihtiyacı beraberinde getirmiş²⁰⁶ ve 3461 sayılı Kanun çıkarılmıştır. 1992 yılına kadar yürürlükte kalan 3461 sayılı Kanun²⁰⁷, yeterli olmadığı gerekçesiyle, 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun²⁰⁸, 17 Haziran 1992 tarihinde kabul edilip 03 Temmuz 1992 tarihinde yürürlüğe girmesi ile ilga olmuştur.

3813 sayılı TFFK’ nın, 3289 sayılı Kanundan sonra gelen ve tek profesyonel spor olan futbol alanında en yetkin ve özerk teşkilatın kanunu olması bakımından yürürlükte kaldığı süre içinde büyük önemi bulunmaktaydı. “Merkez Hakem Komitesi” ve Tahkim Kurulları’nın oluşumu, sporda “devrim” olarak nitelendirilmiştir. Amacı, “her türlü futbol faaliyetlerini millî ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilâtlandırmak, geliştirmek ve Türkiye’yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonunun kurulması, teşkilât, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemek” olan 3813 sayılı Kanun 16 Mayıs 2009 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve bu tarihte 27230 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5894 sayılı yeni Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile yürürlükten kalkmıştır.

²⁰⁵ GÖZÜBÜYÜK, Şeref - TAN, Turgut; İdare Hukuku, Cilt I, Genel Esaslar, Turhan Kitabevi, 3. Bası, Ankara, 2004, s. 396.

²⁰⁶ SÜMER, s. 92 vd.

²⁰⁷ 3461 sayılı Kanun asıl amacının bir tür özelleştirme olduğu yönünde eleştirilere uğramıştır. Bir görüş bunu şu şekilde ifade etmektedir: ““ Türkiye Futbol Federasyonunun Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun” iddia edildiğine göre, “özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip” bir örgüt modeli öngördüğünden, bu spor alanının organizasyonunu bir kamu hizmeti olmaktan çıkartıp “ özelleştirme” operasyonuna tabi tutmuş”. ÖZAY, İl Han; Futbolda Özelleştirme, in, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sayı: 1-3, Yıl:11, İstanbul 1990, s. 31; ayrıca bkz., AYANOĞLU, Taner; Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu’nun İşlevi ve Kararların Niteliği, in TBB Dergisi, Sayı:74, Ankara 2008, s. 48 (s.43-76).

²⁰⁸ 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun; Kabul Tarihi: 17/06/1992; Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 03/07/1992; Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 21273 Yayımlandığı Düstur: Tertip :5 Cilt:31.

5894 sayılı Yeni TFFK' nın 1. maddesinde TFF' nin amacı belirtilirken eski kanun metninin aynısı muhafaza etmiştir. Buna göre; *“Bu Kanunun amacı; her türlü futbol faaliyetlerini milli ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilatlandırmak, geliştirmek ve Türkiye'yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonunun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.”*.

Türkiye'de tüm futbol faaliyetlerini yürütmek, buna ilişkin her türlü düzenlemeyi yapmak, kararlar almak ve uygulamak görevi 5894 sayılı Kanunla Türkiye Futbol Federasyonuna verilmiş bulunmaktadır²⁰⁹. Genel olarak, TFF' nin görevleri, Kanunun 3. maddesinde düzenlenmiştir²¹⁰: 5894 sayılı Kanunun 3. maddesi de eski kanunla benzer hükümler içermekle birlikte daha ayrıntılı bir düzenleme öngörmektedir. Buna göre TFFK'nın görevleri şunlardır; *“Türkiye'deki her türlü futbol faaliyetini yürütmek, düzenlemek ve denetlemek; Futbolun gelişmesini ve yurt sathına yayılmasını sağlamak; FIFA ve UEFA'nın yetkili organları tarafından konulan kuralların gereği gibi uygulanmasını sağlamak, ulusal talimatlar hazırlamak ve Türkiye'yi futbol ile ilgili konularda yurt dışında temsil etmek; Yurt içi ve yurt dışı futbol faaliyetleri için plan, program, benzeri her türlü düzenlemeyi ve anlaşmayı yapmak ve başarılı sonuçlar sağlanması için gerekli tedbirleri almak; Her düzeyde müsabakalar düzenlemek ve milli takımlar ile kulüp takımlarının uluslararası müsabakalara katılması ve mücadele edebilmesi için gerekli tedbirleri almak; Fair Play kurallarına uygun olarak bağlılık, dürüstlük ve sportmenlik prensiplerini gözetmek; Üyelerinin, kulüplerin, futbolcuların, hakemlerin, yöneticilerin, teknik direktör ve antrenörlerin, sağlık personelleri, futbolcu temsilcileri ve müsabaka organizatörleri ile diğer tüm ilgililerin FIFA, UEFA ve TFF tarafından konulan Statü, talimat ve düzenlemeleri ile bunların yetkili kurulları tarafından verilen kararlara uymalarını sağlamak; Şiddet, şike, teşvik primi, ırkçılık, doping ve her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek; Futbolu geliştirmek amacıyla; amatör futbol spor kulüp ve federasyonları ile bünyesinde futbol branşı*

²⁰⁹ AYANOĞLU, s. 45.

²¹⁰ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5894.html> .

bulunan engelliler spor federasyonlarına her türlü ayni ve nakdi yardımda bulunmak.”.

TFF’ nin, merkez, yurt içi ve yurt dışı teşkilâtı bulunmaktadır. Merkez teşkilâtı Genel Kurul, Başkanlık, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu, Tahkim Kurulu²¹¹, Merkez Hakem Kurulu, yan kurullar ve idarî birimlerden oluşmaktadır. Yönetim Kurulunun görevleri arasında “*Futbol müsabaka ve faaliyetlerinde kulüplere ve kişilere disiplin ihlalleri ve sportmenliğe aykırı fiiller ve bunlara uygulanacak cezalar, FIFA ve UEFA kurallarına uygun olarak TFF Statüsü ve Statünün çizdiği çerçevede talimatlar hazırlamak*” belirtilmiştir (5894 sayılı Kanun m.15). Bu çerçevede, TFF, UEFA ve FIFA’ nın meydana getirdiği kuralları uygulamak zorundadır. Özel hukuk tüzel kişisi olan bu birliklerin meydana getirdiği kurallar, TFF tarafından benimsenirken iç hukuk düzenine uygun olması sağlanmalıdır. Nitekim bu hale örnek olarak şu olayı görmekteyiz; “*1956 yılında Melbourne şehrinde yapılan Olimpiyat Oyunlarında, Avustralya’nın yasaları, at neslinin ıslahı için ülkeye yurt dışından at sokulmasını yasakladığından ve kamuoyunun tüm baskılarına rağmen yasalar değiştirilmediğinden dolayı bu oyunlarda binicilik yarışmalarına yer verilememiştir. Bu yüzden Melbourne Olimpiyat Oyunlarında yapılması gereken binicilik yarışmaları İsveç’in Stockholm kentinde yapılmıştır*”²¹² verilebilir.

Futbol Federasyonunun bünyesinde bir çeşit yargı organı diyebileceğimiz Tahkim Kurulu bulunmaktadır. Futboldan doğan ihtilafların çözüm mercii olan Tahkim Kurulu önemli kararları ile futbol kulüpleri, yöneticiler, futbolcularla ilgili uyarı, kınama, seyircisiz oynama, idari para cezası gibi idari yaptırımlara hükmetmektedir. Buna ilişkin düzenlemeler Türkiye Futbol Federasyonu Futbol Disiplin Talimatında²¹³ ve Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatında²¹⁴ yer almaktadır. TFFK’nın görevleri 16 Mayıs 2009 tarihinde

²¹¹ Kurul hakkında bilgi için bkz., KOCASAKAL, s.44 vd.

²¹² ERTEN Rıfat; Türk Sporunun Yapısal Düzeni, in Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi c. X, sy.1,2, y.2006, s.133, (s.117-136).

²¹³ TFF Eski Disiplin Talimatı için; Resmi Gazete Tarihi: 04/08/2006; RG. No: 26249. TFF Yeni Disiplin Talimatı Temmuz 2009’da yürürlüğe girmiştir.

²¹⁴ Resmi Gazete Tarihi: 04/09/2005; RG. No: 25926.

yürürlüğe giren, 5894 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanununun 3. maddesinde, 3813 sayılı Kanuna göre daha ayrıntılı olarak düzenlenmiştir²¹⁵. 29 Kasım 2007 tarihli 5719 sayılı Kanununun 2.maddesi ile getirilen ve 3813 sayılı eski TFFK'nın 2. maddesinde değişiklik öngören düzenlemelerden özellikle, Fair-Play kurallarına uygun olarak bağlılık, dürüstlük ve sportmenlik prensiplerini gözetmek; kulüplerin, futbolcuların, hakemlerin, yöneticilerin, teknik yönetici ve antrenörlerin, masörlerin, futbolcu temsilcileri ve müsabaka organizatörleri ile diğer tüm ilgililerin Federasyon tarafından konulan düzenleme ve talimatlara uymalarını sağlamak ve ırkçılık ile her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek özellikle konumuz bakımından önemli düzenlemelerdir.

4. Spor Yargı Sistemi

Spor teşkilatı içerisinde yer alan sporcular, kulüpler, federasyonlar belirli bir düzen içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Sporun dinamik ve hızlı gelişen yapısına hukuk her zaman yetişmemekte ve derhal çözümlenmesi gereken uyuşmazlıklar spor alanında sakıncalar yaratmaktadır. Sporun bu hızlı, değişken ve gelişen yapısına uygun olarak derhal çözümlenmesi gereken uyuşmazlıklar bakımından bir çözüm yöntemi yaratıldığını ve buna uygun olarak da bir çeşit yargılama usulünün ortaya konulduğunu görmekteyiz.

Spor teşkilatı içinde, gerek GSGM, gerek TFF bünyesinde hukuk kurulları olarak disiplin ve ceza kurulları bulunmaktadır. Bunlara ilk derece hukuk kurulları

²¹⁵ 3813 sayılı TFFK'nın 2. maddesi Federasyonun görevlerini düzenleme altına almaktaydı. Buna göre Federasyon *Futbol faaliyetlerini yürütmek, futbolun gelişmesini ve yurt sathına yayılmasını sağlamak, bu konularda her türlü düzenlemeyi yapmak, kararlar almak ve uygulamak; Milli ve milletlerarası kuralların ve her türlü talimatın uygulanmasını sağlamak ve Türkiye'yi futbol ile ilgili konularda yurt dışında temsil etmek; Yurt içi ve yurt dışı futbol faaliyetleri ile milli müsabakalar için plan, program ve benzeri her türlü düzenlemeyi yapmak ve başarılı sonuç sağlanması için gerekli tedbirleri almak; Fair-Play kurallarına uygun olarak bağlılık, dürüstlük ve sportmenlik prensiplerini gözetmek; Uluslararası Futbol Birliği Kurulu (IFAB) tarafından hazırlanan oyun kurallarına ve FIFA Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan futsal oyun kurallarına uymak; FIFA ve UEFA'nın statüleri, talimatları ve kararlarına riayet etmek; FIFA ve UEFA statülerinde belirtilen tahkim kurulları ile uluslararası Spor Tahkim Mahkemesinin (CAS) yetkisini tanımak; Kulüplerin, futbolcuların, hakemlerin, yöneticilerin, teknik yönetici ve antrenörlerin, masörlerin, futbolcu temsilcileri ve müsabaka organizatörleri ile diğer tüm ilgililerin Federasyon tarafından konulan düzenleme ve talimatlara uymalarını sağlamak; Irkçılık ve her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek; Bünyesinde futbol branşı bulunan engelliler spor federasyonlarına her türlü aynı ve nakdî yardımda bulunmak.*"

denilmektedir²¹⁶. Örneğin TFF ilk derece hukuk kurulları, kulüp lisansı ile ilgili kararlar almaya veya bu Kanun, TFF Statüsü, TFF'nin diğer talimat ve düzenlemeleri ile diğer yetkili TFF kurul ve organları tarafından alınacak kararlara ilişkin olarak çıkacak ihtilaflarda karar vermeye münhasıran yetkilidir²¹⁷. Ancak son kararı veren ve adeta mahkeme özelliğini taşıyan üst hukuk kurulu olarak Tahkim Kurulları²¹⁸ sporun yargı sistemini oluşturmaktadır²¹⁹. Spor kuralları olarak belirtilen teknik ve etik kural ihlallerinden doğan çözüm mercii olarak da adlandıracağımız sistemin, pek çok konuda yargının iş yükünü hafiflettiği söylenebilir.

Tezimizin bu bölümünde, yukarıda incelediğimiz spor teşkilatının içinde yer alan spor yargı sistemini ayrıntıya girmeksizin²²⁰, önce GSGM bünyesindeki Tahkim Kurulunu, sonra TFF Tahkim Kurulunu kısaca incelemeye çalışacağız.

a. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Yargı Sistemi

1992 yılında futbola özerklik tanındıktan sonra Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü içinde kalan 58 özerk spor federasyonu²²¹ ile ilgili hukuki uyuşmazlıklarda itirazlara çözüm bulması için Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde bir Tahkim Kurulu²²² oluşturulmuştur. Tahkim Kurulu özerk federasyon

²¹⁶ 16 Mayıs 2009 tarihli, 5894 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanununun 5. maddesi uyarınca TFF'nin ilk derece hukuk kurulları Uyuşmazlık Çözüm Kurulu; Disiplin kurulları; Kulüp Lisans Kurulu.; Etik Kurulu'ndan oluşmaktadır.

²¹⁷ 5894 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanununun 5. maddesi ilk derece hukuk kurullarını düzenlemektedir.

²¹⁸ Tahkim yöntemi, bir usul hukuku sözleşmesidir (HUMK. M: 516-536).

²¹⁹ 5894 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanununun 6. maddesi Tahkim Kurulu'nu düzenlemiştir. Buna göre, Tahkim Kurulu, bu Kanun uyarınca bağımsız ve tarafsız bir zorunlu tahkim mercii olup TFF'nin en üst hukuk kuruludur ve TFF Statüsü ve ilgili talimatlarda belirtilen nitelikteki uyuşmazlıklar ile ilgili nihai karar merciidir.

²²⁰ Spor yargı sistemi ayrı bir çalışma konusu oluşturduğu için, tezimizde Disiplin ve Ceza Kurulları ayrımlarına girmeden, kısaca Spor Tahkim Sistemini belirtmeye çalıştık.

²²¹ 14 Temmuz 2004 tarih, 25522 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsü, Tanımlar başlıklı 4. maddesinde özerk federasyon şu şekilde tanımlanmaktadır: "3289 sayılı Kanunun Ek 9 uncu maddesi hükümlerine göre oluşturularak tüzel kişilik kazanan, organları genel kurul tarafından seçimle göreve gelen, her türlü kararlarını kendi organları içerisinde alan, bütçesi genel kurul tarafından onaylanan ve ibra edilen, özel hukuk hükümlerine tabi federasyonu".

²²² Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsüne göre Genel Müdürlük bünyesinde bir tahkim kurulu kurulmuştur. 14 Temmuz 2004 tarih, 25522 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsü, Tanımlar başlıklı 4. maddesinde Tahkim Kurulu şu şekilde ifade edilmektedir: "Özerk federasyon ile

ile kulüpler, federasyon ile sporcu, hakem, teknik direktör, antrenör, idareci ve benzeri spor elemanları, kulüpler ile sporcu, antrenör, idareci ve benzeri spor elemanları, kulüpler ile kulüpler arasında çıkacak ihtilaflarla, federasyon yönetim kurulunca verilecek kararlar ile disiplin veya ceza kurulu kararlarına karşı ilgililerin itirazı üzerine inceleme yaparak kesin karar vermekle yükümlüdür.

GSGM Tahkim Kurulu Yönetmeliği'ne göre²²³ kurulun kararları kesindir ve bunlara karşı idari mercilere veya yargı yoluna başvurulamaz hükmü getirilirken sadece Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi'ne (CAS)²²⁴ başvurma hakkı saklı tutulmuştur. Buna göre, federasyon başkanı ile yönetim, disiplin ve denetleme kurulu üyeleri hakkında verilen kararlara karşı ulusal federasyonun üyesi olduğu uluslararası federasyonun mevzuatında yer alması halinde taraflar CAS'a başvurabilecektir. Federasyon bünyesindeki hukuk yollarının tüketilmesinin ardından CAS'a başvuru imkânı tanınmıştır²²⁵. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde oluşturulan Tahkim Kurulu²²⁶, sadece spordan kaynaklanan uyuşmazlıkların genel yargıya yansıtılmadan çözümlenmesi bakımından olumludur.

kulüpler, federasyon ile sporcu, hakem, teknik direktör, antrenör, idareci ve benzeri spor elemanları, kulüpler ile sporcu, antrenör, idareci ve benzeri spor elemanları, kulüpler ile kulüpler arasında çıkacak ihtilaflarla, federasyon yönetim kurulunca verilecek kararlar ile disiplin veya ceza kurulu kararlarına karşı ilgililerin itirazı üzerine inceleme yaparak kesin karar veren Genel Müdürlük bünyesinde kurulmuş bulunan Kurulu, ”.

²²³ GSGM Tahkim Kurulu Yönetmeliği, madde 12–(R.G.14 Nisan 2007-26493) “18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun kararların açıklanması, maddi hataların düzeltilmesi veya yargılamının yenilenmesi hakkındaki hükümleri dışında kurul kararları kesindir.”

²²⁴ Uluslararası Tahkim Mahkemesi (CAS/TAS) ayrı bir çalışma konusu oluşturduğu ve uzmanlık alanımıza girmediği için ayrıntılı bir inceleme yapılmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. KOCASAKAL, Hatice; Spor Tahkim Mahkemesi, in Spor Hukukunda Güncel Gelişmeler ve Sorunlar Sempozyumu, TMOK Yayını, İstanbul, 2009, s. 45-89 ; PAUTOT, Serge- PAUTOT, Michel; Le Sport et La Loi, juris associations éditions, Lyon, 2004, s. 230, 231.; ZEN RUFFINEN, s. 513-516; LAPOUBLE, s. 167-172.

²²⁵ KOÇAK, T. Emre; Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 29

²²⁶ Tahkim Kurulu yönetmeliğine göre, kurula beşi hukukçu, ikisi de spor alanında bilimsel çalışmalar yapmış veya sporda idareci, teknik adam ve benzeri görevlerde bulunmuş, kariyer sahibi kişiler arasından Genel Müdürün teklifi ve Bakanın onayı ile dört yıl süre için yedi asıl ve yedi yedek üye görevlendirilir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Yönetmeliği, 26669 sayılı Resmi Gazete, Yayın Tarihi: 10 Ekim 2007

b. Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu

17.10.1992 tarih ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun²²⁷ ile özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip Türkiye Futbol Federasyonu kurulmuştur. Bununla birlikte, TFF bünyesinde yer alan her türlü futbol faaliyetlerinden doğan ihtilafların çözümünde tahkim esası getirilerek Tahkim Kurulu kurulmuştur. TFF bünyesinde yer alan her türlü futbol faaliyetinden doğan ihtilafların çözümü, kanunla özerk ve bağımsız çalışan Tahkim Kurulu'na bırakılmıştır²²⁸.

Tahkim Kurulu görevlerinde bağımsızdır²²⁹. Bağımsızlık, hâkimlerin bağımsızlığı anlamındadır, yani hiçbir kurum ve kişiden emir alamaz, kararlarını hukukun evrensel prensipleri doğrultusunda vicdani kanaatlerine göre karar verir. Tahkim üyeleri önlerine gelen sorunu belli süre içinde önceden belirlenmiş usul hukuku prensiplerine göre çözümler.

TFF ile öngörülen Tahkim Kurulu, özel kanunla oluşturulmuş mecburi tahkim mahkemesidir. Tahkim Kurulu'nun kararları kesindir ve kararlarına karşı hiçbir yargı organına başvurulamaz. TFF Tahkim Kurulu kararlarının kesinliği, 5894 sayılı TFF Kanununun Tahkim Kurulu'nu düzenleyen 6. maddesinin²³⁰ 4. fıkrasına

²²⁷ 3813 sayılı Kanun 5894 sayılı yeni TFF Kanununun 05/05/2009 tarihinde kabulü ve 16/05/2009 tarihinde yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kalkmıştır. Bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5894.html>

²²⁸ GENÇ, s. 177.

²²⁹ KOCASAKAL, s. 46.

²³⁰ 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Tahkim Kurulunu düzenleyen 6. maddesi şu şekildedir: “Madde 6 – (1) Tahkim Kurulu, bu Kanun uyarınca bağımsız ve tarafsız bir zorunlu tahkim mercii olup TFF'nin en üst hukuk kuruludur ve TFF Statüsü ve ilgili talimatlarda belirtilen nitelikteki uyumsuzluklar ile ilgili nihai karar merciidir.

(2) Tahkim Kurulu, TFF Statüsü ve ilgili talimatlar uyarınca karar verme yetkisine sahip kurul ve organlar tarafından verilecek kararları nihai olarak inceleyerek münhasıran karara bağlar. Tahkim Kuruluna başvuru süresi TFF talimatlarının yayımından veya itiraz edilen kararın tebliğinden itibaren yedi gündür.

(3) Tahkim Kurulunun oluşumu, görev, yetki, hak ve sorumlulukları ile üyelerinin sahip olması gereken nitelikler TFF Statüsünde belirlenir. Tahkim Kurulunun işleyişi ve usul kuralları TFF tarafından çıkarılacak talimatta yer alır.

(4) Tahkim Kurulu kendisine yapılan başvuruları kesin ve nihai olarak karara bağlar ve bu kararlar aleyhine yargı yoluna başvurulamaz.

ve Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatı'nın 14. maddesine göre Tahkim Kurulu kararları kesindir; idarî veya yargısal mercilerin onayına tâbi olmadığı gibi, bunlara karşı ülke içinde idarî veya yargısal mercilere başvurulamaz²³¹.

5894 sayılı Kanundan önceki 3813 sayılı Kanunda da benzer hüküm yer almaktaydı. Uygulamada Yargıtay, Danıştay gibi yüksek yargı organları, 5894 sayılı Kanundan önceki 3813 sayılı TFF kanunun anılan hükümlerine göre karar vermişlerdir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin bir kararında “Anılan yasada öngörülen tahkim usulünün mecburi tahkim niteliğinde olduğu, kararların kesin olduğunun 3813 sayılı yasanın 13 ve 14. maddelerinde ayrı ayrı belirtildiği, bu durumda H.U.M.K'nun 432. maddesi gereğince Tahkim Kurulu Kararları'nın kesin olduğu karara bağlanmıştır”²³² bu şekilde Yargıtay tarafında da Tahkim Kurulu kararlarının kesin olduğu kabul edilmiştir.

2007 yılında TFF Kanununda değişiklik öngören 5719 sayılı Kanunla, Tahkim Kurulu'nun atanma şekli ve yapısı yeniden düzenlenmiş, FIFA ve UEFA yönetmeliklerine uygun hale getirilmiştir²³³. Üst federasyonların etkisiyle yapılan değişikliğe göre Tahkim Kurulu, “Federasyon ile kulüpler, hakemler, futbolcular, teknik direktörler, antrenörler, oyuncu temsilcileri ile diğer görevliler arasında çıkan ihtilaflar hakkında Yönetim Kurulu tarafından verilecek kararları, Amatör ve profesyonel disiplin kurulları kararlarını, Uyuşmazlık Çözüm Kurulu kararlarını taraflarının itirazı üzerine inceleyerek kesin olarak karara bağlar”. 2007 yılında

(5) Tahkim Kurulu üyeleri de bu Kanunun 5 inci maddesinin altıncı fıkrası hükümlerine tabidir.”.

²³¹ Tahkim Kurulu Talimatı'nın 14. maddesinin 2. fıkrasına göre: “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun kararların açıklanması, maddî hataların düzeltilmesi ve yargılamanın yenilenmesi hakkındaki hükümleri saklıdır”.

²³² Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 15.101.1990 tarih, 1990/13894 Esas Sayılı kararı; Ayrıca diğer örnek Kararlar için bkz.; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 24.12.1991 tarih, 1991/622-616 sayılı kararı ile “mahkemenin görevsizlik kararı ile dosyanın H.M.U.K'nun 438 maddesi gereğince Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'na gönderilmesini emretmiştir. Ankara 6. İdare Mahkemesi, 1992/1657 Esas 1993/7 sayılı kararı ile “Olayda, dava konusu yapılan işlem, hakem ile Türkiye Futbol Federasyonu arasındaki ihtilafların çözümüne ilişkin olduğuna göre, uyuşmazlığın sonuçlandırılmasında anılan bu yeni düzenlemeye göre, H.U.M.K'na göre çalışan ve verdiği kararlara karşı başvuru yolunda aynı kanunun Tahkim başlıklı 516-536. maddelerine tabi olan Tahkim Kurulu yetkilidir” şeklinde karar vermiştir.

²³³ Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 5719, Kabul Tarihi: 29.11.2007.

yürürlüğe giren bu kanunla birlikte gelen diğer bir yenilik de Tahkim Kurulu kararlarına karşı adeta üst yargı organı olarak Spor Tahkim Mahkemesine (CAS) başvuru yolunun olmasıdır²³⁴. Ancak 5894 sayılı yeni TFF Kanununda da bu kural hüküm altına alınmamakla birlikte, TFF Ana Statüsünde sınırlı hallerde başvuru öngörmektedir²³⁵. Statünün 64. maddesi ile, CAS şu şekilde düzenlenmiştir; “*FIFA ve UEFA Statüleri uyarınca, kesin ve bağlayıcı bir FIFA veya UEFA kararına yönelik tüm itirazlar İsviçre Lozan'da bulunan Spor Tahkim Mahkemesi (CAS/TAS) tarafından ele alınır. Ancak CAS/TAS, oyun kuralları ihlalleri, FIFA ve UEFA Statülerinin ilgili hükümleri doğrultusundaki askıya almalar veya TFF' nin bağımsız ve usulüne uygun olarak oluşturduğu Tahkim Kurulu tarafından alınan kararlar aleyhindeki itirazlara bakamaz; TFF, kendisinin ve üyelerinin, futbolcuların, resmi görevlilerin ve müsabaka organizatörleri ve futbolcu temsilcilerinin FIFA veya UEFA organları ile CAS/TAS tarafından alınan ve kesinleşen tüm kararlarına tam olarak uymasını sağlar*”. CAS' a başvuru ancak, FIFA ve UEFA Statüleri uyarınca, kesin ve bağlayıcı bir UEFA ve FIFA kararına yönelik tüm itirazlar bakımından söz konusu olabilecektir. TFF Tahkim Kurulunun kararlarına yabancılik unsuru taşımayan konulara karşı CAS' a başvuru söz konusu edilemeyecektir.

Tahkim kurulu spor yargı sistemi içinde, üst derece mahkeme gibi görev görmektedir. Futbol disiplin kurulu tarafından alınan kararların yerinde olup olmadığını karara bağlayan Tahkim Kurulu bir yargı organı gibi hareket etmektedir.

²³⁴ 5719 sayılı Kanununun 11. maddesi ile – 3813 sayılı Kanununun 14 üncü maddesi şu şekilde değiştirilmiştir. “*MADDE 14- Tahkim Kurulu,*

a) Federasyon ile kulüpler, hakemler, futbolcular, teknik direktörler, antrenörler, oyuncu temsilcileri ile diğer görevliler arasında çıkan ihtilaflar hakkında Yönetim Kurulu tarafından verilecek kararları,

b) Amatör ve profesyonel disiplin kurulları kararlarını,

c) Uyuşmazlık Çözüm Kurulu kararlarını,

taraflarının itirazı üzerine inceleyerek kesin olarak karara bağlar.

Sporcuların transfer, lisans ve sözleşmelerinden kaynaklanan ihtilaflar ile teknik direktörler ve antrenörlerin sözleşmelerinden kaynaklanan ihtilaflar hakkındaki Tahkim Kurulu kararlarına karşı, tarafların Spor Tahkim Mahkemesine başvurma hakkı saklıdır.

Tahkim Kurulunun çalışma usul ve esasları talimatla belirlenir.”

²³⁵ Nitekim, 5719 sayılı Kanunla getirilen yenilik Statü ile çelişki yaratmakta ve hangi hallerde başvuru olanağının tanındığına ilişkin görüş ayrılıkları ortaya çıkarmaktaydı. Statü, özel hukuk tüzel kişisi tarafından meydana getirilmiş ve normlar hiyerarşisi içinde yer almayan bir belge niteliğindedir. Burada geçerli olan kanun hükmü olup, 5719 sayılı Kanunla öngörülen değişiklik uyarınca belirtilen hallerde CAS' a başvuru mümkün olacaktır.

Tahkim kurulu'nun önüne gelen olaylar çeşitlidir. Buna göre, sportmenliğe aykırı hareket; yaralama²³⁶, hakaret²³⁷, sahaya yabancı cisim atma²³⁸ gibi örnek olaylar verilebilir.

-
- ²³⁶ TFF Tahkim Kurulu Kararı; Esas no: 2007/36; Karar no: 2007/36; Karar Tarihi: 20.02.2007 in TFF Tahkim Kurulu Örnek Kararları; 10.01.2006-14.02.2008 Dönemi; TFF Yayını, İstanbul, 2008; s. 147: Gaziosmanpaşaspor futbolcusu Tolga Öztürk, 11.2.2007 tarihinde oynanan Gaziosmanpaşaspor-Orhangazispor Türkiye 3. Ligi müsabakasının devre arasında, rakip takım futbolcusuna tokat vurarak şiddetli harekette bulunduğu, sert şekilde itelediği olaya ilişkin kararı.
- ²³⁷ TFF Tahkim Kurulu Kararı, Esas no: 2007/111, Karar no: 2007/139, Karar Tarihi: 25.04.2007, in TFF Tahkim Kurulu Örnek Kararları, Vestel Manisaspor Kalecisi Bülent Ataman'ın el kol hareketleriyle hakeme küfretmesi olayına ilişkin aldığı karar.
- ²³⁸ TFF Tahkim Kurulu Kararı, Esas no: 2007/328, Karar no: 2007/322, Karar Tarihi: 10.10.2007, in TFF Tahkim Kurulu Örnek Kararları, Eyüpspor Kulübünün, kendi stadında çıkan saha olayları ile çirkin ve kötü tezahürat nedeni ile sorumluluğuna hükmedilmesine ilişkin kararı. Karşı görüş için bkz. KOCASAKAL, Ümit; TFF Tahkim Kurulu Örnek Kararları, 10.01.2006-14.02.2008 Dönemi, TFF Yayını, İstanbul, 2008, s. 236-237.

B. Genel Olarak Spor Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluk

Spor faaliyetinin evrensel niteliği ve spor kuruluşlarının gerek ulusal gerek uluslararası alanda yer alması sonucu, uluslararası spor teşkilatları ile işbirliği ortaya çıkmaktadır. Spor dünyası da tıpkı devletlerin bir araya gelip pek çok alanda ortak bir hukuk uygulamasını geliştirdiği gibi, faaliyet alanına uygun olarak uluslararası spor örgütleri²³⁹ çatısı altında birleşerek ortak kurallar oluşturmuş ve bu alanda yer almak isteyen ülkelere, oluşturulan kurallara uyma yükümlülüğü getirmiştir. Bunlara oyunun kuralları denilerek spor kurallarının kalbini oluşturduğu ifade edilmiştir²⁴⁰.

Spor alanı, kendi içinde disiplini sağlayabilmek için belirli kurallar öngörmüş ve uyulmadığı hallerde disiplin yaptırımına bağlamıştır. Ancak spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiiller sadece spor hareketlerine aykırılık teşkil eden eylemler değildir. Bunların bir kısmı aynı zamanda idari sorumluluğu ya da medeni sorumluluğu doğuran eylemlerdir. Bu nedenlerle, çalışmamızın bu bölümünde sırasıyla spor faaliyetlerinden doğan disiplin sorumluluğunu, idari sorumluluğu ve medeni hukuk bakımından sorumluluğu incelemeye çalışacağız. Konumuzla doğrudan bağlantılı olmadıkları ve özel bir uzmanlık alanı oldukları için konulara ilişkin ayrıntıya girmeden genel bir inceleme yapmaya çalıştık.

1. Spor Faaliyetinden Doğan Disiplin Sorumluluğu

Disiplin yaptırımını gerektiren fiiller, suçlardan farklı olarak kısmi bir sosyal düzeni ihlal eden ve bu sosyal düzen içindeki menfaatlerin korunması bakımından müeyyide altına alınan eylemlerdir²⁴¹. Spor faaliyetleri de sınırlı bir sosyal alan

²³⁹ Bu teşkilatların en bilinenleri; FIFA, UEFA, CIO (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), AIWF (Kış Sporları Olimpiyat Federasyonu), FISA (Uluslararası Kürek Federasyonu), AGFIS (Uluslararası Spor Federasyonları Birliği), ASOIF (Olimpik Yaz Oyunları Federasyonları Birliği).

²⁴⁰ LAPOUBLE, Jean-Christophe; Droit du Sport, Elipses, Paris, 2006, s. 101.

²⁴¹ DÖNMEZER, Sulhi - ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım I.Cilt, Ondördüncü Bası, Beta; İstanbul, 1998, s.341-344; DEMİRBAŞ, Timur; Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2007, s. 57.

olması sebebiyle, bu alan içindeki düzeni bozucu fiillere yönelik yaptırımlar disiplin yaptırımı niteliğindedir.

Spor faaliyetinin evrenselliğinin önemli bir sonucu, ilgili spor faaliyetine ilişkin kuralların yeknesak olmasıdır. Sporun özelliğine bağlı olarak meydana gelen teknik kurallar, o spor türüne bağlı olarak uyulması gereken kurallardır. Buna örnek olarak dünyanın her yerinde bir futbol karşılaşmasında penaltının kaleye aynı mesafeden atılması verilebilir. Futbolda FİFA tarafından kabul edilen “*Oyunun Kuralları*”²⁴² tüm dünyada futbol federasyonları tarafından uygulanmak zorundadır. Spor faaliyetlerinin ilgili oldukları alanlara ilişkin amatör ya da profesyonel düzeyde müsabakalara katılan sporcuların çeşitli ilişkilerinden doğan hukuki sorunların çözümlenmesine yönelik yasal düzenlemelerin bulunmasını uluslararası kuralların iç hukuka yansımaları olarak değerlendirebiliriz²⁴³. Sportmenliğe aykırı hareket eden sporcular ya da spor faaliyeti ile ilgili kişiler hakkında örneğin Futbol Federasyonu Talimatı’nın 21. ve 24. maddesinde yer alan disiplin para cezası ve müsabakalardan men cezaları²⁴⁴ gibi.

Spor türüyle ilgili kuruluşlar, spor faaliyetinin kendine özgü davranış kurallarına aykırı davranan kişiler hakkında uygulanmak üzere disiplin yaptırımları öngörmüşlerdir. Örnek olarak, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği’nde²⁴⁵, Futbol Federasyonu Disiplin Talimatı’nda yer alan

²⁴² 1 Temmuz 2008 tarihinde Uluslararası Futbol Derneği’nin İskoçya’da yapılan 122. Yıllık kongresinde; Uluslararası Futbol Birliği Kurulu (IFAB) tarafından Yeni Oyunun Kuralları tespit edilerek mevcut düzenlemede değişikliğe gidilmiş ve bu değişiklik de 8 Mart 2008 de yürürlüğü girmiştir; <http://fr.fifa.com/worldfootball/lawsofthegame.html>, (29 Aralık 2008; 07:06)

²⁴³ Bu düzenlemelerden en sık karşılaşılanları da Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ve Futbol Federasyonu’nun Kanunları ve bunlara bağlı olarak çıkartılmış disiplin yönetmelik ve talimatlarıdır.

²⁴⁴ TFF Ana Statüsü’nün 58. maddesinde Disiplin Talimatında öngörülen fiillere uygulanacak yaptırımların ne olacağı belirtilmiştir. İlgili maddenin 3. fıkrasına göre; Gerçek ve tüzel kişiler için: *İhtar; Kınama; Para cezası; Ödüllerin iadesi. Gerçek kişiler için: İhtar; İhraç; Müsabakadan men; Soyunma odası ve/veya yedek kulübesine giriş yasağı; Stadyuma giriş yasağı;* *Hak mahrumiyeti(Futbola ilgili her türlü faaliyetten men edilme); Lisansın askıya alınması. Tüzel kişiler için: Transfer yasağı; Seyircisiz oynama; Tarafsız sahada oynama; Saha kapatma (Belirli bir sahada oynamama); Belirli bir tribünün veya bölümün boş bırakılması; Müsabaka sonucunun iptali; İhraç; Hükmen mağlubiyet; Puan tenzili; Bir alt lige düşürme.*

²⁴⁵ 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 11. maddesi “ *gençlik spor çalışmalarında spor teşekkül ve kişilerince, disiplin ve sportmenliğe aykırı fiiller ve bunlara uygulanacak müeyyideler, kanunlara ve milletlerarası*

hükümler verilebilir. Konuya ilişkin daha somut örnek olarak, Türk sporunda futbol alanında Türkiye Futbol Federasyonu Futbol Disiplin Talimatı uyarınca bireysel ya da takım halinde sportmenliğe aykırı hareket etmek (m. 37-38); doping maddesi kullanmak (m. 60); kural dışı hareketler (m.42) gibi eylemler spora ilişkin sosyal düzeni bozucu nitelikte olup disiplin cezası ile karşılanmaları verilebilir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin 1. maddesi²⁴⁶ amatör spor alanlarında meydana gelebilecek disiplin suçu teşkil eden fiilleri, müeyyidelerini ve yargılama usul ve esaslarını içermektedir. Disiplin suç ve cezalarının uygulanacağı kişiler de yine söz konusu Yönetmeliğin 2. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, “ *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün faaliyetleri içerisinde yer alan amatör futbol müsabakaları ile futbol dışındaki spor faaliyetlerinde bulunan kuruluşlar, amatör sporcular, hakemleri, antrenörleri, yöneticileri ve amatör spor dallarında görevli diğer kişilerdir*” . Profesyonel spor olan futbol dışında tüm diğer spor alanlarında meydana gelebilecek fiillerden dolayı kimlerin bu yönetmelik kapsamında olduğu belirtilmiştir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliğinin Dördüncü bölümü; Gençlik ve Spor Suçları başlığı altında disiplin suçlarına ayrılmıştır. Buna göre sporda disiplin sorumluluğunu doğuran fiillere örnek olarak, Teşkilata Karşı İşlenen Suçlar Bölümünde düzenlenenlerden, Yönetmeliğin 37. maddesinde ceza süresini bitirmemek²⁴⁷; 38. maddesinde cezalı hak mahrumiyeti

teamüllere uygun olarak yapılacak ceza yönetmeliği ile tespit edilir ” hükmünü öngörerek spor faaliyetleri sırasında meydana gelebilecek olarak muhtemel fiilleri öngörececek bir yönetmeliğin hazırlanmasının temelini oluşturmuştur. 3289 sayılı Kanun'un 11. maddesi çerçevesinde “Gençlik ve Spor Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği” 21458 sayılı Resmi Gazete’de 07/01/1993 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²⁴⁶ Yönetmeliğin amacını öngören 1. maddesi : “*Bu Yönetmelik, spor ahlakına, disiplinine sahip sağlıklı nesillerin yetişmesine yardımcı olmak, amatör spor faaliyetlerinde disiplinini sağlamak için Ceza Kurullarının teşkili, milletlerarası esaslara ve teamüllere uygun olarak, disiplin suçu teşkil eden fiiller ile müeyyidelerin belirlenmesi amacı ile düzenlenmiştir*” düzenlemesini getirmiştir.

²⁴⁷ Buna göre, tek yarışmadan men cezasına rağmen oynama, beklemesi gereken cezalı süreyi doldurmadan veya idari tedbirin tebliğine rağmen bu tedbir kaldırılmadan yarışmaya katılma veya bunun temin edilmesi halleri ceza süresini bitirmeme fiilini meydana getirmektedir. Burada da uygulanacak yaptırım belli bir süre yarışmalardan men veya o kadar süre hak mahrumiyetidir. Bu fiilin sadece disiplin yönü bulunmaktadır.

süresini beklememek²⁴⁸; 39. maddesinde İzinsiz dış görev²⁴⁹; Yöneticilere karşı işlenen suçlara örnek olarak Yönetmeliğin 52. maddesinde emirlere uymamak²⁵⁰; 54. maddesinde yarışmalara katılmamak²⁵¹; Sporculara karşı işlenen suçlara örnek olarak da 59. maddesinde spor disiplinine aykırı hareket etme²⁵² verilebilir. Yönetmelik kapsamında belirtilen cezalar, ihtar, yarışmadan men, hak mahrumiyeti, yarışmayı seyircisi oynama, saha kapatma, puan indirme, küme düşürmedir (Yönt. m: 15).

Spor düzenlemeleri hukuk kurallarının amacından farklı olarak, oyunun teknik işleyişini, müsabakanın organizasyonunu ve spor topluluğunun iç işleyişini düzenlemeyi hedeflemektedir²⁵³. İsviçre’de doktrin ve mahkeme içtihatları hukuk kurallarının yargı kararı ile somutlaşmasından yola çıkarak, genel ve soyut olan oyunun kurallarını birbirinden ayırmıştır. Oyunun kurallarının ihlali çoğu zaman mahkeme önüne getirilebilecek bir ihtilaf olmamakta, netice ne kadar ağır olursa olsun bu konuda karar yetkisi oyunu yöneten kişi olan hakemin hakimiyetine bırakılmaktadır. Spor alanında genelde ortak olan bu kuralların teknik kurallar ve etik kurallar olmak üzere ikiye ayrıldığını görmekteyiz.

²⁴⁸ Hak mahrumiyeti cezası bulunduğu halde veya idari tedbir ile yarışmaya katılmaktan veya yönetmekten men edilmiş olmasına rağmen yarışmaya katılma veya yöneticilik yapma olarak belirtilen fiile uygulanacak yaptırım belli bir süre yarışmalardan men veya o kadar süre ile hak mahrumiyeti cezasıdır. Bu da tipik disiplin suçu olup, adli suç olarak değerlendirilebilecek bir fiili meydana getirmemektedir.

²⁴⁹ Münhasıran disiplin suçu olan fiil, yabancı bir ülkenin milli veya temsili takımında, Genel Müdürlüğün izni olmadan görev kabul edilmesi veya yarışmaya katılma şeklinde meydana gelir. Yönetmeliğin düzenlenen fiilin yaptırımı üç aydan altı aya kadar yarışmalardan men veya o kadar süre ile hak mahrumiyeti cezasıdır.

²⁵⁰ Emirlere uymamak, yarışma hazırlıklarında, yarışma esnasında ve spor gezilerinde yöneticilerin talimatlarına uymama kaba, müstehzi hareketlerde bulunma olarak belirtilmektedir. Spor faaliyetleri kişinin ruhsal ve bedensel terbiyesi ile alakalı olup, söz konusu alanda yer alındığında adeta emir komuta zinciri içinde belli bir disiplin altında hareket etme zorunluluğunu gerektirmektedir. İhtiyari olan spor faaliyeti içinde yer alan kişilerin de bu ilişkiler bütününde kurallara uyma zorunluluğu bulunmaktadır. İşte bu konuda gerekli özeni göstermeyen ve verilen emir ve talimatlara uymamakla birlikte centilmenliğe aykırı hareket edilmesi hali de tipik bir disiplin suçu olarak düzenleme altına alınmıştır.

²⁵¹ İlgililerce geçerli görülmeyen sebeplerle veya mazeret göstermeksizin yarışma hazırlığına veya yarışmaya katılmama olarak ifade edilen suç tipik bir disiplin suçudur.

²⁵² Tipik bir disiplin suçu olan fiil; spor gezisinde, kamp, kongre, konferans ve sair toplantı yerleri ile çalışma ve yarışma yerlerinde sporculara spor disiplinine ve terbiyesine aykırı harekette bulunma şeklinde gerçekleşmektedir. Fiilin birden fazla kişi tarafından işlenmesi hali de ikinci fıkrada öngörülerek yaptırım altına alınmıştır.

²⁵³ RUFFİNEN-ZEN, Piermarco; Droit du sport, Schulthess, 2002, Cenevre, s. 477.

a. Teknik Kurallar

Spor müsabakasının düzgün işlenmesini sağlayan kurallara teknik kurallar denir²⁵⁴. Teknik kurallar spor faaliyetinin organizasyonuna yönelik olduğu gibi, aynı zamanda her sporcunun ve buna bağlı olan her organizatörün, faaliyet içindeki rolünü belirlemektedir²⁵⁵. Oyunun kuralları içinde yer alan teknik kurallar spor faaliyetinin niteliğine göre değişmektedir. Bu kuralların tespiti de federasyonların ilgili kurulları tarafından uluslararası spor kurallarına bağlı kalınarak tespit edilmektedir. Futbolda teknik kurallara örnek olarak; oyun alanının dikdörtgen olma zorunluluğu; maçın iki takım arasında oynanacağı ve biri kaleci olmak üzere on bir kişiden fazla olamayacağı; taç çizgisinin kale çizgisinden uzun olma zorunluluğu verilebilir. Futbolda uluslararası teknik kurallar FIFA tarafından tespit edilmekte ve bu kurallar da FIFA üyesi tüm futbol federasyonları tarafından benimsenmektedir²⁵⁶.

b. Etik Kurallar

Etik kurallar, spor faaliyetinde meydana gelebilme ihtimali olan riskleri en aza indirmeye yönelik kurallardır²⁵⁷. Etik kurallarda amaç, spor faaliyeti içinde güvenliği sağlamak, meydana gelebilecek kazaların ve risklerin önüne geçmektir²⁵⁸.

Sporda etik kurallar konusunda FİFA'nın Etik Kodu²⁵⁹ önemli bir düzenlemedir. FIFA'nın öngördüğü etik kurallara örnek olarak; rakiplere, hakemlere, takım arkadaşlarına, görevlilere ve taraftarlara sözlü olarak ve hareketlerle saygı gösterme; hile, faul veya sakatlık aldatmacasından ve dopingden uzak durma; futbolu ırkçılığa, şiddete, yolsuzluğa ve istismara karşı koruma; futbolu

²⁵⁴ LASALLE, Jean-Yves; La responsabilité pénale dans le cadre de la pratique d'une activité sportive, in Sport et Droit en Europe, Actes du colloque organisé à Nancy, 2001, s. 166, Tennis oyuncusu tenis kortunun içinde maçı oynamak zorundadır; futbol oyuncusu topu sürerken spor faaliyetinin kuralına göre hareket etmek zorundadır gibi.

²⁵⁵ ALBIGES, Christophe - DARMAISIN, Stéphane - SAUTEL, Olivier; Responsabilité et Sport, Litec, 2007, Paris, s. 15.

²⁵⁶ <http://fr.fifa.com/mm/document/affederation/federation/81/42/36/lotg%5ffr%5f55754.pdf>. (29 Aralık 2008; saat: 07:10).

²⁵⁷ LASALLE, s. 166.

²⁵⁸ ALBIGES- DARMAISIN- SAUTEL, s. 15.

²⁵⁹ Talimat için bkz., <http://fr.fifa.com/aboutfifa/federation/administration/codeethics.html>; (29 Aralık 2008; saat: 11:18).

kurallara, talimatlara ve Fair Play anlayışına göre oynama; yenilgiyi olgunlukla kabul etme; her zaman performansın ve davranışların en iyisini sergileme; bilgileri futbolun korunması ve gelişimi için paylaşma; davranışların sorumluluğunu taşıma; olumsuz davranışlardan, heyecanlı ve kontrol dışı söylemlerden kaçınma; göze hoş gelen, yetenek gerektiren, tehlikesiz ve onurlu bir futbol oynama verilebilir²⁶⁰.

Sporda centilmenlik, sportmence davranış olarak da belirtilen fair-play, Türk Hukukunda da büyük önem taşımaktadır. İlk ve tek profesyonel spor alanı olarak kabul edilen Futbol bakımından, TFF tarafından çıkartılan TFF Fair Play Talimatı, 24 Ağustos 1993 tarihli, 21678 sayılı RG ile yürürlüğe girmiştir²⁶¹. Eylül 1999 tarihinde de, TFF yeni Fair Play Talimatını yürürlüğe sokmuştur.

Talimatın amacını düzenleyen 1. maddesinde; “ *futbolda “Fair Play”i düzenlemek, Fair Play çerçevesinde centilmenlik ve spor dürüstlüğü hareketlerini teşvik için alınacak tedbirleri belirlemek ve ödüllendirmenin esaslarını tespit etmektir*” denilmek suretiyle spor ahlakının önemi vurgulanmıştır.

Talimatın kapsamı 2. maddesinde belirtilerek, futbol konusunda faaliyet gösteren kulüpler, oyuncular, hakemler, teknik yönetici, öğretici, eğitici ve seyircileri kapsamaktadır. Fair play’in sadece oyuncular için değil spor faaliyetine katılan birincil kişiler bakımından geçerli bir kavram olduğu ortaya konulmuştur.

Fair play tanımı güç bir kavramdır. Talimatın 5. maddesinde Fair Play tanımı şu şekilde verilmiştir: “*Futbol oyununu dürüstlük içinde oynama, rakibine sportmence davranma düşüncesinden hareketle, müsabakalara katılan kulüpler, oyuncular, hakemler, teknik yönetici öğretici ve eğiticiler ve seyircilerin:*

- a) *Oyun ve yarışma kurallarına riayet etmeleri,*
- b) *Karşı takım oyuncularına, maçı yönetenlere, maçla ilgili diğer görevlilere, seyircilere, basın ve yayın temsilcilerine sportmence davranmaları ve bu konuda her türlü çabayı harcamaları*

²⁶⁰ Talimat için bkz, <http://fr.fifa.com/mm/document/affederation/administration/code%5fof%5fethics%5fall%5f45.pdf>; (29 Aralık 2008; saat: 11:00).

²⁶¹ <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/TALİMATLAR-EN-SON/Fair-Play-Talimati.pdf>.

c) *Maçlara katılan herkesin, maçtan önce, maç sırasında ve maç sonrasında, maçın sonucuna ve maçı yönetenlerin verdiği kararlara saygılı davranmaları;*

Fair play hareketleridir.”.

Fair play içinde gerçekleşen müsabakalarda Talimat çerçevesinde teşvik ve ödüller verilebileceği de belirtilmektedir²⁶². Fair play ile ilgili olarak UEFA ve FIFA²⁶³,nın fair play konusunda alacağı yeni ilke ve kararları doğrultusunda gerekli değişikliklerin talimata ekleneceği de hüküm altına alınarak bu konuda uluslararası spor hukukunun etkisi belirtilmiştir.

Fair play ilkelerine aykırılık başlı başına suç teşkil etmemektedir. Ancak meydana gelen ve suç teşkil eden fiillerin fair play ilkesini ihlal edeceği açıktır²⁶⁴. Spor hukukunun üst normu olarak da değerlendireceğimiz bu ilke tüm dünya sporuna hakim olup²⁶⁵, uluslararası düzenlemelerde de yerini almaktadır.

²⁶² Nitekim Türkiye’de Fair Play ödülü ilk defa 1983’te Konya’da mahalli kümede oynanan bir maçta Konya takımı kalecisi İsmet Karababa’ya, koruduğu kaleye atılan bir gol için tartışma çıktığında hakeme gidip takımının küme düşmesini göze alarak golün nizami olduğunu söylemesi üzerine verilmiştir.

²⁶³ FIFA Disiplin Talimatı'nın 52. maddesinde, ciddi ihlaller (örn. tükürme), fiziksel sakatlık ve şiddet, ciddi Fair Play ihlali, ırkçı yorumlar ve tavırlar olarak belirtilmektedir.

²⁶⁴ Nelson de Jesus Silva Dida, yani kısa adı DİDA olan Portekizli Futbolcunun sahte Portekiz pasaportu kullandığı ve uyuğunun UEFA'ya Portekiz vatandaşı olarak bildirildiği iddiasının doğru olması ihtimaline göre Fair-Play kuralları açıkça çiğnenmiş olduğu ifade edilmişti. Bkz. <http://yenisafak.com.tr/arsiv/2000/ekim/31/spor.html> .

²⁶⁵ “Danimarka ile İsveç arasında Kopenhag Parken Stadi'nda 2 Haziran'da oynanan grup eleme maçının son dakikasına 2-2'lik skorla girilmişti. Karşılaşmanın son dakikasında Christian Poulsen, ceza sahası içinde Rosenberg'i yumrukla yere indirdi. Yan hakemin uyarısıyla Alman hakem Helbert Fandel, Poulsen'e önce kırmızı kart gösterdi, ardından penaltı noktasını gösterdi. Hakemin kararına sinirlenen bir taraftarın sahaya girip Fandel'e saldırmasıyla olaylar patladı. Saldırgan, görevlilerce tutuklandı. Sahada hakemin ve oyuncuların can güvenliğinin olmadığına hükmeden Alman hakem Fandel, maçı bitirme kararı aldı. UEFA, maçın skorunu 3-0 İsveç lehine tescil ederken, Danimarka'nın 2 maçının başkent Kopenhag'a 250 km uzakta bir statta oynanması kararını verdi. Polis tarafından gözaltına alınan 29 yaşındaki saldırgan, şiddet ve düzeni bozma suçundan hakim karşısına çıkarıldı. Kopenhag Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın neticesinde 30 günlük şartlı hapis ve 40 saat toplum hizmetinde çalışma cezası verildi.UEFA'nın verdiği kararla büyük maddi zarara uğrayan DBU ve Parken Stadi, saldırgan aleyhine tazminat davası açtı. DBU, Arhus NRG Park Stadi'nin kapasitesinin küçük olmasından dolayı Liechtenstein ve İspanya maçlarından maddi kaybının tutarı olan 253 bin Euro'nun olay çıkaran Danimarkalı tarafından ödenmesini istedi. Parken Stadi yönetimi de milli maçlardan dolayı kayıplarının 930 bin Euro olduğunu belirtip, tazminat talebinde bulundu. DBU basın sözcüsü Lars Berendt, saldırganın ceza almasından dolayı mutlu olduklarını ifade etti. Berendt, olayı iki devreli bir maça benzeterek, "Olayın ilk devresi ceza mahkemesinde görüldü. Şimdi tazminat davasının görüşüleceği ikinci devre başlıyor. Asli mahkemeden zararımızı karşılayacak bir netice bekliyoruz. Bu tür olumsuz davranışların

Sporun türü ne olursa olsun o alana özgü uygulanan müşterek kurallar dışında devletlerin spora tanımış olduğu bir çeşit imtiyazdan kaynaklanan kendine ait özerk alanı bulunmakta ve bu alanda disiplinin sağlanabilmesi bakımından da bir takım kurallar oluşturulmaktadır. Bu kuralların bir kısmı disiplin yaptırım niteliğinde olduğu gibi bir kısmı da idari yaptırım niteliğinde olabilmektedir.

2. Spor Faaliyetlerinde İdari Sorumluluk

İdari yaptırım adli yaptırımdan farklı olarak, işlenen bir haksız fiilden dolayı kanuni yetkiye dayanarak ya da kanunun açıkça yasaklamadığı durumlarda, bir mahkeme kararı olmaksızın idari otorite tarafından ya da idare hukukuna özgü usullerle verilen ceza olarak tarif edilebilir²⁶⁶. İdari yaptırım; *“idare içinde yer alan makam ve mercilerin idari işlem niteliğindeki kararlarına uymama nedeni ile verilen cezalardır”*²⁶⁷.

Spor teşkilatları disiplin cezalarından ayrı olarak idari yaptırımlar da uygulayabilmektedir. Bu da spor teşkilatlarının bağımsız idari otorite²⁶⁸ olarak faaliyetlerine ilişkin düzenleyici kural koyma ve bunları uygulayabilme yetkisinden kaynaklanmaktadır²⁶⁹. Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair 5149 sayılı Kanun'da cezaların nasıl uygulanacağı belirtilmiştir. Söz konusu Kanun'a aykırı hareket edenlere, büyükşehir ve il belediye sınırları içinde il spor güvenlik kurulunun, bunun dışındaki yerlerde ilçe spor güvenlik kurulunun re'sen veya kendisine gelen şikâyet ve ihbarlar üzerine yapacağı inceleme sonucunda mahallin en

cezasız kalmadığını görmek bizi mutlu ediyor." açıklamasını yaptı.”, Bkz. <http://www.tumspor.com/haber/20070915/Yasa-gecerse-holigan-da-yanacak.php> .

²⁶⁶ DEMİRBAŞ, s.58.

²⁶⁷ ÖZAY, İl Han; İdari Yaptırımlar, İstanbul, 1985, s. 35.

²⁶⁸ GÖZÜBÜYÜK - TAN, s. 617.

²⁶⁹ İNAL, Tamer; Sportif Alanda Hukuka Aykırı Davranışlardan Doğan Sorumluluğun Sonuçları, in Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, sy. 31-32, Mart-Nisan 2007, s. 13.

büyük mülkî idare amiri tarafından ilgili hakkında bu Kanundaki idarî para cezaları veya tedbirlerin uygulanmasına karar verilir²⁷⁰.

İdari yaptırımlar idari para cezası ve idari tedbirlerdir²⁷¹. Kabahatler Kanunu'nda öngörülen idari tedbirlerden para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesi dışında diğer kanunlarda öngörülen yaptırımlar bir meslek ve sanatın yerine getirilmemesi, işyerinin kapatılması, ruhsat ve ehliyetin geri alınması, kara, deniz ve hava nakil aracının trafikten veya seyrüseferden alıkonulması olarak belirtilebilir. Kabahatler Kanunu genel bir kanundur. Kanun'un 2. maddesinde kabahat tanımı yapılmıştır. Kanun kabahati; kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık olarak tanımlamaktadır. Buna göre başka kanunlarda karşılığında idari yaptırım öngörülen fiiller kabahattir. Bu belirlemeden yola çıkarak Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine dair 5149 sayılı Kanun'da idari yaptırımla cezalandırılan fiillerin kabahat olduğu çıkarımını yapmak mümkündür.

Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair 5149 sayılı Kanun'da idari yaptırımlar öngörüldüğü üzere, saha olayları, şiddet ve doping gibi fiiller idari

²⁷⁰ 5149 sayılı kanun'un 28. maddesinde idari cezaların kimler tarafından verileceği düzenleme altına alınmıştır. Buna göre; “Cezaların Uygulanması madde 28- (Değişik madde: 23/01/2008-5728 S.K./537.mad).

Bu Kanuna aykırı eylemlerde bulunanlar hakkında büyükşehir ve il belediye sınırları içinde il spor güvenlik kurulunun, bunun dışındaki yerlerde ilçe spor güvenlik kurulunun re'sen veya kendisine gelen şikâyet ve ihbarlar üzerine yapacağı inceleme sonucunda mahallin en büyük mülkî idare amiri tarafından ilgili hakkında bu Kanundaki idarî para cezaları veya tedbirlerin uygulanmasına karar verilir.

Bu Kanun hükümlerine göre verilen idarî para cezalarından tahsil edilen miktarın tamamı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü hesabına aktarılır. Bu paralar Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılacak yönetmelik esaslarına göre yüzde ellisi Engelliler Spor Federasyonu ile engelliler kulüp ve faaliyetlerine, yüzde ellisi ise fair play kurallarına uygun hareket eden amatör spor kulüpleri ile okul sporlarının geliştirilmesine ayrılır.

Bu Kanunda belirtilen yasaklara uymayan kişilerin kimlik bilgileri, müsabakanın veya eylemin yapıldığı mahallin emniyet birimlerinde fotoğraflı olarak kaydedilir ve bu kayıtlardaki kişiler takibe alınır.”

²⁷¹ 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 16. maddesi'nde de idari yaptırım türleri öngörülmüştür. Buna göre; “Madde 16 - (1) Kabahatler karşılığında uygulanacak olan idari yaptırımlar, idari para cezası ve idari tedbirlerden ibarettir.

(2) İdari tedbirler, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerdir.”

cezalar ile karşılanmaktadır²⁷². Bunlar da miktarı kanunla belirlenen idari para cezası, spor müsabakalarının yapıldığı saha ve tesislere girilmesinin yasaklanmasına ve belirli bir süre ya da süresiz²⁷³ müsabakayı seyirden mendir.

İdari yaptırım uygulamasına örnek olarak, fair-play kurallarına uymayan bazı durum ve davranışların meydana gelmesi üzerine Antalya İI Spor Güvenlik Kurulu'nun, Süper Lig futbol müsabakaları öncesi güvenlik kuvvetleri tarafından tüm ikaz ve uyarılara rağmen stat çevresinde her iki takımın taraftar gruplarından kavga olaylarına karıştığı tespit edilen Antalyaspor taraftarlarından 6 kişi ile Beşiktaş taraftarlarından 1 kişinin 6 ay süreyle her türlü spor müsabakalarını seyirden men edilmeleri ve her birinin ayrı ayrı 1500 YTL idari para cezası ile cezalandırılmaları kararı verilebilir²⁷⁴.

²⁷² Bursaspor-Antalyaspor maçını izlemek için Bursa'ya giderken, mola verdikleri petrol istasyonunda yoldan geçen Bursa plakalı araçları taşlarken, otistik bir kızın kör olmasına sebep olan Antalyasporlu taraftar Şeref Çiçek'e, İnegöl İlçe Spor Güvenliği Kurulu tarafından para ve resmi müsabakalardan men cezası verildi. İnegöl Jandarma Komutanlığı ekipleri, görgü tanıklarının ifadeleri ve akaryakıt istasyonunun güvenlik kamerası görüntüleri doğrultusunda Antalyaspor taraftar kafilesi içerisinde tespit ettikleri 22 yaşındaki Şeref Ç., Asaf T. ve 19 yaşındaki Tayfun E.'yi gözaltına aldı. İki zanlı serbest kalırken, Şeref Çiçek tutuklanarak cezaevine gönderilmişti. Tutuklu bulunan Şeref Çiçek'e, 5149 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine dair Kanun gereği bin 680 YTL para cezası ve 6 ay resmi müsabakalardan men cezası verildi. Konuya ilişkin haber için bkz.,

http://www.yenicetv.com/haber_detay.ASP?id=1617 (28 Aralık 2008; saat: 21:46).

²⁷³ Ömür boyu müsabakayı seyirden men idari cezaya örnek olarak, Antalya Atatürk Stadyumunda 24.08.2008 Pazar günü saat 21.45 te 2008-2009 sezonu Süper Lig Antalyaspor-Beşiktaş maçı öncesinde, Stadyum çevresinde taraftar grupları arasındaki kavga olayına karıştığı, alkollü olduğu ve olaylar esnasında bir kişiyi hayati tehlike yaratabilecek biçimde bıçak kullanmak suretiyle yaraladığı tespit edilen Beşiktaş JK taraftarı 1 kişinin de ömür boyu her türlü spor müsabakalarına ve spor müsabakalarının yapıldığı saha ve tesislere girmesinin yasaklanmasına ve 1500 YTL idari para cezası ile cezalandırılması verilebilir. http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51, (27 Aralık 2008; saat: 21:07).

²⁷⁴ Antalya Atatürk Stadyumunda 24.08.2008 Pazar günü saat 21.45 te 2008-2009 sezonu Süper Lig Antalyaspor-Beşiktaş JK arasında oynanan futbol müsabakası öncesi, sırası ve sonrasında 5149 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun ile ilgili Yönetmelik hükümleri uyarınca gerekli tüm tertip ve tedbirler önceden planlanarak uygulamaya konulmasına rağmen her iki kulüp taraftarları arasında istenmeyen olaylar ile fair-play kurallarına uymayan bazı durum ve davranışların meydana gelmesi üzerine II Spor Güvenlik Kurulu 27,08,2008 tarih ve 2008/13 sayılı toplantısı ile 24.08.2008 Pazar günü Antalya Atatürk Stadyumunda oynanan Antalyaspor-Beşiktaş JK arasındaki Süper Lig futbol müsabakaları öncesi güvenlik kuvvetleri tarafından tüm ikaz ve uyarılara rağmen stat çevresinde her iki takımın taraftar gruplarından birbirlerine ve görevli polislere taş atarak kavga olaylarına karıştığı tespit edilen Antalyaspor taraftarlarından 6 kişi ile Beşiktaş JK taraftarlarından 1 kişinin 6 ay süreyle her türlü spor müsabakalarını seyirden men edilmelerine ve her birinin ayrı ayrı 1500 YTL idari para cezası ile cezalandırılmalarına kararı alarak idari yaptırım uygulamıştır.

3. Spor Faaliyetlerinde Medeni Hukuk Bakımından Doğan Sorumluluk

Medeni hukukta sorumluluk ceza hukukundan farklı olarak bir kimsenin karşı tarafa verdiği zarara göre ortaya çıkmaktadır²⁷⁵. Her iki hukuk alanında da kusur aranmaktadır, fakat ceza hukukunda kast ya da taksir kusuru aranırken medeni hukukta kusurun olması ya da istisnai durumlarda olmaması ve bundan bir zararın doğmuş olması tazminat sorumluluğunun doğması için yeterli kabul edilmektedir²⁷⁶.

Medeni hukukta sorumluluğun kaynağı sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmedir. Sözleşmeden doğan bir sorumluluk için, taraflar arasında kurulmuş bir sözleşmeye, bunlardan birinin uymaması gerekir²⁷⁷. Haksız fiil sorumluluğu, bir kişinin kanunun bireylere yüklediği görevlere aykırılık teşkil eden hareketi ile bir başkasına zarar vermesi halinde ortaya çıkar²⁷⁸. Sebepsiz zenginleşme ise, haksız fiilden, bir edimden ya da umulmayan bir olaydan doğarak, kişiye hakkı olmayan bir zenginleşme sağlayan haksız bir kazanım olarak tarif edilebilir²⁷⁹.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen olaylarda oyunun kurallarına aykırılık halinde disiplin ve idari yaptırım uygulandığı görülmektedir. Ancak her spor olayında sadece bu yaptırım türleri değil aynı zamanda o olayın niteliğine göre adli yaptırımın uygulanabileceği hallerin de bulunduğu belirtilmelidir. Olayın niteliğine bağlı olarak spor faaliyeti ile ilgili kişi hakkında hukuki sorumluluğun mu

http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51, (27 Aralık 2008; saat: 21:07).

²⁷⁵ TANDOĞAN, Haluk; Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet) Ankara, 1961, s.11 vd.; OĞUZMAN, Kemal – ÖZ, Turgut; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, İstanbul 2005, s. 494 vd.; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip – HATEMİ, Hüseyin – SEROZAN, Rona – ARPACI, Abdülkadir; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Birinci cilt, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2008; EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta, İstanbul, Aralık 2006; TEKİNAY, Selahattin Sulhi – AKMAN, Sermet – BURCUOĞLU, Haluk – ALTOP, Atilla; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1988; FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, cilt.1, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976; TUNÇOMAĞ, Kemal; Borçlar Hukuku, C.I, B.4; İstanbul, 1969, s. 268; AZEMA, Jean; La responsabilité en matière de sport, Thèse, Lyon, 1934; s.63.

²⁷⁶ AZEMA, s. 63.

²⁷⁷ DÖNMEZER-ERMAN I, s. 344; TUNÇOMAĞ, s. 268

²⁷⁸ TUNÇOMAĞ, s. 268.

²⁷⁹ EREN, s. 801 vd.

yoksa cezai sorumluluğun mu doğacağı ihtilafın mahiyetine göre belirlenecek ve yargılama makamının tayini de buna göre yapılacaktır.

Spor faaliyetlerinde medeni hukuk bakımından sorumluluk genellikle ya bir sözleşmeye aykırılıktan ya da bir haksız fiilden meydana gelir. Tezin bu bölümde genel olarak bu iki sorumluluk biçimi incelenmeye çalışılacaktır.

a. Sözleşmeden doğan sorumluluk

Spor faaliyetleri bakımından sözleşmeden doğan sorumluluk²⁸⁰ ayrı ve teknik bir konudur. Sporcunun, teknik direktörün, antrenörün ve bu alanda çalışan kişilerin sözleşme²⁸¹ yapmaları halinde meydana gelebilecek ihtilaflarda çözüm ve buradan doğacak olan sorumluluk ayrı ve geniş bir incelemeyi gerektirmektedir. Bu nedenle konuya ilişkin kısa bir açıklama yapmaya çalışacağız.

Günümüzde spor faaliyeti ekonomik bir değeri ifade etmekte ve bu faaliyete katılan kişiler bakımından bir meslek olarak kabul edilmektedir. Spor faaliyeti ile ilgili kişiler yani sporcular, spor organizatörleri, kulüpler, teknik adamlar, antrenörler, hekimler ve bu alanda çalışan daha pek çok kişi o faaliyetin meydana gelmesi, düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesi için çalışmaktadırlar. Bu ilişkinin oluşturulması ve ekonomik değer ifade etmesi, kişiler arasında meydana gelen bağ, görev ve sorumlulukların paylaşımı da aralarındaki sözleşme ile sağlanmaktadır²⁸². Örneğin bir futbolcunun²⁸³ oynadığı takımın ya da bir teknik direktörün çalıştırdığı

²⁸⁰ GAVARRI, Laurent; Responsabilité civile et assurance des groupements sportives, Presse Universitaires d'Aix Marseille, 2001, s. 27 vd.

²⁸¹ BAŞTÜRK, Faruk; İş Hukukunda Profesyonel Futbolcu, Beta, 2007, İstanbul; KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Profesyonel Futbolcu-Kulüp İlişkisi, in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, no. 2, İstanbul 2007, s. 531-548; PETEK, Hasan; Sporcucu Sözleşmeleri ve Profesyonel Futbolcu Sözleşmesi, in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, no. 2, İstanbul 2007, s. 549-580.

²⁸² BICHOVSKY, Aude; La responsabilité pénale des organisateurs de manifestations, in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Éditions SA Berne, 2002, s. 149.

²⁸³ Futbolcuların transferleri gibi uluslar arası özel hukuku, iş hukukunu ve borçlar hukukunu ilgilendiren teknik konulara girmeden genel hatları ile medeni hukuk sorumluluğunu ifade etmekteyiz. Konuya ilişkin en güncel örneklerden bir tanesi futbol oyuncusu Frank Ribery ile

takımın bağlı bulunduğu kulüp ile olan sözleşmesi gibi²⁸⁴. Sözleşmeye aykırılık halinde ise sorumluluk doğmakta ve bu da yaptırımla karşılanmaktadır²⁸⁵.

b. Haksız Fiilden Doğan Sorumluluk

Spor faaliyetlerinden doğan haksız fiil sorumluluğunda taraflar arasında bir borç ilişkisi olmaksızın, bir tarafın diğer tarafa gerçekleştirdiği hukuka aykırı bir eylem bulunmaktadır ve bu eylemden dolayı da bir tazminat borcu doğmaktadır²⁸⁶. Spor faaliyetinde, gerek sporcular arasında, gerek sporcu ile seyirci arasında gerekse spor faaliyetine katılan diğer kişiler bakımından kötü söz söyleme, yaralama ve bunun gibi birtakım fiiller gerçekleşebilmektedir. Bu fiillerin bir kısmı suç teşkil etmez ancak hukukun koruduğu menfaatlere aykırılık teşkil edebilir ki bunun başlıca örneği kişilik hakkıdır²⁸⁷. Bir futbol müsabakası sırasında sporculardan birinin hakeme hakaretamiz olmayan ancak rencide edici kötü söz söylemesinde olduğu gibi. Örnek olarak, bir hakem hakkında, sürekli yanlış karar verdiği ve bunun da spor karşılaşmalarının sonucunu etkilediği yönündeki sözler verilebilir²⁸⁸.

Galatasaray Spor Kulübü arasında sözleşmenin haksız feshine ilişkin olaydır. Adli yargıya da yansiyabilecek bir olay olan Ribery davası, Galatasaray Spor Kulübünün konuyu CAS' a götürmesiyle tahkim yoluyla çözüme kavuşturulmuştur. Davaya konu olayda; Ribery, üçbuçuk sene oynamak için Galatasaray Spor Kulübü ile bir sözleşme akdetmiştir. Aradan geçen beş ayın sonunda kulübün kendisine taahhüt ettiği ücreti ödemediğinden bahisle sözleşmeyi tek taraflı feshetmiştir. Galatasaray Spor Kulübü de bunu haksız fesih olarak değerlendirip CAS' ta Ribery hakkında dava açmıştır. Bkz. CAS 2006/A/1180 Galatasaray SK v/ Frank Ribéry & Olympique Marseille, (Club Galatasaray v. Ribery and Club Olympique de Marseille, CAS 2006/A/1180, award of April 24, 2007, Original Document, in CAS 6).

²⁸⁴ Sözleşmeden kaynaklanan sorumluluğa örnek olarak, Beşiktaş Spor Kulübü ile İspanyol Teknik Direktör Del Bosque ve üç yardımcısı arasındaki dava verilebilir. Adli yargıya yansımadan CAS nezdinde çözümlenen dava, taraflar arasında imzalanan sözleşmelerin tek taraflı olarak ve haklı nedene dayanmaksızın feshetmelerine ilişkindir. Bkz., CAS 2006/O/1055 Del Bosque, Grande, Minano Espin & Jimenez v/ Beşiktaş SK (Del Bosque González, Grande Cereijo, Miñano Espín, Jiménez Martin v. Beşiktaş Futbol Yatırımları San. VE TİC. A.Ş, CAS 2006/O/1055, award of February, 9, 2007, Original Document, in CAS 5.)

²⁸⁵ LAPOUBLE, s. 224

²⁸⁶ TANDOĞAN, Haluk; Türk Mesuliyet Hukuku, Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet, Ankara, 1961, s. 11 vd., TUNÇOMAĞ, s. 268.

²⁸⁷ Türk Medeni Kanunu'nun 23, 24 ve 25. Maddeleri kişilik hakkını ve korunmasını düzenlemiştir. Spor hakkı kişinin kendini geliştirme hakkının bir parçası olarak kişinin özel yeteneklerini ifade etmekte ve kişilik hakkı içinde yer almaktadır. Ayrıca bkz., ERTAŞ, Şeref, PETEK, Hasan; Spor Hukuku, Yetkin, Ankara, 2005, s. 47.

²⁸⁸ Bir sporcu ya da seyircinin hakeme yönelik "gevşek hakem" sözü hakaret olmayabilir ancak hakemin kişiliğini hedef alması sebebiyle haksız fiil sorumluluğu doğabilir.

Spor faaliyeti sırasında meydana gelen bir fiilden dolayı haksız fiil sorumluluğunun doğabilmesi için, spor faaliyeti ile meydana gelen netice arasında ya illiyet bağının bulunmaması gerekliliği yani faaliyetin öngörülebilir riskinin dışında kalan bir başka fiilden meydana gelmiş olması veya neticenin öngörülebilir riske rağmen bu sınırın aşılmasından kaynaklanması gerektiği ifade edilmekle birlikte bu konuda içtihadın kesin bir sonuca ulaşamadığı belirtilmektedir²⁸⁹. Ancak ilke olarak, spor faaliyetinden dolayı bir haksız fiil sorumluluğunun bulunması için öncelikle kusurlu bir hareket, bundan doğan bir zarar ve bunlar arasında illiyet bağı aranacaktır²⁹⁰.

Kusurlu hareketin yasal düzenlemesinin aranıp aranmayacağı konusunda net bir yaklaşım bulunmamakla birlikte içtihat bu soruna olumsuz yaklaşmakta ve önemli olan fiilin genel hukuk prensiplerine göre haksızlığı ve bundan bir zarar doğması gerekliliği belirtilmektedir²⁹¹. Örneğin, otomobil yarışları sırasında meydana gelen kaza ile ilgili Karayolları Trafik Kanunu'nda bir düzenleme bulunmaması, kazayı meydana getiren kişinin fiilini haksız olmaktan çıkarmayacak ve verdiği zararı tazminle yükümlü olacaktır.

Burada tartışılması gereken bir konu da, spor faaliyetleri sırasında meydana gelen ve oyunun kurallarına aykırılık teşkil eden her fiilin haksız fiil teşkil edip etmeyeceğidir. Oyunun kuralları yukarıda belirttiğimiz gibi teknik kurallar ve etik kurallar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu kurallara aykırılık da genellikle disiplin sorumluluğuna neden olmaktadır. Disiplin kuralları daha önce belirttiğimiz gibi, belirli bir yapılanma içindeki iç düzeni sağlayan kurallar bütünüdür. Bunlar ilgili kurumun yetkili organları tarafından konulup uygulanan kurallardır. Bu itibarla, iç disiplini sağlayan kuralların her zaman haksız fiil oluşturduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Buna örnek olarak, bir teknik kural ihlali olan taç çizgisinin kale çizgisinden uzun olması kuralının ihlali verilebilir. Bu fiil, bir haksız fiil değildir ama bir teknik kural ihlalidir ve spor teşkilatının iç denetimiyle çözüme kavuşturulacaktır. Ancak bunun tersinin de söz konusu olduğu haller, oyun kuralı ihlalinin haksız fiil

²⁸⁹ BUY, Frédéric - MARMAYOU, Jean-Michel - PORACCHIA, Didier - RIZZO, Fabrice; Droit du Sport, L.G.D.J, Paris, 2006, s. 518.

²⁹⁰ BUY- MARMAYOU – PORACCHIA – RIZZO, s.518.

²⁹¹ Droit du Sport, Lamy, Janvier 2006, s. 421.

teşkil ettiği haller de bulunmaktadır. Buna örnek olarak da; bir sporcunun rakibine yumruk atması verilebilir. Sporcunun bu fiili hem disiplin talimat ya da yönetmeliği uyarınca disiplin suçu, hem haksız fiil hem de ceza hukuku açısından suç teşkil eden bir eylemdir. Oyun kuralları ihlallerinin çoğunlukla haksız fiili de meydana getirdiği doktrinde ifade edilmektedir²⁹².

Haksız fiil bakımından oyunun kurallarının değerlendirilmesi ön plana çıkmaktadır. Şayet kişi oyunun teknik kurallarına uygun hareket etmesine rağmen yine de hukuka aykırı bir fiil meydana gelmiş ise, hakim önüne gelen olayda bir önlenemez hale, kaza ve tesadüfe bakacak ve herhangi bir sebebiyetin varlığında kişi haksız fiilinden dolayı sorumlu tutulamayacaktır²⁹³. Rouen Mahkemesi'nin vermiş olduğu bir kararda; av sporuna ayrılmış alan içinde dolaşan bir kişinin kurşunun isabetiyle yaralanmasında, kaza ve tesadüf değerlendirilmesi yapılarak kişi hakkında haksız fiil sorumluluğuna hükmedilmemiştir²⁹⁴.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen bu haksız fiillerden tazminat sorumluluğu doğar²⁹⁵. Bu haksız fiillerin bir kısmı sadece medeni hukuk alanında kalmakla birlikte ceza hukuku alanına giren fiiller de bulunmaktadır.

²⁹² PETEK, Hasan; Sporcu Yaralanmalarında ve Ölümünde Hukuka Uygunluk Sebepleri, in Haluk Konuralp Anısına Armağan, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 755 (s.747-772).

²⁹³ AZEMA, s. 67.

²⁹⁴ Rouen, 30 déc. 1913, s. 1914.2. 223.; nakleden, AZEMA, s. 66.

²⁹⁵ LAPOUBLE, s. 226.

İKİNCİ BÖLÜM

SPOR FAALİYETLERİNİN CEZA HUKUKU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Spor faaliyetlerinin hukuki niteliği ve meydana gelen fiillerin suç teşkil edip etmemesi ceza hukukunda tartışma konusu olmuştur. Bu konuda çeşitli fikirler ortaya konulmuş ve öncelikle spor faaliyetlerinin hukuka aykırılığı kaldıran bir sebep olduğu belirtilmiştir. Bu görüşleri ve spor faaliyetlerini, diğer hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebeplerle beraber ele alarak değerlendirmek, spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini belirtmek bakımından önemlidir.

Spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini saptayabilmek için öncelikle spor faaliyetinden doğan ceza sorumluluğunu tespit etmek gereklidir. Biz de tezimizin bu bölümünde spor faaliyetlerini suç genel teorisi içinde incelemeye çalıştıktan sonra spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini ortaya koymaya çalıştık.

I. SPOR FAALİYETLERİNİN SUÇ GENEL TEORİSİ İÇİNDE İNCELENMESİ

A. Genel Olarak

Çağımızda spor iktisadi bir değer kazanmış ve finans şirketlerinin kar amacı haline gelmiştir²⁹⁶. Sporun bu değişimi sporcuların oyun koşullarını da farklılaştırmıştır. Spor çeşitlerinin artması, bu alanda rekabetin ilerlemesi ve mali boyut kazanması, sporu, suç teşkil eden fiillere daha açık hale getirmiştir.

²⁹⁶ CHARLES, Raymond; Le sport et le droit pénal , RDPC, 1952, 1953, s.236.

Sporların bazı türlerinde özellikle vücut bütünlüğüne yönelik hareketlerin varlığı görülmektedir. Bu hareketlerin sonucunda yaralanma ya da ölüm meydana gelebilir ve söz konusu neticeler kişinin statta, pistte ya da ringde yapmış olduğu eylemlerinin doğal sonucu olarak ortaya çıkabilir. Bazı sporların doğasında şiddetin bulunması nedeniyle, ceza hukuku bunlara ayrı bir önem vermektedir.

Buna ilişkin olarak denilmektedir ki, spor faaliyetinin doğası gereği şiddet içeriyor ise ve her faaliyet sonrası ceza takibatı yapılacak ise bu durumda ne o spor faaliyeti ne de o spora ilişkin kurulan dernekler bir anlam ifade eder²⁹⁷.

Burada yanıtlanması gereken soru, devletin vücut bütünlüğünü ihlal edebilecek nitelikteki spor faaliyetlerine izin vermesindeki nedeninin ne olduğudur. Konuya ilişkin olarak denilmiştir ki, spor kişiye insan olma vasfı içinde iradesi ile kuvvet kullanmasına imkan tanımaktadır ki bu da vücut ve ruh sağlığı gelişimi bakımından önemli etkenlerden biridir²⁹⁸.

B. Spor Faaliyeti ve Ceza Sorumluluğu

1. Fail

Spor faaliyetleri esnasında yaşanan olaylar ve hatta kimi zaman trajedi boyutuna varan vakalar²⁹⁹, aslında sadece sporcuların değil, aynı zamanda seyircilerin, spor organizatörlerinin, teknik direktör, antrenör ve hakemlerin de sorumluluklarını içerebilmektedir. Spor faaliyetine katılanlar her kim olursa olsun öncelikle kişidirler.

²⁹⁷ GARRAUD, Pierre; Les sports et le droit pénal, RDPC., 1924, n. 21, s. 212.

²⁹⁸ HONORAT, Jean; La répression des atteintes à l'intégrité corporelle consecutive à l'exercice des sports, Chr. XXVIII, 1969, s.207.

²⁹⁹ ZEN-RUFFINEN, Piermarco; Droit du Sport, Schulthess, 2002, s. 385. Yazar, trajedilere örnek olarak, 1985 yılında Heysel ve Bradford, 1989 da Hillsborough, 1992 de Furiani futbol stadyumlarında yaşanan olayları belirterek, buralarda sorumluluğun sadece oyuncuda olmadığını aynı zamanda seyircilerin ve organizatörlerin de sorumluluklarının önemine değinmiştir.

Spor faaliyetine katılan kişiler içerisinde ilk olarak sporcular bulunmaktadır. Spor günümüzde insanların sabah kalkıp işe gitmeden önce yapmış oldukları bir faaliyet olarak algılanmamalıdır³⁰⁰. Gerçekten de geniş anlamda spor herkesin kendi sağlığı, bedeni ve ruhu için yapmakta olduğu faaliyettir ancak bizim burada ele aldığımız kavram profesyonel anlamda spor ve buna katılan kişilerdir.

Spor faaliyetine katılan kişiler genel olarak gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere iki ana gruba ayrılır³⁰¹. Gerçek kişiler³⁰² başta sporcular, teknik direktörler, antrenörler ve hakemler; tüzel kişiler³⁰³ ise organizatör kuruluşlardır. Tüzel kişiler, organizatörler, federasyonlar, dernekler, kulüpler, şirketler olarak sayılabilir.

Tezimizde failleri, spor faaliyetinde yer alan gerçek ve tüzel kişi ayrımını esas alarak yapmaya çalıştık. Bu bakımdan ilk olarak gerçek kişilerden spor faaliyetinin olmazsa olmaz unsuru sporcuları, daha sonra sırası ile seyircileri, hakemleri, teknik kişileri ve tüzel kişilerden spor organizatörlerini tanımlamaya çalışacağız.

³⁰⁰ Spor günümüzde sadece sporcu ile yapılan bir faaliyet olmaktan çıkmış ekonomik değeri haiz bir iş alanı haline gelmiştir. Spor artık profesyonel bir alandır.

³⁰¹ OĞUZMAN, Kemal - SELİÇİ, Özer - OKTAY, Saibe; Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999; SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008; DURAL, Mustafa - ÖĞÜZ, Tufan; Türk Özel Hukuku Cilt II- Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2002; AKİPEK, Jale - AKINTÜRK, Turgut; Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Birinci cilt, Beta, İstanbul, 2007; HELVACI, Serap; Gerçek Kişiler, Arıkan, İstanbul, 2007.

³⁰² Gerçek kişi “insan” ı ifade eden kavramdır. Sıfatı ne olursa olsun, insanın gerçek kişi olduğu Medeni Kanun’un 8. maddesi uyarınca “*Her insanın hak ehliyeti vardır*” şeklinde ifade edilmiştir. Bkz. HELVACI, s. 2

³⁰³ OĞUZMAN – SELİÇİ - OKTAY, s.161 vd.; SEROZAN, s.196-204; DURAL - ÖĞÜZ, s. 193-293; AKİPEK – AKINTÜRK, s.499-658; AKÜNAL, s. 97 vd.; ÖZSUNAY, Ergun; Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler; Tüzel Kişilerin Genel Teorisi, Dernekler, Vakıflar, İstanbul, 1982.

a. Spor Faaliyetinde Yer Alan Gerçek Kişiler

Spor karşılaşmalarında meydana gelen olaylarda³⁰⁴, aslında sadece sporcuların değil, aynı zamanda seyircilerin, organizatörlerinin, teknik direktörlerin, antrenörlerin ve hakemlerin de sorumlulukları olduğunu göstermektedir. Bunların yanı sıra eğitimciler, hekimler, gözlemciler, menajerler ve diğer üçüncü kişiler de bu etkinliklerde yer almakta ya da etkili olmaktadır. Ancak konumuzu sınırlandırmak bakımından bu bölümde sadece sporcu, seyirci, antrenör, teknik direktör ve hakemlerle ilgili değerlendirmeler yapılacağını belirtmek isteriz.

aa. Sporcu

Günümüzde spor sadece ruh ve beden sağlığını geliştirici, eğlence amacı ile yapılan bir faaliyet olmanın ötesine geçmiş, ekonomik yönü ağır basan profesyonel iş hayatının bir parçası haline gelmiştir. Sporun amaçsal değişimi sporcuların da ilgili spor dallarındaki konumlarını değiştirmiş ve özellikle hukuki sorumlulukları konusunda gelişmelere yol açmıştır. Sporcuların hukuki durumlarının, hak ve yükümlülüklerinin, sorumluluklarının belirgin olarak tespit edilebilmesi bakımından sporcu kavramı üzerinde durmak gerekmektedir.

Spor faaliyetine katılan kişiler arasında öncelikli sırada yer alanlar hiç kuşkusuz sporculardır. Sporcu genel olarak, ilgili spor faaliyeti içinde fiziki yetenek ve bilgisiyle söz konusu faaliyetin amacına, teknik ve etik kurallarına uygun olarak performans gösteren kişidir.

Sporcuların bir spor türü ile profesyonel olarak ilgilendiğini belirleyebilmek için bunların lisans adı verilen belgeye ihtiyaçları vardır. Sadece spor yapabilmek

³⁰⁴ ZEN-RUFFINEN, s. 385.

için değil aynı zamanda, resmî müsabakalara katılabilmeleri için lisans almaları gerekmektedir³⁰⁵.

Lisans, sporcunun müsabakalara katılabilmesini ve sağlık açısından bir sorunu olmadığını göstermesi açısından bir çeşit vizedir (3289 sayılı Kanun m. 22/1). Sporcular bir kulüp adına lisans alabilecekleri gibi, ferdî lisans da alabilirler (3289 sayılı Kanun m. 22/II). Sporcuların lisanslarına ilişkin ayrıntılı düzenlemeler, “Sporcu Lisans, Tescil, Vize ve Transfer Yönetmeliğinde”³⁰⁶ yer almaktadır. Bu Yönetmeliğe göre, 3289 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak sporcuların karşılaşmalara katılabilmek için lisans almaları ve aldıkları lisansları her sezon vize ettirmeleri gerekmektedir. Lisansları vermek ve vize işlemlerini yapmak konusunda genel olarak GSGM il müdürlükleri ve şartlarını taşımaları halinde federasyonlar yetkilidir³⁰⁷ (Yönetmelik m. 5/I). Bunun yanında, adı geçen Yönetmeliğin 7. maddesinin ilk fıkrasına göre, eğitim ve öğretim kurumları, özel beden eğitimi ve spor tesisleri ile diğer kurum ve kuruluşlarca yapılan yarışmalara katılacakların da lisans almaları gerekmekte olup; lisanslar için bu kuruluşların, buldukları GSGM il müdürlüklerine başvurmaları gerekmektedir.

Spor faaliyetinin baş aktörleri olarak da ifade edebileceğimiz sporcular iki ana başlık altında incelenebilir. Bunlardan ilki sporu amatörce yapan kişiler yani amatör sporculardır, ikinci gruba girenler ise sporu meslek haline getirmiş olan profesyonel sporculardır.

aaa. Amatör Sporcu Kavramı

Sporu amatör bir şekilde yapan kişilere amatör sporcu denir. Amatör sporcu bir görüşe göre, katıldığı spor faaliyetinin, mecburi masrafları hariç, ücret almayan kişi olarak tanımlanmaktadır³⁰⁸. Bir diğer tanıma göre, amatör sporcu, kural olarak,

³⁰⁵ ALBIGES, DARMAISIN, SAUTEL, s. 120 vd.

³⁰⁶ RG, 07.12.2001, S. 24606.

³⁰⁷ ERTAŞ, Şeref - PETEK, Hasan; Spor Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s.224-231.

³⁰⁸ ÇAĞLAYAN, Ramazan; Spor Hukuku, Asil Yayın, 2007, Ankara, s. 59.

icra ettiği spor dalını meslek olarak seçmemiş ve sporu devamlı gelir elde etmek amacıyla yapmayan kişi³⁰⁹ olarak ifade edilmektedir.

Bu tanımlarda belirtilen ortak nokta amatör sporcunun, sporu, para kazanmak amacıyla yapmadığıdır. Bu bağlamda, amatör sporcu, sporu para kazanma gayesi olmadan, düzenli olarak icra eden kişi olarak tanımlanabilir.

Tanımlardan yola çıkarak amatör sporcunun spor faaliyetine katılımında ön plana çıkan nedenleri; kişisel ve bedensel eğitim ve gelişim, sağlık, eğlence olarak tespit edebilmek mümkündür.

Önemli bir sporcu kategorisi olan futbolcuların amatör ya da profesyonel³¹⁰ olduklarını tespit için Futbolcuların Statülerini ve Transferlerini düzenleyen 628 sayılı FIFA Talimatı'nın 2. maddesindeki düzenleme açıklayıcıdır. Buna göre, Futbol Federasyonu'na bağlı herhangi bir faaliyete katılma sırasında doğan masraflar dışında herhangi bir ücret almayan oyuncuların amatör futbolcu olarak kabul edileceği belirtilmektedir. Türkiye Futbol Federasyonu tarafından hazırlanan Profesyonel Futbol ve Transfer Talimatı'nın 16. maddesinde de amatör futbolcu ile profesyonel futbolcu şu şekilde belirtilmiştir: “*Federasyonca tescil edilecek futbolcular amatör ve profesyonel olarak ikiye ayrılır. Amatör futbolcular profesyonel resmi lig ve kupa müsabakalarında oynamaz*”. Bu düzenlemeler³¹¹ ile amatör sporcuların spor faaliyeti içindeki konumu tespit edilmiş olmaktadır.

bbb. Profesyonel Sporcu Kavramı

Profesyonel sporcunun, amatör sporcudan farklı olarak ilgili olduğu spor dalını meslek haline getiren ve bundan kazanç elde eden kişi olduğu belirtilebilir.

³⁰⁹ ERTAŞ - PETEK, s.220.

³¹⁰ HOTIN, Sefkat; La responsabilite pénale des sportifs, in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Éditions-SA Berne 2002, s. 118; Yazar amatör sporcu, profesyonel sporcu ayırımının bazı spor türleri bakımından önemi olduğunu belirtmektedir. Özellikle atletizm yapan sporcuların sorumluluklarının tespitinde ortaya çıktığını ifade etmektedir.

³¹¹ Amatör sporcu ile ilgili olarak ilk düzenleme Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün 1941 tarihindeki Amatör Sporcu Yönetmeliği'dir.

Nitekim profesyonel sporcu, faaliyette bulunduğu spor dalını, ücret karşılığı bir meslek olarak yapan sporcu olarak tanımlanmaktadır³¹².

Profesyonel sporcuların kendi alanları dışında başka spor dalına ilişkin faaliyette bulunması da mümkündür. Bu bağlamda sporcu, yan dal olarak ilgilendiği spor faaliyetinden bir kazanç sağlamadığı takdirde söz konusu spor faaliyetinde bu kişinin amatör sporcu olarak değerlendirileceği belirtilmektedir³¹³. Profesyonelliği kendisinin ve ailesinin geçimini sporla karşılama olarak belirten **Silance**'a göre, profesyonel spor, hayatı idame ettirmeye yarayan spordur³¹⁴.

Profesyonel sporcu tanımlarında belirtilen ortak nokta, sporun para kazanmak amacıyla yapılmasıdır. Profesyonel sporcu için spor bir iştir ve mesleği olan sporu para kazanmak için yapmaktadır. Bu bağlamda biz profesyonel sporcuyu, sporu meslek olarak icra eden ve bundan para kazanan kişi olarak tanımlayabiliriz.

bb. Teknik Heyet

Sporcuların yanı sıra spor faaliyeti içinde sporcuların üzerinde doğrudan etkili kişiler bulunmaktadır. Teknik heyet olarak belirtilebilecek bu kişiler, bilgileri, görgüleri ve tecrübeleri ile sporcuların bedensel gelişimleri ve performansları üzerinde etkili olmaktadır.

Spor faaliyetini doğrudan yerine getirmeyen teknik direktör ve antrenör, verdikleri emir ve talimatlarla söz konusu faaliyetin çerçevesini çizmekte³¹⁵, yarışmanın kaderini bir ölçüde tayin edebilmektedirler. Nitekim verdikleri emir ve talimatlarla bağlantılı olarak ortaya çıkabilecek fiiller incelenip, illiyet bağının varlığı ve kusurluluğun tespiti halinde belki de azmettiren sıfatıyla ceza sorumluluklarının doğması ihtimali ile karşılaşılabilecektir.

³¹² ÇAĞLAYAN, s. 59.

³¹³ WIIL, Michael R.; Uluslararası Sporun Yapısal Düzeni, çev. KOÇHISARLIOĞLU, Cengiz; AÜHFD, 1993/1-4, s. 272 vd.

³¹⁴ SİLANCE, Luc; Les sports et le droit, DeBoeck&Larcier, Belçika, 1998, s. 290.

³¹⁵ BAŞTÜRK, Faruk; Teknik Direktör ve Antrenörlerin Hukuki Durumu, in Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi 6/2005, s. 595.

aaa. Teknik Direktör

Teknik direktör, spor müsabakalarında özellikle takım sporları olarak ifade edilen sporlarda oyuncuların karşılaşmalardaki görevlerinin ne olduğunu, nasıl bir çalışma planı çerçevesinde hareket edeceklerini ve müsabaka esnasında kimlerin oynayacağını belirleyen kişi olarak tarif edilebilir. Teknik direktörlerin, antrenörlerinkine benzeyen bir görevi olmakla birlikte, adından da anlaşılacağı gibi daha teknik bir görevi bulunmaktadır. Nitekim bir tanıma göre teknik direktör, sporcuyla, karşılaşmalarda hangi görevleri yerine getireceğini belirleyen, takım içinde kimlerin kadroda bulunacağını tespit eden en yetkili kişidir³¹⁶.

Teknik direktör, bir spor müsabakasına katılmadan önce ve karşılaşma içinde bağlı bulunduğu takım ile ilgili önemli kararları alan yöneticidir. Bunun, sporcuların düzey ve yeteneklerini değerlendirerek müsabakada kimlerin bulunacağını tespit ve bunların spor müsabakası esnasında görev paylaşımlarını ya da uygulayacakları taktikleri belirlemesi bakımından konum itibariyle büyük önemi vardır³¹⁷. Oyuncuların hareketlerini belirleme yönünden de sorumluluğu bulunmaktadır. Bir teknik direktör spor müsabakası esnasında sporcusuna vermiş olduğu taktikle rakip oyuncunun yaralanmasına sebebiyet verdiğinde, bunun hukuki sorumluluğu ile birlikte olayın hal ve şartlarına göre cezai sorumluluğu da ortaya çıkabilecektir.

Teknik direktör takımın oyun planlarında önemli kararlar almakta ve oyunun kazanılmasını sağlamakta olan kişi olarak belirtildiği³¹⁸ dikkate alındığında oyunun kazanılma biçimi de teknik direktörün sorumluluğu ile birlikte değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Oyunun kazanılma biçimi ile ifade edilmek istenen, teknik direktörün sporcuları oyunun kurallarına uygun yönlendirmesi ve kazanmak için fair playe uyulmasını sağlayarak sporcunun yeteneğini en ileri seviyede kullanmasını sağlamaktır. Kural olarak sporcunun hareketleri sonucunda meydana gelen netice, suç ve cezaların şahsiliği prensibi gereği sadece kendisinin ceza sorumluluğunun doğmasına sebebiyet verir. Ancak iştirak durumunda, ya dolayısıyla faillik ya da azmettiren sıfatıyla teknik direktörün de ceza sorumluluğunun doğabileceği haller

³¹⁶ BAŞTÜRK, s. 594.

³¹⁷ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 134, 135.

³¹⁸ GENÇ, s. 40 vd.

olabilecektir. Örnek olarak, teknik direktörün kendi oyuncusuna, rakibine kural dışı şiddet uygulaması yönünde verdiği telkinler verilebilir.

bbb. Antrenör

Antrenör, teknik direktörün görevlerine benzer görevleri olmakla birlikte sporculara daha yakın bir kişidir. Antrenörün, sporcuların bedensel ve ruhsal gelişiminde rolünü göz ardı etmemek gerekmektedir. Nitekim doktrinde antrenörün altı rolü olduğu ifade edilerek, bunlar uzman, öğretmen, cesaretlendiren kişi, danışman, motivasyon kuvvetlendiricisi ve kulüp görevlisi olarak belirtilmiştir³¹⁹. Gerçekten de, sporcuların gelişimi üzerinde antrenör, esaslı bir güce ve kontrole sahiptir.

Doktrinde bir tanıma göre antrenör, sporculara spor kurallarını ve taktiklerini öğreten, karşılaşmalara hazırlayan, sporcuların kabiliyetlerini keşfederek, onları karşılaşmalarda mücadeleye hazırlayan ve disiplini geliştiren kişidir³²⁰. Bir diğer tanıma göre antrenör, sporcuları dışarıdan gözlemleyerek eksikliklerini, zayıf yanlarını tespit ederek yönlendiren, sporcuları rakiplerin taktiklerini analiz ederek yetiştiren ve psikolojik olarak müsabakaya hazırlayan kişidir³²¹.

Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün Sözleşmeli Spor Uzmanı ve Antrenör Çalıştırması Hakkında Yönetmeliğin 4. maddesinde antrenör tanımı verilmektedir. Buna göre, *“Yurt içinde veya yurt dışında ilgili spor dalında eğitim gördüğü kademedeki programları başarı ile tamamladığına dair belgesi bulunan, sporcu veya spor takımlarını, branşı dahilindeki her türlü spor faaliyetlerine sportmenlik anlayışı içinde milli ve milletlerarası kural ve tekniklere uygun olarak yetiştirilmek üzere görevlendirilecek yerli ve yabancı kişiler antrenördür”*.

Sporcularla birebir ilişki içindeki kişi olarak antrenörün sporculara verdiği talimatlarla ve sporcularla ilişkilerinde ve bunların seyircilerle, hakemlerle olan ilişkileri içindeki tutum ve davranışlarından dolayı sorumluluğu olup olmadığı

³¹⁹ SCHILD, Wolfgang; Antrenörün, Hakemin ve Seyircinin Ceza Sorumluluğu, Çev. HAKERİ, Hakan, in Spor ve Ceza Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2004, s. 42.

³²⁰ BAŞTÜRK, s. 594.

³²¹ GENÇ, s. 41.

tartışmalıdır. Hukuki sorumluluğu içine girmeksizin sadece ceza sorumluluğu bakımından antrenörler sporcuların üçüncü kişilerle olan fiillerinden kural olarak sorumlu tutulamazlar. Buna suç ve cezaların şahsiliği prensibi engeldir. Disiplin hukukunda uygulanabilen objektif sorumluluk ve buna bağlı olarak antrenöre verilecek disiplin cezası dışında ceza sorumluluğunun doğabilmesi için antrenörde kusurun varlığı aranacaktır. Ancak antrenörün azmettiren kişi ya da dolayısıyla fail olarak değerlendirilebileceği haller olabilir, örneğin bir antrenörün verdiği taktikler neticesinde sporcunun rakibine yönelik hareketlerinden bir suç meydana gelebilir ve olaya göre antrenörün de ceza sorumluluğu doğabilir³²². Antrenörün ceza sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, verdiği taktiklerin hukuka ve oyunun kurallarına aykırı olması gerekmektedir. Aksi takdirde, sporcuyla cesaretlendirmek, hırslandırmak için verilen taktikleri yanlış değerlendiren ve buna göre davranan sporcunun fiilinden sorumlu tutulamaz.

İhmal suretiyle icra suçlarında, örneğin yaralama bakımından, antrenörün sporcunun hatalı hareketini görerek rakibini yaralayacağını bilmesi ve buna engel olmaması halinde ceza sorumluluğunun doğup doğmayacağı tartışılmış ve buna “*hareketiyle tehlikeyi önleyebilme yönünde beklenebilir bir imkana sahipse, cezalandırılır*³²³” şeklinde yanıt verilmiştir. Kanaatimizce böyle bir durumda, antrenörün üçüncü kişinin eyleminden doğan sorumluluğu kabul edilmektedir. Antrenör öngörebildiği ve engelleyebileceği bir neticeye kendi hareketi ile sebebiyet vermemekte, çalıştırdığı sporcunun hareketine engel olmamaktadır. Yukarıda belirtilen “beklenebilir bir imkan” antrenöre, suçu önleme yükümlülüğü getirmektedir. Bu durumda, antrenörün müsabaka sırasında beklenebilir bir imkana sahip olmasına rağmen dikkatinin dağılması halinde, aslında böyle bir imkan yaratılmamış olsaydı tamamen kusursuz olacakken, bu halde taksirden dolayı sorumlu olabilecektir. Kanaatimizce, antrenöre, spor karşılaşmasında meydana gelebilecek öngörülebilir tehlikeleri ya da zararları önleme yükümlülüğünün kabul edilmesi, antrenörü üçüncü kişinin fiilinden sorumlu tutmak anlamına geliyor ki cezaların şahsiliği ilkesi bu yorumun kabulüne engeldir.

³²² Aynı görüş için bkz., YENİSEY, s. 268.

³²³ SHILD, s.44.

cc. Hakem

Hakem, spor karşılaşmasının düzgün işleyişini, oyunun kurallarına göre oynanıp oynanmadığını kontrol eden sorumlu kişi olarak tanımlanmaktadır³²⁴. Spor müsabakasının sporculardan sonra gelen aktif sùjeleri olan hakemler sadece müsabakayı yönetmekle kalmayıp, söz konusu spor müsabakası kurallarına uymayan sporcular hakkında uyarı ve oyundan çıkarma cezaları verme yetki ve hakkına da sahiptirler³²⁵. Tüm müsabaka boyunca oyunun düzgün işlemlerinden sorumludurlar. Bu durumda denilebilir ki hakemler adeta spor müsabakalarının hakimidirler.

Fransız hukukunda hakem, spor karşılaşmasının düzgün yürüyüşünden sorumlu kişi olarak tanımlanmaktadır³²⁶. Hakemin tam bir bağımsızlık ve sorumsuzluk içinde görevini yapacağını belirten Fransız Spor Kanununun 231-1. maddesi ile birlikte aynı kanunun 223-2. maddesinde de hakemin kamu hizmeti gören bir memur olduğu belirtilmiştir³²⁷. Bu bağlamda hakeme karşı işlenen suçlar kamu görevlisine karşı işlenmiş sayılacak ve ceza sorumluluğu buna göre tayin edilecektir³²⁸. Görevlerini icra ederken hakeme yönelik şiddet, tehdit ve hakaret gibi fiiller de kamu görevlisine karşı işlenmiş suç olması nedeniyle ceza sorumluluğu doğacaktır³²⁹.

Türk hukukunda, hakemlerin görevleri sırasında işlemiş oldukları fiillerin ya da kendilerine yönelik işlenen fiillerin hukuki niteliği uzun süre tartışılmış ve sonunda hakemlerin görevi sırasında memur sayılacağı gerek yasal düzenlemede

³²⁴ ÇAĞLAYAN, s. 61.

³²⁵ GENÇ, s. 43.

³²⁶ Fransız Spor Kanunu'na 23/10/06 tarih ve n°2006-1294 (Loi n°2006-1294) Kanunla getirilen düzenlemeler hakemin hukuki, mali ve sosyal haklarına ilişkin bir takım düzenlemeler öngörmektedir.

³²⁷ Fransız Meclisine Milletvekili M. Jean-Marie GEVEAUX tarafından sunulan 3355 no'lu Rapor. Bkz. <http://www.assemblee-nationale.fr/12/rapports/r3355.asp>

³²⁸ DAMOUR, Wilhem; Le statut juridique, fiscal et social de l'arbitre sportif après la promulgation de la loi n°2006-1294 du 23/10/06; Bkz. <http://www.lyon64echecs.com/PRATIQUE/Article%20Arbitre%20Ligue%20de%20Bretagne.pdf>; s. 1-3

³²⁹ DAMOUR, s.1.

gerekse içtihat tarafından ortaya konulmuştur. 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un Ek 1. maddesine 3703 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle kamu görevlisi sayılacak kişiler genel olarak belirtilmiştir. Bu Kanunun ek 1. maddesine göre; *“Kamu hizmeti olarak yapılan gençlik ve spor organizasyonlarında görevlendirilen geçici görevliler, o organizasyonla ilgili görevlerini fiili olarak yürüttükleri süre içinde veya bu görevi ile ilgili ilişkileri sırasında kamu görevlisi sayılır. Ceza kanunlarının uygulanması bakımından, bunların işledikleri suçlarla, bunlara karşı işlenen suçlarda Devlet memurlarına ilişkin hükümler uygulanır.”* .

14 Nisan 2000 tarih ve 4563 sayılı Kanun'un 8. maddesi³³⁰ ile 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un 18. maddesine eklenen 2. fıkrasının ikinci cümlesinde *“Ayrıca Türkiye Futbol Federasyonunun organize ettiği futbol müsabakalarında görevlendirilen hakemler, müşahit ve temsilciler görevli oldukları müsabakalarda herhangi bir saldırıya maruz kaldıklarında; ceza kanunlarının uygulanması bakımından, bunların işledikleri suçlarla, bunlara karşı işlenen suçlarda Devlet memurlarına ilişkin hükümler uygulanır.”* hükmü ile hakemlerin hukuki durumlarına açıklık getirilmiştir. Buna göre, hakemlerin görevleri sırasında işledikleri suçlar ya da kendilerine yönelik işlenen suçlar bakımından devlet memuru sayılacağı kabul edilmişti. Ancak, 3813 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 5894 sayılı yeni TFF Kanunu hakemlere ilişkin bu açıklıkta bir hüküm öngörmemektedir. Bununla birlikte 5894 sayılı Kanunun 17. maddesinin 1. fıkrasında şu şekilde bir düzenleme öngörülmektedir: *“TFF tarafından hafta sonu veya iş günlerinde oynanacak maçlarda görevlendirilen ve uhdesinde kamu görevi olan kişilerden; hakemler, temsilciler ve gözlemciler ile TFF kurul üyeleri, çalıştıkları kurumların yetkili makamlarının bilgileri dâhilinde görevleri süresince idari izinli sayılırlar.”*. Bu maddede kimlerin kamu görevlisi olduğu belirtilmemektedir. Burada ifade edilen, TFF tarafından görevlendirilen bu kişiler içinde kamu görevlisi olanların bulunabileceği ve bunların idari izinli sayılacağıdır. Bu durumda kanunda bir boşluk bulunduğu görülmektedir. 3813 sayılı eski TFF Kanununda kamu görevlisi sayılacak kişiler belirtilmiş ve 3289 sayılı GSGM

³³⁰ Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 4563 sayılı Kanun, RG. No: 24026, Tarih: 20/04/2000, için bkz., <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4563.html>

Kanunununla uyum sağlanmıştı. Ancak 5894 sayılı yeni TFF Kanunu ile hakemlerin hukuki niteliğiyle ilgili yaratılan bu boşluk yerinde olmamıştır. Zira, hakemler arasında bir fark yaratılarak, TFF tarafından görevlendirilen hakemlerin hukuki nitelikleri tartışmalı hale getirilmiştir. Bundan sonra sadece GSGM tarafından görevlendirilen hakemlerin kamu görevlisi olarak kabul edildiği ileri sürülebilecektir.

5894 sayılı yeni TFF Kanunu yürürlüğe girmeden önceki dönemde, uygulamada hakemler kamu görevlisi olarak kabul edilmekteydi. Yargıtay 4. CD.'nin 2002 yılında vermiş olduğu kararında³³¹; futbol hakemine görevi sırasında kötü sözler söylenmesinde, fail hakkında sövmeden değil, 765 sayılı Kanun'un 266. maddesi çerçevesinde devlet memuruna hakaretten mahkumiyetine hükmetmiştir. Kararda; “ 3289 sayılı Yasaya 3703 sayılı Yasa ile eklenen Ek 1. madde hükmüne futbol hakeminin bu görevi yaptığı sırada kamu görevlisi ve TCY. nin uygulamasında memur sayılacağı ve sanığın futbol karşılaşmasını yöneten hakem olan yakınana sövme eyleminin TCY.nin 266/1. madde ve fıkrasına uyacağıın gözetilmemesi...” denilerek futbol hakeminin memur sayılacağı belirtilmiştir.

Yargıtay 4. CD. amatör kümede yapılan maçta resmi sıfatı haiz hakeme sövülmesi ile ilgili vermiş olduğu bir başka kararda³³² da “ Yakınanın amatör ligde futbol hakemi olduğu ve TCK uygulamasında memur sayıldığı gözetilmeden, hakkında TCK. 'nin 266/1. maddesi yerine, aynı kanununun 482/3. maddesi ile hüküm kurulması hatalıdır” denilmektedir.

Yargıtay'ın hakemlere yönelik işlenen suçlara ilişkin verdiği kararlarda yaptığı kamu görevlisi nitelendirmesinin, hakemlerin ceza sorumlulukları bakımından da kabul edilmesi gereklidir.

Hakemlerin hukuki niteliğinin tespit edilmesiyle birlikte, bunların ceza sorumluluklarının doğup doğmadığı tartışması da büyük bir önem arz etmemektedir. Kasten yapılmış olan ve kanunda suç teşkil eden tipik hareketin hakem tarafından

³³¹ Yargıtay 4.CD., E. 2002/8943, K. 2002/12208, T. 3.7. 2002. Karar için bkz., [http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/4cd-2002-8943.htm&query=E. "2002/8943"#fm](http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/4cd-2002-8943.htm&query=E.)

³³² Yargıtay 4. CD., E. 2001/16967, K. 2002/739, T. 29.1.2002. Karar için bkz., [http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/4cd-2001-16967.htm&query=E. "2001/16967"#fm](http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/4cd-2001-16967.htm&query=E.)

müسابaka esnasında yapılması halinde hakemin ceza sorumluluğu doğmaktadır³³³. Örnek olarak, bir futbol maçında hakemin futbolcuya hakaret etmesi halinde, hakemin ceza sorumluluğu genel hükümler çerçevesinde değerlendirilecek olup, bir farklılık arz etmez. Ancak hakemin spor karşılaşması sırasında, sporun özelliğinden kaynaklanan bir eylem nedeniyle, mesela, hakemin futbolcuları takip ederken bunlardan birinin ayağını kırması halinde, sorumlu olup olmayacağı tartışılabilir. Kanaatimizce burada hakemin, temasın mümkün olduğu bu spor karşılaşmasında meydana gelmesi muhtemel bu gibi eylemleri, oyunun kurallarına bir aykırılık teşkil etmediği sürece ceza hukuku yönünden hukuka uygun kabul edilmelidir.

Hakemin ceza sorumluluğu, spor müsabakası esnasında vermiş olduğu kararlar bakımından da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, hakemin kamu görevlisi olarak, oyun kurallarına aykırı davranışlara göz yumması halinde görevi kötüye kullanmaktan sorumluluğu söz konusu olabilecektir³³⁴. Bu duruma örnek olarak, hakemin, spor karşılaşmasını belli bir menfaat karşılığında, taraflarından biri lehine yönetmesi verilebilir. Bu durum meslek etik kuralları ve fair play ilkesi ile bağdaşmadığı gibi, ceza sorumluluğunu da doğurmaktadır.

b. Spor Faaliyetinde Yer Alan Tüzel Kişiler: Spor Organizatörleri

aa. Genel Olarak Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu

Spor faaliyetini düzenleyen organizatör³³⁵, genellikle özel hukuk tüzel kişisidir³³⁶. Medeni hukuk bakımından özel hukuk tüzel kişileri, özel hukuk alanında faaliyet göstermek için bir hukuki işlem ile kurulan tüzel kişilerdir³³⁷. Tüzel kişilerin hak ehliyetini düzenleyen Medeni Kanunun 48. maddesinde, “tüzel kişiler; cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler” denilerek bunların da hak ehliyetine kural olarak

³³³ ZEN-RUFFINEN, s. 421.

³³⁴ ZEN-RUFFINEN, s. 422.

³³⁵ Türk hukukunda GSGM, kamu hukuku tüzel kişisi olarak bu kapsamda yer almamaktadır.

³³⁶ ZEN-RUFFINEN, s. 385.

³³⁷ OĞUZMAN – SELİÇİ - OKTAY, s. 173; DURAL - OĞÜZ, s. 211; SEROZAN, s. 29.

sahip oldukları ifade edilmiştir. Hak ehliyetine ilişkin bu sınır dışında, tüzel kişiler sosyal bir kişi olmalarından ötürü kendi bünyeleri ve nitelikleri gereğince yararlanmaları mümkün olmayan hakların dışında kalan bütün hakları edinebilir ve borçları üstlenebilirler³³⁸.

Medeni Kanun'un 49. maddesinde de tüzel kişilerin fiil ehliyetleri düzenlenmiştir. Buna göre, tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olurlar ve bunlar vasıtasıyla haklar elde eder, borçlar üstlenirler. Kural olarak, tüzel kişiler bünyelerinden gelen bazı farklılıklar dışında gerçek kişiler ile aynı kapsamda fiil ehliyetine sahiptirler³³⁹.

Ceza Hukukunda ise tüzel kişinin, gerçek kişiler gibi suç faili olup olamayacağı ve dolayısıyla ceza sorumluluklarının bulunup bulunmadığı çok tartışmalıdır³⁴⁰. 765 sayılı Türk Ceza Kanununda tüzel kişilerin suç faili olacaklarına ve ceza sorumluluklarına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktaydı ve Türk doktrininde baskın görüş de, farklı gerekçelerle de olsa tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edilemeyeceği yönündeydi. Bunun nedeni, ceza sorumluluğunun şahsiliği, bireyin ancak iradi davranışı ile gerçekleştirdiği, hukuka aykırı ve yasanın açıkça suç saydığı fiillerden sorumlu olmasındandır. Tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edilmemesi Anayasada yer alan "cezaların şahsiliği" ilkesinin doğal bir sonucudur³⁴¹. Konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin

³³⁸ AKİPEK - AKINTÜRK, s. 553; HATEMİ, Hüsrev; Kişiler Hukuku Dersleri, İstanbul 2001, s. 142. Tüzel kişiler de niteliği gereği insana özgü olanlar dışındaki haklara sahip olabileceklerinden, kural olarak bütün malvarlığı haklarından yararlanabilirler.

³³⁹ AKİPEK - AKINTÜRK, s. 566; OĞUZMAN – SELİÇİ - OKTAY, s. 186. Medeni hukukta tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyetleri ayrı bir çalışma konusunu oluşturmaktadır. Konumuzla doğrudan bağlantısı olmadığı için bunlar hakkında kanun çerçevesinde kısa bir değerlendirme yapmaya çalıştık.

³⁴⁰ ARTUK M. Emin - GÖKCEN Ahmet -YENİDÜNYA A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler Ankara 2002, s.730; Tüzel kişilerin de tek başlarına veya kendilerini temsil eden organ kişilerin yanında ceza ehliyetine sahip olabilecekleri savunulmaya başlanılmıştır. Tarihsel süreçte bu sorun, ceza siyaseti ile hukuk düzeninin temel karakterine uygun olarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Nitekim Roma hukukunda kişi topluluklarının suçlu olamayacağı kesin kabul görünürken, germen hukukunda, gerçek kişiler dışında toplulukların da bazı durumlarda ceza sorumluluğunun kabul edildiğine dair hükümlere rastlanılmaktadır; YARSUVAT Duygun, Tüzel Kişilerin Ceza sorumluluğu, in Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, Beta, İstanbul 1999, s. 889; BIYIKLI Hasan, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu ve Türk Ceza Hukuku Sistemi, YD., c.,7, sy.4, Ekim 1981, s.506; ARTUK – GÖKÇEN - YENİDÜNYA, s.731.; KANGAL, Zeynel, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, Seçkin, İstanbul, 2003.

³⁴¹ Tüzel kişinin kendisine özgü bir iradesi bulunmadığı gibi, kendiliğinden nedensel değer taşıyan bir eylem gerçekleştirme imkanı da yoktur. Suç faili ancak kendiliğinden iradi hareketi

tutumu farklı olmuştur. Yüksek Mahkeme, gerek 1961 Anayasası döneminde, gerek 1982 Anayasası döneminde verdiği kararlarda, “kimse” deyiminden hem gerçek hem de tüzel kişilerin anlaşılması gerekçesiyle, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu Anayasaya aykırı görmemiştir³⁴².

5237 sayılı TCK’ nın ceza sorumluluğu başlıklı 20. maddesinin 2. fıkrasında³⁴³ tüzel kişiler hakkında düzenlemeye yer vermiştir. **Gökçen**, kural olarak bunların ceza sorumluluğu olmadığına hüküm altına alındığını ifade etmektedir³⁴⁴. Ancak, bu hüküm de konuyu netleştirmekten uzaktır. Söz konusu düzenleme, tüzel kişilerin ceza sorumluluğundan değil, ceza mahkumiyetinden söz edilemeyeceğini ifade etmektedir. Kanun tüzel kişilere, gerçek kişilere uygulanan yaptırımı uygulamayacağını, bunlara ilişkin güvenlik tedbirlerinin uygulanacağını belirterek, niteliklerine uygun tedbirleri TCK’ nın 60. maddesinde öngörmüştür. Bir tüzel kişi, bir anonim şirket ya da bir dernek tek başına suç işleyemez. Suçu oluşturan eylemi meydana getiren, bu tüzel kişinin gerçek kişilerden oluşan organıdır. Bu gerçek kişilerin ceza sorumluluğu tartışılabilir. Ancak burada meydana gelen suç, tüzel kişi yararına işlenmektedir. Bu bakımdan kanun koyucu TCK’ nın 60. maddesini öngörürken, haksız kazanç sağlanan tüzel kişiye de niteliğine uygun yaptırım

isteyerek dış dünyada değişiklik yaratabilen ve iradi hareketinin kusurlu olup olmadığı değerlendirilebilen gerçek kişi olabilir. Tüzel kişi tarafından işlenmiş gibi görülen suç, aslında tüzel kişinin organı olan gerçek kişi veya kişilerin eserlerinden başka bir şey değildir. Tüzel kişinin kast veya taksir şeklinde kusurlu davranışında söz edilmeyeceğinden, tüzel kişinin ceza sorumluluğunu benimsemek objektif sorumluluktur; hatta tüzel kişi iradesini organı veya temsilcisi olan gerçek kişi aracılığıyla gerçekleştirdiği için böyle bir sorumluluk üçüncü kişinin fiilinden sorumluluk anlamına gelecektir. Anayasal ilke, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu kabul etmeye engeldir. Hürriyeti bağlayıcı cezanın karşılığı olarak tüzel kişiler için önerilen belirli bir süre faaliyetten men, hürriyeti bağlayıcı cezalarda bulunan özellikleri taşımadığı gibi, para cezaları ceza hukuku anlamında gerçek bir para cezası olmayıp, mali, idari ya da inzibati niteliktedir; DÖNMEZER, Sulhi - ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım II. Cilt; Onikinci Bası, Beta, İstanbul, 1998, s. 411; ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA, s. 743; İÇEL, Kayıhan - ÖZGENÇ, İzzet - SÖZÜER, Adem - MAHMUTOĞLU, Fatih Selami - ÜNVER, Yener, Suç Teorisi, 2. Kitap, Beta, İstanbul, 1999, s. 69; ÖZGENÇ, İzzet, Tüzel Kişinin Sorumluluk Ehliyeti, Anayasa Mahkemesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler, Reha Poroy’ a Armağan, İstanbul 1995, s.324 vd.

³⁴² AMY 'nin . 16.6.1964 tarih ve E. 1963/101, K. 1964/49 sayılı kararı, RG., 28.06.1964, AMKD, sy.:2, s.151 vd.; AMY. 14.2.1989, 1988-15/9 (RG., 4.2.1991, Sayı: 20776) AMKD., sy. 26, Ankara 1992, s. 3vd.

³⁴³ 5237 sayılı TCK.’ nın 20. maddesinin 2. fıkrası şu şekilde düzenlenmiştir: “ *Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanmaz. Ancak suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.* ”.

³⁴⁴ GÖKÇEN, Ahmet; Hürriyete Karşı Suçlar (5237 sayılı TCK. m. 106-122); in, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/117.doc> , s. 14 vd.

uygulamak istemiştir. Bu tedbirlerin nedeni, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bir tüzel kişiye hapis cezası verilemeyeceği açıktır. Ancak bunlar hakkında iznin iptali, müsadere gibi tedbirler uygulanacaktır. Nitekim bunlar hakkında düzenlemenin ceza kanununda yer alması ve özellikle ceza sorumluluğuna ilişkin hükümden düzenlenmiş olması tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edildiğinin göstergesidir.

Spor organizasyonu yapan tüzel kişiler olarak genelleme yaptığımız spor federasyonları, spor kulüpleri genellikle dernek ya da anonim şirket olarak kurulmuş özel hukuk tüzel kişileridir. Bunların gerek hukuki sorumlulukları, gerekse cezai sorumlulukları yönünden genel hükümler uygulanacaktır. Bir spor kulübünün düzenlemiş olduğu spor müsabakasında meydana gelen bir yaralama olayında hakkında hukuki sorumluluk doğabileceği gibi, kusurunun tespiti halinde cezai sorumluluk da ortaya çıkabilecektir³⁴⁵. Örneğin, otomobil yarışlarında, bir otomobilin bakımının kasten yapılmaması halinde sorumluluk alanı içinde otomobil federasyonu da düşünülebilecektir.

bb. Spor Organizatörleri

Organizatör, geniş bir kavramdır. Bunun içine Federasyonlar, Kulüpler, Dernekler girmektedir. Bunların bir kısmı spor faaliyetinin doğrudan içinde yer alırlar, bir kısmı ise müsabakayı denetler konumunda olup, dolayısıyla yer alırlar. Spor karşılaşmasını düzenleyen ve doğrudan içinde yer alan organizatörlere örnek olarak kulüpler; spor karşılaşmasında dolaylı olarak yer alanlara federasyonlar örnek olarak verilebilir.

İsviçre doktrini organizatör kavramını ikiye ayırarak incelemiştir. Bu yaklaşım biçiminde, organizatör kavramı, doğrudan organizatör ve dolayısıyla organizatör olarak ortaya konmuştur³⁴⁶. Biz de bu ayırımı, organizatör kavramını belirgin hale getirmesi sebebiyle benimseyerek, spor organizatörlerini, doğrudan organizatör ve dolaylı organizatör olarak iki başlıkta incelemeye çalıştık.

³⁴⁵ PAUTOT-PAUTOT, s. 268 vd.

³⁴⁶ ZEN-RUFFINEN, s. 385.

aaa. Doğrudan Organizatör

Yapılan bu ikili ayırımı göre doğrudan organizatörlerin hukuki yapısı genel olarak, kişiler topluluğu, ticari şirketler, organizasyon komiteleri ya da spor kulüpleri olup³⁴⁷ ve bunlar da genellikle, tüzel kişiliği haiz bir dernek³⁴⁸ ya da bir anonim şirket olarak kurulmuşlardır. Türkiye’de bunlara örnek olarak Galatasaray A.Ş., Fenerbahçe A.Ş. verilebilir. Doğrudan organizatör karşılaşmanın tüm sorumluluğunu ve ekonomik risklerini alan taraftır³⁴⁹. Burada söz konusu kişi ya da kişilerin, yarışmanın ya da karşılaşmanın yapılabilmesi için gereken tüm tedbirleri alması gerekliliğini görmekteyiz. Özellikle, müsabakanın gerçekleştirileceği yerin temini, müsabaka alanının hazırlanması, giriş ve oturma yerlerinin, biletlerinin satışının temini doğrudan organizatörün yükümlülüğündedir³⁵⁰.

Doğrudan organizasyonlar, milli ya da uluslararası federasyonlar tarafından öngörülen spor karşılaşmalarının yapılmasını sağlar. Bu duruma örnek olarak, bir federasyonun doğrudan organizatör olarak belli bir spor kulübünü müsabakanın organizasyonu ile görevlendirmesi verilebilir³⁵¹. Bazı durumlarda federasyonlar tıpkı doğrudan organizatör kulüpler gibi belli spor karşılaşmalarının düzenlenmesini üstlenebilir. Federasyonun organizasyonu üstlenmesi genelde büyük spor karşılaşmalarında söz konusu olmaktadır. Bu durumda federasyon tıpkı doğrudan organizatör gibi sorumluluğu taşıyacaktır.

Spor kulüpleri³⁵², spor faaliyetlerinde ve sporcuların yetişmesinde büyük önemi bulunan ve tercihlerine göre bir veya birden fazla spor dalında faaliyet gösterebilen, Dernekler Kanununa³⁵³ göre kurulan dernek statüsünde özel hukuk

³⁴⁷ ZEN-RUFFINEN, s. 387.

³⁴⁸ Türkiye’de Spor kulüpleri, Dernekler Kanununa göre kurulan dernek statüsünde özel hukuk tüzel kişileridir. Dernekler Kanunu için bkz., RG, 07.12.2001, S. 24606.

³⁴⁹ ZEN-RUFFINEN, s. 385, Yazar bunu taşın altına ayağını koyan kişi olarak ifade etmektedir.

³⁵⁰ ZEN-RUFFINEN, s. 385, Bu sorumluluklardan bir kısmı bazı durumlarda, disiplin talimatları uyarınca ulusal ya da uluslararası federasyonlar tarafından sağlanmaktadır.

³⁵¹ BUY – MARMAYOU – PORACCHIA – RIZZO, s.96-109.

³⁵² PAUTOT, s. 79-83.

³⁵³ 5253 sayılı Dernekler Kanununun 14. maddesi *Gençlik ve spor kulüpleri* başlığı altında şu düzenlemeyi getirmiştir: “*Derneklerden başvurmaları halinde; spor faaliyetine yönelik olanlar spor kulübü, boş zamanları değerlendirme faaliyetine yönelik olanlar gençlik kulübü ve her iki*

tüzel kişileridir. Bir spor kulübünün³⁵⁴ GSGM bünyesinde, ilgili olduğu spor alanında karşılaşma düzenleyebilmesi ve buna katılabilmesi için GSGM tarafından tescil edilmesi gerekmektedir. GSGM tarafından bir kulübün tescil edilmesi, o kulübün resmî müsabakalara katılabilmelerini temin etmesinin yanında, sporculara lisans verebilmelerini de sağlamaktadır³⁵⁵. Spor kulüplerinin denetimi hem Dernekler Kanunu hükümleri hem de GSGM tarafından çerçevesinde olmaktadır.³⁵⁶

04.11.2004 tarih ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun 14. maddesine de uygun olarak, 3289 sayılı Kanuna dayanılarak çıkartılan Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği³⁵⁷ uyarınca, spor kulüplerinin oluşumu, denetimi, disiplin işlemleri ve bu kulüplere yardım gibi konuları, İçişleri Bakanlığının uygun görüşü alınmak şartıyla, GSGM' nin bağlı bulunduğu Bakanlık tarafından sağlanacağı ifade edilmiştir. 3289 sayılı Kanunun 24. maddesinin 3. fıkrası³⁵⁸ ile spor kulüplerinin, profesyonel takımlarını, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kuracakları veya kurulmuş olan şirketlere devredebilecekleri gibi, kiraya da verebilecekleri kabul edilmiştir. Böylece, sporun ticaret hayatına girmesi sağlanmıştır. Spor organizatörleri ister dernek olarak kurulmuş olsunlar, ister şirket olarak kurulmuş olsunlar spor

faaliyeti birlikte amaçlayanlar gençlik ve spor kulübü adını alır. Bu kulüpler, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne tutulacak kütüğe kayıt ve tescil edilir.

Kulüplerin organları, bu organların görev ve yetkileri, kulüplerin Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne de denetlenmesi ve bunlara yapılacak yardımların şekil ve şartları, üst kuruluş oluşturmada uyulacak esas ve usuller, gençlik ve spor faaliyetlerini yürüteceklerin nitelikleri ve bunlara uygulanacak disiplin işlemleri, kulüplerin kayıt ve tesciline ilişkin esaslar İçişleri Bakanlığının uygun görüşü üzerine Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne bağlı olduğu Bakanlıkça yürürlüğe konulacak yönetmelikte düzenlenir. ”. RG, 23.11.2004, S. 25649

³⁵⁴ Spor kulüpleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., ERTAŞ – PETEK, s. 114-116.

³⁵⁵ 3289 sayılı Kanun 20. maddesi'ne göre; “*Spor kulüpleri, Dernekler Kanununa göre teşekkül eder ve tescil ile Gençlik ve Spor Teşkilatına dahil olurlar. Gençlik ve Spor Teşkilatınca tescil edilmemiş kulüpler, federasyonlar tarafından tertiplenen veya bunların denetimi altında yapılan müsabakalara katılamazlar. Tescil olunmamış kulüpler adına lisans verilmez. Spor kulüpleri faaliyet gösterdikleri dallarda antrenör tutmaya mecburdurlar. Tescile ilişkin esas ve usuller yönetmelikle belirlenir.*”

³⁵⁶ 3289 sayılı Kanunun 21. maddesine göre; “*Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, kulüpleri her yönden denetler. Gerekirse hesap, defter ve işlemlerine el koyar. Dernekler Kanunu hükümleri saklıdır.*”.

³⁵⁷ RG, 08.07.2005, S. 25869.

³⁵⁸ 3289 sayılı Kanunun 24. maddesinin 3. fıkrasına göre; “*Spor kulüpleri, profesyonel takımlarını, Türk Ticaret Kanunun hükümlerine göre kuracakları veya kurulmuş olan şirketlere devredebilirler veya profesyonel futbol takımlarını kiraya verebilirler.*”

faaliyetlerini düzenlemek konusunda belirli kurallara tabidirler. Bu kurallara uyulmadığında hukuki ve cezai sorumlulukları doğar.

Bir spor karşılaşması söz konusu olduğunda, karşılaşmanın taraflarından evsahibi kulüp, organizasyonu üstlenmektedir. Organizasyonu üstlenmenin yanı sıra meydana gelen olaylar bakımından doğan sorumluluk da kendisine yüklenmektedir. Böyle bir halde, herhangi bir şiddet olayında sorumluluk evsahibi tarafta olabilecektir ki bu da objektif sorumluluk olup; ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır³⁵⁹. Bu durumda, evsahibi kulüp kendi kusuru olmaksızın meydana gelen bir olayda, ilk derecede sorumluluğu üstlenmektedir. Örnek olarak, misafir takımın seyircileri tarafından sahaya atılan şişenin sporculardan birini yaralaması halinde, şişeyi atan kişinin yaralamadan dolayı sorumluluğu olmasıyla birlikte, evsahibi kulübün de gerekli tedbiri almamasından dolayı doğabilecek sorumluluğu verilebilir. Burada evsahibi kulüp gereken tüm tedbirleri almasına rağmen şişe sahaya gizlice sokulmuş olabilir. Bu durumda evsahibi kulübün ceza hukuku bağlamında sorumluluğu olmayacaktır, ancak disiplin sorumluluğu doğabilecektir.

Misafir takımın da kendi biletlerini satması, deplasmanını organize etmesi, stadın içi kadar dışında da hakimiyet kurması söz konusu olabilir. Böylelikle misafir takım somut olarak organizasyona katılmış olmakta ve dolayısıyla sorumluluğu da üstlenmiş olmaktadır. Özellikle risk taşıyan müsabakalarda her iki kulüp bağlı buldukları şehrin emniyet kuvvetleri ile işbirliği içinde bulunarak gidiş ve gelişlerinin güvenliğini temin etmektedirler³⁶⁰.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin konuya ilişkin olarak verdiği yakın tarihli kararında, bir kişinin futbol maçı esnasında öldürülmesinde hem spor kulübünün hem de TFF' nin adam öldürmeden sorumlu olduklarına hükmetmiştir³⁶¹. Kararda, "5149 sayılı Yasa'da yer alan düzenlemeler gereğince, iç güvenliği sağlamakla sorumlu ev

³⁵⁹ BONDALLAZ, Jacques, La responsabilité pour les préjudices causés dans les stades lors des compétitions sportives, thèse Fribourg, coll. CIES, n.1, Berne 1996, s. 92

³⁶⁰ ZEN-RUFFINEN, s. 386.

³⁶¹ "Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, Beşiktaş İnönü Stadında Cihat Aktaş'ın bıçaklanarak öldürülmesi olayında, ev sahibi spor kulübü Beşiktaş'ın ve TFF' nin sorumlu olduklarına hükmetti". Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, Esas no: 2008/6590, Karar no: 2009/2462 (Yayınlanmamış karar); Karar yayınlanmadığı için ayrıca bkz. Hürriyet Gazetesi, 2 Ağustos 2009 Pazar, s.21.,

sahibi spor kulübü Beşiktaş Spor Kulübü Derneği'nin, güvenliğin sağlanmasını kontrol ve denetleme görevi ile de TFF' nin, meydana gelen ölüm olayından sorumlulukları bulunduğu anlaşılmaktadır" denilmektedir. Karara konu olayda, kulübün ve federasyonun gereken önlemleri almamalarından dolayı meydana gelen ölüm olayından doğan hukuki sorumlulukları tartışılmaktadır. Olaya ceza sorumluluğu yönünden bakılacak olursa, öncelikle fail bakımından kasten adam öldürme söz konusudur. Federasyon ve kulüp yönünden, bunların spor karşılaşmasının düzenlenmesi, taraftarların güvenlik kontrolünden geçirilmesi ve sahaya sokulması yasak maddelerin denetlenmesi sırasında öngörülebilir tüm tedbirleri aldıkları varsayımında, ceza sorumluluklarının doğmayacağı belirtilmelidir. Kulüp ve federasyonun bu olayda ceza sorumluluklarının doğabilmesi için, meydana gelen olay bakımından kusurlarının olması gereklidir. Onların tedbirsizliği ve dikkatsizliği sebebiyle ölüm meydana gelmiş ise ve meydana gelen olayla netice arasında illiyet bağı kurulabiliyorsa, tüzel kişi olan kulüp ve federasyonun ceza sorumlulukları doğacak ve TCK'da haklarında öngörülen tedbirler uygulanabilecektir.

Mukayeseli hukuk uygulamasında da organizatörlerin sorumluluğu tartışılmıştır. İsviçre Federal Mahkemesi'nin vermiş olduğu Loriol kararında³⁶², hokey maçı esnasında, bir oyuncunun sopası ile seyircilerden birinin gözünü kaybetmesine sebebiyet vermesi ile ilgili olayda, mahkeme misafir kulübü sorumlu tutmuş ve seyircinin durması gereken mesafeyi ihlal ettiğini ifade etmiştir. Burada kulüp, tedbirsiz davranışından ötürü bir seyircinin yaralanmasına sebebiyet vermiştir. Fiil, spor karşılaşması için gereken bir önlemin alınmaması, seyircinin durması gereken mesafede tribün yapmaması sonucu meydana gelmiş olduğundan, kulüp sorumlu tutulmuştur.

³⁶² ATF 79 II 66 ss., nakleden ZEN-RUFFINEN, s. 388.

bbb. Dolaylı Organizatör

Sporun piramit yapısı içinde en başta asıl görevleri spor faaliyetlerine ilişkin kurallar koymak olan büyük spor kuruluşları yer almaktadır. Bunlar genellikle dernek olarak meydana gelmiş tüzel kişiler olan spor federasyonlarıdır. Spor faaliyetinin düzgün ve kurallara uygun işleyişini sağlayan milli, bölgesel ya da uluslararası federasyonlara dolayısıyla organizatör denilmektedir. Dolayısıyla organizatör ifadesinin kullanılmasının nedeni, oyunun kurallarını belirleyen taraf olması ve doğrudan organizatörleri denetlenme görevi üstlenmesidir³⁶³. Dolayısıyla organizatörlerin de hemen hepsinin dernek olarak teşekkül etmiş olan milli ya da uluslararası federasyonlar olduğu belirtilmektedir³⁶⁴. Türkiye’de Futbol Federasyonunu, Boks Federasyonu, Kürek Federasyonu, Güreş Federasyonunu buna örnek olarak gösterebilmek mümkündür.

Türk hukukunda spor federasyonlarına ilişkin olarak bazı ilkeler 3289 sayılı Kanunda belirlenmiştir. “*Federasyonların teşkili ve profesyonel dalların tespiti*” başlıklı 18. maddeye göre, “*bir veya daha fazla spor dalı, teknik ve idari bakımdan birer federasyona bağlanır.*” Federasyon başkanlarının seçimi, kurullarının oluşumu, çalışmaları, görev, yetki ve sorumlulukları ile kurullarını atamaya ilişkin hususların çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği de ifade edilmiştir (3289 sayılı Kanun m. 19/II). Ayrıca 3289 sayılı Kanunun 2. maddesinde de “*Spor federasyonlarının kurulması ve spor dallarını belirlemek için gerekli usul ve esasları tayin ve tespit etmek*”, GSGM’ nin görevleri arasında sayılmıştır. Kanunla verilen bu görev ve yetki uyarınca bu hususlar, Spor Federasyonlarının Teşkilatı Çalışma, Görev, Yetki ve Sorumluluk Yönetmeliği³⁶⁵ ve Federasyon Başkanları Seçim Yönetmeliğiyle³⁶⁶ düzenlenmiştir.

³⁶³ ZEN-RUFFINEN, s. 387.

³⁶⁴ ZEN-RUFFINEN, s. 388.

³⁶⁵ RG, 22.11.1993, S. 21766.

³⁶⁶ RG, 26.08.2004, S. 25565.

Futbol federasyonu ise daha önce belirtildiği üzere ayrı bir kanunla kurulmuş olup, GSGM' nin yetkisi dışında özerk bir yapıya sahiptir. Bu yapı 3289 sayılı Kanunun 18. maddesinin ikinci fıkrasında açıkça şu şekilde belirtilmiştir; “*Amatör ve profesyonel futbol faaliyetleri Türkiye Futbol Federasyonuna bağlı iki ayrı kurul tarafından yürütülür.*”.

GSGM' nin bünyesinde yer alan federasyonlarla ilgili önemli bir düzenleme 3289 sayılı Kanuna 04.03.2004 tarih ve 5105 sayılı *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun*³⁶⁷ 2. maddesi ile eklenen ek madde 9 hükmü ile getirilmiştir. Bu hükümlerle, GSGM' nin gözetim ve denetiminde bulunan federasyonlar “*özerk*³⁶⁸ ve *özerk olmayan federasyonlar*” olarak ikiye ayrılmıştır. Özerk federasyonlar³⁶⁹, “*organları genel kurulu tarafından seçimle göreve gelen, her türlü kararlarını kendi organları içerisinde alan, bütçesi genel kurul tarafından onaylanan ve ibra edilen federasyonlar*” olarak tanımlanmıştır. Bu düzenleme ile, GSGM' nin özerklik kazanan federasyonlar üzerindeki yetkileri büyük oranda kaldırmış olmakla birlikte, bu federasyonların bağımlılığı tamamen ortadan kalkmamıştır. 3289 sayılı Kanunun Ek 9. maddesine göre; “*özerk federasyonların statülerinin GSGM tarafından hazırlanan çerçeve statüye uygun olması gerektiği*”³⁷⁰; “*özerk federasyonların ceza veya disiplin kurullarınca verilen kararlara karşı GSGM bünyesinde oluşturulacak Tahkim Kuruluna itiraz edilebileceği*” ve söz konusu maddenin son fıkrasına göre, “*özerk federasyonların her türlü faaliyet ve işlemleri GSGM 'nin bağlı olduğu Bakanlığın denetimine tâbi kılındığı*” belirtilmiştir. Maddede, özerk federasyonların³⁷¹ *uluslararası federasyonların öngördüğü kurulları oluşturmak* zorunda oldukları da hüküm altına alınmıştır.

³⁶⁷ RG, 13.03.2004, S. 25401.

³⁶⁸ “*Özerklik*” başlığını taşıyan ek 9. maddesine göre, talepte bulunan federasyonların, belirtilen şartları taşımaları halinde malî ve idarî yönden özerk sayılmaları mümkün hale gelmiştir.

³⁶⁹ 3289 sayılı Kanunun ek 9/II. maddesi.

³⁷⁰ GSGM Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsü için bkz. RG. 14.07.2004, S.25522.

³⁷¹ GSGM bünyesinde elli sekiz spor federasyonu özerklik statüsünü kazanmıştır. Federasyonlar için bkz. <http://www.gsgm.gov.tr> .

Dolayısıyla organizatörün görevi, oyuncuların kalitelerini belirlemek, donanımlarını denetlemek, spor müsabakası alanının ve tarihin tespit etmek ve en önemlisi doğrudan organizatörlerin teminle yükümlü oldukları güvenlik tedbirlerini denetlemektir³⁷². Denetim görevini yerine getirmeyen bir federasyonun sorumluluğunda düzenlenen bir spor karşılaşmasında meydana gelen bir olayda, federasyonun kusurunun bulunması halinde hukuki ve cezai sorumluluğu doğabilecektir.

Dolayısıyla organizatörün ceza sorumluluğuna ilişkin bir Fransız Mahkemesi tarafından verilen bir kararda, nehir üzerinde yapılan yelkenli yarışında meydana gelen ölüm olayında, yarış düzenleyen yelken federasyonunu, gereken güvenlik önlemini almadığı için taksirle ölüme sebebiyetten sorumlu tutmuştur³⁷³. Yelken sporu denizde yapılan bir tür doğa sporudur. Doğa sporlarında, kişiden kaynaklanmayan, sırf doğanın yarattığı tehlikeli şartlar bulunmaktadır. Bu nedenle doğa sporlarında tehlikeli koşulları en aza indirmek gereklidir. Böyle bir sporun düzenlenmesinde özellikle alınması gereken tedbirler, rüzgarın yönünün yarışa uygun olduğunun kontrolü, denizin yarış sırasındaki durumu, yelkenlerin yarışa uygunluğunun tepiti ve bunlara ilişkin diğer tespit ve tedbirler bulunmaktadır. Bunlar gibi başlıca ve öngörülmesi zorunlu olarak belirtebileceğimiz tedbirlerden birinin alınmamasına bağlı meydana gelen olaylarda, belirtilen kararda olduğu gibi federasyonun ceza sorumluluğu doğabilecektir.

c. Seyirci

Seyirci, bir spor karşılaşmasında, kendi isteği ile karşılaşmayı izlemek üzere hazır bulunan kişi olarak tanımlanmaktadır³⁷⁴. Bu şekilde yapılan tanımın amacı, gerçekten müsabakayı izlemeye gelen seyirciyi, bir rastlantı ile karşılaşmayı kısaca izleyen kişiden ayırmak içindir³⁷⁵. Ancak böyle bir ayırımın yapılamayacağını

³⁷² ZEN-RUFFINEN, s. 387.

³⁷³ Angers, 7 nov. 1987, D:1987, Somm. 465, obs. Jeannot-Pagès, in Code du Sport, s. 988

³⁷⁴ BONDALLAZ, s. 36.

³⁷⁵ KUBLI, F.; Haftungsverhältnisse bei Sportveranstaltungen, thèse Zurich, 1952; nakleden BONDALLAZ, s. 36.

belirten diğerk bir görüŖe göre, böyle bir halde ancak “gönüllü seyirci” ve “beklenmedik seyirci” ayırımının söz konusu olabileceği belirtilmektedir³⁷⁶.

Spor müsabakası seyircisi, bize göre ister rızası ile olsun, ister tesadüfi olarak bulunsun, spor müsabakası sırasında müsabakayı izlemek maksadı ile spor alanında bulunan kiŖi olarak tarif edilebilir. Nitekim, bir kiŖi stadın yanından geçerken sırf merak ettiği için müsabakayı izlemek üzere durduğunda da kendisinde bir istek vardır. Seyircinin, özellikle o müsabaka için önceden bilet alması, kuyruğa girip yerine oturması, müsabakanın başlamasını beklemesi gerekmez, tamamen tesadüf eseri bulunması halinde de seyirci vasfını taşıması mümkündür. Bu bakımdan ikisi arasında sonuç olarak bir fark yoktur.

Bununla birlikte seyirci kavramını daha geniş yorumlayanlar da bulunmaktadır. Nitekim **Bondallaz**, sayılan kiŖilerin yanı sıra, henüz müsabaka alanına girmemiş olmakla birlikte müsabakanın yapılacağı yerin yakınında organizatörler tarafından seyirciler için ayrılmıŖ otoparka otomobilini park edip müsabakayı izlemeye geldiği anlaŖılan kiŖilerle, ya da müsabakanın çevresinde o alana geleceği anlaŖılan kiŖileri de seyirci olarak kabul etmek gerektiğini belirtmektedir³⁷⁷.

Seyircilerin spor müsabakası alanında bulunma amacı ile ilgili bir ayırım yapıldığını da belirtmek isteriz. Buna göre, seyirciler ya “gerçek” seyircilerdir ki, bunlar bir spor müsabakasını tıpkı bir sinema, tiyatro gibi izleyip, keyif alma amacını taşırlar ya da spor müsabakasında heyecan, gerilim risk hislerini tatmin etmek amacı içinde izleyen seyircilerdir ki bunlar da holigan olarak deđerlendirilirler³⁷⁸. Birinci gruba giren ve gerçek seyirci olarak adlandırılan grup Ŗiddet yanlısı olmayıp, sırf eğlence amacıyla müsabakayı izlerken; diğer grup yani holiganlar spor müsabakasını bir Ŗiddet aracı olarak kullanmaktadırlar. Yine bu ayırımın içinde yer alan üçüncü bir grubun ise “*spor merkezli*” olarak kabul edilen asli manada “*tarafdar*” denilen

³⁷⁶ STIFFLER, H-K; no: 1230, note: 6; contra: Stark, RSJ. S. 41, note: 56; nakleden BONDALLAZ, s. 36.

³⁷⁷ BONDALLAZ, s. 37.

³⁷⁸ SCHILD, s. 49.

grup olduğu belirtilerek, bunların kendilerini kulübü ile özdeşleştirdiği ve çoğu zaman şiddete uzak bir yapıları bulunduğu” belirtilmektedir³⁷⁹.

Yapılan bu ayırım seyirci profilini göstermek bakımından önemlidir. Seyircilerin spor müsabakası esnasında işlemiş oldukları fiilleri değerlendirirken, bunlarla ilgili belirli bir istatistiğe dayanmak, başka olayları engellemek ve holiganizmle mücadele etmek için, gerek hukuka gerekse sosyolojiye katkıda bulunabilecek bir çalışma ortaya koymak bakımından önemli ve yararlıdır. Ancak kişileri holigan olup olmadıklarına göre bir ayırıma tabi tutmak ve hatta sporda şiddetle mücadele kapsamında gerek uluslararası, gerekse ulusal boyutta mücadelede kişileri etiketlemek insan hakları ve ayrımcılık yönünden tartışılabilir konulardır. Ancak gerçek şudur ki holiganizm bir olgudur ve toplumlar bundan zarar görmektedir. Ruhsal ve bedensel gelişimi sağlamak için eğlence maksadıyla yapılan bir faaliyetin zaman zaman vahşetle bitmesinin önüne geçilmesi için gereken tedbirlerin alınması devletlerin sorumluluğundadır.

2. Mağdur

Spor faaliyeti sırasında işlenen suçlardan dolayı kural olarak herkes mağdur olabilir. Ancak spor faaliyeti esnasında işlenen bir fiil söz konusu olduğunda, öncelikle faaliyete katılan kişilerin mağdur olarak ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Özellikle en sık rastlanan şiddet hareketlerinde ilk olarak tespit edilen mağdur grubunu sporcular oluşturmaktadır. Sporculardan sonra sırasıyla hakemlerin ve seyircilerin mağdur oldukları görülmektedir. Seyircilerin birbirlerine yönelik suç teşkil eden fiilleri ile birlikte, sporcuların seyircilere yönelik hareketlerinden doğan sorumluluklarının tespiti önem kazanmaktadır³⁸⁰.

Mağdur her zaman gerçek kişi olmayabilir. Spor faaliyetini düzenleyen tüzel kişiler de bu faaliyet sırasında işlenen suçların mağduru olabilirler. Örnek olarak, bir kulübün düzenlediği spor karşılaşmasında taraftarların olay çıkarması sonucu spor

³⁷⁹ SCHILD, s. 49.

³⁸⁰ HOTIN, s.119.

alanının zarar görmesi verilebilir. Burada kulüp açısından iki yönlü bir zarar vardır. İlk olarak kulübün malvarlığına yönelik işlenmiş bir fiilden dolayı meydana gelen zarardır. İkinci olarak da kulübün disiplin sorumluluğunun doğmasından kaynaklanan ve herhangi bir kusuru bulunmaksızın, taraftarların hareketlerinden dolayı ortaya çıkan zarardır. Burada kulüp her ne kadar sorumlu olarak görülse de aslında subjektif olarak mağdur olan taraftır.

3. Spor Faaliyetlerinde Suçun Varlığı İçin Aranılan Unsurlar

Bu alanda incelenmesi gereken husus suçun unsurları olacaktır. Çünkü bir hareketten doğan neticenin suç teşkil edebilmesi, bu suç için aranılan unsurların meydana gelmesi ile mümkün olacaktır. Bu bölümde, spor faaliyetlerinin genel özellikleri dikkate alınarak, sırasıyla maddi unsur, manevi unsur, kanunilik unsuru ve hukuka aykırılık unsuru incelenecektir.

a. Kanunilik Unsuru

Ceza sorumluluğu bakımından başta gelen en önemli unsur kanunilik unsurudur. Ceza hukukunun temel prensibi olan suçta ve cezada kanunilik ilkesi bu alanı diğer hukuk alanlarından ayıran en önemli ölçüttür³⁸¹ ve bir fiil ancak ceza kanunlarında yer alması halinde cezalandırılabilir.

Burada spor faaliyeti bakımından tartışılan husus, hukuk düzeninin kabul etmediği bir halin sporda kabul edilmesidir. Burada hareketin hukuka aykırı olup olmadığının tespiti kanuna bakılarak tespit edilecek ve şayet bir spor faaliyetine devlet izin vermiş ise, hareket ceza kanunu bakımından hukuka aykırılık taşısa da devletin yarattığı bir hakka dayanılarak yapılan bir hareketin hukuka uygun olduğu kabul edilecektir³⁸².

³⁸¹ LASALLE, Jean-Yves; Les responsabilités civile et pénale des auteurs de violences sportives, in La Semaine Juridique, Juris-Classeur, n. 49, décembre 2000, s.2228-2229.

³⁸² GARRAUD, s. 228.

Spor faaliyetlerini düzenleyen kanunlar genellikle spor teşkilatına ilişkin düzenlemeleri öngörmektedir. Bu kanunlarda spor türlerinde uyulması gereken kurallar, spor türlerine göre izin verilen hareketler ve sonuçları düzenlenmemiştir. Bunlar, GSGM , TFF kanunları gibi çerçeve kanunlar olup, sporun yapılışına ilişkin kuralları yönetmelik ve talimatlara bırakmışlardır. Bu bağlamda bir spor karşılaşması sırasında meydana gelen fiilin suç olup olmadığını tespit eden kaynak spor mevzuatı olmamaktadır. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, spora ilişkin yönetmelik ve talimatlarda bir fiilin suç olup olmadığını düzenlenmesinin önünde bir engeldir. Bu yönetmelik ve talimatlarda ancak disiplin suç ve cezaları öngörülebilmektedir. Nitekim buna örnek olarak, TFF Disiplin Talimatı, GSGM Amatör Spor Dalları Yönetmeliği verilebilir. Bunlar oyunun kurallarını belirten düzenlemelerdir. Bu durumda spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin kanun tarafından korunduğunu, bunlara kanunun izin verdiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Ancak her spor faaliyeti bakımından olmasa bile bazı spor türlerinde şiddet içerikli hareketler o sporun yapısında bulunmaktadır ve devlet şiddet içerikli spor karşılaşmalarının düzenlenmesi için imkan yaratmaktadır. Bu durum bir anlamda ceza kanunu bakımından hukuka aykırılık taşıyan bir faaliyetin, bir diğer düzenleme ile hukuka uygun hale getirilmesini öngörmekle istisnai bir yapı ortaya koymaktadır. Söz konusu istisnai durumun da incelenmesi gerekmektedir. Çünkü istisnai durumu yaratan devletin, spor federasyonları gibi özel hukuk tüzel kişisine düzenleme yetkisini devretmesinden kaynaklanmaktadır.

Devlet spora ilişkin düzenlemeleri ile, bu faaliyete meşruiyet kazandırmaktadır. Bunun sporda meydana gelen suçlarla bir ilgisi yoktur. Devlet spor faaliyetine izin vermekle meydana gelebilecek tüm haksız fiillere izin vermiş olmamaktadır. Kanun tarafından suç kabul edilen fiil spor karşılaşmasında meydana gelmişse, spor mevzuatı bunu suç olmaktan çıkarmayacaktır.

Belirtmek gerekir ki spor faaliyetlerinde kanunilik unsuru bakımından bir ayrıcalık tanınmamaktadır. Ancak spor faaliyetleri aynen tıbbi müdahalelerde olduğu gibi çoğu halde bünyesinde teması ve bazı hallerde de şiddeti barındırmaktadır. Bu nedenle kanunda yazılı suç teşkil eden bir fiil söz konusu faaliyetin bünyesinde bulunabilmektedir. Nitekim, dövüş sporlarından boks tabiatı icabı şiddet içerikli bir spordur. Boksörler de söz konusu sporun icrası sırasında rakibe müessir fiilde

bulunmakta ve hatta büyük bir oranda karşı tarafın vücut bütünlüğüne zarar vermektedir. İşte bu gibi hallerde suçu meydana getiren diğer unsurlar devreye girmekte ve ceza sorumluluğunun söz konusu olabilmesi bakımından gerekli diğer unsurların oluşup oluşmadığına bakılması gerekmektedir.

b. Maddi Unsur

Bir spor faaliyetinde maddi unsuru³⁸³ oluşturan hareket icrai olabileceği gibi ihmali ve hatta ihmal suretiyle icrai de olabilir. Genel olarak bir spor faaliyetinin fiziki performansı gerektirdiği düşünülecek olursa bu faaliyet sırasında meydana gelen suç tiplerinde icrai hareket ön plana çıkmaktadır. İcrai harekete örnek olarak, bir futbol müsabakası sırasında rakip oyuncudan topu almak isterken ayağına basan oyuncunun hareketi; bir sporcunun diğer sporcuyu yaralaması, öldürmesi verilebilir³⁸⁴.

İhmali hareket ile ilgili olarak Fransız Yargıtayı' nın 2002 tarihli bir kararı³⁸⁵ dikkat çekicidir. Bir dağcı, yanındaki iki sporcu ile birlikte dağın yüksek yamacındaki bir mağara yakınında sabitlenmiş iki kordonu keser. Bir süre sonra bir mağara bilimcisi (speolog) inceleme yapmakta olduğu mağaradan aşağıya inmek için kesik kordonlardan birine tutunur ve düşerek ağır bir şekilde yaralanır. Yargıtay ilk olarak dağcıyı kordonları bilerek ve isteyerek kesip mağdurun yaralanmasına neden olmasından dolayı kasten yaralamaktan mahkum etmiş ve yanındaki iki sporcuyu da kordonların kesilmesine engel olmadıkları yönündeki ihmali hareketleri nedeniyle cezalandırmıştır³⁸⁶.

³⁸³ Maddi unsur klasik anlamda hareket, netice ve bunlar arasında bulunması zorunlu olan illiyet bağımlı ifade etmektedir. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fillerde maddi unsur, klasik öğretilerde olduğu gibi sporcunun ya da spor faaliyetine katılan kişinin hareketi ile dış alemde değişiklik meydana getiren bir netice yaratmasıdır.

³⁸⁴ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 62.

³⁸⁵ Cas. Crim., 26 mars 2002, inédit, pourvoi n. 01-83032, nakleden, ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 62.

³⁸⁶ Fransız Yargıtay' ının kararına konu olan olayda, failer hakkında Fransız Ceza Kanununun 223-6. maddesinin 1. fıkrası uygulanmıştır. Fransız Ceza Kanunu'nun 223-6. maddesinin 1. fıkrası uyarınca “ *quiconque pouvant empêcher par son action immédiate, sans risque pour lui ou pour les tiers, soit un crime, soit un délit contre l'intégrité corporelle de la personne, s'abstient volontairement de le faire est puni de cinq ans d'emprisonnement et de 75 000 euros d'amende*”.

İcrai hareket bakımından incelenecek en tipik örnek boks müsabakasıdır. Bir boks müsabakasında rakip oyuncular birbirlerinin vücut bütünlüklerine devamlı olarak müdahale etmektedirler. Buna ilişkin Douai İstinaf Mahkemesinin vermiş olduğu bir kararda: “ *Boks ne ahlaka ne de hukuka aykırıdır. Bilakis oyuncuların birbirine karşı güç gösterisi olup bunu da en uygun şekilde yapmalarını gerektiren bir daldır. Ayrıca rakiplerin hareketleri Ceza kanununda yer alandan farklı olarak birbirlerine karşı güç ve müdafaa gösterisi amacı taşımaktadır. Boksörler belirli kurallar çerçevesinde rakiplerini oyuna getirip savunmasız bırakarak yenmeyi amaçlamaktadırlar. Bu profesyonel sporcular vücudun bazı bölgelerine temas ettiklerinde diskalifiye olurlar.* ³⁸⁷” diyerek ceza hukukunun bu alana, spor kuralları içinde hareket edildiğinde müdahale edemeyeceğini de belirtmiştir.

Bir suçun işlenmesi ile birlikte her zaman istenen ve beklenen netice gerçekleşmeyebilir ya da bir suçun işlenmesi sırasında araya giren bir sebep o hareketin tamamlanmasını engelleyebilir. Bir otomobil yarışında rakibini elemek isteyen bir sürücünün diğerinin motorunu bozmak isterken yakalanması buna örnek verilebilir. Bu durumda teşebbüs hali söz konusu olmaktadır. Maddi unsur içinde failin hareketinin istediği neticeye ulaşamadığı hallerde diğer unsurların da tamam olması ile teşebbüs halinden bahsedilecektir.

c. Manevi Unsur

Spor faaliyetlerinde suç teşkil eden fiili meydana getiren kişinin iradesini tespit etmek önemlidir. Genel olarak spor faaliyetlerinde kişinin sporun hangi dalı olursa olsun hareketlerini ve neticelerini bilerek ve isteyerek yapmadıklarını iddia etmek güçtür. Örneğin bir judo karşılaşmasında rakipler birbirlerine müessir fiil uygulamayı bilerek ve isteyerek yapmaktadırlar. Başka bir spor türünde, mesela bir futbol karşılaşmasında oyuncuların top almak birbirlerine çarpmaları, oyuncular tarafından öngörülmektedir. Burada sporcuların iradeleri oyunu kuralına göre oynamaya yöneliktir.

³⁸⁷ Cour d’Appel de Douai, 3 décembre 1912, nakleden, LEROY, Anne; Le Droit Pénal et le Sport, Bruxelles, Aout, 1980, s. 24.

Spor karşılaşmasında, katılanların suç işleme iradelerini, oyun oynama iradelerinden ayırıp, ceza sorumluluğunu tespit etmek, özellikle doğasında şiddet bulunan sporlar bakımından güçlük arz etmektedir.

aa. Spor Faaliyetine Katılanların Kasttan Dolayı Sorumluluğu

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen hukuka aykırı neticeden dolayı bir kişiye suç isnat edilebilmesi için bu kişinin kusurlu olması aranır. Temel kusurluluk hali olan kast bir suçun oluşması için aranan başlıca unsurdur. TCK'nın 21. maddesinde³⁸⁸ düzenleme altına alınan kast, doktrinde, öngörülen ve suç olan bir fiili gerçekleştirmeye yönelen irade olarak tarif edilmektedir³⁸⁹.

Kişi spor faaliyeti sırasında olası kast ile de hareket etmiş olabilir. TCK'nın 21. maddesinin 2. fıkrasının birinci cümlesine göre olası kast; “ *Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiilin işlenmesi halinde olası kast vardır*” şeklinde ifade edilmektedir. Doktrinde ise olası kast, failin hareketini bilerek, isteyerek yapması; meydana gelen neticeyi öngörmesine rağmen bunu önemsememesi olarak tanımlanmaktadır³⁹⁰. Bu halde failin neticeyi bilmeye ve istemeye yönelik iradesi açık olmamakla birlikte hareketini işleyiş biçiminden, hayatın olağan akışı ve müşterek hayat tecrübelerinden, kastın varlığı tespit edilmektedir³⁹¹. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiiller bakımından faildeki suç kastını tespit etmek oldukça güçtür. Zira fail sporun

³⁸⁸ TCK'nın 21. maddesinin 1. fıkrasında. “ *Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanunî tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.*” şeklindeki düzenlemede önce kural öngörülmüş, ikinci cümlede de kastın tanımını verilmiştir. 647 sayılı eski TCK'nın 45. maddesinde “*Cürümde kastın bulunmaması cezayı kaldırır*” denilmekteydi. Bu ifade kastın temel kusurluluk biçimi olduğunu da vurgulamaktaydı. Bkz. DEMİRBAŞ, s. 330.

³⁸⁹ DÖNMEZER-ERMAN II, s. 216; DEMİRBAŞ, s.330.

³⁹⁰ DEMİRBAŞ, s. 342; TOROSLU, Nevzat; Ceza Hukuku Genel Kısım, 8. Bası, Ankara, 2005, s. 188

³⁹¹ Doktrinde olası kastın dolaylı kast olduğu belirtilmektedir. Kanaatimizce dolaylı kast failin gerçekleştirmek istediği neticenin yanında meydana gelen neticeleri öngörüp öngörmemesinin bir önemi olmaksızın istediği neticeye yönelik elverişli hareketini yapması ve diğer neticenin de meydana gelmesinden dolayı sorumlu olmasıdır. Olası kast ise failin hareketinin yöneldiği neticeyi öngörmesine rağmen önemsememesi halinde ortaya çıkan kusurluluk biçimidir. Dolaylı kast meydana gelen yan neticeler bakımından yapılan bir değerlendirme iken olası kast doğrudan neticeye yönelik kusurluluğun şeklidir.

gerektirdiği ve genellikle Şiddet içerikli hareketleri bilerek ve isteyerek yapmakta yani kasten hareket etmektedir.

Spor faaliyetleri daha önce belirttiğimiz gibi çeşitli Şekillerde yapılabilmekte, bireysel, takım olarak ya da Şiddet içerikli olabilmektedir. Sporun türü ne olursa olsun hepsinin kendine özgü kuralları bulunmaktadır. Bir boks müsabakasında rakibe yumruk atmak oyunun kuralıdır. Halbuki, bu fiil ceza kanunu bakımından yaralama suçunu meydana getirecektir. Boksr rakibine oyunun kurallarına uygun olarak, yani vurulmasına müsaade edilen yere yumruk atarak puan alabilmektedir. Antrenörü sporcuyla çalıŐtırırken oyunun kurallarını ve kazanması için gereken taktikleri öğretirken buna uygun hareket etmektedir. Boksr rneğinde antrenör sporcusunun kazanması için yanlış taktik vererek rakibin bedeninde zarara sebebiyet verdirecek hareketlere yönlendirir ve boksör de kazanmak için rakibinin vurulmaması gereken yerine vurup, zarara neden olursa, bu durumda hem antrenörün hem de sporcunun sorumlulukları doğacaktır. İŞte, spor faaliyetine katılan öncelikle sporcu, teknik direktör, antrenör, hakem ve genel olarak spor faaliyetinin düzenlenmesini sağlayan organizatörlerin oyun kurallarına uygun davranarak kazanma amacı dışında hareket etmesi halinde kasten sorumlulukları meydana gelebilmektedir. Spor faaliyetlerinde sıkça karşılaşılan ve ceza sorumluluğunun doğmasına sebebiyet veren kasti fiiller, yaralama, hakaret ve mala zarar³⁹² vermedir. Bunlara rnek olarak sırasıyla, bir sporcunun oyunun kurallarını aşan nitelikte rakibine vurması; bir sporcunun karşılaşmada hakeme kötü sözler söylemesi; seyircinin spor alanındaki koltukları kırması verilebilir.

bb. Spor Faaliyetine Katılanların Taksirden Dolayı Sorumluluğu

Kusurluluk çeŐitlerinden biri olan taksir³⁹³, failin tedbirsizlik, dikkatsizlik ya da kurallara aykırı iradi hareketi sonucu kanunda öngörülen ve suç teşkil eden fiili gerçekleŐtirmesi sonucu ortaya çıkan bir kusurluluk biçimi olarak tanımlanabilir. Taksir ve bilinçli taksir olarak ikiye ayrılan bu kusurluluk biçimi TCK'nın 22.

³⁹³ Taksir hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. DÖNMEZER - ERMAN II, s. 245 vd.; DEMİRBAŞ, s. 345 vd.

maddesinde³⁹⁴ düzenlenmiştir. İstisnai ve ancak kanunda öngörülen haller bakımından geçerli olan taksir sorumluluğunun gerçekleşmesi için bir takım şartlar aranmaktadır. Spor faaliyetleri bakımından da geçerli olan bu kurallara kısaca değinmek konunun çerçevesini ortaya koyabilmek bakımından önemlidir.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiiller bakımından failin kusurluluğunun tespitinde de aranacak olan bu şartlar; fiilin taksirle işlenebilen bir suç olması; dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketin iradi olması; neticenin iradi olmaması ve fail tarafından öngörülebilir olması; hareket ile netice arasında nedensellik bağının bulunmasıdır.

aaa. Fiilin Taksirle İşlenebilen Bir Suç Olması

Bir fiilin taksirli suç teşkil edebilmesi için öncelikle fiilin taksirle işlenebilen bir suç olması gerekmektedir³⁹⁵. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen en tipik taksirli suç örnekleri taksirle yaralama ve taksirle ölüme sebebiyettir³⁹⁶. Özellikle dövüş sporlarında meydana gelen ölüm ya da yaralama fiilleri bakımından tartışılan taksir kavramı genel olarak tüm spor müsabakaları bakımından üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

³⁹⁴ 5237 sayılı TCK'nın 22. maddesinde taksir şu şekilde düzenlenmiştir; “Madde 22. - (1) Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hâllerde cezalandırılır.

(2) Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesidir.

(3) Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi hâlinde bilinçli taksir vardır; bu hâlde taksirli suçta ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

(4) Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir.

(5) Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.

(6) Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevî durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir hâlinde verilecek ceza yarından altıda bire kadar indirilebilir.”

³⁹⁵ DEMİRBAŞ, s.348.

³⁹⁶ Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen taksirli fiillerden taksirle ölüme sebebiyet ve taksirle yaralama TCK'da düzenlenmiş suç tipleridir. Buna göre taksirle ölüme sebebiyet TCK'nın 85. maddesinde; taksirle yaralama ise TCK'nın 89. maddesinde düzenlenmiştir. Taksirle yaralamada, 765 sayılı eski TCK'dan farklı olarak kemik kırılması hali ağırlatıcı sebep olarak belirtilmiştir. TCK. m. 89/f.2/b.b'de belirtilen vücutta kemik kırılması, spor faaliyetleri sırasında en sık karşılaşılabilecek durumlardan biridir.

Paris İstinaf Mahkemesinin bir kararında³⁹⁷ bir futbol karşılaşması sırasında meydana gelen hareketlerde, oyunun kurallarında sınırın aşıldığı belirtilerek, taksirle yaralamaya hükmedilmiştir. Söz konusu kararda av sporları bakımından da bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre, av sporları içinde tehlike barındıran bir spor türü olmakla beraber, özellikle dikkati ve tedbirli davranmayı gerektiren bir alan olup temas gerektirmemektedir. Bu nedenle söz konusu sporu yapanların çok dikkatli olmaları gerekmektedir.

bbb. Dikkat ve Özen Yükümlülüğüne Aykırı Hareketin İradi Olması

Taksirin unsurlarına bağlı olarak spor faaliyeti sırasında yapılan hareketin iradi olması gerekir. Sporcunun hareketi iradi olmadığı sürece taksirin varlığından söz edilemeyecektir³⁹⁸. Sporcunun iradi hareketi genelde icrai olarak ortaya çıkmaktadır, ancak hareket ihmali de olabilir. Spor faaliyetlerinden doğabilecek taksir sorumluluğunu tespit edebilmek bakımından öncelikle dikkat ve özen yükümlülüklerinin ne olduğunu belirtmek önemlidir.

Dikkatsizlik, kişinin yaptığı hareketi gereken özeni göstermeksizin yapması³⁹⁹ olarak tanımlanmaktadır. Sporcunun dikkat yükümüne aykırı hareketi, spor kuralları ile uyuşmayan hareketlerle düşünce ve dikkat sınırının aşılması halinde söz konusu olabilecektir.

Özen yükümlülüğüne aykırılık yani tedbirsizlik ise, belirli bir neticenin meydana gelmesine engel olabilecek tedbirleri almamak, ihmal etmektir⁴⁰⁰. Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık için öncelikle hareketi yapan kişinin bu konuda bir yükümünün bulunması gerektiği belirtilmektedir⁴⁰¹. Spor faaliyeti sırasında meydana gelen ve çoğu adli yargıya yansımayan olaylara dikkatsizlik ve tedbirsizliğin neden olduğu görülmektedir. Bir futbol müsabakasında, futbolcunun top sürerken hakeme

³⁹⁷ Cour d'appel Paris 2 Aralık 1967, J.C.P. 1968, II, 15408, RSC., 1968, s. 335, note LEVASSEUR.

³⁹⁸ DÖNMEZER-ERMAN, II, s.257.

³⁹⁹ DÖNMEZER-ERMAN II, s.268; İÇEL, Kayıhan - EVİK, A. Hakan; Ceza Hukuku Genel Hükümler 2. Kitap, Beta, Yenilenmiş 4. Bası, İstanbul, 2007, s. 199; DEMİRBAŞ, s. 356.

⁴⁰⁰ DEMİRBAŞ, s. 356.

⁴⁰¹ İÇEL – EVİK, s. 200.

çarpması sonucu hakemin yaralanması örneğinde olduğu gibi. Dikkat ve özen yükümlülüğü kişiye riskli durumlardan kaçınmayı yüklemektedir. Spor faaliyetinin tabiatı gereği riskin yüksek olduğu hallerde ancak o spor faaliyeti sporcuya belirli yükümlülükler yüklediğinde⁴⁰² ve bu yükümlülükleri yerine getirme konusundaki dikkat ve özene aykırılık hali söz konusu olduğunda taksir sorumluluğu doğacaktır; aksi halde yalnızca böyle bir etkinliğe girişmek taksirden doğan ceza sorumluluğunu gerektirmeyecektir⁴⁰³.

Spor faaliyetleri bakımından taksir sorumluluğunun doğabilmesi için failin kendisine yüklenen dikkat ve özen yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi gerekmektedir. Dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali içinde değerlendirilecek olan nizamlara, emirlere ve talimata aykırılık sadece kanunlara aykırılık olarak değerlendirilmemelidir. Düzenlemelere aykırılık konuya ilişkin tüm hukuki düzenlemeler olarak ele alınıp geniş yorumlanmalıdır⁴⁰⁴. Ancak doktrindeki karşı görüşe göre, sadece yasama organı tasarruflarının düzenleme olarak ele alınması ve bunlara aykırılık halinin dikkate alınması gerekmektedir⁴⁰⁵. Günümüzde bu tartışma önemini büyük ölçüde yitirmiştir. Özellikle spor faaliyeti gibi özel düzenlemelerle yürütülen özerk denilebilecek alanlarda sadece yasama organının tasarrufu olan hukuki düzenlemelerin dikkate alınması bu alanların işlerliğinin kaybolması anlamına gelecektir. Kanaatimizce kurallara aykırılık tüm hukuk kurallarına aykırılık olarak anlaşılmalı ve kusurluluk da buna göre tespit edilmelidir.

Genelde spor kurallarına aykırılık halinde sorumluk ilgili spor dalının özellikleri içinde tespit edilmekte ve konu ilgili federasyonun disiplin ya da tahkim

⁴⁰² VIDAL, Georges - MAGNOL, Joseph; Cours de Droit criminel et de sciences pénitentiaire, Librairie Arthur Rousseau, Paris, 1935, s. 346.

⁴⁰³ İÇEL-EVİK, s. 202.

⁴⁰⁴ PRADEL, Jean - DANTI-JUAN, Michel; Droit pénal spécial, Éditions Cujas, 2e édition, 2001, s. 76 vd.

⁴⁰⁵ RASSAT, Michel-Laure; Droit Pénal Spécial: Infractions des et contre les particuliers, Dalloz, s. 101.

kurullarında çözümlenmektedir. Ancak bazı hallerde teknik ve etik kurallara aykırılığın ceza sorumluluğunun doğmasına yol açtığı görülmektedir⁴⁰⁶.

Spor faaliyeti sırasında bir oyuncunun teknik kural ihlali yapması halinde ceza sorumluluğunun doğmayacağı zira teknik kural ihlalinin söz konusu oyunun icrası için gerekli bilgi ve beceri ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Örnek olarak, bir tenis müsabakasında, tenisçinin topu tenis kortunun dışına atmasında ya da basketbol maçında top sürücünün topu rakip oyuncuya kaptırmamak için elinden kaçırarak dışarıya yollamasında topun seyircilerden birine çarparak ona zarar vermesi hali verilebilir.

Burada önemli olan etik kural ihlalleridir⁴⁰⁷. Spor faaliyeti sırasında meydana gelen etik kural ihlalleri ile birlikte ceza hukuku kurallarının da ihlal edildiği belirtilerek ceza sorumluluğunun doğacağı ifade edilmektedir⁴⁰⁸. Etik kuralı ihlalinin ceza sorumluluğu için kusurun ispatı ya da kusurun varlığına karine teşkil etmektedir denilebilir. Agen Temyiz Mahkemesi, Marmande İstinaf Mahkemesi tarafından taksirle yaralamadan mahkum edilen bir rugby oyuncusu hakkında kararı bozup, beraat kararı vermiştir. Rugby oyuncusunun maç esnasında yapmış olduğu savunmanın oyunun kurallarına uygun olduğunu belirten Mahkeme, etik kusurun bulunmadığına ve ceza sorumluluğunun doğması için gereken kusurun tespit edilemediğini belirtmiştir⁴⁰⁹.

ccc. Neticenin İradi Olmaması ve Fail Tarafından Öngörülebilir Olması

Neticenin fail tarafından öngörülebilir olması taksir sorumluluğunun en önemli şartını oluşturmaktadır⁴¹⁰. Neticenin öngörülmesinin mümkün olmadığı

⁴⁰⁶ BONNET, s. 103; BELLAAROUSSI, Fouad; Réflexions sur les rapports entre le droit pénal et le sport: une question renouvelée, in Gazette du Palais, Recueil Septembre-Octobre 2004, s. 2862. (s. 2860-2863).

⁴⁰⁷ BONNET, s. 103-104; BELLAAROUSSI, s. 2862.

⁴⁰⁸ BONNET, s. 103.

⁴⁰⁹ CA Agen, 12 Nian 1962: GP 1962, s. 154, in RSC 1963, s. 111.

⁴¹⁰ DÖNMEZER-ERMAN II, s.263.

hallerde, fail tarafından belirli dikkat ve özenin gösterilmesi de beklenmeyecek ve kusurlu hareketten de bahsedilemeyeceğinden ceza sorumluluğu doğmayacaktır⁴¹¹.

Bir neticenin öngörülebilir olmasına rağmen fail tarafından öngörülmemesi halinde taksir sorumluluğunun doğması kanun tarafından aranan bir şarttır. Spor faaliyetlerinde sporcunun hareketinden doğan zararlı neticenin öngörülebilir olup olmadığı, sporcunun niteliklerine, tecrübesine, bilgisine, fiziki ve ruhi durumuna göre saptanacaktır.

Bir kayakçının yarışlar sırasında bilgi ve tecrübesi ile yapmaması gereken bir hareketi ile çığ düşmesine neden olması ve diğer kayakçıların yaralanmalarına ya da ölümlerine sebebiyet vermesi hali⁴¹²; bir antrenörün sporcusuna dikkatsiz davranarak doping olarak değerlendirilebilecek bir ilaç vermesi; yamaç paraşütünde paraşütü hazırlayan teknik kişinin paraşütü kontrol etmeden sporcuya giydirip paraşütün açılmaması halinde sporcunun ölmesi halleri örnek olarak verilebilir.

ddd. Hareket ile Netice Arasında Nedensellik Bağının Bulunması

Spor faaliyetlerinde taksir sorumluluğunun gerçekleşebilmesi için failin iradi hareketi ile öngörülebilir, fakat fail tarafından öngörülmemiş netice arasında nedensellik bağının, düşünsel bir bağın varlığı aranacaktır⁴¹³. Spor faaliyetlerinde taksir sorumluluğunun doğması için aranan hareket ile netice arasındaki nedensellik bağı bakımından genel kural uygulanacaktır. Buna örnek olarak, otomobil yarışlarında, flaşın yarışçıların gözlerinde yaratacağı kısa körlük nedeniyle fotoğraf çekilmemesi gereken yerden fotoğraf çeken bir seyircinin sebep olduğu kaza; kayakçının yarış sırasında çığ düşme tehlikesi bulunan yerden süratli ve ses çıkartarak hızla kayması halinde arkadan gelen diğer yarışçıların üzerine çığ düşmesi ve yaralanmaları⁴¹⁴ verilebilir.

⁴¹¹ DÖNMEZER-ERMAN II, s. 263; CENTEL, Nur - ZAFER, Hamide - ÇAKMUT, Yenerer, Özlem; Kişilere Karşı Suçlar, Beta, 2007, İstanbul, s. 410; İÇEL-EVİK, s. 202.

⁴¹² Cass.Crim.; 13 Kasım 1980: Bull. Crim., no. 298, nakleden, BONNET, s. 102.

⁴¹³ DÖNMEZER-ERMAN II, s. 258; CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT, s. 411-412; İÇEL-EVİK, s. 204.

⁴¹⁴ Cass.Crim., 13 Kasım 1980: Bull. Crim., no. 298, nakleden, BONNET, s. 102.

d. Hukuka Aykırılık Unsuru

Spor faaliyetleri ceza hukukunda bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin değerlendirilmesi yapılırken öncelikle bunların hukukta kabul edilip edilmediğine bakılmaktadır. Paris İstinaf Mahkemesinin bir kararında⁴¹⁵ şu ifadeler yer almaktadır: “ kuralları önceden tanımlanmış ve yapısı itibariyle temasa yönelik bir spor türünde, oyunun kurallarına uygun hareket edilerek vücut bütünlüğüne aralıksız müdahale hukuka uygun kabul edilebilir”. Söz konusu kararda, Mahkeme, bir futbol karşılaşması sırasında yapılan hareketlerde oyunun kurallarının sınırının aşıldığı belirterek, yaralamadan mahkumiyet kararı vermiştir. Bu içtihadta yapılan belirlemede, suç teşkil eden eylemlerin hukuka uygun kabul edilebilmesi için ayrıca, bunların spor müsabakası sırasında ve müsabaka alanında meydana gelmesi aranmaktadır.

Spor faaliyetlerinin hukuka uygun kabul edilmesi kural olmakla birlikte, bu hukuka uygunlukta sınırın aşılması halinde ilgili kişiler hakkında ceza sorumluluğu doğacaktır.

4. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

Spor faaliyetleri sırasında işlenen fiillerde incelenmesi gereken üç hal bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla teşebbüs, iştirak ve içtimadır.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen kasıtlı fiiller bakımından söz konusu olabilecek hallerden biri teşebbüstür⁴¹⁶. Teşebbüsü kısaca, failin bildiği ve istediği hareketi ve neticeyi meydana getirememesi olarak tanımlayabiliriz.

⁴¹⁵ Cour d’appel Paris 2 Aralık 1967, J.C.P. 1968, II, 15408, RSC. 1968, 335, note LEVASSEUR.

⁴¹⁶ DÖNMEZER - ERMAN I, s. 413 vd.

Teşebbüsten sonra incelenecek olan bir diğer özel durum iştiraktır. Spor faaliyetlerinde ortaya çıkan suç biçimlerinde fail genelde tek başına suçu işlemektedir. İştirak haline pek rastlanmamakla birlikte doping gibi bazı özel durumlarda iştirak hali özellik arz edebilmektedir. Özellikle antrenörün ya da spor hekiminin sporcuya doping maddesi vermesi teşvik ve yardımda bulunmasına örnek olarak verilebilir.

Suç işlendikten sonra özellik arz eden bir diğer durum da içtima halidir. Özellikle spor müsabakalarında bir fiilin hem idari yaptırımla karşılanan bir fiil, hem de suç teşkil etmesi halinde yaralama örneğinde olduğu gibi, hangi yaptırımın ya da yaptırımların uygulanması gerekliliğinin çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu nedenle tezimizin bu bölümünde sırasıyla teşebbüs, iştirak ve içtima halleri üzerinde durup, bunların spor faaliyetleri bakımından değerlendirmesini yapmaya çalışacağız.

a. Teşebbüs

5237 sayılı TCK' nın 35. maddesinde düzenlenen teşebbüs⁴¹⁷ maddenin 1. fıkrasında şu şekilde tanımlanmaktadır: *“Kişi işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu olur”*⁴¹⁸. Spor faaliyetine katılan bir kişinin eyleminin teşebbüs aşamasında kalması herhangi bir suçun teşebbüs aşamasında kalmasından farklı değildir⁴¹⁹ ve genel hükümlere göre karar verilecektir.

Spor faaliyeti sırasında, fail elde etmek istediği neticeye ulaşamadıysa bu durumda ceza sorumluluğunu tespit etmek güçleşecektir⁴²⁰. Sporcu spor faaliyetinin niteliğine uygun hareketleri sırasında aslında bir hareketi ile rakip oyuncuyu

⁴¹⁷ DÖNMEZER-ERMAN I, s. 413 vd.; DEMİRBAŞ, s. 399 vd.; SÖZÜER, Adem; Suça Teşebbüs, Kazancı Yayını, İstanbul, 1994, s. 2 vd.

⁴¹⁸ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu; Kabul Tarihi: 26.09.2004-Yayın Tarihi: RG 12 Ekim 2004/ No.25611.

⁴¹⁹ DÖNMEZER-ERMAN I, s. 413 vd.; DEMİRBAŞ, s. 399 vd.; SÖZÜER, s. 2 vd.

⁴²⁰ 5237 sayılı TCK' nın 35. maddesinde düzenleme altına alınan teşebbüs maddenin 1. fıkrasında şu şekilde ifade edilmektedir: *“Kişi işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu olur”*.

yaralayarak oyun dışında kalmasını sağlamak istemiş ve fakat neticeye ulaşamamışsa bu durumda söz konusu eylemin suç olup olmadığı tartışmalı hale gelecektir.

Burada üzerinde durulması gereken hususlardan ilki failin hareketini tamamlayamaması halinde o ana kadar gerçekleşen hareketin suç teşkil edip etmemesi ve bunun ispatı sorunu; ikincisi de o ana kadar yapılmış olan hareket suç teşkil etse bile oyunun kuralı olarak değerlendirilmesi halinde yapılacak değerlendirmedir. Örnek olarak bir futbol müsabakasında rakibinin bacağına sakatlamak isteyen futbolcunun hareketi ile gerçekleşmeyen sakatlık; dağ sporu ekibinden bir sporcunun diğerinin halatını kesmesi ve fakat sporcunun ölmemesi; kürek yarışlarında rakip takımdan birinin diğer ekibin kayığını delmesi ama kayığın batmaması hali verilebilir. Tüm bu hallerde failerin hareketi neticeyi meydana getirmemiştir. Kanaatimizce burada konu ispat sorunudur. Halatı kesen dağcının hareketi ile netice gerçekleşmemiştir ama adam öldürmeye teşebbüs söz konusudur ve bu durumda hakim önüne gelen olayda, diğer adli vakıalarda nasıl bir hukuki değerlendirme yapıyorsa burada da aynı şekilde değerlendirme yapacaktır. Kaldı ki burada artık oyunun kuralına göre yapıldığından bahsetmek de mümkün değildir. Ancak futbolcu örneğinde rakibini yaralamak isteyen futbolcunun hareketi neticeye ulaşmamıştır ve oyunun kuralı içinde kaldığı şartlara göre söylenebilir. Gerçekten de rakibinden top almak isteyen futbolcu, rakibinin bacağına vurabilir. Bu durumda teşebbüsü tespit edebilmek güçleşmektedir. Bu durumda, spor faaliyetlerinde meydana gelen neticenin ceza sorumluluğunu tespit ettiğini söyleyebilmek mümkündür.

b. İştirak

İştirak tek kişi tarafından işlenmesi mümkün bir suçun birden fazla kişi tarafından önceden kararlaştırılarak işlenmesi halidir. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen suç tipleri de kural olarak tek başına⁴²¹ işlenen suçlardır. Bir sporcunun diğerini yaralaması, hakaret etmesi; spor müsabakası düzenleyen bir kulübün çalışanının evrakta sahtecilik yapması, görevini kötüye kullanması gibi.

⁴²¹ DÖNMEZER-ERMAN II, s. 446; DEMİRBAŞ, s. 433.

Spor faaliyeti ile ilgili tek başına işlenen suçları, birden fazla kişinin müşterek işlemesi halinde iştiraktan bahsedilecektir.

İştirak, 5237 sayılı TCK' nın 37 ila 41. maddeleri⁴²² arasında düzenlenmiştir. İştirakte bağlılık kuralı 40. maddede belirtilerek faillerin sorumluluklarının ne şekilde belirleneceği açıklanmıştır. Buna göre; suça iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterli olacak; suçun işlenişine iştirak eden her kişi, diğerinin cezalandırılmasını önleyen kişisel nedenler göz önünde bulundurulmaksızın kendi kusurlu fiiline göre cezalandırılacaktır. Suça iştiraktan dolayı sorumlu tutulabilmek için ilgili suçun en azından teşebbüs aşamasına varmış olması gerecektir.

Spor faaliyetleri sırasında işlenen bir eylemin, hem bir suçu hem de bir kabahati oluşturduğu hallerde şayet suçtan ceza verilemiyorsa⁴²³ kabahate ilişkin kurallar uygulanacağından iştirak bakımından Kabahatler Kanunu'nun 14. maddesi⁴²⁴ uyarınca hareket edilecektir. Kabahatin işlenişine birden fazla kişinin iştirak etmesi halinde bu kişilerin her biri hakkında, fail olarak idari para cezası verilecek ve kabahate iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterli olacaktır. Ayrıca kabahatin işlenişine iştirak eden kişi hakkında, diğerlerinin sorumlu olup olmadığı göz önünde bulundurulmaksızın idari yaptırım uygulanacaktır.

⁴²² TCK' nın birinci kitabının, ikinci kısmının dördüncü bölümünde faillik, 37.maddede, azmettirme 38.maddede, yardım etme 39.maddede düzenlenmiştir.

⁴²³ 5236 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 15. maddesinin 3. fıkrasına göre; “(3) Bir fiil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanmayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır.”

⁴²⁴ 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 14. maddesine göre; “ *İştirak*
Madde 14 - (1) Kabahatin işlenişine birden fazla kişinin iştirak etmesi halinde bu kişilerin her biri hakkında, fail olarak idari para cezası verilir.
(2) Özel faillik niteliğinin arandığı durumlarda, kabahate iştirak eden ve bu niteliği taşımayan kişi hakkında da fail olarak idari para cezası verilir.
(3) Kabahate iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterlidir. Kabahatin işlenişine iştirak eden kişi hakkında, diğerlerinin sorumlu olup olmadığı göz önünde bulundurulmaksızın idari para cezası verilir.
(4) Kanunda özel faillik niteliğini taşıyan kişi açısından suç, diğer kişiler açısından kabahat olarak tanımlanan fiilin, bu niteliği taşıyan ve taşımayan kişiler tarafından ortaklaşa işlenmesi halinde suça iştirake ilişkin hükümler uygulanır.”

c. İçtima

Kanuni tanıma göre gerçekleşen her neticenin kural olarak ayrı bir suç oluşturduğu bazı hallerde, failin hareketinin birden çok kanun hükmünü ya da birden fazla hareketiyle kanunun aynı hükmünü ihlal ettiği haller söz konusu olabilir⁴²⁵. Suç politikası gereği failin hareketi ile birden fazla menfaatin ihlali ya da aynı menfaatin birden fazla ihlali tek bir ceza ile yaptırım altına alınabilir. Bu durumlarda suçların birleşmesi söz konusu olur⁴²⁶.

Spor faaliyetleri bakımından suçların toplanmasına ilişkin ortaya çıkabilecek özellik arz eden hal zincirleme suçtur. Zincirleme suç, TCK'nın 43. maddesi uyarınca, bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun işlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı maddenin 2. fıkrasında, aynı suçun birden fazla kişiye tek fiille işlenmesi hali de zincirleme suç olarak kabul edilmiştir. Spor faaliyetleri sırasında zincirleme suçun meydana geleceği haller sınırlıdır. Örnek olarak, spor faaliyetleri içinde sıklıkla gerçekleşen kasten yaralama bakımından zincirleme suç meydana gelmez. Çünkü TCK'nın 43. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen "*Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz*" hükmü buna engeldir. Halbuki bir spor müsabakasında, örneğin bir boks maçında, failin oyunun kuralları dışında kalan şiddet içerikli hareketlerini birden fazla tekrarlaması söz konusudur. Bu durumda, birden fazla yaralama suçu meydana gelmiş olsa bile TCK'nın 43. maddesinde yer alan zincirleme suçun değil birden fazla yaralama suçunun varlığı söz konusu olacaktır.

5237 sayılı TCK'nın 43. maddesinin 1. fıkrası uyarınca zincirleme suç⁴²⁷un oluşabilmesi için birden fazla aynı suçun değişik zamanlarda bir kişiye karşı

⁴²⁵ DÖNMEZER-ERMAN II, s. 374; DEMİRBAŞ, s. 468.

⁴²⁶ Suçların birleşmesi halleri; Bir hareket ile kanunun birden fazla hükmünün ihlali olan fikri içtima(TCK.m:44); birden fazla hareket ile bir menfaatin ihlali olan zincirleme (müteselsil) suç (TCK.m:43) olarak sayılabilir. TCK.m: 42'de yer alan bileşik (mürekkep) suç ise bir içtima hali olup kanunda bu suçlar öngörülmüştür. Bileşik suçun en tipik örneği olan Yağma suçu'nun hırsızlık ve cebir'den oluşması hali gibi.

⁴²⁷ Zincirleme suç için bkz., DÖNMEZER – ERMAN, s. 391 vd.; DEMİRBAŞ, s. 473 vd.

işlenmesi gereklidir. Bu konuda bir başka örnek hakaret suçu olabilir⁴²⁸. Bir futbol maçında, bir futbolcunun rakibine maç süresi boyunca hakaretamiz hareketler içinde bulunması halinde durum tartışılabilir. Ancak bu durumda da, kanunun lafzı uyarınca zincirleme suç kuralını uygulamak mümkün olmayacaktır. Çünkü mağdura yönelik aynı fiil birden fazla kere de yapılmış olsa, aynı zaman dilimi içinde gerçekleşmiş kabul edileceğinden, zincirleme suçtan değil ya tek bir hakaret fiili ya da gerçekleşen fiil kadar hakaretin varlığı söz konusu olacaktır. Kanaatimizce spor faaliyetleri sırasında meydana gelen suçlar bakımından içtimaya ilişkin genel kurallar uygulanacaktır. Çünkü meydana gelen olay oyun kuralı içindeyse zaten hukuka uygunluk sebebi çerçevesinde değerlendirilecektir.

Zincirleme suça ilişkin ikinci hal TCK' nın 43. maddesinin 2. fıkrasında “*Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır*” şeklinde ifade edilmiştir. Spor faaliyeti sırasında tek fiille birden fazla kişiye yönelik işlenebilen ve zincirleme suç teşkil edebilen tek fiil hakarettir. Bir futbol müsabakasında seyircinin tüm takıma hakaretamiz söz sarfetmesi ile müteselsil suç meydana gelecektir.

Spor faaliyetleri bakımından tartışılması gereken sorun meydana gelen fiilin hem suç hem kabahat olması halinde durumunun nasıl çözüme kavuşturulacağıdır. Örneğin bir spor müsabakasında çirkin ve kötü tezahüratta bulunulduğunda hem 5149 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun'un 12. maddesi⁴²⁹ hem de hakareti öngören TCK' nın 125. maddesi ihlal edilmiş olabilir. Böyle bir halde Kabahatler Kanunu'nun 15. maddesi'nin 3. fıkrası⁴³⁰ uygulama alanı

⁴²⁸ Yrgt 4. CD., Esas no: 2007/6273, Karar no: 2007/10854, Tebliğname no: 4/2006-102274. (yayınlanmamış karar). Ünlü futbolcu Hagi'nin hakeme müsabaka esnası ve sonrasında hakaret etmesi olayına ilişkin ilk derece mahkemesi ayrı ayrı iki hakaret suçundan mahkum etmiş; Temyiz Mahkemesi ise müteselsil suç hükümlerinin uygulanması gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

⁴²⁹ 5149 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun'un 12. maddesi şöyledir: “Çirkin ve kötü tezahürat, Madde 12. - Müsabakanın yapılacağı yerde veya yakın çevresindeki yollarda, meydanlarda, caddelerde veya benzeri yerlerde, toplu taşıma araçlarında, umuma açık diğer mekanlarda ferdi veya toplu olarak, rakip takım ile taraftarlarını, kulüp başkan ve yöneticilerini, antrenörünü ve sporcularını, hakemleri ve federasyon yöneticilerini, müsabakada görev yapan diğer kişileri, söz veya hareketlerle aşağılayıcı, tahrik ve taciz edici kötü söz niteliğinde slogan atılması ve çirkin tezahüratta bulunulması yasaktır.”

⁴³⁰ 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 15. maddesine göre içtima; “*Madde 15 - (1) Bir fiil ile birden fazla kabahatin işlenmesi halinde bu kabahatlere ilişkin tanımlarda sadece idari para cezası öngörülmüşse, en ağır idari para cezası verilir. Bu kabahatlerle ilgili olarak kanunda*

bulacaktır. Buna göre, bir fiil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilecektir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanmayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanacaktır. Örneğimizde yer alan çirkin ve kötü tezahüratın hakaret teşkil etmesi halinde, sadece TCK.m.125 uygulanacak, 5149 sayılı Kanun'un 12. maddesi uygulanmayacaktır.

C. Spor Faaliyetlerindeki Kusurlu Davranışların Ceza Hukuku Yönünden Sonuçları

Spor faaliyetine katılan kişilerin spor faaliyeti ile bağdaşmayan kusurlu davranışları ile zararlı neticenin meydana gelmesi mümkündür.

Bu konuda özellikle Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü⁴³¹ ile Türkiye Futbol Federasyonu⁴³²,nun düzenlemeleri önem arz etmektedir. Spor faaliyeti sırasında meydana gelen ve ceza hukuku bakımından özellik arz eden fiillere ilişkin düzenlemelerin ayrıca, ilgili disiplin Yönetmelik ve Talimatlarda da düzenleme altına alındığını görmekteyiz. Örneğin hakaret, yaralama eylemlerinin TFFDT ve GSGM Amatör Spor Dalları Yönetmeliği'nde karşılığı bulunmakta ve bu fiiller bakımından disiplin cezaları öngörülmektedir.

idari para cezasından başka idari yaptırımlar da öngörülmüş ise, bu yaptırımların her birinin uygulanmasına karar verilir.

(2) Aynı kabahatin birden fazla işlenmesi halinde her bir kabahatle ilgili olarak ayrı ayrı idari para cezası verilir. Kesintisiz fiille işlenebilen kabahatlerde, bu nedenle idari yaptırım kararı verilinceye kadar fiil tek sayılır.

(3) Bir fiil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanmayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır."

⁴³¹ 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 11. maddesi " gençlik spor çalışmalarında spor teşekkül ve kişilerince, disiplin ve sportmenliğe aykırı fiiller ve bunlara uygulanacak müeyyideler, kanunlara ve milletlerarası teamüllere uygun olarak yapılacak ceza yönetmeliği ile tespit edilir " hükmünü öngörerek spor faaliyetleri sırasında meydana gelebilecek olarak muhtemel fiilleri öngörececek bir yönetmeliğin hazırlanmasının temelini oluşturmuştur.3289 sayılı Kanun'un 11. maddesi çerçevesinde "Gençlik ve Spor Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği" 21458 sayılı Resmi Gazete'de 07/01/1993 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴³² Türkiye Futbol Federasyonu bağımsız, özerk bir otorite olarak kendi bünyesinde meydana gelebilecek ve bazı hallerde de suç teşkil edebilecek nitelikte olan fiilleri disiplin yaptırımını altına alarak önüne geçmeyi hedeflemiş ve bu konuda bir talimat hazırlamıştır.

1. Spor Faaliyeti Sırasında Kasten İşlenen Suçlar

Spor faaliyetleri sırasında en sık meydana gelen kasıtlı suçlar kasten yaralama, kasten adam öldürme ve hakarettir. Spor faaliyeti sırasında gerçekleşmesi bile spor faaliyetinin hazırlıkları içinde evrakta sahtecilik, görevi kötüye kullanma gibi bir takım fiiller meydana gelebilir. Biz de tezimizin bu bölümünde öncelikle, konusu ile doğrudan bağlantılı olan fiillerden kasten adam öldürme, kasten yaralama ve hakaret; daha sonra spor müsabakasının düzenlenmesi için yapılan eylem ve işlemler sırasında meydana gelebilecek evrakta sahtecilik suçunu inceleyeceğiz. Evrakta sahtecilik suçunu incelememizin temel nedeni bu fiilin aynı zamanda gerek GSGM Disiplin Yönetmeliğinde, gerek TFF Disiplin Talimatında disiplin suçunu oluşturan fiil olarak tanımlanmış olmasındandır. Bu nedenle konumuzla dolaylı bağlantısı olsa bile bu suçu incelemeye çalıştık.

a. Kasten Yaralama (Müessir Fiil)

Spor faaliyeti sırasında en sık rastlanan suç tiplerinden biri kasten yaralamadır⁴³³. Spor müsabakalarından genelde bireysel karşılıklı yönde yapılan ve dövüş sporu olarak adlandırılan boks, güreş, eskrim gibi spor türlerinde ya da toplu yapılan futbol, basketbol gibi spor türlerinde rastlanan bu suç tipinde, sporun kuralı ile bağdaşmayacak şekilde sporcuların birbirlerinin vücut bütünlüklerine bilerek ve isteyerek zarar vermeleri söz konusudur.

Spor faaliyetlerinde özellikle dövüş sporlarında fail sporcu ise kasten yaralamayı tespit edebilmek oldukça güçtür⁴³⁴. Dövüş sporu, niteliği gereği yaralamayı bünyesinde barındıran bir spor olması nedeniyle sporcunun zaten kastı yaralamaya yöneliktir⁴³⁵ ve bu da hukuken kabul edilmiş bir hal olarak ortaya çıkmaktadır. Sporcunun kastının yaralama olması her zaman spordan kaynaklanmayabilir, bazı hallerde şahsi nedenlerle de olabilir. Ceza hukuku özel

⁴³³ CENTEL – ZAFER - ÇAKMUT, s. 127.

⁴³⁴ HOTIN, s. 128.

⁴³⁵ BELLAAROUSSI, s. 2861.

olarak belirtilmediği sürece saik ile ilgilenmediği için önemli olan meydana gelen neticenin hukuk düzeninde yarattığı etkidir.

Spor faaliyeti bakımından değerlendirilebilecek bir durum da hakemin ilgili spor faaliyetinin sona erdiğini belirten işareti verdiği anda meydana gelen fiillerdir. Bir dövüş sporunda hakem bitiş düdüğünü çaldıktan hemen sonra rakibine yumruk atan boksörün hareketinin kasten yaralama mı yoksa oyun içi hareket mi değerlendirilmesi önemlidir. Burada sporcunun bitiş işaretini algılaması hali ile algılamaması hali bakımından ikili bir ayırım yapmak gereklidir. Sporcunun işareti algılayıp rakibine vurmaya devam etmesi halinde artık spor faaliyeti içinde kalan bir eylemden bahsetmek mümkün değildir. Burada kasten yaralama vardır ve sporcunun eylemi ceza sorumluluğuna neden olur. Sporcunun algılaması gereken işareti algılamaması halinde ise yine ikili bir ayırım yapmak gerekir. İlk olarak, sporcu dikkatsizliği nedeniyle bitiş işaretini algılamadıysa fiili taksirle yaralama olarak değerlendirilebilecektir. Çünkü sporcu icra ettiği sporun tüm teknik kurallarını bilmesi gereken kişidir ve bu kuralları dikkatsizliği, bilgisizliği ya da tecrübesizliği nedeniyle ihlal edip öngörmesi gereken hareketi öngöremiyorsa sporcunun taksir sorumluluğu söz konusu olabilecektir. İkinci halde, sporcunun tüm dikkatine rağmen bitiş işaretini fark etmemesidir. Bu da çeşitli şekillerde olabilir. Örnek olarak, sporcunun o müsabakada kulağına almış olduğu bir darbe nedeniyle işitme kaybı ya da hakemin düdüğünü duyamayacak bir şekilde rakibi tarafından engellenmesi verilebilir. Belirtilen sebeplerle sporcu rakibine vurmaya devam etmiş ise, artık kendisine atfedilebilecek bir kusur olmayacağı için, oyun içi meydana gelen hareket olarak değerlendirilecek ve kasten yaralama meydana gelmeyecektir. Bu olayda hakemin bitiş işaretini duyulabilecek ya da görülebilecek şekilde vermediği varsayımında, hakemin kusuruna bağlı olarak kasten ya da taksirle yaralamadan sorumluluğu tartışılabilir.

Takım sporlarında örneğin futbol müsabakalarında sporcuların kendi aralarında ya da sporcu ile hakem arasında kasten yaralamaya sıklıkla rastlanmaktadır⁴³⁶. Bourges İstinaf Mahkemesi, bir futbolcunun topa müdahalede

⁴³⁶ 25 Ocak 1995 yılında Crystal Palace stadında, Eric Cantona'nun seyircilerden birine tekme atarak yaralaması olayında, Fransız Ceza Mahkemesi'nin vermiş olduğu iki hafta hapis cezası

yanlış hareketi ile rakip oyuncuyu yaralaması üzerine, hakemin sarı kart göstermesine rağmen aynı futbolcunun hareketine devam ederek rakibine vurmasını kasten yaralama olarak değerlendirmiştir⁴³⁷. Ancak benzer bir olayda, Rouen İstinaf Mahkemesi, futbolcunun sarı karta rağmen rakibine yönelik hareketine devam etmesinden kastın varlığının tespit edilemeyeceği belirtilerek, beraat kararı vermiştir⁴³⁸.

Takım sporlarından basketbolda da yaralamalarla karşılaşmaktadır. Pau İstinaf Mahkemesi'nin önüne gelen bir olayda, bir basketbolcu maç sırasında rakibini gözünden yaralamış ve korneasında ülserleşmeye sebebiyet vermiştir. Bu hareket kasten yaralama olarak değerlendirilmiştir⁴³⁹.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen kasten yaralama olayları, belirtilen kararlar ile değerlendirildiğinde, dövüş sporları hariç, spor faaliyetlerinin niteliğinden kaynaklanan bir durum ortaya konulamamaktadır. Kastan yaralama, ister spor faaliyeti içinde, ister sokakta iki kişi arasında gerçekleşsin, bunlar arasında kural olarak bir fark bulunmamaktadır. Spor, kişilerin rekabet duygularını, kazanma hırslarını ortaya çıkardığı için müsabaka esnasında fevri hareketler sıklıkla görülmekte ve sporcular arasında ya da sporcu ile hakem⁴⁴⁰ arasında suç teşkil edebilecek hareketler meydana gelmektedir. Spor faaliyetlerinde meydana gelen kasten yaralamalar bakımından hukuka uygunluk değerlendirilmesi yapılabilmesi için ya bunun oyunun kuralları gereği yapılmış olmasına, ya da kişinin kendisine yönelik bir tehlikeyi ya da bir saldırıyı defetmesi için yani ızdırar hali ya da meşru müdafaa kapsamında yapılmış olup olmadığına bakılacaktır. Bu belirlemelerin ilkinde, spor faaliyetinin niteliği gereği hukuken yaralamaya izin verilmektedir, ikincisinde de TCK bakımından öngörülen hukuka uygunluk sebepleri araştırılacaktır.

ve 2000 frank para cezası hükmü bu konuda kasten yaralamaya örnek teşkil eden bir karardır. Bkz., ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 97.

⁴³⁷ Cour d'Appel de Bourges, 23 Mayıs 1991, Juris-Data n. 1991-051551.

⁴³⁸ Cour d'Appel de Rouen, 10 Şubat 2003, Juris-Data n. 2003-226981.

⁴³⁹ Cour d'Appel de Pau, 9 Mayıs 2001, Juris-Data n. 2001-146624.

⁴⁴⁰ YRGT. 2.CD., E. 1992/5169, K: 1992/5707; Yargıtay'a Görev uyuşmazlığı nedeniyle gelen olayda, Hakeme görevi nedeni ile müessir fiil uygulanması ayrıntılı bir biçimde tartışılmamakla birlikte adli yargıya yansımış bir olay olarak belirtilmelidir.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen kasten yaralamalar genelde adli yargıya yansıtılmamakta ve spor teşkilatı içinde çözümlenmeye çalışılmaktadır⁴⁴¹. Türk spor teşkilatı içinde Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü disiplin organları ve Türkiye Futbol Federasyonu disiplin organları yaralama eylemlerinin spor faaliyeti içinde gerçekleşmesi halinde bunu adli yargıya yansıtmadan, kendi düzenlemeleri çerçevesinde ele almakta ve çözüme kavuşturmaktadır. Kasten yaralamaya ilişkin olarak 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 11. maddesi çerçevesinde yürürlüğe giren "Gençlik ve Spor Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin 58. maddesi "fiilen tecavüz"ü öngörmüştür. Bu fiiller, yarışmada görevlendirilen hakem, gözlemci, temsilci, saha komiseri ve sair teşkilat mensuplarına karşı işlenen suçlar içinde belirtilen yaralama eylemleridir.

Yönetmeliğin 61. maddesinde⁴⁴², "Tekme, kafa, yumruk ve sair surette vurmak veya fiilen tecavüz" suçu düzenlenerek; Sporcuların beden bütünlüklerini korumak maksadıyla, yarışma öncesi, esnası veya sonrasında diğer bir sporcuya tekme, kafa, yumruk ve sair surette vurma ile, sporculara fiilen tecavüzün gerçekleşeceği belirtilmektedir.

Burada bir sporcunun diğer sporcuya tekme, kafa, yumruk ve sair surette vurması ile Yönetmeliğin 61. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen müessir fiil arasında bir fark yoktur. Bu sayılanlar da yaralama teşkil etmektedir. Ancak burada belirtilen fiiller sporcunun ceza alması için gerekli eylemler olup, üçüncü fıkrada belirtilen müessir fiil her türlü hareketle gerçekleştirilmesi halini ifade etmektedir. Bu durumda bir sporcunun 1. fıkradan dolayı cezalandırılabilmesi için seçimlik hareketlerden

⁴⁴¹ BELLAAROUSSI, s. 2861.

⁴⁴² GSGMASDY m:61: Tekme, Kafa, Yumruk ve Sair Surette Vurmak ve Fiilen Tecavüz: "Yarışma öncesinde, sırasında veya sonra diğer bir sporcuya tekme, kafa, yumruk ve sair surette vuranlar bir aydan bir yıla kadar yarışmalardan men veya o kadar süre ile hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır.

Sporculara fiilen tecavüze yeltenen kişi üç aydan bir yıla kadar yarışmalardan men veya o kadar süre ile hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır.

Müessir fiil işlemek suretiyle tecavüz eden kişi bir yıldan üç yıla kadar yarışmalardan men veya o kadar süre ile hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır.

Yöneticiler ise bir yıldan üç yıla kadar hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır.

Müessir fiil ile tecavüz birden fazla kişi tarafından birlikte işlenirse her birin verilecek ceza bir misli arttırılır."

birini yapması gerekecektir. Ancak yine birinci fıkrada sair hareketler denilmekle bu fiilin de seçimlik değil serbest hareketli olduğunu göstermektedir.

Yönetmeliğin 61. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında belirtilen fiili tecavüzden ne anlaşılması gerektiği tartışılabilir bir durumdur. Kanaatimizce burada belirtilen fiili tecavüz ağır yaralama olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca yaralama ve tecavüzün birden fazla kişi tarafından işlenmesi hali ağırlaştırıcı sebep olarak son fıkrada belirtilmiştir.

Hakemler, spor müsabakalarında göz önünde bulunmaları ve kararları ile müsabakayı etkilemeler nedeni ile çoğu zaman bu fiillerin mağduru olabilmektedir. Özellikle takım sporlarında durum daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatı⁴⁴³,nda yaralama eylemi, Talimat'ın 43. maddesinde "saldırı" başlığı altında düzenlenmiştir. Saldırı disiplin suçu oluşturmakla birlikte aynı zamanda suç teşkil eden bir fiil olup, saldırıda bulunan kişi veya kişiler hakkında ceza sorumluluğu doğabilecektir. Bu durumda saldırıda bulunan kişinin hem disiplin sorumluluğu hem de cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır. Düzenlemede, Federasyon mensuplarına, hakemlere, sporculara, yöneticilere veya diğer kişilere saldırıda⁴⁴⁴ bulunma öngörülmektedir. Saldırıdan ne anlaşılması gerektiği belirtilmemiş olmakla birlikte kanaatimizce buradan anlaşılması gereken oyunun kuralları dışında kalan ve yaralama teşkil edecek nitelikte olan hareketlerdir.

⁴⁴³ Türkiye Futbol Federasyonu bağımsız, özerk bir otorite olarak kendi bünyesinde meydana gelebilecek ve bazı hallerde de suç teşkil edebilecek nitelikte olan fiilleri disiplin yaptırımına altına alarak önüne geçmeyi hedeflemiş ve bu konuda bir talimat hazırlamıştır. Türkiye Futbol Federasyonu Futbol Disiplin Talimatı 30.07.2009 tarihinde TFF'nin resmi web sitesi olan www.tff.org adresinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Talimat'ın amacı, 1. maddesinde "Bu talimat, amatör ve profesyonel futbol müsabakalarında disiplini sağlamak, disiplin kurullarının oluşumunu, çalışma ve yargılama usul ve esaslarını belirlemek, disiplin ihlali oluşturan fiilleri ve bunların cezalarını saptamak amacı ile düzenlenmiştir" olarak belirtilmiştir."

⁴⁴⁴ Van'da yapılan 3'üncü lige terfi karşılaşmalarında oynanan Tatvan Belediye Spor ile Hakkari Yüksekova Belediye Spor maçında olayların çıkması sonucu, maçta kırmızı kart gösteren hakeme Tatvan Belediye Sporlu futbolcuların saldırması, hakem tarafından adli makamlara iletilmemiştir. Bkz. <http://webturkiyeportal.com/webforum/1951-utbolcular-bir-olup-hakemi-duvdu-nasil-bir-spordur-bu-l-u-t-f-e-n.html>

b. Hakaret

Hakaret⁴⁴⁵ spor faaliyetleri sırasında en sık karşılaşılan suç tipidir. Spor müsabakalarında heyecanın, rekabet duygusunun, topluluk psikolojisinin verdiği etki ile kolaylıkla işlenen hakaret genellikle spor teşkilatı içinde çözüme kavuşturulan ve adli yargıya yansımayan bir fiildir⁴⁴⁶. Örnek olarak, GSGMASD Yönetmeliğinde düzenlenen centilmenliğe aykırı hareket⁴⁴⁷, çoğu zaman suç teşkil etmeyen, hoş karşılanmayan hareketler olarak değerlendirilmektedir. Sadece disiplin suçu olarak kabul edilen fiillerle birlikte TCK bakımından suç teşkil eden hakaret de, GSGM Amatör Spor Dalları Yönetmeliği⁴⁴⁸,’nde ve TFFDT⁴⁴⁹,’da düzenlemiştir. Spor faaliyeti sırasında meydana gelen hakaretin failleri çoğunlukla seyirciler ve

⁴⁴⁵ Hakaret suçu için bkz., DÖNMEZER, Sulhi; Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 16. Bası, Beta, İstanbul, 2001, s.272 vd., (s. 270-335); BLANC, Nicolas; Les violences commises par les sportifs, in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Éditions SA Berne, 2002, s.164, (s. 155-174).

⁴⁴⁶ BLANC, s.164.

⁴⁴⁷ GSGMASD Yönetmeliğinin 33. maddesinde öngörülen centilmenliğe aykırı hareketler, onur kırıcı ve spor ahlakına aykırı hareketler ve yarışmalarda kural dışı hareket olarak belirtilmiştir. Kanaatimizce, burada belirtilen onur kırıcı ve spor ahlakına aykırı hareketler hakaret kadar ağır olmayan nitelikte hareketlerdir. Burada genel bir ifade kullanılmış ve söz konusu hareketlerin ne olduğu yine yönetmelikte belirtilen ceza kurulları tarafından tespit edileceği anlaşılmaktadır. Korunan hukuki menfaat teşkilatın teşvik ettiği sporun itibarının korunması olarak değerlendirilebilir.

⁴⁴⁸ GSGMASDY’nin 2. maddesinde suçlar, kısımlara ayrılmış ve korunan hukuki menfaatler, kişiler yönünden değerlendirmeye tabii tutularak ayırım buna göre yapılmıştır. Maddede belirtilen suçlar; Teşkilata karşı işlenen suçlar, Teşekküllere karşı işlenen suçlar, Yöneticilere Karşı İşlenen Suçlar, Yarışmada Görevlendirilen Hakem, Gözlemci, Temsilci, Saha Komiseri ve Sair Teşkilat Mensuplarına Karşı İşlenen Suçlar, Sporculara karşı işlenen suçlar ve Yarışmalarda Görevlendirilen Hakem, Gözlemci, Temsilci ve Saha Komiserlerinin Suçlarıdır. Her bir ayırım içinde de hakaret düzenlenmiş ve fail hakkında disiplin cezası öngörülmüştür.

⁴⁴⁹ Talimat çerçevesinde hakaret suçu, 40. maddede öngörülmüştür. Federasyon veya mensuplarına, hakemlere, sporculara, yöneticilere veya diğer ilgili kuruluş ve kişilere sözlü veya fiili hakaret etme, sövme, tehdit etme veya herhangi bir şekilde kişilik haklarına saldırıda bulunma ile gerçekleşecektir. Aynı maddede hakaret suçu içinde ele alınan aslında başlı başına suç teşkil eden tehdit yani manevi cebir meydana geldiği takdirde TCK. m: 106 çerçevesinde değerlendirilebilecek, nitelikli hali oluşmuş ise re’sen kovuşturma yapılabilecektir. Türkiye Kupasında Fenerbahçe ile Denizlispor takımları arasında oynanan final maçında, PFDK (Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu), teknik direktör Giray Bulak’a ve hakemlere yönelik hakaret ve sportmenliğe aykırı eylemlerde bulunmaktan dolayı, Fenerbahçe takım kaptanı Ümit Özat’ a 4 maç ceza vermiştir. Bkz., <http://www.webturkiyeportal.com/webforum/2064-pfdk-ceza-ya-d-rd-html> .

sporculardır. Suçun mağdurları da genellikle hakemler⁴⁵⁰, sporcular⁴⁵¹, antrenörler, teknik direktörler ve yöneticilerdir.

Hakaret, GSGMASD Yönetmeliğinin çeşitli maddelerinde düzenlenmiştir. Teşkilatta yer alan kişilerin görevleri dikkate alınarak mağdur kategorilerine göre suçlar tespit edilmiş ve bu nedenle hakarete olduğu gibi bazı suçlarda tekrara sebebiyet verilmiştir. Örnek olarak, teşkilata karşı işlenen suçlar başlıklı kısımda 34. maddede düzenlenen hakaret, Yönetmeliğin yöneticilere karşı işlenen suçlar kısmında 55. maddede düzenlenmiştir. Bu nedenle GSGMASD Yönetmeliğinin çeşitli maddelerinde aynı suçu, farklı mağdurlara yönelik işleniş biçimlerine göre incelemek durumunda kalmaktayız. GSGMASD Yönetmeliğinin 34. maddesi hakaret suçunu hüküm altına almıştır. Yönetmelik uyarınca hakaret, Gençlik ve Spor teşkilatına veya bir mensubuna, Merkez danışma Kurulu ile Ceza Kurullarının mensuplarına karşı yapıldığında, bu kişiler hakkında bu hususlarda ayrı ceza hükmü bulunmadığı takdirde, bir yıla kadar yarışmalardan men veya bir aydan bir yıla kadar hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılmaktadır⁴⁵². Belirtmek gerekir ki hakaret suçunu işleyen kişiler de teşkilata bağlı ya da teşkilata karşı yükümlülüğü bulunan ve Yönetmeliğin 2. maddesi kapsamında olan kişilerdir.

Teşkilata karşı işlenen suçlar kısmında da yer alan hakaret suçu ve bunun yanı sıra fiilen tecavüz Yönetmeliğin 55. maddesinde düzenlenmiştir⁴⁵³.

⁴⁵⁰ Yargıtay 4. CD., E.2002/8943, K: 2002/12208, T. 3.7.2002; Futbol hakemine görevi sırasında hakaret edilmesi halinde hakemin kamu görevlisi olmasının tartışıldığı bir karardır. Aynı şekilde, Yargıtay 2. CD., E. 1992/5169, K. 1992/5707, T. 21.5.1992.

⁴⁵¹ GSGMASDD Yönetmeliğinin 60. maddesine göre sporculara yönelik işlenen hakaret, yarışma hazırlığında, esnasında veya sonrasında meydana geldiği hallerde bu fiili meydana getirenler hakkında ya yarışmadan men ya da hak mahrumiyeti cezası öngörülmüştür. Sporcular faaliyette buldukları sporun niteliği ile de bağlantılı olarak sürekli bu suçun mağduru olmaktadır. TCK bakımından basit hali şikayete bağlı bir suç olduğu için ve failin belirli olması gerektiği için çoğu zaman adli takibatın yapılabilmesi mümkün olamamaktadır.

⁴⁵² Ayrıca düzenleme içinde müessir fiile de yer verilmektedir. 34. maddenin son fıkrasında *“Müessir fiil işlendiği takdirde, sürekli hak mahrumiyeti cezası verilir”* demek sureti ile ağır bir yaptırım öngörülmüştür. Hiç kuşkusuz bu fiil yine TCK.86-89. maddelerinde yer alan yaralama suçunu meydana getirecek ve ceza sorumluluğu söz konusu olabilecektir.

⁴⁵³ Yönetmelik iki farklı yerde aynı suç tipini öngörerek bu konudaki hassasiyetini ortaya koymakta ve hakaretin işlenebileceği mekanları ve kişileri detaylı bir biçimde belirtmeye çalışmaktadır. Buna göre, çalışma ve yarışma yerlerinde veya spor gezilerinde kafilenin veya diğer bir teşekkülün yöneticisine hakaret etme cezalandırılmakta ve ikinci fıkrasında da müessir fiil ve tecavüzün de birden fazla kişi tarafından yapılması hali öngörülmektedir. Burada tecavüz hali olarak belirtilen her halde cinsel dokunulmazlığa karşı yapılan fiiller

Yönetmeliğin 56. maddesinde yer alan kaba, müstehzi, küçük düşürücü hareket fiili, yarışmadan önce, sırasında veya sonrasında görevli hakemlere, gözlemci, temsilci, saha komiseri ve teşkilat mensuplarına kaba, müstehzi ve küçük düşürücü sözler sarf etme veya bu kabil hareketlerde bulunma şeklinde gerçekleştirilmektedir. Burada yer alan fiiller daha ziyade sövmeye yakın şekilde meydana gelecek, hakaret boyutuna ulaşmayacak nitelikte yani klasik anlamıyla belli bir madde i mahsusa tayini olmaksızın rencide edici ve onur kırıcı söz ve veya davranışlar şeklinde meydana gelecektir.

Onur kırıcı, saygınlığı zedeleyen hareketlerden biri olan hakaret Yönetmeliğin 57. maddesinden ayrı olarak düzenlemiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi teşkilatta yer alan kişilere göre ayırım yapmış olan Yönetmelik, her kısımda hakareti ayrıca belirtme ihtiyacını duymuş ve bu fiille ilgili caydırıcılık sağlamaya çalışmıştır. Hakaret suçu yönetmeliğin 57. maddesine göre; yarışma öncesinde, sırasında veya sonrasında yarışmada görevlendirilen hakem, gözlemci, temsilci, saha komiseri ve diğer teşkilat mensubu kişilere karşı sövme veya fiilen veya sözle hakarete bulunma şeklinde gerçekleşebilecektir. 56. maddede belirtilen fiil ile söz konusu hakareti bariz olaylar dışında ayırabilmek için oldukça dikkatli olmak gerekecektir. Hakaret, sövme filleri aynı zamanda kaba, müstehzi ve küçük düşürücü niteliktedir. Ancak bu sayılanların sövme ya da hakaret olarak değerlendirilebilmesi için sarf edilen sözlerin ve davranışların ağırlığı ve olayın oluş biçimi dikkate alınacaktır. Her halde bu fiiller TCK'nın 125. maddesi bakımından da değerlendirilmesi gereken fiiller olacaktır⁴⁵⁴.

Yönetmeliğin suçlara ilişkin kısmında hakaret ile birlikte yer alan diğer bir suç tipi olan kaba ve uygunsuz hareket⁴⁵⁵, 68. maddede düzenlenmiştir. Buna göre

değildir. Burada tecavüzdten anlaşılması gereken kişiye yönelik tahrik edici, tehditkar, hakaretimiz söz ve davranışlardır. Ayrıca gerek müessir fiilin gerekse tecavüzün birden fazla kişi tarafından işlenmesi hali ağırlaştırıcı sebep olarak görülüyorsa bu durumda her iki fiili işleyen tek kişi olması halinde birinci fıkra hükmü uygulanacaktır. Burada yapılan kıyas ceza hukuku bakımından asla geçerli olmayıp, disiplin suçu bakımından yapılan bir değerlendirmedir. Nitekim hakaret eden ya da müessir fiil uygulayan kişi hakkında şikayet halinde kamu davası açılması durumunda dikkate alınacak olan hükümler TCK'nın ilgili maddeleri olacaktır.

⁴⁵⁴ DÖNMEZER, s. 272.

⁴⁵⁵ GSGM Tahkim Kurulu'nun 2005 tarihinde Basketbol Federasyonuna bağlı üç sporcu hakkında verilmiş olan “ kaba, müstehzi ve küçük düşürücü hareketlerde bulunmaktan” dolayı

fiil, yarışma yerinde, yarışmadan önce, sırasında veya sonrasında yarışmada görevli olanlara veya yarışmaya katılan teşekkülün yöneticilerine veya sporculara veya seyircilere kaba ve uygunsuz hareketlerde bulunma şeklinde gerçekleşecektir. Yönetmeliğin hemen her kısmında belirtilen hakaret suçu failleri 69. maddesinde failleri bakımından farklıdır. Buna göre, yarışma yerinde, yarışma öncesinde, sırasında veya sonrasında teşekkülün yöneticilerine ve sporculara ve seyircilere kaba ve uygunsuz hareket eden hakemlerle görevli kişilerin belli bir süre hak mahrumiyeti cezasına hükmedileceğini öngören hakaret suçu ile ilgili daha önce yapmış olduğumuz açıklamalar geçerlidir.

Sporla ilgili düzenlemeler içinde özellik arz eden bir diğer metin TFF Disiplin Talimatıdır. TFFD Talimatında hakaret suçu dışında bir de çirkin ve kötü tezahürat düzenlenmiştir⁴⁵⁶. Tezahürat, spor müsabakasının heyecanı içinde ve genellikle sporun niteliğine uygun taraftarlarca geliştirilen ve müsabaka heyecanını destekleyen spor örf ve adeti olarak kabul edilen bir ifade biçimidir. Tezahürat, çoğu zaman sporcuları, antrenörleri, hakemleri⁴⁵⁷, yöneticileri hedef alarak biraz müstehzi, biraz da küçük düşürücü nitelikte olabilmekte ve buna göz yumulmaktadır. Ancak kullanılan ifadeler ağırlaştıkça, çirkin ve kötü tezahürat halini aldıkça sportmenlik kavramı ile de bağdaşmaz niteliğe bürünür ve hatta sövme ve hakaret suçunun bir biçimi olarak değerlendirilebilir. Ancak spor karşılaşmalarında sarfedilen sözleri doğrudan hakaret olarak nitelendirmek çok kolay değildir. Çünkü grup halinde spor karşılaşması izlemeye gelen seyircinin heyecanı ve yaratılan ortam, çoğu zaman normal kişiden beklenecek kontrollü davranışı ortadan kaldırmaktadır. Bu

haklarında verilmiş olan cezayı onaması kararı için bkz. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Kararları (2005-2009), GSGM yayını, Ankara, 2009, s. 257.

⁴⁵⁶ Talimat' ın 52. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, müsabakanın yapıldığı saha ve tesislerde toplu olarak ve devamlılık arz eden şekilde, söz, hareketlerle veya pankart ve benzeri araçlar ile aşağılayıcı, tahrik ve taciz edici kötü söz niteliğinde slogan atılması, hareket ve çirkin tezahüratta bulunulması yasaklanmıştır. Bu tezahürat içinde ırkçılık içeren ifadeler de yer alıyorsa daha ağır bir ceza uygulanacaktır.

⁴⁵⁷ Futbolda genellikle hakemlere yönelik işlenen hakaret ile ilgili olarak, hakemlerin çoğu zaman oyunun kurallarının kendilerine verdiği yetki çerçevesinde hareket edip özellikle sporcular tarafından kendilerine yapılan hakaretlerde oyun cezalarına, sarı kart, kırmızı kart göstermek gibi müeyyidelere başvurdukları ve konuyu adli yargıya yansıtmadıkları da belirtilmektedir. Bkz. BLANC, s. 164

nedenle çoğunlukla kötü sözler, hakaret olarak değil ama oyun kuralına aykırılık olarak değerlendirilebilmektedir⁴⁵⁸.

Türk spor camiası içinde meydana gelen hakarete ilişkin pek çok olay içinde yargıya yansıyan örnek olaylardan bir tanesi ünlü futbolcu Hagi'nin hakeme hakaret etmesidir⁴⁵⁹. Karara konu olay şu şekilde gerçekleşmiştir: “*Futbolcu sanık Gheorghe Hagi, resmi karşılaşmada kendisine kırmızı kart gösteren hakeme önce tükürüp, maç bittikten sonra da kameraların karşısına geçip “Bu hakem hırsız” demiştir*”. Şişli 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada⁴⁶⁰, mahkeme sanığı iki ayrı hakaret (sövme) suçundan sorumlu bulmuş ve mahkum etmiştir. Yargıtay ise söz konusu olayda müteselsil suç hükümlerinin uygulanması gerekirken buna uyulmadığından bahisle kararı bozmuştur.

Spor camiası içinde buna benzer olaylar yaşanmaktadır. Örnek olarak, Fransız Milli Takım oyuncusu Zinedine Zidane'a, İtalyan futbolcusu Marco Materazzi'nin hakaret etmesi üzerine, Zidane'ın kafa atması⁴⁶¹ verilebilir.

c. Evrakta Sahtecilik

Spor faaliyetleri bakımından da öngörülen ve oyunun kurallarına aykırılık⁴⁶² olarak belirtilen bu hukuka aykırı fiil, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin 35. ve 36. maddelerinde; Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatınının 47. maddesinde sahtecilik disiplin suçu olarak düzenlenmiştir.

⁴⁵⁸ PFDK'ca Galatasaray Spor Kulübü'ne taraftarlarının neden olduğu kötü ve çirkin tezahürat eylemi nedeniyle ve bu eylemin aynı sezon içinde 3. kez tekrar edilmesinden dolayı FDT'nin 41/4. maddesi uyarınca verilen 160.000.-YTL para cezasının oybirliğiyle onanmasına, (K.2008/466); 18.12.2008 tarih ve 2008-2009/653-842 sayılı kararına karşı E.2008/523 Bkz <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=247&ftxtID=5799>

⁴⁵⁹ Yargıtay 4. CD.; Esas no: 2007/6273; Karar no: 2007/10854; Tebliğname no: 4/2006-102274 (yayınlanmamış karar).

⁴⁶⁰ Şişli 7. Asliye Ceza Mahkemesi; Esas no: 2001/1143; Karar no: 2005/1177; C.Sav. No: 2001/10739.

⁴⁶¹ Konuya ilişkin mahkeme kararına ulaşamadığından Zidane olayına ilişkin haber için bkz. <http://www.haberler.com/haberf.asp?haber=401630>

⁴⁶² ALBIGES – DARMAISIN -SAUTEL, s. 102.

GSGM Yönetmeliğin 35. maddesi uyarınca sahte lisans kullanımı düzenlenmiştir. Lisansı, spor teşkilatı tarafından tanzim edilen ve sporcuya o alandaki yetkinliğini tasdik eden belge olarak tarif etmek mümkündür. Lisans ancak teşkilat tarafından sporcuya verilebilmektedir. Yönetmeliğin bu hükmüne göre, sahte lisans kullanımı; kullanmaya hakkı olmadığı lisansı ve sair belgeleri kullanarak yarışmaya katılan sporcuların işlediği bir eylem olarak tanımlanmaktadır. Burada fail bakımından mahsus bir disiplin suçu öngörülmüştür; çünkü bu fiili sadece sporcular işleyebilir.

Yönetmeliğin 36. maddesinde, sahtecilik ve teşkilatı kandırma suçu hüküm altına alınmıştır. Burada belirtilen fiillerin aynı zamanda evrakta sahtecilik suçunu da oluşturduğu dikkate alınarak maddede Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulacağı düzenlenmiştir⁴⁶³.

GSGM düzenlemesi uyarınca sahtecilik ve teşkilat kandırma suçu, lisans veya herhangi bir belge üzerinde değişiklik veya sahtecilik yapılması veya Teşkilatın kandırılması veya gerçek olmayan evrak düzenlenmesi ve bunların bilerek kullanılması veya kullandırılmasıdır. Maddede belirtilen fiilleri işleyenler hakkında bir yıldan üç yıla kadar yarışmalardan men ve o kadar süre ile hak mahrumiyeti cezası verileceği belirtilmiş ve ilgililerin mahalli Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunacağı hüküm altına alınmıştır. Bu şekilde bir hükmün sebebi de Yönetmelik tarafından disiplin suçu olarak öngörülen sahtecilik fiilinin Türk Ceza Kanunu bakımından da suç teşkil etmesidir.

Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatınının 47. maddesinde de sahtecilik disiplin suçu olarak düzenlenmiştir. Buna göre suç, lisans ve/veya ilgililerin uygunluğuna ilişkin belgeler üzerinde değişiklik veya sahtecilik yapma veya hak sahibi olunmayan lisansı kullanmak veya kullandırmak suretiyle federasyonu veya ilgilileri yanıltma ile gerçekleşmektedir. Sayılan belgeler dışındaki

⁴⁶³ GSGM Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin sahtecilik ile ilgili maddesi şu şekilde düzenleme altına alınmıştır: "*Sahtecilik ve Teşkilat Kandırma Suçu*
Madde 36 -Lisans veya herhangi bir belge üzerinde değişiklik veya sahtecilik yapan veya Teşkilatı kandıran veya gerçek olmayan evrak düzenleyen ve bunları bilerek kullanan veya kullandıranlar bir yıldan üç yıla kadar yarışmalardan men ve o kadar süre ile hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılırlar. Genel Müdürlük Ceza Kurulu ilgili teşekkülü iki aya kadar yarışmalardan men cezası ile cezalandırır. İlgililer mahalli Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunur."

belgelerde sahtecilik yapılması hali de düzenlenerek bu konuda açıklık bırakılmamaya çalışılmıştır⁴⁶⁴. Stada giren seyirci sayısı hakkında gerçeğe aykırı belge düzenleme, beyanda bulunma, bilet yerine herhangi bir belge ile seyirciyi stada sokma, bilet fiyatlarında rakip kuruluş seyircisine farklı fiyat uygulama veya buna benzer fiillerle menfaat sağlama da yine sahtecilik kapsamında ele alınmış ve bu sağlanan menfaat kadar da para cezası öngörülmüştür.

Burada sayılan fiiller, TCK bakımından da suç teşkil etmektedir⁴⁶⁵. Bu bakımdan, Federasyon bünyesinde ya da bununla bağlantılı olarak işlenen söz konusu fiillerde de ihlal edilen hukuki menfaat kamunun güvenidir. Dolayısıyla işlenen fiil hem Talimat uyarınca disiplin suçu; hem de TCK bağlamında evrakın niteliğine göre sahtecilik suçunu meydana getirecektir.

Evrakta sahtecilik hem Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nde hem de Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatında düzenleme altına alınması sebebiyle ortaya tartışmalı bir durum çıkmaktadır. Bu yönetmelik ve talimatlarda belirtilen sahtecilik fiillerinin resmi evrakta sahtecilik mi yoksa özel evrakta sahtecilik mi olduğunu ortaya koyabilmek bakımından öncelikle Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün ve Futbol Federasyonu'nun düzenlediği belgelerin hukuki niteliğini belirtmek gerekmektedir.

Bir varakanın resmi belge olup olmasını belirleyen koşullar dikkate alındığında belgenin bir kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi; kamu görevlisinin bu belgeyi görevi gereği düzenlemiş olması ve belgenin, kanunda öngörülen usul ve şartlara uygun olarak düzenlenmiş olması gereklidir⁴⁶⁶. Belge resmi ise işlenen suç

⁴⁶⁴ 2009 tarihli TFF Disiplin Talimatı uyarınca sahtecilik şu şekilde ifade edilmiştir; “*Madde 47 – Sahtecilik ve Yanılma: 1) Lisans veya uygunluk belgeleri üzerinde değişiklik veya sahtecilik yapan ya da bu nitelikteki belgeleri kullanmak veya kullandırmak sureti ile TFF’yi veya ilgilileri yanıltan kişiler bir yıldan üç yıla kadar müsabakalardan men, hak mahrumiyeti cezası, ödülleri iadesi veya lisansın iptali ile cezalandırılır. İhlalin ağırlığına göre sürekli hak mahrumiyeticezası verilebilir.*

(2) Yukarıda sayılan belgeler dışındaki belgelerde sahtecilik yapan, TFF’yi veya ilgilileri yanıltan kişilere bir yıldan üç yıla kadar müsabakalardan men, hak mahrumiyeti, ödülleri iadesi veya lisansın iptali cezası verilir.”.

⁴⁶⁵ Sahtecilik ,TCK’nın 204 ve devamı maddelerinde öngörülmüş kamunun güveni aleyhine işlenen bir suçtur.

⁴⁶⁶ ERMAN, Sahir; Sahtecilik Suçları, Ticari Ceza Hukuku –III, İ.Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof.Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1987, s. 356-357;

resmi belgede sahtecilik; aksi halde suçun unsurlarının gerçekleşmesi halinde özel evrakta sahtecilik suçu meydana gelecektir. Resmi belge niteliğinde olmayan her türlü belge özel belgedir⁴⁶⁷.

aa. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Düzenlediği Belgelerde Sahtecilik

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlı, katma bütçeli ve tüzel kişiliği haiz bir kamu kurumudur. 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile kurulan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün idari teşkilat içinde, kamu hizmeti gören bir kamu kurumu⁴⁶⁸ olduğu ve spor faaliyetlerinin kural olarak bir kamu hizmeti olarak idareye verildiği Danıştay'ın kararı⁴⁶⁹ ile de ortaya konulmuştur. GSGM, kamu hizmetini yürütmekle görevli bir kamu kurumu olması nedeniyle yüklendiği kamu hizmetini yürütmek için GSGM bünyesinde çalışan personel de kamu görevlisidir.

ERMAN, Sahir – ÖZEK, Çetin; Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368), Dünya Yayıncılık, İstanbul 1996, (s.221-482), s. 390; ARTUK, Mehmet Emin - GÖKCEN, Ahmet - YENİDÜNYA, Caner; 5237 sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005; TEZCAN, Durmuş - ERDEM Mustafa Ruhan - ÖNOK, R.Murat; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin, Ankara, 2006, s. 544; MERAN, Necati, Yeni Türk Ceza Kanununda Sahtecilik Malvarlığı Bilişim Suçları ile Ekonomi ve Ticaret Alanında Suçlar, Seçkin, Ankara, 2008, s. 413.

⁴⁶⁷ ARTUK – GÖKCEN - YENİDÜNYA, s. 335.

⁴⁶⁸ 24/01/1989 tarih ve 356 sayılı KHK'nin 6. maddesi ile Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un adı "*Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*" olarak değiştirilmiştir. Aynı madde ile, GSGM Kanunu'nun 2. maddesinin (b) bendi hariç olmak üzere 3289 ve 7258 sayılı diğer mevzuattaki gençlik ve spor faaliyetleri ve hizmetlerine ilişkin hükümlerde yer alan "*Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü*" ibareleri "*Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü*", "*Beden Terbiyesi ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleri*" ibareleri "*Gençlik ve Spor İl ve İlçe Müdürlük*", "*Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı*" ibareleri "*Başbakanlık*" ve "*Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı*" ile "*Bakan*" ibareleri "*Başbakan*" olarak değiştirilmiştir. Daha sonra mezkur ibareler 14/03/1991 tarih ve 3703 sayılı kanunun 7. maddesi ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

⁴⁶⁹ Danıştay 10.D.; 25/02/1987, E. 1986/1303; K. 1987/333; in Danıştay Dergisi, s.68-71; s. 643. Kararda "*Spor faaliyetlerinin denetimi ve düzenlenmesi görevi bir kamu hizmeti olarak idareye verilmiştir*" şeklinde tespit bulunulmuştur.

GSGM’ de çalışan personelin kamu görevlisi⁴⁷⁰ olması ve düzenlediği belgenin resmi belge niteliğinde kabul edilmesi, TCK’nın uygulanacak sahtecilik hükümlerinin tespiti bakımından önemlidir. GSGM personelinin, lisans belgesini sahte düzenlemesi halinde, GSGM Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği’nin 36. maddesinde öngörülen sahtecilik ve teşkilatı kandırma disiplin suçu ile birlikte TCK m. 204⁴⁷¹,’te yer alan resmi belgede sahtecilik⁴⁷² suçu gerçekleşecektir. Suçun konusu resmi belgedir. Seçimlik hareketli bir suç olup, belge düzenlenmekle suç gerçekleşir.

Ancak GSGMASDCY’nin 36. maddesinde öngörülen hareketlerden sahte belgeyi kullandırtma TCK’nın 204. maddesinde öngörülen bir hareket değildir. Bu halde suçun oluşup oluşmadığı tartışmalıdır. Bu durumda sahte belgenin kamu görevlisi tarafından düzenlenip düzenlenmediğine bakılacak ve belge bu kişi tarafından düzenlenmiş ise resmi evrakta sahtecilik suçu gerçekleşecektir. Sahte belgeyi kullandırtma halinde iştirak⁴⁷³ hallerinden azmettirme düşünülebilecektir.

Bu suçun faili herkes olabilir. Sahte lisans belgesini düzenleyen kamu görevlisi, lisans belgesi alması gereken sporcu, yönetici ya da sporcuya lisans belgesi alacağı taahhüdünde bulunan üçüncü bir kişi bu suçun faili olarak ortaya çıkabilir.

⁴⁷⁰ TCK’nın Tanımlar başlıklı 6.maddesinin 1.fikrasının c bendine göre kamu görevlisi; “*Madde 6 - (1) Ceza kanunlarının uygulanmasında; c) Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” dir.

⁴⁷¹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre; “*Resmî belgede sahtecilik Madde 204. - (1) Bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmî belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmî belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(2) Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmî belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması hâlinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.”

⁴⁷² Erman, manevi unsur bakımından failde “zarar verme bilinci”nin varlığına bakılması gerektiğini belirtmektedir. Yazar “zarar verme bilincinin” saikten farklı olduğunu belirterek, bunun özel kast ile karıştırılmaması gerektiğini ifade etmekte ve bu bilinçten maksadın, failin “varaka” niteliği taşıyan bir yazıda sahtecilik yaptığını bilmesi ve bu fiilden, birey veya toplum için bir zarar doğmasının muhtemel olduğunu öngörmüş olarak hareket etmesi olarak anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. ERMAN; s. 274-275.

⁴⁷³ 5237 sayılı TCK’nın 38. maddesinin 1. fıkrasına göre; “*Azmettirme Madde 38. - (1) Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.”*

bb. Türkiye Futbol Federasyonu'nun Düzenlediği Belgelerde Sahtecilik

Türkiye Futbol Federasyonu, özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip, özerk bir kuruluştur⁴⁷⁴. Danıştay'ın vermiş olduğu bir kararda da “*Türkiye Futbol Federasyonu'nun genel idarenin dışında yer alan bir özel hukuk tüzel kişiliğine dönüştüğü, Futbol Federasyonu ile kulüpler arasında çıkan uyuşmazlıkların Tahkim Kurulu'nca incelenerek kesin karar bağlanması gerektiği ve çalışmalarını Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na göre yürütmesi öngörülen Tahkim Kurulunca verilen kararların da HUMK'nda düzenlenen tahkim usulü uyarınca adli yargı yerinde incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.*”⁴⁷⁵ şeklinde TFF'nin hukuki niteliği ifade edilmiştir.

TFF özel hukuk tüzel kişisi olması sebebiyle sporcular dışında kalan personeli İş Kanunu'nda öngörülen iş ilişkisi kapsamında çalışmaktadır⁴⁷⁶. Ancak, 3813 sayılı TFF Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca, TFF, GSGM'nin tesis ve personelinden, GSGM ile yapacağı sözleşme ve protokol esasları çerçevesinde yararlanabilecek ve kulüpleri yararlandırabilecektir. Aynı hüküm, TFF Ana Statüsü m. 68'de de yer almaktadır. Sporcular 4857 sayılı İş Kanunu'nun 4. maddesinin g bendi uyarınca istisna kapsamındadır. Buna göre sporcuların kulüplerle olan ilişkileri

⁴⁷⁴ 3813 sayılı TFF Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un Amaç başlıklı 1. maddesinde TFF'nin hukuki niteliği belirtilmiştir. Buna Göre; “*MADDE 1 – (Değişik 10.06.2004-5175/1) (Değişik 05.05.2005-5340-4) Bu Kanunun amacı; her türlü futbol faaliyetlerini millî ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilâtlandırmak, geliştirmek ve Türkiye'yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonunun kurulması, teşkilât, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.*

Türkiye Futbol Federasyonunun merkezi Ankara'dadır. İdari birimlerin görev yerleri Yönetim Kurulunca belirlenir.

(Değişik 29.11.2007-5179/1) Türkiye Futbol Federasyonu, Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA) ve Avrupa Futbol Federasyonları Birliğinin (UEFA) üyesidir.”

⁴⁷⁵ Danıştay 10. D., 20/02/1991, E. 1989/2924, K. 1991/547, DD, sy. 82-83, s. 1005.

⁴⁷⁶ 4857 sayılı İş Kanunu'nun tanımlar başlıklı 2. maddesinin 1. fıkrasına göre iş ilişkisi; “*Tanımlar, Madde 2. - Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye iş ilişkisi denir. İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir.*”

Borçlar Kanunu ve Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Tranferleri Talimatı⁴⁷⁷ çerçevesinde yapılmaktadır.

657 sayılı Kanuna tabi devlet memurlarının, 1982 Anayasası'nın 128. maddesine göre asli ve sürekli görevlerde devlet adına çalıştırılmaları esas iken, özel hukuk hükümlerine tabi kılınan özerk federasyonlarda devlet memurunun çalıştırılması mümkün olması özellikle işledikleri suçlar bakımından karışıklığa neden olacaktır. TFF' da çalışanlar devlet memuru olmayıp, yaptıkları işler de kamu görevi değildir. Belirli şartlarda GSGM' den personel istihdam edilmesi halinde dahi, bu kişilerin yapılan işin niteliği gereği, eylemlerini kamusal nitelendirmek mümkün olmayacağı için düzenledikleri belgelerdeki sahtecilik de resmi belgede sahtecilik olarak değerlendirilemeyecektir. Bu durumda geçici istihdam edilmiş kamu görevlilerinin, buldukları yerdeki işlerle ilgili düzenledikleri belgeler bakımından resmi evrakta sahtecilik söz konusu olmayıp; lisans belgelerinde sahtecilik de özel evraktan kabul edilerek, özel evrakta sahtecilik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

2. Spor Faaliyeti Sırasında Taksirle İşlenen Suçlar

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin başında taksirle ölüme sebebiyet ve taksirle yaralama gelmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde spor faaliyetleri sırasında meydana gelen bu fiiller bakımından doktrin ve yargı kararlarının konuya yaklaşımını ortaya koyarak incelemeye çalışacağız.

a. Taksirle Ölüme Sebebiyet

Spor faaliyetleri sırasında sporcuların dikkatsiz ve tedbirsiz hareketleriyle ölüm neticesi meydana gelebilir ve bu hallerde spor faaliyeti için özel bir düzenleme bulunmadığından genel hükümler çerçevesinde taksirle ölüme sebebiyetten doğan

⁴⁷⁷ Talimat için bkz., <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMAT2008/AMATOR-FUTBOLCU-LISANSVETRANSFER-TALIMATI.pdf>

ceza sorumluluğu doğar. Taksirle ölüme sebebiyet⁴⁷⁸ TCK' nın 85. maddesinin 1. fıkrasında *“Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”* şeklinde düzenlenmiştir. Maddenin 2. fıkrasında failin hareketi ile birden fazla kişinin ölümüne neden olması hali öngörülmüştür. Buna göre *“Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”*. Sporcunun ceza sorumluluğunun doğabilmesi için öncelikle hareketi ile meydana gelen netice arasında nedensellik bağı aranacaktır. Doktrinde spor faaliyeti sırasında meydana gelen bu tip fiiller bakımından spor kusuru yani sporcunun fiilinin spor etik kurallarına aykırılık teşkil edip etmediğine bakılması gerektiği kabul edilmektedir⁴⁷⁹. Spor kusuru olarak belirtilen kavram kanaatimizce, ayrı bir kusurluluk biçimi olmayıp, kastın farklı bir şekilde ifadesidir. Sportif kusurla ifade edilmek istenen spor faaliyetine katılan kişinin, spor kurallarını bilerek ve isteyerek ihlal etmesidir. Buradaki sportif kusurun araştırılması, ceza sorumluluğunun doğabilmesi için faildeki kusurun tespiti bakımından kolaylık sağlaması içindir. Sporcunun oyunun kurallarını kasten ihlal etmesi halinde, bu durum adeta ceza sorumluluğunun tespitinde kullanılacak delil niteliğini taşımaktadır.

Spor faaliyeti sırasında meydana gelen neticeden dolayı fail dışında spor faaliyetini düzenleyen organizatör bakımından da sorumluluğun doğup doğmayacağı tartışmalıdır⁴⁸⁰. Burada ikili bir ayırım yapmakta fayda vardır. Spor faaliyetinde sporcunun hareketi organizatörün dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık nedeni ile gerçekleşmiş ise bu durumda organizatörün taksirle ölüme sebebiyet nedeniyle ceza sorumluluğu doğacaktır. Aksi takdirde organizatörün sorumluluğu sadece spor kuralları uyarınca objektif sorumluluk esaslarına göre disiplin yaptırımı ile karşılanacaktır. Örneğin, Formula 1 yarışları sırasında meydana gelen otomobil kazasında seyircilerin arasına giren failin kusurunun tespit edilebilmesi halinde taksirle ölüme sebebiyetten sorumlu olacaktır. Ancak otomobil sürücüsünün elinde

⁴⁷⁸ DÖNMEZER, s. 108 vd.; TINEL, Marie; La responsabilité pénale du directeur de course automobile à raison de la mort ou de blessures accidentales de spectateurs, in, Les Cahiers de Droit du Sport 2007, CDS 10, (s.109-116), s. 111; ROTH, s. 97,104.

⁴⁷⁹ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 106.

⁴⁸⁰ TINEL, s. 111, 112, 113.

olmayan sebeplerden dolayı, organizatörün pisti gereği gibi kontrol etmemesinden ya da otomobillerin son kontrollerinin yapılmasını ihmal etmesinden doğan bir netice olduğu tespit edilebiliyor ve kusur organizatöre atfedilebiliyor ise bu durumda organizatör taksirle ölüme sebebiyetten dolayı sorumlu olacaktır⁴⁸¹.

Konuya ilişkin olarak, Grenoble İstinaf Mahkemesi, otomobil yarışı (rally) sırasında bir yarışçının dikkatsizlik ve kurallara riayetsizlik nedeniyle yanlış çıkış yaparak seyircilerin arasına girip birden fazla kişinin ölümüne neden olmasını, taksirle ölüme sebebiyet olarak değerlendirip, yarışçıyı mahkum etmiştir⁴⁸². Bunun yanı sıra, benzer bir olay Paris İstinaf Mahkemesi'nin 1998 yılında vermiş olduğu bir karara konu olmuş ve mahkeme beraat kararı vermiştir. Olayda, otomobilinin kontrolünü kaybeden rally yarışçısı bir seyircinin ölümüne sebebiyet vermiştir. Mahkeme olayı şu şekilde değerlendirmiştir; *“Otomobil yarışlarında rakip olan tüm yarışçılar sıralamada en iyi yerde olabilmek için tüm teknik bilgilerini, birikimlerini, tecrübelerini, sınırlarını ve aynı şekilde otomobillerinin ne düzeyde olduğunu değerlendirerek hareket ettikleri kabul edildiğinde, olayda da rally yarışçısının sayılanlar içinde hareket ettiğinden yola çıkılarak öngörülme halin varlığı söz konusu olduğu tespit edilmiş ve risk içeren sporlar bakımından bu tip durumların gerçekleşme ihtimali olduğu da düşünülerek hakkında mahkumiyete yer olmadığına karar verilmiştir⁴⁸³”*. Yargı kararında belirtilmek istenen, otomobil yarışçısının, yarışma sırasında meydana gelme ihtimali olan ve öngörülebilir tüm tehlikeler bakımından gerekli tedbirleri almasına rağmen ölüm neticesinin meydana gelmesi halinde artık, bu yarışçıya taksir derecesinde kusurun dahi atfedilemeyeceğidir.

Bir başka olayda, Fransız Temyiz Mahkemesi, pist dışında kayak yaparken çığ düşmesine neden olan dağ rehberinin o esnada kayak yapmakta olan bir kayakçının ölümüne sebebiyet vermesinden dolayı taksirle ölüme sebebiyetten mahkumiyet kararı vermiştir⁴⁸⁴.

⁴⁸¹ BONNET, s. 111.

⁴⁸² CA Grenoble, 15 Aralık 1994, Juris-Data no. 1994-048687.

⁴⁸³ CA Paris, 16 Eylül 1998: D. 1998, inf. Rap. s. 239, nakleden, ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 107. Ayrıca bkz. TINEL, s. 111 vd.

⁴⁸⁴ Cass.crim., 13 Kasım 1980: Bull.crim. no. 298; nakleden ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 107.

Genel hatları ile ortaya koyduğumuz spor faaliyetleri sırasında meydana gelen taksirle ölüme sebebiyet olaylarında, mahkeme önüne gelen olayı değerlendirirken failin o spor alanına ilişkin bilgisine, tecrübesine, dikkat ve özen yükümlülüğüne uyup uymadığına bakmakta ve kusurun tespiti bakımından spordan doğan kusuru dikkate alıp adeta bunu bir çeşit ön koşul olarak değerlendirmektedir. Spor faaliyetine ilişkin kurallara uymama halinde ortaya çıkan sportif kusur her zaman geçerli olmasa da ceza sorumluluğu bakımından aranan kusurluluğun tespiti için bir karine niteliğindedir.

b. Taksirle Yaralama

Spor faaliyetleri sırasında en sık meydana gelen suç biçimi taksirle yaralamadır⁴⁸⁵. Taksirle yaralama, TCK'nın 89. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre; *“Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır”*. Madde ağırlaştırıcı sebepleri de ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir⁴⁸⁶. Taksirle yaralama suçunun basit hali şikayete

⁴⁸⁵ DÖNMEZER, s. 162 vd.; ALBIGES – DARMAISIN – SAUTEL, s. 107; TINEL, s. 114, 115.

⁴⁸⁶ TCK 89. maddesi : *“ (1)Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya d algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*

(2) Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

b) Vücudunda kemik kırılmasına,

c) Konuşmasında sürekli zorluğa,

d) Yüzünde sabit ize,

e) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,

f) Gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına, neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, yarısı oranında arttırılır.

(3) Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

b) Duyularından veya organlarından birinin işlevini yitirilmesine,

c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,

d) Yüzünün sürekli değişikliğine,

e) Gebe bir kadının çocuğunun düşmesine, neden olmuşsa, birinci fıkrada belirtilen ceza bir kat arttırılır.

(4) Fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması halinde, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

bağlı olduğu için spor faaliyeti sırasında meydana gelen olayların adli yargıya fazla yansıtılmadığı tespit edilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, spor alanı kendi hukuk sistemini ve yargı mekanizmasını oluşturmuştur. Spor faaliyeti sırasında meydana gelen bu tip fiillerin yargılaması da ilgili federasyonun disiplin kurulu ve tahkim kurulu tarafından yapılarak çözüme kavuşturulmaktadır⁴⁸⁷.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen taksirle yaralama fiili bakımından kusurun tespiti, tıpkı taksirle ölüme sebebiyette olduğu gibi nedensellik bağı çerçevesinde ele alınacaktır⁴⁸⁸. Failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketi ile meydana gelen netice arasında nedensel bir bağ olmasını arayan mahkemeler spor faaliyetinin niteliğini de dikkate almaktadırlar⁴⁸⁹. Özellikle teması gerektiren oyun türleri bakımından o spor türünün niteliği göz önünde bulundurulmakta ve failin hareketinde aranan kusur her olay bakımından ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

Konuya ilişkin olarak Fransız Temyiz Mahkemesi, 1984 yılında bir futbolcu hakkında açılan kasten yaralama davasına konu olan olayda⁴⁹⁰, fail olan futbolcu rakibinden topu almaya çalışırken yapmış olduğu hareketi ile rakibinin ayağının kırılmasına neden olmuştur. Oyun sırasında hakem bu hareketi kurala aykırı görmeyerek futbolcuya sarı kart göstermemiş, oyunun devamına karar vermiştir. Bunu dikkate alan yüksek mahkeme ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kasten yaralama kararını bozarak, failde kastın bulunmadığını, fakat ayağının yerden temasının kesilmesinden dolayı sportif kusurun var olduğunu ve buna bağlı olarak gereken özeni göstermediğini belirterek taksirle yaralamadan hüküm kurmuştur. Limoges İstinaf Mahkemesi de benzer bir olayda taksirle yaralama bulunduğu sonucuna ulaşmıştır⁴⁹¹.

(5) Taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlıdır. Ancak, birinci fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikayet aranmaz.

⁴⁸⁷ Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Kurulu, Güreş Federasyonu Disiplin Kurulu gibi.

⁴⁸⁸ ALBIGES – DARMAISIN – SAUTEL, s. 107.

⁴⁸⁹ BONNET, s.106.

⁴⁹⁰ ALBIGES, DARMAISIN, SAUTEL, s. 109.

⁴⁹¹ CA Limoges, 19 Kasım 1997: Juris-Data no. 1997-046101, ayrıca bkz. BONNET, s. 107.

Bir başka olayda, Riom İstinaf Mahkemesi futbol karşılaşması sırasında hakemi yaralayan oyuncu hakkında beraat kararı vermiş ve gerekçe olarak da; karşılaşmada topu kontrol etmek isterken, topun yanlışlıkla hakeme isabet etmesi sonucu yaralanmasında oyuncunun kusurunun bulunmadığını belirtmiştir⁴⁹². Oyunun olağan akışı içinde kurallara uygun hareket eden bir oyuncuyu takip etmekle yükümlü olan hakemler bakımından da o oyuna katılmak belli bazı riskleri göze almak anlamına gelmektedir.

Futbol dışında kalan diğer spor alanlarında da taksirle yaralamayı görebilmek mümkündür. Deniz motoru yarışları ile ilgili olarak Papeete İstinaf Mahkemesi'nin karara bağladığı olayda, mahkeme tekne kaptanını taksirle yaralamadan mahkum etmiştir⁴⁹³. Olayda tekne kaptanı, yarışa katılan diğer ekipten bir yarışmacı denizdeyken motoru çalıştırmış ve yarışçının ağır bir şekilde yaralanmasına sebep olmuştur. Mahkeme tekne kaptanını dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket ederek öngörmesi gereken neticeyi öngörmeyerek yarışçının ağır yaralanmasına ve bir bacağının kesilmesine sebep olması nedeniyle taksirle yaralamanın nitelikli halinden mahkum etmiştir.

Spor faaliyetlerinde meydana gelen taksirle yaralama olaylarında mahkemelerin tutumu diğer taksirle yaralama fiilleri bakımından yaptıkları değerlendirmelerden farklı değildir. Yaralamanın spor faaliyeti içinde gerçekleşmiş olması bu tip olaylara ayrıcalık tanımamaktadır. Burada asıl önemli olan yaralama olayının adli yargıya yansımadır. Taksirle yaralamanın basit halinin şikayete tabi olması ve spor karşılaşmalarında meydana gelen bu fiillerin adli yargıya yansımaması nedeniyle bu tip olaylar sporun kendi iç denetim mekanizmalarıyla çözüme kavuşturulmaktadır.

⁴⁹² CA Riom, 5 Mart 2003, Juris-Data no: 2003-208241.

⁴⁹³ CA Papeete, 7 Ekim 2004, Juris-Data no: 2004-268502.

II. HUKUKA UYGUNLUK SEBEBİ OLARAK SPOR FAALİYETLERİ

A. Genel Olarak

Ceza hukukunda bir fiilin suç teşkil etmesi için gerekli unsurlardan biri olan hukuka aykırılık, eylemin hukuk düzenine aykırı olmasını ifade eder. Spor faaliyetleri bakımından da geçerli olan bu ilke çerçevesinde suç teşkil eden fiil hukuk düzeni ile çatışma halindedir⁴⁹⁴ ve her suçta da hukuka aykırılık ayrılmaz bir unsurdur. Hukuka aykırılığın yokluğunda fiil suç teşkil etmez. Bazı durumlarda hukuk düzeni toplum ihtiyaçlarından ya da zorunluluklardan dolayı hukuka aykırı bazı eylemleri hukuka uygun kabul eder. Hukuk düzeninin kabul ettiği faaliyetlerden biri de spordur.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin suç niteliği taşıyıp taşımadığı her zaman tartışma konusu olmuştur. Özellikle yaşam hakkı ve vücut bütünlüğünün korunması bakımından meydana gelen ihlaller karşısında spor faaliyetlerinin hukuka uygun kabul edilip edilmeyeceği tartışılmıştır⁴⁹⁵. Spor faaliyetlerinin hukuka uygun kabul edilmesinin temeli araştırıldığında bu konuda değişik görüşler olduğu ve tam olarak bir fikir birliğine varılmadığı görülmektedir⁴⁹⁶. Çalışmamızın bu bölümünde spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini, mağdurun rızası; hakkın icrası; kanunun hükmünü yerine getirme, izin verilen risk ve fiilin örf ve

⁴⁹⁴ VIDAL, Georges - MAGNOL, Joseph; Cours de Droit Criminel et de Sciences Pénitentiaire, Huitième édition, Paris, 1935, s. 304 ve 346; STEFANI, Gaston; Quelques aspects de l'Autonomie du Droit pénal, Dalloz, Paris, 1956, s. 202; DÖNMEZER – ERMAN II, s. 59-61; DEMİRBAŞ, s. 286 ve 291-292; JOLIDON, Pierre; Responsabilité civile et pénale des participants à des activités sportives, in Revue de Droit Suisse, Nouvelle série, Vol. 108, 1 ère partie, s. 17-47.; GRAVEN, Philippe; L'infraction pénale punissable, Éditions Staempfli+Cies SA Berne, 1995, s. 155-157; PIN, Xavier; Le consentement en matière pénale, L.G.D.J., Paris, s. 223-226.

⁴⁹⁵ LAPOUBLE, s. 226; Bu tartışma özellikle yaralama, ölüme sebebiyet suçları bakımından yapılmıştır.

⁴⁹⁶ VIDAL - MAGNOL, s. 304 ve 346; STEFANI, s. 202; DÖNMEZER, ERMAN II. s. 59-61. DEMİRBAŞ, s. 286 ve 291-292; JOLIDON, s. 17-47. GRAVEN, s. 155-157; PIN, s. 223-226.

adet'e uygunluğu kavramları içinde açıklayan görüşleri belirttikten sonra konuya ilişkin kişisel görüşümüzü belirtmeye çalışacağız.

B. Spor Faaliyetlerini “Mağdurun Rızası” ile Açıklayan Görüş

1. Genel Olarak

Mağdurun rızası (*Volenti non fit injuria*), hukuk düzeninin koruduğu menfaat sahibinin, o menfaat ile ilgili tasarrufuna ilişkin irade açıklaması olarak tarif edilebilir. Hukuk düzeni bazı menfaatler bakımından kişilerin rızasına üstünlük tanıyarak söz konusu menfaat ihlal edilmiş olsa dahi hukuka uygun kabul edebilmektedir. Şikayet şartı aranan bu gibi durumlarda mağdur rıza gösterdiği takdirde artık yargılamaya ilişkin bir işlem yapılamayacaktır. Sadece şikayete tabi suçlar için değil resen kovuşturulan bazı suçlar bakımından da rızanın ceza kanununda suçun kovuşturulabilmesi için adeta ön şart olarak belirtildiği görülmüştür. Spor faaliyetleri sırasında gerçekleşen yaralama, ölüme sebebiyet gibi fiiller bakımından da rızanın geçerliliği tartışılmış ve ceza hukuku doktrininde spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini mağdurun rızası ile açıklayan görüşlerin yoğunlukta olduğu görülmüştür⁴⁹⁷. Genel olarak spor faaliyeti sırasında menfaati ihlal edilen kişinin, spor faaliyetine girerken rızasının bulunduğundan yola çıkılarak failin ceza sorumluluğunun olmayacağı ileri sürülmektedir.

2. Doktrin

a. Mağdurun Rızasının Hukuki Niteliği

Spor faaliyetlerinin hukuki niteliğinin mağdurun rızası ile açıklanması çok eski tarihlere dayanmaktadır. Mağdurun rızası ilk olarak düello nedeniyle ölüme sebebiyet veren bir kişinin yargılaması sırasında, 1824 yılında Savcı Merlin tarafından ortaya konulmuş ve mağdurun rızası bir hukuka uygunluk sebebi olarak

⁴⁹⁷ JOLIDON, s. 29 vd.; İÇEL - EVİK, s. 151.; MOREILLON, Laurent; Sports extremes et droit pénal, in Sports extremes Sportifs de l'extrême, La quête des limites, Editeur Georg, Paris 2002, s. 211-220.

kabul edilmiştir⁴⁹⁸. Ancak bu içtihat yerleşmeden yine bir savcı olan Dupin tarafından bir yaralama ya da bir ölüme sebebiyet halinin mağdurun rızası ile açıklanamayacağı gerekçesi ile benzer bir olayda düello bakımından mağdurun rızası kabul edilmemiştir⁴⁹⁹.

Türk hukukunda mağdurun rızası, 765 sayılı eski TCK'da yer almayan bir hukuka uygunluk sebebi iken, Yeni TCK ile kanundaki hukuka uygunluk sebepleri arasında yer almış ve TCK. m. 26/2'de “ *Kişinin mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilemez*” şeklinde düzenlenmiştir. Mağdurun rızasının hukuki niteliği konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüştür⁵⁰⁰. Doktrindeki baskın görüş mağdurun rızasının bir hukuki işlem olduğu yönündedir⁵⁰¹. Buna göre rıza işlemi ile hukuk, korunan menfaatinin ihlal edilmesini kabul etmektedir. Suça razı olan kişi bir menfaati terk ettiği ve hukuk düzeni de bu terke bir takım hukuki sonuçlar bağladığı için bunun bir hukuki işlem olduğu belirtilmiştir⁵⁰². Bu hukuki işlemin hukuka aykırılığı giderici, fiili hukuka uygun hale getirici bir etki yapmasının sebebinin, cezalandırmadaki yararın ortadan kalkmasıyla açıklamanın mümkün olduğu ifade edilmiştir⁵⁰³. Nihayet rızanın bir irade açıklaması olduğu ve ceza hukukunun da bu irade açıklamasına bir takım sonuçlar bağlaması nedeni ile hukuki işlem olduğu belirtilmiştir⁵⁰⁴.

Hukuki işlem teorisi eleştirilerek her rızayı, bir hukuki işlem olarak kabul etmenin mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Hukuki işlem görüşüne karşı ileri sürülen “menfaat görüşü⁵⁰⁵”ne göre, ceza normu kişisel menfaatin korunmasına

⁴⁹⁸ Ch. Réun. 4 déc. 1824, S., chr., nakleden, DESPORTES, Frédéric - LE GUNEHEC, Francis; Droit pénal Général, ECONOMICA, 2001, Paris, s.636.

⁴⁹⁹ Ch. Réun. 15 déc. 1837, S., 1838, 1,193; nakleden, DESPORTES - LE GUNEHEC, s.636.

⁵⁰⁰ DÖNMEZER - ERMAN II, s. 63. Bu fikirlerden bir kısmı mağdurun rızasının bir hakkın devri, diğer bir kısmı ise bir feragat olduğu belirtmiştir.

⁵⁰¹ DÖNMEZER - ERMAN II, s. 65 vd.; DEMİRBAŞ, s. 293; İÇEL – EVİK, s.153; PIN, s. 103-106.

⁵⁰² DÖNMEZER - ERMAN II, s. 67.

⁵⁰³ DÖNMEZER - ERMAN II, s. 67.

⁵⁰⁴ DÖNMEZER - ERMAN II, s. 68.

⁵⁰⁵ ÇAKMUT, Yenerer, Özlem; Tıbbi Müdahaleyi Rızanın Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, Legal, 2003, İstanbul, s. 85-86-87.

yönelik ise, bu korumaya itiraz etmek mümkün olmalıdır. Ancak bunun istisnasının yaşam hakkı gibi üzerinde tasarruf imkanı bulunmayan menfaatler teşkil ettiği belirtilmektedir.

Mağdurun rızası ile ilgili görüşlerin üzerinde birleştikleri nokta, rızanın geçerli olması bakımından aranacak şartlardır⁵⁰⁶. İster feragat olsun, ister hukuki işlem olsun, ister menfaat görüşü olsun, mağdurun rızasının geçerli olabilmesi için rıza gösteren kişinin ehil olması, rıza açıklaması ve rızanın konusu aranacaktır⁵⁰⁷.

Kişinin rızaya ehil olması ruh ve akıl sağlığının yerinde olması, anlama kabiliyetine sahip olmasını ifade eder⁵⁰⁸. Rızayı hukuki işlem ile açıklayanlar bakımından ikili bir ayırıma gidilmesi gereği belirtilerek medeni hukuk bakımından rızanın geçerli olabilmesi için öncelikle medeni hakları kullanma ehliyetinin aranması; ceza hukuku bakımından da rızanın geçerliliği için irade serbestliği ve temyiz kudretinin varlığının aranması gerektiği ifade edilmiştir⁵⁰⁹. Rızaya ehliyetin olup olmadığı temyiz kudreti ile değerlendirilecektir. Faillere ve mağdurlara ilişkin bölümde yapılan açıklamalarda da belirtildiği üzere burada yer alan kişi gerçek ya da tüzel kişi olabilir. Gerçek kişi bakımından rızaya ehliyet, kişinin küçük olmamasını, akıl sağlığına sahip olmasını ve arızı sebeplerle düşünme ve anlama kaybetmemesini ifade eder⁵¹⁰.

İkinci şart olarak belirtilen rıza açıklaması açık olabileceği gibi örtülü de olabilir. Burada önemli olan rıza açıklamasının yapılmasıdır. Bir kişi spor faaliyeti içinde yer aldığı anda bunu açıkça yapması aranmaz, zaten faaliyete katılmakla rızasını

⁵⁰⁶ Rızanın geçerlilik şartları konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Dönmezer-Erman'a; Demirbaş'a ve İçel-Evik'e göre göre bu şartlar üç tane olup bunlar rızaya ehliyet, rıza açıklaması ve rızanın konusudur. Antolisei'ye göre bu şartlar beş tanedir. Buna göre, razı olan kişi, rızaya ehliyet, rıza iradesi, rızanın varlığı ve rızanın adaba aykırı olmamasıdır. Maggiore'de dört şart olduğunu belirterek bunları razı olan hak sahibi, rıza tasarrufu, rızanın konusu ve rızanın etkisi olarak saymaktadır. Bkz. DÖNMEZER-ERMAN II, s. 68, dipnot no: 195.

⁵⁰⁷ DÖNMEZER – ERMAN II, s. 69; DEMİRBAŞ, s. 294, Rızaya ehil olan kişi gerçek ya da tüzel kişi olabilir.

⁵⁰⁸ SOYASLAN, Doğan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 1998, s. 394.

⁵⁰⁹ DÖNMEZER-ERMAN II; s. 71. Hak sahibinin akıl hastalığı, yaş küçüklüğü veya arızı bir sebeple temyiz kudretinden yoksun olduğu anlaşıldığı hallerde rıza olmayacağından fiilin de hukuka uygun hale gelmeyeceği belirtilmektedir.

⁵¹⁰ DEMİRBAŞ, s. 294.

beyan etmiştir. Rıza açıklamasının geçerli olabilmesi için hata, hile, ikrah gibi sebeplerle sakatlanmamış olması gerekir.

Son olarak rızanın hukuka uygunluk sebebi olabilmesi için konu üzerinde tasarruf edebilme hakkına sahip olması ve tasarrufun da kanuna, ahlaka ve adaba aykırı bir şekilde yapılmamış olması gereklidir. Bir spor faaliyeti sırasında meydana gelen yaralamada durum tartışılabilir. Kişinin vücut bütünlüğü üzerinde tasarruf sınırının ne olacağına ilişkin soru, mağdurun bu konudaki rızasının fiili hukuka uygun kabul edilip edilmeyeceği konusunda yol gösterici olabilecektir. Dövüş sporları örneğinde spor faaliyetinin tabiatı yaralama eylemine dayalı olduğundan buradaki hukuka uygunluk için mağdurun rızasının yeterli olup olmayacağı tartışmalıdır.

b. Rızanın Anlamı

Spor faaliyeti sırasında meydana gelen fiilin hukuka uygun olmasının temelini mağdurun rızasına dayandıranlara göre öncelikle belirtilmesi gereken rızanın anlamıdır. Buna göre, “*Rıza spor sırasında gerçekleşebilecek risklerin kabulüdür. Bu rıza, müessir fiil olarak ortaya çıkan fiilin sonucu doğabilecek cezai ve medeni sorumluluğun ortadan kalkmasını sağlar*”⁵¹¹. Ancak rızanın, gerçekleşen ve suç teşkil edebilecek tüm fiilleri hukuka uygun hale getirmesi ve ceza sorumluluğunu ortadan kaldırması söz konusu değildir. Rızanın bir hukuka uygunluk sebebi oluşturabilmesi için bir kıstas getirilmiş ve şu şekilde belirtilmiştir; “*Spor faaliyeti ancak kuralına göre yapıldığında, ortaya çıkan fiillerden dolayı ceza sorumluluğu yoktur. Buna göre sporcunun hareketi hukuka uygunluk sebebi bakımından sınırı aşan nitelikteyse, rıza olsa bile ceza sorumluluğunu ortadan kaldırmaz ve fiili de hukuka uygun hale getirmez*”⁵¹².

Doktrin tarafından yapılan bu açıklamalar mağdurun rızasının hukuki anlamını ortaya koymak bakımından yeterli değildir. Mağdurun rızası, oyunun

⁵¹¹ GARRAUD, s. 232.

⁵¹² KENNY, Outlines of criminal law, 2 eme éditions, 1929, s. 104; çeviren, PAULIAN, Giard, Paris 1921, s.137.

kurallarına uygun davranılarak icra edilen spor faaliyetinden doğan risklerin kabulüdür. Ancak bu tek başına spor faaliyetini hukuka uygun hale getirmemektedir.

Mağdurun rızası taksir sorumluluğunu ortadan kaldırmak için gerekli koşullardan sadece bir tanesidir⁵¹³ denilmiştir. Burada, rızanın spor faaliyetine katılma ile zımnen var olduğu kabul edilmektedir. Spor faaliyetinden doğabilecek riskler karine olarak kabul ediliyor ise, rıza da mevcuttur ve artık, kişi bu spor faaliyetine bilerek ve isteyerek katılıyor ise, kendisinde rızayı sorgulamamak gerekmektedir⁵¹⁴.

Mahkemelerin bu konudaki yaklaşımı, var olan, öngörülebilir, muhtemel riske rıza yönündedir. Brüksel Hukuk Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda “ *bu nitelikteki bir sporun eğitim sürecinde (judo) eğitmen öğrencisini her zaman risklerden uzak tutamaz zaten öğrenci de bu sporun niteliğini bilerek ve isteyerek söz konusu spor eğitimine katılmıştır*”⁵¹⁵ şeklindeki açıklama ile mağdurun rızasını ortaya koymaktadır.

c. Rızanın Kapsamı

Spor faaliyetine katılan kişinin rızası, spor faaliyeti sırasında meydana gelen fiilleri kapsamaktadır. Bu kapsamda şiddet, yaralama gibi suç teşkil eden fiillere ceza hukuku ve genel anlamda hukuk nazarında bir bağışıklık sağlanmaktadır. Bu konuda denilmektedir ki rıza aslında bir çeşit aftır ve hukuka aykırı durumu yasallaştırmamaktadır⁵¹⁶. Mağdurun rızasının bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilmesi için, rıza sahibinin, rızanın konusu olan hak üzerinde serbest tasarruf hakkına sahip olması gerekir ki genelde bu haklar da bireysel haklardır.

Anglo-sakson hukukunda, spor faaliyetlerinin mağdurun rızası hukuka uygunluk sebebi içinde değerlendirilmesi bakımından iki gerekçe ileri sürülmektedir⁵¹⁷. Bunlardan ilki, kimsenin kendisine büyük zarar verecek, beden

⁵¹³ GARRAUD, s. 246.

⁵¹⁴ ALAPHİLIPPE, s. 55.

⁵¹⁵ Trib. Civ. Brux. 24 Şubat 1947, Rev. Gen. Ass. Resp. 1947, n. 3988.

⁵¹⁶ KENNY, s.137.

⁵¹⁷ KENNY, s.137-138.

bütünlüğünü zedeleyecek bir faaliyete rıza gösteremeyeceğidir. İkinci olarak da, sporun, yapısı itibariyle toplum barışı ile bağdaşmayacak nitelik arz etmesi halinde kişinin rıza göstermesi spor faaliyetinde meydana gelen sonucu hukuka uygun hale getirmeyeceğidir; çünkü bu durum sporla ulaşılmak istenen amaca ters düşmektedir. Bu açıklamalar ile anglo-sakson hukukunda, spor faaliyetlerinin ikiye ayrılarak incelendiğini tespit edebilmek mümkündür. Buna göre spor, hukuki düzenlemesi olan şiddet içerikli sporlar ve hukuki düzenlemesi olmayan şiddet içerikli sporlardır⁵¹⁸. Bu ayırımın önemi, yasalar çerçevesinde kabul edilmiş olan şiddet içerikli spor faaliyetleri bakımından hukuka uygunluk sebeplerinin varlığının tartışılabilir olmasında kendisini göstermektedir. Bu sporlara örnek olarak boks, güreş, karate, judo, tekvando verilebilir. Hukuki düzenlemesi olmayan şiddet içerikli sporlar bakımından hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı tartışılmayacaktır. Buna köpek dövüşleri⁵¹⁹ örnek olarak verilebilir.

Mağdurun rızası, Fransız ve Belçika ceza hukuklarında, İngiliz hukukunda olduğu gibi spor faaliyetlerinde gerçekleşen filleri hukuka uygun hale getirmek bakımından yeterli kabul edilmemektedir. Rızaya bu hukuk sistemlerinde, ancak istisnai durumlarda tek başına değer verilmektedir. Bir görüşe göre, rıza oyunun kuralları çerçevesinde değerlendirilerek ele alınmalıdır⁵²⁰. Buna göre, rıza ancak rakibin kusursuz hareketlerinde geçerli olmakta, kusurlu davranışlarında artık hukuka

⁵¹⁸ KENNY, s. 141. Bu ayırım da aslında anglo-amerikan mahkeme içtihatlarının özel suç - kamusal suç ayırımındaki temele dayanmaktadır, bkz. GARRAUD, s.234.

⁵¹⁹ Bulldog'lar yıllarca kumar aleti olarak kullanılmış, boğalara, ayılara, porsuklara ve kendi cinslerine karşı dövüştürülmüştür. Bu tür kanlı sporlar, eski İngiltere, İtalya ve Avrupa ülkelerinde günlük yaşamının birer parçası olarak kabul edilmiştir. Boğa, köpek dövüşleri ve diğer kanlı sporlar sadece işçi sınıfı için değil saray çevresi için de ciddiye alınan bir eğlence biçimi olmuştur. 1820'de Burry St.Edmonds'da bir boğanın toynakları kesilerek kanlı bacakları üzerinde kendini savunmaya zorlandığı bilinmektedir. Bulldog sahipleri için bu dövüşlerde ciddi bir rekabet vardı. Boğada şanslarını denemek için para yatırmaları gerekiyordu ve boğayı hareketsiz bırakan köpek ödül kazanıyordu. Boğalar köpekleri 3-4 metre havaya fırlatıyor, boynuzlarına takıyorlardı. Bu dövüşlerin, 1800'lerde kanun dışı olarak kabul edilmiş olması önemlidir. Bu tür kanlı sporların yasaklandıktan sonra, boğa, ayı hatta aslanlarla yapılan dövüşlerin tamamen ortadan kalktığı bilinmektedir. Köpek dövüşleri ise uzun süre gizlice devam etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.ankyabulls.com/fighting.htm> ; Günümüzde, köpeklerin birbirlerini öldürene kadar dövüştürülmediği, İngilizce'de Pit Contest adı verilen 4 metre x 4 metre ölçülerinde bir ring içinde yapılan, hakem ve iki köpek sahibinin içeri girdiği, ağır kurallara tabi tutulan, köşeleri bulunan, iki köpek arasında kilo farkı olmayıp sikletli kategorileri olan, köpeklerden birinin vazgeçmesi durumunda anında son verilen yasa dışı bir eylemdir. Günümüzde bir çok ülkede yasaklanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6pek_d%C3%B6vüşleri .

⁵²⁰ SIMON, Jules; Consentement de la victime, RDPC. 1933, s. 432.

uygunluk etkisi yaratmamaktadır. Bir kısım yazarlar rızanın, kanunun izni ve gelenekle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini; bazıları da, rızanın oyunun kuralları olduğunu ve oyunun kurallarına uygun davranan bir oyuncunun da suç işlediğinden bahsetmek mümkün olmadığını ifade etmektedirler⁵²¹.

Bordeaux Mahkemesi'nin bir kararında; “*Rugby şiddet içerikli bir spor olarak kabul edilebileceğinden ve oyuncuların da bu sporu bilerek yaptıklarından dolayı söz konusu oyuncunun rakibinin hareketine karşı rızasının bulunduğu kabulü...*”, denilerek, yapılan hareketlerin oyundan kaynaklanan belirli risklerin kabulü anlamına geleceği ve bunun da dostluk ve centilmenlik içinde icra edilen bir spor faaliyetinde mümkün olabileceği belirtilmiştir⁵²².

Genel bir çerçevede konu ele alındığında şiddet içeren spor faaliyetlerinde mağdurun rızasının tek başına yeterli olduğunu belirten görüşlerin⁵²³ yanı sıra rızanın tek başına yeterli olmayacağı; bunun aynı zamanda aydınlatılmış olmasını arayan görüş de yer almaktadır⁵²⁴. Buna göre, kişinin spor müsabakasında başına gelebilecek bütün tehlikelere karşı bilgilendirilmiş olarak müsabakaya katılması halinde rızanın geçerli olabileceği belirtilmektedir⁵²⁵. Rızada aydınlatma yükümlülüğü, sadece boks, futbol gibi sporlarda değil, dağcılık, paraşütle atlama veya benzer diğer spor organizasyonlarında da vardır. Bu sporlarda da, sporcu başına gelebilecek, kendisinin öngöremediği ve fakat organizatörlerin öngörebileceği risklerden haberdar edilmelidir.

Aydınlatılmış rıza dışında, bir diğer önemli husus da oyunun kurallarına uyulup uyulmadığıdır. Oyunun kurallarına uygun hareket ne kadar şiddet içeriyorsa da hukuka aykırı olarak kabul edilmeyecektir. Bu durumda şiddet içeren bir hareket

⁵²¹ HONORAT, s. 209.

⁵²² Cour Bordeaux, 22 Ocak 1931, Gaz. Pal. 1931, I, s. 397, RDPC., 1931, s. 730, Chron. E.F. GARRIVE.

⁵²³ VOUIN, Robert; Manuel de droit criminel, L.G.D.J., Paris, 1949, s. 188. Yazara göre, mağdurun rızası spor faaliyeti sırasında meydana gelen neticenin cezalandırılmasını engeller, çünkü bu faaliyete katılmakla rızayı da doğrulamış bulunmaktadır.

⁵²⁴ HONORAT, s. 209.

⁵²⁵ HONORAT, s. 209 ve 247.

oyunun kuralları içinde değerlendirildiği takdirde herkesi bağlayan ceza normunun etkisiz kaldığını belirtmek mümkün olabilecektir⁵²⁶.

Spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini ortaya koyabilmek için mağdurun rızası ile kanunun iznini birlikte ele alan görüşe göre, kanun tarafından izin verilen bir konunun aynı zamanda yasaklanmasının söz konusu olmamakta ve burada mağdurun rızasına ayrıca bir önem verilmiş olup olmadığına bakılmaktadır⁵²⁷.

Mağdurun rızasını tek başına ele alan bazı yazarlar, Douai mahkemesinin kararına atıf yaparak şu belirlemede bulunmaktadır: “ *kuşkusuz mağdurun rızası ölüm sonucunu, müessir fiili hukuka uygun hale getirmemektedir, fakat hafif müessir fiillerde ve bazı hallerde ortaya çıkan ağır hallerde de rıza suçun ortadan kalkmasını sağlamaktadır. Tabii ki bu hukuka uygunluk da faaliyetin amacına uygun olarak icra edilmesi durumunda söz konusu olabilecektir*”⁵²⁸.

Mağdurun rızası, kişinin sakatlanmamış rızası mevcut olduğu takdirde dikkate alınacaktır. Bir boksör rızası olmadan bir müsabakaya katıldığında, aldığı darbeler spordan kaynaklansa dahi, bu durumda bir spor faaliyetinin icrasından değil yaralamadan bahsetmek gereklidir. Oyunun kuralına uyulmamış ise bu durumda meydana gelen netice artık mağdurun rızası dışında telakki edilecektir⁵²⁹. Bu konuda, tehlike içeren hareketlerin yoğun uygulanması ancak, ölüme ve ya da ağır yaralanmalara sebebiyet verirse söz konusu neticeye sebebiyet veren kişinin cezalandırılması söz konusu olabileceğini belirtmektedir⁵³⁰.

İtalyan hukukunda, mağdurun rızası kavramının geçerli olabilmesinin ve buna bağlı olarak bireyin kendi vücudu üzerinde bir tasarrufta bulunabilmesinin ancak kamu ve birey menfaatinin ortak olduğu hallerde söz konusu olabileceğini

⁵²⁶ HONORAT, s. 209.

⁵²⁷ CHARLES, s. 861.

⁵²⁸ DEMOGUE, René; Observations, examens doctrinal, Rev. Crit. De Juris. Belge 1914, s. 263.

⁵²⁹ DOUBLIER, Roger; Autonomie du droit pénal, Ed. Dalloz-Paris 1956, s. 202-203.

⁵³⁰ GRISPIGNI, Il consenso dell offeso, 1924; L. SEVERINI, “ Il delitto sportivo” 1929; PETROCELLI, “Sulla liceità del delittosportivo” dans Revista critica di dritto et jirisiprudenza, 1929, n. 7 ve 12, s. 242, nakleden, DÖNMEZER – ERMAN II; s. 60; SIMON, s. 464.

belirtmektedir⁵³¹. Spor müsabakası sırasında meydana gelen ve vücut bütünlüğünü ihlal eden her türlü hareketin bir yaptırımla karşılanması gerekliliğini belirten görüşe göre, spor, kişinin bedensel ve zihinsel gelişimini sağlayan bir faaliyet olup, bu amacın dışına çıkmadığında yaptırım uygulanmalıdır. Spor kuralları ve spor geleneği uyarınca, mağdurun rızasının geçerli kabul edilebilmesi, ancak, kişinin, önceden vücut bütünlüğünün ihlaline neden olabilecek riskleri bilerek ve kabul ederek söz konusu spor faaliyetine katılması halinde mümkün olabilecektir⁵³².

Cecchi tarafından savunulan görüşe göre “ Boks müsabakası sırasında meydana gelen ölüm ne suçtur ne kabahattir”⁵³³. **Cecchi** boksta meydana gelen fiillerin hukuka aykırı olmayacağını şu şekilde açıklamaktadır; “*Boksu yasaklayan hiçbir yasal düzenleme bulunmamaktadır; boks devlet tarafından düzenlenmekte ve teşvik edilmektedir; toplumun güvenliği bakımından bir sakınca yaratmadığından kabul gören bir spor türüdür*”⁵³⁴.

Uzun bir süre, mağdurun rızası şiddet içerikli sporlarda hukuka uygunluk sebebi olarak öngörülmekteydi⁵³⁵. Ancak son dönemde, mağdurun rızasının tek başına yeterli bir hukuka uygunluk sebebi olmayacağı belirtilmiş bunun ancak, kanundan kaynaklanan bir izne dayanması gerektiği ileri sürülmüştür⁵³⁶.

⁵³¹ İtalyan hukukuçularının bir kısmına göre; kişi sağlığı ya da estetiği ile ilgili tıbbi operasyona; spor faaliyetine katılmayla meydana gelebilecek yaralanmalara; askeri görevini yaparken meydana gelebilecek yaralanmalara; özellikle kendi bedenine acı vermeye hakkı vardır; Görüş için bkz., DÖNMEZER-ERMAN, s. 60.

⁵³² PETROCELLI, s. 242.

⁵³³ CECCHI, Orfeo; L'uccisione in combattimento di boxe non constitiscereato ne illecite civile, 1931, nakleden, DÖNMEZER-ERMAN II, s.60.

⁵³⁴ CECCHI, nakleden, DÖNMEZER-ERMAN II, s.60.

⁵³⁵ SALVAGE, Philippe, Le consentement en droit pénal, in Revue des sciences criminelles et droit pénal comparé, 1991, s. 699 vd.

⁵³⁶ JEANDIDIER, Wilfrid; Droit pénal général, 2e édition, Montchrestien, no. 252; MERLE, Roger - VITU, André; Traité de droit criminel, t. 1, 4e édition, s. 449; STEFANI, Gaston - LEVASSEUR, Georges - BOULOC, Bernard; Droit pénal général, 13e édition, s. 360; LARGUIER, Jean; Droit pénal général, 13e édition, s. 41.

3. Görüşümüz

Spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini mağdurun rızası ile açıklayan görüşler çoğunluktadır. Mağdurun rızası kısaca, spor faaliyetine katılan kişinin bu faaliyetin sonuçlarına rıza göstermesi olarak belirtilebilir. Sporcu, sporun olası risklerini bilecek ve bunları kabul ederek söz konusu sporu icra edecektir. Bir boksörün, boksun bir dövüş sporu olduğunu; bir dağcının dağa tırmanmasındaki riskleri bilmesi ve bir otomobil yarışçısının da sürat yapması gerektiğini bilmesi ve bundan doğacak öngörülebilir tehlikelere rıza göstermesi gibi. Ancak bir kişinin kendi vücut bütünlüğüne zarar vermesi hukuk düzeni tarafından kabul edilebilir mi? Hukuk düzeni, suç teşkil eden bir fiili hukuka uygun hale getirebilir mi? Bu soruları yanıtlamak oldukça zordur. Hukuk düzeninde; sporcunun saiki, ister para kazanma, ister eğlence olsun, şiddet içerikli spora gösterilen rızanın fiili hukuka uygun göstermesi tartışılabilir niteliktedir. Şiddet içerikli sporlar bakımından bireyin yaşamı tehdit altındadır ve bu tehdit de bireyin katıldığı faaliyetin bir sonucudur. Doktrinde de baskın görüş, mağdurun rızasının spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiiller açısından tek başına bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmeyeceği yönündedir⁵³⁷.

Mağdurun rızasının hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilmesi ancak iki halde mümkün olabilir. Bunlardan ilki mağdurun rıza göstermemesi halinde fiilin suç teşkil edecek olması; ikincisi de kanunun mağdurun rızasına hukuka uygunluk tanınmasıdır. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen özellikle yaralama, ölüme sebebiyet fiilleri vücut bütünlüğünü ve yaşam hakkını ihlal eden fiillerdir. Bu fiiller bireysel menfaatlerin ötesinde toplumsal düzeni de bozan eylemlerdir. Faaliyetin niteliği ne olursa olsun, mağdurun rızasının bu fiiller bakımından tanınması kanaatimizce söz konusu değildir.

Sonuç olarak, mağdurun rızası spor faaliyetinin hukuka uygunluğunu açıklamak bakımından yeterli değildir. Bir kimsenin rızası ile özellikle dövüş sporları bakımından meydana gelen neticenin hukuka uygun hale gelmesi söz konusu olmamalıdır.

⁵³⁷ BELLAAROUSSI, s. 2860.

C. Spor Faaliyetlerini “İzin Verilen Risk” ile Açıklayan Görüş

Devlet, bireylerin sosyal yaşamlarını özgürlük içinde sürdürebilmeleri, eğitim, kültür ve spor faaliyetlerini yerine getirebilmeleri için bir takım faaliyet alanları düzenlemekte ya da yaratılan faaliyet alanlarını teşvik etmektedir. Bu faaliyetler sırasında kimi zaman kişilerin riskli durumlarla karşılaşmaları söz konusu olabilmektedir. Spor faaliyetleri riskli durumları içeren bir faaliyettir. Hukukun, bünyesinde tehlikelilik bulunan faaliyetlere izin vermesinin yanı sıra yasak yaratması çelişki yaratacaktır.

Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiiller bakımından suçun meydana gelmemesinin hukuki temelini tartışırken izin verilen risk kavramı ortaya konulmuştur. Çalışmamızın bu bölümünde spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini izin verilen risk kavramı⁵³⁸ ile açıklamaya çalışacağız.

1. Genel Olarak İzin Verilen Risk Kavramı

İzin verilen riskin hukuki yarar açısından tehlike veya zarar yaratmaksızın icraları imkansız olmalarına rağmen, yapılmalarından vazgeçilemeyecek ve vazgeçilememiş olan, hukuken de yasaklanamayan hareketleri ihtiva eden bazı alanların olduğu düşüncesinden hareket eden bir öğretiyi belirttiği belirtilmektedir⁵³⁹. Buna göre, izin verilen riskin, olayların niteliğine ve çözüm tarzlarına göre değerlendirilmesi gerekmektedir.

İzin verilen risk öncelikle şiddet içeren spor türleri bakımından kabul edilmiştir. Buna göre, bir boks müsabakasına katılan sporcunun önceden kendisine yönelik şiddet hareketlerinden uğrayacağı bedensel zarara yönelik riski kabulünü öngörmektedir. Ancak bu teori de tam olarak kabul edilememektedir. Zira bu teori öncelikle risk kavramı üzerine oturtulmaktadır. Burada muhtemel bir riskten bahsedilmektedir. Halbuki boksör ringe çıkarken bir risk altında değildir, bizzat

⁵³⁸ ÜNVER, Yener; Ceza Hukukunda İzin Verilen Risk, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s.184 vd.

⁵³⁹ ÜNVER, s.11.

şiddet altında sporunu icra edecektir. Burada izin verilen risk yerine boksörün rızasından bahsetmek daha yerinde olabilecektir.

2. Doktrin

Spor faaliyetlerini hukuka uygunluğu izin verilen risk ile açıklayan görüşe göre, devlet sporun icrasına izin vermektedir ve bu nedenle devlet, sporun icrası için gerekli olan ve spor kurallarına uygun tüm hareketlere de katılmak zorundadır⁵⁴⁰. **Alaphilippe**, öngörülebilir risklerin, eylemin başından kabul edilmesini, öngörülemeyenlerin ise zaten kusursuzluk olarak kabulü ile spor faaliyetinden doğabilecek neticelerden, neticeye sebebiyet verenin cezai sorumluluğunun doğmayacağını ifade etmektedir⁵⁴¹.

Rakibin riskleri kabul ederek spor faaliyetine katılması oyuncunun hareketini hukuka uygun hale getirir diyen bir diğer görüşe göre⁵⁴², bir sporcunun faaliyete ilişkin riskleri bilerek faaliyete girmesi, rakip sporcunun kendisine yönelik hareketine izin verdiği anlamına da gelmektedir.

Moreillon'a göre, mağdur, katılacağı spor faaliyetindeki tehlikeleri öngörmekte, bilmekte ya da bilmek zorunda bulunmaktadır⁵⁴³. Bir futbolcunun maç sırasında bacağına kırılabilceğini bilmesi oyunu riskleri ile kabul ettiği anlamına gelmekte, buradaki eylemin hukuka uygunluğu izin verilen risk ile açıklanmaktadır.

İzin verilen riskin temelini toplumsal uygunluk görüşü ile izah edenler, spor faaliyetlerinin hukuka uygunluğu ceza hukukunun teknolojik gelişimlere ayak uydurması ile beraber sosyal açıdan gerekli olan sporun bünyesinden kaynaklanan tehlikelere izin vermesi şeklinde açıklamaktadırlar⁵⁴⁴. Bu görüş, toplumsal ve teknolojik gelişimlerin sporun çeşitlenmesine yol açtığını ve bu çeşitliliğin de

⁵⁴⁰ BRUNNER, Albert; Die Sportverletzung im schweizerischen Strafrecht, Zürich, 1950, s. 67 vd., nakleden, ÜNVER, s. 43.

⁵⁴¹ ALAPHILIPPE, s. 55.

⁵⁴² ALBIGES - DARMAISIN – SAUTEL, s. 69.

⁵⁴³ MOREILLON, Laurent; La responsabilité civile en cas d'accident de haute montagne, thèse Lausanne, 1987, s. 174.

⁵⁴⁴ ROTH, Robert; Le droit pénal face au risque et à l'accident individuels, Lausanne, 1987, s. 111 vd.

tehlikeli spor türlerine yansıdığını ifade ederek, bu sporları yapanlar bakımından belirli risklere izin verildiğini açıklamaktadır.

Spor faaliyetlerini izin verilen risk içinde tanımlayan bir diğer görüşe göre üç koşulun yerine gelmesi gereklidir. Buna göre; riskin mağdur tarafından önceden biliniyor olması ya da öngörülebilir olması; ikinci olarak mağdurun bu riski açık ya da örtülü bir şekilde kabul ettiğinin anlaşılır olması; son olarak da meydana gelen neticenin öngörülebilir neticenin üstünde olmamasıdır⁵⁴⁵.

3. Görüşümüz

Spor faaliyetlerinin hukuka uygunluğunu izin verilen risk ile açıklayanların bir kısmı; devletin sporun yapılmasına izin vermekle risklere de izin verdiğini ifade etmekte⁵⁴⁶; bir kısmı spor faaliyetlerinde öngörülebilir risklerin başından kabul edildiğini, öngörülemeyenlerin ise kişideki kusursuzluktan dolayı cezai sorumluluğunun doğmayacağını belirtmektedirler⁵⁴⁷.

Devletin spor alanını düzenlemesi ile buna izin verdiği doğrudur. Ancak bu görüş, izin verilen risk kavramını açıklamak için yeterli değildir. Devlet sporu düzenlerken buna ilişkin yasal temeli oluşturmakta ve yasalara uygun hareket edilmesini öngörmektedir. Bu da spor faaliyetlerine katılanlar bakımından ya bir hak yaratma ya da kanun hükümlerini yerine getirme olarak kabul edilebilir.

Sporcunun faaliyete ilişkin riskleri bilerek faaliyete geçmesini, rakip sporcunun kendisine yönelik hareketine izin verdiği⁵⁴⁸ görüşü de kendi içinde tutarlıdır. Buna yakın bir başka görüş, mağdurun, katılacağı spor faaliyetindeki tehlikeleri öngörmesi, bilmesi ya da bilmek zorunda olmasıdır⁵⁴⁹. Ancak bunlar da mağdurun rızasından farklı değildir. Gerçekten kişi faaliyette bulunurken, öngörülebilir tehlikelere ya da zararlara izin vermekle bir anlamda rıza

⁵⁴⁵ BAUDOUIN, Jean-Louis; Apperçu sommaire de la responsabilité pénale et civile en matière de sport en droit de Québec, in Sport et Droit; Bruylant, Bruxelles, s. 510, (s. 505-511).

⁵⁴⁶ BRUNNER, Albert; Die Sportverletzung im schweizerischen Strafrecht, Zürich, 1950, s. 67 vd., nakleden, ÜNVER, s. 43.

⁵⁴⁷ ALBIGES - DARMAISIN - SAUTEL, s. 69.

⁵⁴⁸ ALBIGES – DARMAISIN – SAUTEL, s. 69.

⁵⁴⁹ MOREILLON, s. 174.

göstermektedir. Bu kişiye bağlı bir izin olması sebebi ile kendi üzerinde tasarrufta bulunabileceği haklar bakımından kolaylıkla kabul edilebilecektir. Ancak faaliyetin niteliği bakımından yaşam hakkı ya da vücut bütünlüğüne yönelik tehlike oluşturabilecek bir harekete izin, ne kadar hukuka uygunluk sebebi oluşturabilecektir? Bu gerekçelerle, izin verilen risk, tıpkı mağdurun rızasında olduğu gibi tek başına spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır.

İzin verilen riskin temelini toplumsal uygunluk görüşü⁵⁵⁰ ile açıklayanlar, ceza hukukunun teknolojik gelişimlere ayak uydurarak sürekli gelişen ve sosyal açıdan gerekli olan sporun yapısından, yapılış biçiminden kaynaklanan risklere izin verilmesi olarak değerlendirmektedirler. Ancak bu açıklama menfaatler dengesini açıklamakta yeterli değildir. Spor faaliyeti ile elde edilen menfaatin karşısında ihlal edilen menfaat, örneğin yaşam hakkı örtüşebilir değerde olmayıp, daha yüksektir.

Spor faaliyetlerini izin verilen risk içinde tanımlayan ve bunun için üç koşulun yerine gelmesi gerekli olduğunu savunan görüş⁵⁵¹ adeta diğer görüşlerin karması niteliğindedir. Riskin mağdur tarafından önceden biliniyor olması ya da öngörülebilir olması; mağdurun bu riski açık ya da örtülü bir şekilde kabul ettiğinin anlaşılır olması ve son olarak da meydana gelen neticenin öngörülebilir neticenin üstünde olmaması şeklinde belirlenen koşullar, aslında bir sporcunun spor faaliyetine katılmasını sağlayan koşullardır ve bunlar söz konusu faaliyeti hukuka uygun hale getirmek bakımından ancak ön şart olabilecek hallerdir.

Sonuç olarak izin verilen risk spor faaliyeti sırasında ihlal edilen menfaatler ile kazanılacak değerler arasında belli bir dengeyi korumaya yetecek güce sahip değildir. Bu bağlamda izin verilen risk de spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini tek başına açıklamaya yetecek nitelikte bir görüş değildir. Bir spor faaliyetinde bulunan tehlikeli durumların tek başına izin verilen risk kapsamında değerlendirilmesi sakıncalıdır. Çünkü spor faaliyetine ilişkin düzenlemelerin pek çoğu yasakoyucu tarafından düzenleme altına alınmamaktadır. Spor türüne ilişkin kurallar, o spor

⁵⁵⁰ ROTH, Robert; Le droit pénal face au risque et à l'accident individuels, Lausanne, 1987, s. 111 vd.

⁵⁵¹ BAUDOUIN, s. 510.

dalının ilgili olduğu federasyon tarafından konulmaktadır. Devletin spora izin vermekle, her türlü risklerin kabulünü hukuka uygun kabul ettiği çıkarımını yapmak mümkün olmayacaktır.

D. Spor Faaliyetlerini “Hakkın İcrası” ile Açıklayan Görüş

1. Genel Olarak

Hakkın icrası, hukuken korunan bir hakkın kullanılması halinde hak sahibinin cezalandırılmaması olarak tanımlanmaktadır⁵⁵². Hak sahibinin cezalandırılmayacağı kuralı Roma hukuku kaynaklarında “*nullus videtur dolo facere, qui iure suo utitur-hakkını kullanan kimse kasten hareket etmiş sayılmaz*” ve “*iuris enim exercitio non habet iniuriam-hakkın kullanılması suç teşkil etmez*” olarak belirtilmiştir⁵⁵³. Türk hukukunda hakkın kullanılması, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 26. maddesinin birinci fıkrasında “*Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez*” şeklinde düzenlenmiştir⁵⁵⁴.

Hakkın icrasının hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilmesi için öncelikle kişinin subjektif bir hakkının bulunması yani kişiye tanınmış bir hakkın bulunması gereklidir. Hakkın kaynağı hukuk normudur⁵⁵⁵. Ayrıca bu kural kanundan, tüzükten, yönetmelikten ve hatta bir örfen de kaynaklanabilecek ve kanunun yolladığı bir örf adet kuralı, subjektif bir hak doğurabilecektir. Ceza hukukunun temel ilkelerinden “suçta ve cezada kanunilik” bu alanda örf ve adeti bertaraf eder denilebilir, ancak bu örf ve adet bir hukuk normu yaratmamaktadır, subjektif hak doğurmakta ve bu da kişinin işlediği fiil ile ihlal edilen menfaati koruyan hukuk normunda düzenlenen suçu hukuka uygun hale getirmektedir ya da

⁵⁵² DEMİRBAŞ, s. 282.

⁵⁵³ DÖNMEZER - ERMAN II, s. 29.

⁵⁵⁴ 765 sayılı Eski Türk Ceza Kanununda öngörülmemekle birlikte doktrinde, zilyetliğin korunması, meslek ve sanatın icrası, spor faaliyetleri, tıbbi müdahaleler hakkın icrası kapsamında değerlendirilmekteydi.

⁵⁵⁵ EREM, Faruk; Ceza Hukukunda Hakkın Kullanılması, in Yargıtay Dergisi, cilt: 16, sy. 3, Temmuz 1990, s. 340 ve 342, (s. 339-351). Bu hukuk normunun özel hukuktan ya da kamu hukukundan kaynaklanması bakımından bir fark yoktur.

daha doğru bir ifade ile suç oluşmamaktadır. Bu hak doğrudan doğruya fail tarafından ve sınırları içinde kullanılmalıdır. Son koşul, hakkın icrası ile suç arasında illiyet bağının bulunmasıdır. Belirtilen bu dört koşul gerçekleştiğinde, fiil hukuka uygun olacak ve fail hakkında ceza sorumluluğu doğmayacaktır.

Spor faaliyetlerinin hukuki niteliği hakkın icrası içinde değerlendirilmesi ve hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmesi gerektiği doktrinde tartışılmıştır.

2. Doktrin

Doktrinde hukuki niteliği tartışmalı olan spor faaliyetleri, hakkın icrası kapsamında da ele alınmış ve çeşitli görüşler ortaya konulmuştur. Bir görüşe göre, Devlet, spor yapılabilmesi için belirli kuralları ve yerine getirilmesi gereken zorunlu koşulları önceden tespit etmekte ve bu da hakkı doğuran işlemi meydana getirmektedir⁵⁵⁶.

Diğer bir görüşe göre, spor tesisleri yapmak, müsabakaları organize etmek, ödüller koymak gibi yollarla devletin spor hareketlerini teşvik etmesi, bu faaliyetlerin hukuki esasını ortaya koymaktadır⁵⁵⁷.

Spor hareketlerinin hukuki temelini hakkın icrası kapsamında açıklayan bir diğer görüş, kanunun bir hak yaratarak sporcunun hareketlerini hukuka uygun hale getirdiği ve yaratılan bu hakkın da genellikle örfi kurallara yollama yapan hukuk kurallarında ortaya konulduğu belirtilmektedir⁵⁵⁸. Ceza hukukunda örfi kurallara yapılan yollama ile hak yaratılması görüşünü eleştirenler, özellikle şiddet içerikli spor türleri bakımından meydana gelen neticelerden dolayı kişileri örf ve adete dayanarak, sorumlu tutmamanın ceza hukukunda kanunilik ilkesi ile bağdaşmayacağını belirtmekte⁵⁵⁹ ve spor faaliyetlerini bir mesleğin icrası olarak değerlendirip hukuka uygun kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

⁵⁵⁶ İÇEL - EVİK, s. 151.

⁵⁵⁷ DEMİRBAŞ, s. 291-292.

⁵⁵⁸ JOLIDON, s. 30.

⁵⁵⁹ JOLIDON, s. 30, 35.

3. Görüşümüz

Spor faaliyetini hakkın icrası kapsamında ele alarak hukuki niteliğini ortaya koymaya çalışan görüşlerin ortak noktası, spor faaliyetinin bir hak olduğu ve bu hakkın da devlet tarafından sporcuya verildiğidir. Böyle bir hakka dayanılarak yapılan faaliyet sonucunda meydana gelen fiili de hukuka aykırı kabul etmek söz konusu değildir. Devlet sporcuya ve bu faaliyete katılan kişilere kanunen hak tanımıştır. Bu hak, sporun niteliğine uygun yapılmasını ve engellenemeyen ve öngörülemeyen neticeden dolayı da kişinin sorumlu olmayacağını ifade eder.

Kanaatimizce toplumun kabul ettiği ve Devlet'in de bu çerçevede düzenleme yaparak faaliyete katılanlara belirli haklar tanınması sonucu ortaya çıkan hakkın kullanılması kavramı spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini ortaya koymak bakımından önemli bir kavram olmakla birlikte buna tek başına değer tanımak ve faaliyete katılan kişinin rızasına değer vermemek anlamına gelecektir. Bu ayrıca, spor faaliyetinin hukuki esasını açıklamakta da yetersiz kalmaktadır. Çünkü spor ihtiyari bir faaliyettir. Kişi, ancak rızasıyla devletin yarattığı bu alana girecek ve spor faaliyetini yapacaktır.

E. Spor Faaliyetlerini “Kanunun İzni” ile Açıklayan Görüş

1. Genel Olarak

Spor faaliyeti sırasında meydana gelen fiillerin hukuki niteliği kanunun izni ile açıklanmaya çalışılmıştır⁵⁶⁰. Kanunun izni⁵⁶¹, hukuk kuralı tarafından belli bir faaliyet alanına ilişkin tanınan serbestlik içinde hareket edebilme hakkıdır. Bu hak bir hukuk normu tarafından yaratılmaktadır.

⁵⁶⁰ BUY – MARMAYOU – PORACCHIA – RIZZO, s. 540.

⁵⁶¹ Türk Hukukunda hukuka uygunluk sebebi olarak düzenleme altına alınan kanunun izni, TCK'nın 24. maddesinin 1. fıkrasında “kanunun hükmü” olarak belirtilmektedir. Buna göre; “Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.”.

2. Doktrin

Spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini kanunun izni ile açıklayan görüşlerin çok sayıda olmadığını tespit edebilmek mümkündür. Spor faaliyetlerini kanunun izni ile açıklayan görüşe göre; Devlet spor faaliyetlerini kamu yararından görerek düzenleme altına almakta ve her spor faaliyetinin niteliğine ilişkin düzenleme yaparak sporculara bir alan yaratmaktadır⁵⁶².

Ancak burada da oyunun kuralları bakımından bir değerlendirme yapıp yapılmayacağı sorunu ortaya konulmaktadır⁵⁶³. Ceza kanunu ile spor kurallarının ters düşmesi halinde durum ne olacaktır? Bu durumda meydana gelen fiilden dolayı sporcu ceza sorumluluğu ile karşı karşıya kalacak mıdır? Bu soru doktrinde tartışılmakla birlikte kesin bir sonuca ulaşılmış değildir. Konuya ilişkin benimsenen ortak görüş, kamu düzeninin sağlanmasından sorumlu ceza kanunlarının, spor kurallarının önünde yer alacağı yönündedir⁵⁶⁴. Ancak belirtmek gerekir ki, spor kuralları da aynı yasama organı tarafından düzenlendiği ileri sürülebilir, bu iki düzenlemenin nitelik olarak bir farkının bulunmadığını söylenebilir. Nitekim bir görüşe göre, spor ayrı bir alan olup, her sporun doğası gereği yapılması gereken bir takım hareketler vardır⁵⁶⁵. Kanun koyucu bu alana müsaade etmekle baştan itibaren spor sırasında kurallara uygun davranılmak kaydıyla meydana gelecek neticeleri de kabul etmiş bulunmaktadır⁵⁶⁶. Ancak, spor alanında yer alan her düzenleme yasama faaliyeti değildir. Bu alana ilişkin düzenlemelerin pek çoğu uluslararası ve ulusal spor kuruluşları tarafından oluşturulmuştur. Bu nedenle, spor alanını düzenleyen hukuki mevzuatı temel alarak sporun hukukuki niteliğini kanunun izni ile açıklamaya çalışmak yeterli olmayacaktır.

⁵⁶² BUY – MARMAYOU – PORACCHIA – RIZZO, s. 540.

⁵⁶³ LASALLE, s. 2229.

⁵⁶⁴ LASALLE, s. 2229.

⁵⁶⁵ BELLAAROUSSI, s. 2861.

⁵⁶⁶ LAMY, Droit du sport, 2003, n. 684155; PIN, s. 226.

3. Görüşümüz

Kanaatimizce spor faaliyetlerini kanunun izni ve hakkın icrası hukuka uygunluk sebepleri ile açıklayan görüşler arasında temel olarak bir fark bulunmamakta; biri diğerinin değişik şekilde ifade edilmesi anlamına gelmektedir. Kanun ile spor faaliyetlerine katılanlara belirli ölçüde hareket etme izni verilmesi, faaliyete katılanlara bir hak kazandırmaktadır. Bu da spor faaliyetlerini hakkın icrası hukuka uygunluk sebebi ile açıklayan görüşlerden farklı bir dayanak oluşturmamaktadır. Kanunla tanınan hakkını kullanan sporcu artık bir hukuki dayanağa sahiptir. Kanun tarafından düzenlenen spor, düzenlendiği andan itibaren tanınmış ve sporcuya bir alan sağlamıştır. Böylelikle sporcu isteğiyle girdiği bu alanda, oyunun kuralı içinde kalarak yapmış olduğu eylemleri nedeniyle gerçekleşen neticeler bakımından hukuka uygun hareket etmiş olacaktır. Spor alanını yaratan kanun kişiye bu izni vermiştir. İzinden kaynaklanan hakkı kullanan sporcu bakımından sonuç değişmeyecektir.

F. Spor Faaliyetlerinin “Örf ve Adet”e Uygunluğu

1. Genel Olarak

Spor hareketlerinin hukuki temelini örf ve adet’e uygunluk ile açıklayanlara⁵⁶⁷ göre, spor faaliyetleri örf ve adet kuralları⁵⁶⁸ ile şekillenen bir alan olduğu için kendi hukukunu yaratmış ve ceza hukukunun bu alana müdahalesine doğal bir sınır getirmiştir. Bu görüşe göre, spor faaliyetinin hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilmesinin bir nedeni, kendi kuralları ile gelişen bir alan olması ve toplumlar tarafından kabul görmesidir. Dünyanın neresinde olursa olsun spor türlerinin belirli ve ortak kuralları vardır ve sporun türü ne olursa olsun bu kurallara uyulduğu müddetçe fiil hukuka uygun kabul edilmektedir. Bir boks ya da karate

⁵⁶⁷ ÖNDER, Ayhan; Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992, s. 238; JOLIDON, s. 30.

⁵⁶⁸ EREM, s. 342.

sporunda, hareketler, ceza kanunları bağlamında suç teşkil edebilecekken, faaliyet içinde gerçekleştiği için spor olarak adlandırılmaktadır. Burada vücut bütünlüğünün korunması ile spor, birbirleri ile yarışmakta ve üstünlük de spora tanınmaktadır. Spor çok eski dönemlerden bu yana gelişerek, türleri artarak gelen bir faaliyet alanı olmuş ve fakat sporun meşruiyeti bunu icra edenler, bu faaliyeti izleyenler, hukukçular tarafından sorgulanmamış ve zamanla hukuk kurallarının yerleşmesi sporun niteliğine göre şekillenmiştir.

Spor kurallarının örf ve adet kuralları ile şekillendiği bir gerçektir ancak, örf ve adetin ceza hukuku içindeki yeri ve önemi değerlendirildiğinde, bunun aynı zamanda kamu düzenini sağlayan ceza kurallarının ihlalini hukuka uygun hale getirebilecek güce sahip bir kaynak olmadığı ifade edilmiştir⁵⁶⁹.

2. Görüşümüz

Spor kurallarının tüm dünyada aynı olması ve kabul edilmesi bir sürecin sonucudur. Genel hukuk prensipleri bakımından ve hukuk yargılaması değerlendirildiğinde örf ve adet, spor faaliyetleri bakımından göz önünde bulundurulmalıdır. Örf ve adetin dikkate alınması, tek başına bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirileceği anlamına gelmemektedir. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerde, örf ve adetin ceza hukuku bakımından bir hukuka uygunluk sebebi teşkil etmesi çok nadir hallerde mümkündür. Dövüş sporlarının hukuki niteliğinin açıklanması bakımından ileri sürülen bu hukuka uygunluk sebebi⁵⁷⁰, aslında temelini yine bir hukuki düzenlemeden almaktadır. Bir futbol maçında faullu bir hareketle rakibinin bacağına kıran kişiye ceza verilmemesi hali aslında konuya ilişkin yapılmış olan bir hukuki düzenlemeden kaynaklanmaktadır. Futbolda bir oyuncunun rakibinin ayağını kırması sık görülen ve futbolun oynanış biçiminden kaynaklanmaktadır. Bu oynama biçimi de örf ve adet ile şekillenmiş ve daha sonra düzenleme altına alınmıştır. Futbol da diğer tüm sporlar gibi önce toplumların yarattıkları bir oyundur. Temelinde örfün olduğu spor gibi bir alanda örf ve adet kurallarını dikkate almamak, yapılacak hukuki değerlendirmede eksiklik yaratacaktır.

⁵⁶⁹ CONSTANT, Jean; Manuel de droit pénal, 7 e édition, t.1, Liège, 1959, s. 571, nakleden BAYRAKTAR, s. 77.

⁵⁷⁰ DESPORTES - LE GUNHEC, s.634-635.

Örf ve adet ile şekillenen hukuki metinler ile spor faaliyeti meşruiyet kazanmakta ve hukuka uygun kabul edilmektedir. Bu bakımdan temelinde bir hukuki düzenleme olduğu dikkate alındığında spor faaliyetinin hukuka uygunluğunu yine bir hukuki düzenlemenin açıkladığı görülmektedir.

Kanaatimizce, spor kurallarının oluşum süreci değerlendirilirken örf ve adetin önemini belirtmek gerekir. Ancak, ceza hukuku alanında, spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini sadece örf ve adet'e bağlamak bu faaliyetlerin hukuka uygunluğunu ortaya koyabilmek bakımından yeterli değildir. Örf ve adet, sporun toplum içindeki önemini belirtmek bakımından önemlidir ve hakim ancak somut olayın değerlendirmesini yaparken bu kuralları dikkate almalıdır.

G. Spor Faaliyetlerinin Hukuki Niteliği Hakkında Görüşümüz

Spor tüm toplumlar tarafından, kişinin bedensel, ruhsal, maddi ve manevi varlığını geliştirme vasıtası olarak kabul edilmekle birlikte, bu faaliyet kapsamına giren oyunlara ilişkin ortak bir kural getirmenin zorluğu ortaya çıkmaktadır. Bireysel ya da toplu olarak yapılan sporlardan dövüş sporlarına kadar tüm sporlarda spor faaliyetlerine katılan kişilerin belirli hareketleri ve bu hareketlerden dış aleme yansıyan bir takım sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçların pek çoğu spor faaliyetinden beklenen sonuçlar olmakla birlikte bazı zamanlarda hukuka aykırılık teşkil eden fiilleri oluşturabilmektedir. Bu hukuka aykırı fiillerin bir kısmı sadece medeni hukuk bakımından tazminat yükümlülüğünü doğurmakta, bir kısmı ise suç teşkil ederek ceza hukukunun konusunu oluşturabilmektedir.

Ceza hukuku spor faaliyetlerinin hukuka uygunluğunu, mağdurun rızası, hakkın icrası, izin verilen risk, kanunun hükmünü yerine getirme ve örf ve adet'e göre değerlendirerek açıklar⁵⁷¹. Doktrin, yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi, spor

⁵⁷¹ ÖNDER, s. 238; Yazar spor faaliyetlerinin hukuka uygun olduğunu belirten görüşleri şu şekilde sıralamıştır; “*Spor faaliyetlerinde tipik fiil gerçekleşmiş olsa dahi, failin cezalandırılmayacağı konusunda ileri sürülen fikirlerin gerekçeleri değişiktir. Mağdurun rızası, fiilin toplumsal uygunluğu; failin suç işleme kastının bulunmadığı; bir meslek ve san’atın icra edildiği; ortaya çıkan neticenin izin verilen risk içinde görülmesi gerektiği; örf ve adetin veya Devletin verdiği iznin fiili hukuka uygun hale getirdiği görüşleri ileri sürülmüştür.*”.

faaliyetlerini belirtilen bu hukuka uygunluk sebeplerinden bir ya da bir kaçını beraber ele alarak değerlendirmektedir. Bu da bizi, spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini ortaya koyan kesin bir görüşe ulaşamadığı sonucuna ulaştırmaktadır.

Bu durumda yanıtlanması gereken soru, spor faaliyetlerini belirttiğimiz hukuka uygunluk sebeplerinden birine bağlamak, bu faaliyetin hukuki niteliğini ortaya koymaya, tek başına bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul etmeye yeterli olup olmadığıdır?

Spor ve buna ilişkin kurallar toplumların gelişimi ile şekillenmiş ve günümüzdeki kurallarını oluşturmuştur. Bu halde toplumların şekillendirdiği kurallarda örf ve adeti bertaraf edebilmek mümkün olmayacaktır. Sporun örf ve adet ile şekillenmesi ve kurallarının da buna göre oluşması ceza hukukunun dikkate aldığı bir olgu olmakla beraber, tek başına spor karşılaşması sırasında meydana gelen fiili suç olmaktan çıkarmaya yetmez. Örf ve adete göre şekillenen spor kuralları, sporun doğru olarak icra edilmesini sağlamaktadır. Kanaatimizce, buna göre oynanan oyunda meydana gelen neticenin hukuka uygun olup olmadığının araştırılması sırasında, örf ve adet ancak hukuka uygunluk karinesi teşkil edebilecektir.

Spor faaliyeti gelişimi ile birlikte hukuk içinde yerini almış ve devletler bu alanın oluşturulması, işleyişi ve devamlılığı bakımından bir takım kurallar getirmiştir. Anayasalarda, spor, devletlerin düzenlemekle yükümlü olduğu alanlardan biri olarak belirtilmiştir. Ancak burada da yanıtlanması gereken soru, devletin şiddet içerikli bir faaliyet alanını nasıl düzenlediğidir? Devlet, örneğin bir boks müsabakasında meydana gelen müessir fiili nasıl meşrulaştırabilir? Devletin düzenlediği bu alan bireyler bakımından bir zorunluluk değildir⁵⁷². Örnek olarak, okçuluk sporu ile uğraşan bir kişinin Okçuluk Federasyonu Oyun Kurallarına uygun hareket etmesine rağmen okun bir kişiye isabet ederek yaralanmasına sebebiyet vermesi halinde, sporcunun hareketinin hukuka uygunluk karinesinden yararlanması halinin meşruiyeti verilebilir.

⁵⁷² BUY – MARMAYOU – PORACCHIA - RIZZO, s. 540; Spor ilköğretim dışında ihtiyaridir. Devlet toplum tarafından süregelen, benimsenmiş ve uygulaması olan bir alan olan sporu, kamu yararından görerek düzenlemiştir.

Devletin düzenlediği spora bireylerin kendi rızaları ile katılmaları ise, söz konusu faaliyetin kabulünden sonra devreye giren bir durumdur. Spor faaliyeti sırasında meydana gelebilecek öngörülebilir tehlikelere rıza gösteren sporcu, rakibinin kendisine yönelik hareketlerini kabul etmiş demektir. Ancak burada yukarıda belirttiğimiz gibi, mağdurun vücut bütünlüğüne yönelik hareketlere rızası, meydana gelebilecek sonuç, yaralama ve hatta ölüm olsa bile geçerli olacak mıdır? Nitekim bazı sporlarda yaralama oyunun kuralı olup, bazen bu yaralama sonucu ölüm meydana gelebilmektedir. Örnek olarak, Amerikan güreşi olarak bilinen pankreas sporu sırasında sporcular birbirlerine çok ağır derecede şiddet uygulamaları verilebilir.

Kanaatimizce sporun hukuki niteliği, incelediğimiz hukuka uygunluk sebeplerinden biriyle açıklanamaz. Spor faaliyetinin hukuka uygun olduğunu açıklamaya çalışan her görüşte doğruluk payı vardır. Günümüzde pek çok spor türü ve bunların kuralları bulunmaktadır. Bu kurallar, sporcunun o spor faaliyetine katılması ile ortaya konulan rıza çerçevesinde kendisine bir hak yaratmaktadır. Spor alanı içinde bir risk vardır ve bu riske kurallar izin vermektedir. Tüm bu açıklanan sebeplerle, spor faaliyetlerinin hukuki niteliği karma bir durum yaratmakta ve ancak tüm hukuka uygunluk sebeplerinin bileşkesi olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Spor faaliyetleri, belirtilen hukuka uygunluk sebeplerinin bileşkesi olarak değerlendirildiğinde aslında bunun başlı başına bir hukuka uygunluk sebebi olarak görülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Spor bir haktır. Tek başına belirtilmese dahi, bireyin gelişim hakkından, eğitim, çalışma, sağlık hakkına kadar uzanan bir yapısı bulunmaktadır. Devlet tarafından tanınan ve pek çok hakkın içinde yer alan sporun ceza hukuku yönünden bağımsız bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sporun tek başına faaliyet olarak hukuka uygunluk sebebi teşkil etmesi halinde dahi, bu faaliyetin hukuka uygunluğu, devletin bu alanı yasal olarak düzenleyip, tanıması halinde söz konusu olabilecektir. Nitekim, boks, güreş, karate, tekvando, judo gibi şiddet içerikli sporların yapılması ve bu sporlarda meydana gelen şiddet eylemlerinin hukuka uygun kabul edilmesi de devletin bu spor türlerine izin vermesi ile açıklanabilmektedir. Şiddet içerikli bu sporlarda yaralama, sporun yapılaş

biçimidir. TCK bağlamında suç teşkil eden yaralamanın bu sporlarda oyunun yapılışı olarak kabul edilmesi ve hukuka uygunluğu ancak bu alanın devlet tarafından düzenleme altına alınarak, hukuki düzenlemelerle meşrulaştırılması halinde mümkün olabilecektir. Kanaatimizce, spor faaliyetlerini açıklayacak görüşlerden biri bensimsenecek olursa bu da hakkın icrası olabilecektir. Daha önce belirttiğimiz gibi, kişi her hangi bir hakka dayanmaksızın hareket edemez. Devletin yarattığı hakka dayanan kişinin eylemi hakkın içinde kullanıldığı sürece hukuka uygun kabul edilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA SORUMLULUĞU BAKIMINDAN İNCELENMESİ GEREKEN

ÖZEL HALLER

I. SPORDA ŞİDDET

Sporda şiddet, günümüzde ceza hukukunun konusunu teşkil eden fiillerin başında gelen ve birden fazla alanda inceleme konusu olan bir olgudur. Sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuki boyutu olan şiddet, gerek spor faaliyetinin aktif süjeleri olan sporcuların, hakemlerin, antrenörlerin; gerekse izleyici olarak spor faaliyetine katılan seyircilerin fail ve mağdur olarak içinde buldukları bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Sporda şiddet, birden fazla yönü olması nedeniyle hem uluslararası hem de ulusal alanda⁵⁷³ özellikle son dönemde ele alınmış ve bu konuda devletlerin ortak mücadelesinin konusu olmuştur. Dövüş sporları dışında kalan diğer spor türlerinde meydana gelen şiddet fiilleri spor ahlakı bakımından kabul edilmemektedir. Spor müsabakası sırasında meydana gelen şiddet hareketleri aynen güncel hayatımızda meydana gelen şiddet gibi ceza kuralları ile cezalandırılmaktadır. Ancak spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin güncel hayatta meydana gelen fiillerden bazı durumlarda ayrıldığını görmekteyiz. Sporda şiddetin ceza hukuku yönünü inceleyeceğimiz çalışmamızda, konunun kavramsal ve hukuksal yönünün incelenmesi önemlidir. Sporda şiddetin tarihi eski olmakla birlikte, Türk hukukunda düzenlenmesi yeni bir olgudur.

⁵⁷³ Avrupa Konseyi'nin, 1985 yılında Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi ve buna bağlı olarak alınmış tavsiye kararları için bkz. www.coe.int; 5149 sayılı Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Hakkında Kanun, bu sözleşmeden yola çıkılarak hazırlanmış bir kanundur.

A. Tanım

Şiddet ile ilgili çeşitli tanımlar verildiğini görmekteyiz. Bir tanıma göre; Şiddet, bir yandan fiziki gücün karşı tarafın beden bütünlüğünü istismar edici şekilde kullanılması ve diğer yandan kanunların ihlalidir⁵⁷⁴. Bir başka tanıma göre spor müsabakası içinde de şiddet; rakip sporcuların birbirlerine karşı uyguladıkları kuvvetin kanunsuz kullanımınıdır⁵⁷⁵. **Yurtcan** sporda şiddeti daha ayrıntılı olarak şu şekilde tanımlamaktadır; şiddet, beden gücünün kötüye kullanılması, silahlı etkinlikler ve aşırı bir saldırganlık özelliği taşıyan ilişkilerle belirginleşen edimlerin tümü; kaba kuvvet, ortalığa korku ve yıldırmak, çevredekileri sindirmek için yapılan her türden silahlı ya da silahsız eylemdir⁵⁷⁶. Cihan ise şiddeti şu şekilde değerlendirmektedir: “Şiddet kuvvet ve otorite ile şu ilişki içindedir: Kuvvetin amacı, bir azınlığın yönettiği bir toplumsal düzeni geçerli kılmak olduğu halde, şiddetin amacı ise, bu düzeni yıkmak eğilimindedir; otoriteyi destekleyen ve kendiliğinden işleyen bir itaati oluşturmak amacıyla güden kuvvet ile, otoriteyi yıkıp parçalamak isteyen şiddet arasında bir ayırım yapılmalıdır”⁵⁷⁷.

TBMM Meclis Araştırma Komisyonu raporlarında⁵⁷⁸ belirtilen şiddet; “aşırı duygu durumu, bir olgunun yoğunluğu, sertliği, kaba ve sert davranış olarak adlandırılmakta; kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık gibi durumların etkinlik kazandığı biçim olarak tanımlanmaktadır.”.

Belirtilen bu tanımlarda şiddet ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Bize göre şiddet, genel itibarıyla fiziki gücün ölçsüz ve yasalara aykırı olarak kullanılmasıyla bir başkasının vücut bütünlüğüne zarar verici eylem olarak tanımlanabilir.

⁵⁷⁴ ELWAKIL, Abdel Hamid; Le phénomène de la violence et de l'émeute sur les terrains de jeu, in Sport et Droit, III eme Congrès de l'Institut International de Droit d'Expression et d'Inspiration Française, Bruylant, 2000, s.513-519.

⁵⁷⁵ ELWAKIL, s. 513

⁵⁷⁶ YURTCAN, Erdener; Ulusal ve Uluslararası Boyutta Şiddet, in La violence et le fanatisme dans le sport – Sporda Şiddet ve Fanatizm, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Beta, Mart 2004, İstanbul, s. 304, (s. 297-312).

⁵⁷⁷ CİHAN, Erol; Cebir Kullanma Cürmü (TCK.m:188), Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s. 8-9.

⁵⁷⁸ TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Rapor için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss956m.htm>

B. Şiddeti Meydana Getiren Sebepler

Sporda şiddet olgusu sporcular arasında ve daha ziyade seyirciler tarafından meydana getirilen ve toplumu önemli derecede etkileyen bir eylemdir. Her suçta olduğu gibi şiddette de kişinin bu eyleme başvurmasında belirli sebepler olduğu muhakkaktır. Sporda şiddeti meydana getiren sebeplerini sosyolojik ve psikolojik sebeplerini araştırmak⁵⁷⁹ ve konuya ilişkin çalışmalar yapmak ayrı bir uzmanlık alanını ilgilendirmesi sebebiyle çalışmamızda bu sebeplere genel hatları ile yer verilecektir.

Türk hukukunda şiddet ile ilgili özel bir mevzuatın temelini açıklamak bakımından öncelikle sporda şiddetin sebeplerini kısaca incelemenin gerekli olduğu görülmektedir.

1. Sporcular Arasında Meydana Gelen Şiddetin Sebepleri

Sporcular arasında ortaya çıkabilecek şiddet hareketlerinin pek çok sebebi olabilir. Ancak belirgin olarak ortaya çıkanları sıralamak gerekirse bunlardan ilki sporcuların bedensel, psikolojik güç ve kapasitelerin ortaya konularak galibiyete ulaşma amaçlarıdır. Bu amaç da kimi zaman sporcuların rakiplerine şiddet uygulamalarına yol açabilmektedir.

İkinci olarak sporcuların ruhsal dengesizliklerinden kaynaklanabilecek durumlarda ortaya çıkan şiddettir. Bunlara kendine güvensizlik, yetersizlik hissi, kendini kontrol edememek ve sakin olamamak gibi örnekler verilebilir.

Diğer bir neden de sporcunun bulunduğu takımın başarısız olması, yetersizlik içinde bulunmasıdır. Bu halde sporcuların bir kısmında şiddete eğilim görülebilmektedir. Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan bir başka neden, yabancı takım oyuncularının ev sahibi oyunculara karşı şiddet eğilimlerinin yüksek olduğunu

⁵⁷⁹ OUIOMET, Marc; La violence à la télévision et les tendances de la criminalité au Canada, in RICP, v. LV, no: 3, Juillet-Septembre 2002, s. 362 (s. 358-373).

ortaya koymuş ve bunun nedeni olarak da ev sahibi takım taraftarlarının güçlü tezahüratları olarak belirtilmiştir⁵⁸⁰.

Araştırmalara göre sporda şiddetin sebeplerinden biri de sporcuların müsabaka esnasında birbirlerine temasları gösterilmektedir. Müsabakayı kazanma hedefi ile birleşen bedensel temasın devamında şiddetin ortaya çıktığı tespit edilmiştir⁵⁸¹.

TBMM Araştırma Raporunda⁵⁸² sporcular arasında şiddet sebebi olarak; *“Takımının kaybetmesi; hakem veya hakemlerin kötü bir müsabaka yönettikleriyle ilgili algulamaları; şaşkınlık; herhangi bir fiziksel temas ya da sakatlanma sonucu fiziksel acı çekmeleri; kapasitelerinin altında oynamaları”* belirtilmiştir.

Kanaatimizce, sporcular arasında meydana gelen şiddetin sebebi çeşitlidir ve bunlar da kişiye göre değişmektedir. Ancak burada her sporcu bakımından değişmeyen tek sebep kazanma hırsıdır. Kazanma hırsını kontrol edebilen sporcu şiddet eğilimde olmayacaktır. Kazanma hırsı kişinin ruhsal yapısı ile bağlantılı olduğundan ancak psikoloji ve psikiatri bilimlerinin verileri ile açıklanabilir. Kazanma hırsı dışında belirtilen diğer sebepler de şiddeti oluşturur. Ancak tüm bu sebepler kendini kontrol edemeyen kişilerden kaynaklanmakta ve şiddet ortaya çıkmaktadır.

Sporcular arasında şiddetin önlenmesi için yapılacak en önemli hareket eğitimidir. Eğitimli sporcunun kendisini kontrol etmesi daha kolay olacak; şiddet eğilimi göstermeyecektir. Bununla birlikte, profesyonel sporcular bakımından belirli sürelerde psikolog ya da psikiatr kontrolü yapılabilir. Bu da sporcunun hırsını, yetmezlik hissini ortadan kaldırmak için ek yöntem olarak düşünülebilir.

⁵⁸⁰ ELWAKIL, s. 515.

⁵⁸¹ ELWAKIL, s. 515.

⁵⁸² TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22; Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Rapor için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss956m.htm>

2. Seyirciler Arasında Meydana Gelen Şiddetin Sebepleri

Spor müsabakasının unsurlarından biri olan seyircinin de sporun ruhuna ve fair play ilkesine uyması gerekmektedir. Seyircinin psikolojik, sosyal, kültürel sebeplerden hangisi ile bağlantılı olursa olsun göstereceği şiddet, öfke, kızgınlık sporun amacı ile bağdaşmaz. Seyirciler arasında meydana gelen şiddetin de pek çok sebebi olabilir. Seyirci şiddeti bazı durumlarda süreklilik arz eder ve hatta bazı seyirciler bununla anılmaya başlar. Bazı seyircilerin şiddeti adeta meslek haline getirmiş olanlarına holigan adı verilir. Bu bölümde ilk olarak seyirciler arasında şiddet sebeplerini; ikinci olarak da holiganlık kavramını incelemeye çalışacağız.

a. Genel Olarak

Spor müsabakalarının çeşitliliği ve buna bağlı olarak ortaya çıkan özellikleri, seyircinin yapısını⁵⁸³, müsabaka esnasındaki davranış biçimlerini ortaya koymakta ve bunları açıklamaya yardımcı olabilmektedir. Bu açıklamalarda, sporcular arasında ortaya çıkan şiddetten farklı olarak seyirciler tarafından yaratılan şiddetin sebepleri spor müsabakasının niteliğine göre çeşitlilik gösterdiği tespit edilmektedir. Sporculardan ziyade seyirci kaynaklı şiddet olayları toplumlar üzerinde daha fazla etki yapmaları sebebiyle konuya ilişkin gerek uluslararası gerek ulusal hukuki çalışmaların seyirci odaklı olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Seyirciler arasında meydana gelen şiddetin en önemli sebebi psikolojiktir. Bunun da kökeninde aile ve eğitim geldiği belirtilerek şiddetin sebebinin öncelikle sosyo-kültürel etkenler aranması gerektiği ifade edilmektedir⁵⁸⁴. Bunun yanı sıra dış etkenler önemlidir. Örneğin, ev sahibi konumundaki seyircilerin, misafir seyirciler

⁵⁸³ OUIOMET, s. 359, 362.

⁵⁸⁴ ÇAĞLAYAN, Hakan Salim - FİŞEKÇİOĞLU İ. Bülent; Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler; http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Hakan%20Salim%20%C3%87A%C4%9ELAYAN%20-%20%C4%B0.%20B%C3%BClent%20F%C4%B0%C5%9EEKC%C4%B0O%C4%9ELU/127-142++.pdf

üzerinde yarattıkları psikolojik baskı da şiddet sebeplerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalardan çıkan sonuçlara göre; “*Ev sahibi seyircilerin, saldırgan tutum ve davranışlarında etkili olduğunu ifade ettikleri “rakip seyirci” davranışlarının başında, kendilerine, kulüp yöneticilerine, antrenörlerine ve futbolcularına çirkin tezahürat ve/veya saldırılar gelmektedir. Önceden çatışılan seyirci grubu olması, seyirci saldırganlığını tetikleyen unsurlardan görülürken, rakip seyircilerin, ev sahibi takım taraftarlarının “kutsal” saydıkları mekanları olan statlarının çevresinde taşkınlık yapmaları, kışkırtıcı bulunmaktadır. Müsabaka hakemine çirkin tezahürat ve/veya saldırılar da ortamın gerilmesine yol açmakta ve hatta, rakip seyircilerin, sadece rakip olmaları dahi, seyirci saldırganlığında yeterli sebep olarak değerlendirilmektedir*⁵⁸⁵”.

Yapılan istatistiksel araştırmalarda, seyircileri saldırganlığa yöneltme sebebi olarak basın, kulüp yöneticileri, hakemler, karşı takım seyircileri, oyuncu hataları, teknik adamlar ve amigo etkenlerinin hepsi belirtilmektedir. Seyirci, oyuncu, antrenör, yönetici, spor yazarı, güvenlik görevlisi, hakemlerden oluşan ankete katılan kişilerin % 81,0’i seyircileri saldırganlığa iten sebep olarak seyircilerin yetersiz eğitimini, % 48,0’i rakip seyirci ve oyuncuların tahrik etmesini, % 36,0’sı hakemin yetersizliğini, % 20’si yetersiz ya da tahrik edici güvenlik önlemlerini görmektedir⁵⁸⁶. Bir diğer araştırmada, saha içinde ve dışında çıkan olayların nedenini, emniyet güçleri, ev sahibi taraftarlara ve ikinci sırada da hakemin tutumuna bağlamaktadırlar. Taraftarlar ise bunu hakemler ve rakip taraftarlar olarak belirtmişlerdir. Seyircilerin saldırgan tutumlarına % 42,0’si buldukları topluluğu, % 27,0’si futbolcuları, % 8,0’i ise amigoları sebep göstermektedirler⁵⁸⁷. Yapılan bir başka çalışmada, seyircilerin % 40,0’ını karşı takım seyircisinin, %16,0’sını ise

⁵⁸⁵ ÖZMADEN Murat; Futbol Seyircilerine Göre Rakip Seyirci Davranışlarının Seyirci Saldırganlığına Etkileri, Kastamonu Eğitim Dergisi, Ekim 2005, Cilt:13, No:2, s. 663-674.

⁵⁸⁶ Yüksel, H. - Doğan, B. - Moralı, S. - Acar, M.F. , Futbolda Şiddetin Toplumbilimsel Boyutları, Futbol, Bilim ve Teknoloji Dergisi, 97/3, 1997, s.22,24, nakleden PULUR Atilla - KAYNAK İlder - ORHAN Serdar; Polislerin Spor Müsabakalarındaki Saldırgan Seyirciye Müdahalede Kendi Taraftarlığının Etkisinin Araştırılması, in Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, (2004), 241- 260.

⁵⁸⁷ GÜLTEKİN, O. - DOĞAN, M. - DOĞAN, A. - EYLEN, B. (2000), Futbol Sahalarında Şiddet ve Emniyet Güçlerinin Tutumu Üzerine Bir Araştırma, 21. Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, s.751, nakleden PULUR – KAYNAK - ORHAN, s. 255.

hakemlerin saldırganlığa ittiği tespit edilirken⁵⁸⁸, bir başka çalışmada seyircileri maç öncesi saldırganlığa yönelten etken olarak % 41,6 oranında kulüp yöneticilerinin taraflı beyanlarını ve karşı takım seyircilerini göstermektedir.

TBMM Araştırma Raporunda⁵⁸⁹ belirtilen seyirci şiddeti arttıracak ya da azaltacak unsurlardan biri de amigoluktur. Çünkü buna göre; *Amigo belirli bir takımla özdeşlen taraftarın, maç sırasında, maça katılımını tezahüratla hızlandıran bir yönetici görevi yaparak şartlar ne olursa olsun, gerektiği zaman hiç değilse takımın bir parçasını toplayabilen, onları organize edebilen kişidir. Bu nedenle çok önemli bir görevi vardır”*.

Seyirciler tarafından yaratılan şiddetin pek çok nedeni vardır. Ancak burada bazı nedenler genel ve toplumsal öneme sahip olup belirgin şiddet sebebi olarak mücadeleyi gerektiren niteliktedir. Bu sebepler; coğrafi, sınıfsal, dini, ırkçı, ekonomik ve sosyal nedenler; seyircilerin spor kuralları konusunda yeterli bilgi ve eğitime sahip olmaması; bazı taraftar ve menfaat gruplarının çıkar amacıyla olmaları ve şiddet tehdidi ile geçim sağlamaları; müsabaka hakeminin kararından etkilenmeleri; sporcuların hareketlerinden etkilenmeleri; spor yöneticilerinin müsabaka öncesi ve sonrasında yaptıkları olumsuz açıklamalar; basının etkisi; emniyet kuvvetlerinin doğru zamanda ve orantılı müdahale etmemeleri ve kimi zaman tahrik edici davranış biçimleri; ev sahibi spor organizatörünün müsabaka öncesi, esnası ve sonrasında gerekli güvenlik tedbirlerini almaması olarak belirtildiği görülmektedir⁵⁹⁰.

⁵⁸⁸ ÇEPE, K. (1992), Futbol Müsabakalarında Seyircilerin Saldırganlıkları ve Şiddet Sebepleri Üzerine Bazı Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD, Ankara, s.63,66., nakleden, PULUR – KAYNAK – ORHAN, s. 255.

⁵⁸⁹ TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22; Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Rapor için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss956m.htm>

⁵⁹⁰ ARSLAN, Türker; Futbol Tahkim Kurulu Kararları Işığında Seyirci Şiddeti, in La violence et le fanatisme dans le sport – Sporda Şiddet ve Fanatizm, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Beta, Mart 2004, İstanbul, s. 412, (s. 403-415); ayrıca bkz. ÖZMADEN, Murat - YILDIRAN, İbrahim; Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı, 10-11 Ekim 2003, Ankara, Ankara Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Yayınları 2003, s. 188 vd. (s. 188-198).

b. Holiganlık (Holiganizm)

Futbolda fanatizm ve şiddet konusunu ele aldığımızda karşımıza holigan kavramı da çıkmaktadır. Holigan; “Taraftarlığı şiddet boyutuna vardırarak, çevreye zarar veren ve azgınca davranışlarda bulunan kimsedir”⁵⁹¹. Fanatik taraftar şiddeti olarak da adlandırabileceğimiz holiganizm (holiganlık) kelimesi ilk olarak Büyük Britanya’da ortaya çıkmıştır⁵⁹². Bir İngiliz gazeteci, şiddet içerikli davranışlara isim ararken, Kraliçe Viktoria döneminde yaşamış, “Holihon” isimli sürekli suç işleyen bir ailenin adını bulmuş, kullanmış⁵⁹³ ve holiganlık olarak yerleşmiştir. Sporda şiddetin seyirci tarafını yansıtan ifadesi olarak holiganlık TBMM Meclis Araştırma⁵⁹⁴ raporunda şu şekilde ifade edilmektedir: “*Şiddet, asayişsizlik, toplum karşısı davranışlar, önceden tasarlanmış ve örgütlenmiş veya anlık; belli etkenler sonucu ortaya çıkan davranışlar ve çoğunlukla alkol tüketimiyle bağlantılı oluşan psikopat ve sosyopat olarak da adlandırılan kişilerin oluşturduğu ve belirgin özelliği çevreye uyum sağlamamak olan bir gruptur*”. Aynı raporda holigan ise şu şekilde ifade edilmektedir: “*Yaptıkları hareketlerin sonucundan utanmayan ve pişmanlık duymayan; sorumluluk duygusu taşımayan; çok rahat yalan söyleyen ve hırsızlık yapan; kuralları tanımayan ve çok rahat kavga çıkaran; büyük çoğunluğu alkol alan ve yaptıklarının bilincinde olan kişilerdir*”.

Holiganlığın nedenleri araştırıldığında, toplumun kendisi ortaya çıkmaktadır. Taraftarlık adı altında bir grup seyirci futbolu bir araç olarak kullanarak, toplumsal tepkilerini şiddetli bir şekilde yansıtmaktadır. Dolayısıyla futbolu bir spor olmanın yanı sıra sosyolojik bir olgu olarak incelemek, holiganlığın sebeplerini bulmak bakımından önem taşımaktadır⁵⁹⁵. Holiganizmin başlangıcı, I. Dünya Savaşı öncesi

⁵⁹¹ ŞAHİN, Murat; Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Nobel Yayınları, Ankara, 2003, s.52.

⁵⁹² BODIN, Dominique - HEAS, H. – ROBENE, L.; Hooliganizme: De la question de l’anomie sociale et du déterminisme, bkz. <http://champpenal.revue.org/document25.html>, s. 2.

⁵⁹³ BODIN – HEAS – ROBENE, s.2

⁵⁹⁴ TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3, 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Rapor için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss956m.htm>

⁵⁹⁵ AYTAÇ, Gürsel; Edebiyat ve Medya, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 213. “*Radio ve televizyonunun imkânlarından yararlanma çabası, İkinci Dünya Savaşı öncesinde*

olarak bilinmektedir. 60'lı yıllardan itibaren sadece İngiltere'de değil, dünyanın birçok ülkesinde Holiganizmin varlığını sürdürdüğü⁵⁹⁶ belirtilmektedir. Özellikle futbol karşılaşmalarında meydana gelen holigan terörü, dünyanın pek çok ülkesinde görülmüş ve görülmeye de devam etmektedir⁵⁹⁷.

Holiganlıkla mücadele, sporda şiddetle mücadelenin bir parçasıdır. Bu nedenle gerek uluslararası hukukta gerek iç hukukumuzda holiganlık kavramı ile ilgili özel bir düzenleme yerine; şiddetle mücadele kapsamı içinde bir alt başlık olarak ele alınmıştır.

Ülkemizde holiganlığın yarattığı en önemli olayların başında 2000 yılında UEFA Kupası yarı finalleri sırasında, yarı final ilk maçını izlemeye gelen İngiliz Leeds United futbol kulübü taraftarları ile Galatasaray Spor Kulübü taraftarları arasında çıkan kavgada iki İngiliz'in öldürülmesi gelmektedir⁵⁹⁸.

Holiganlıkla ilgili bir başka örnek de; 21.11.2004 tarihinde İstanbul BJK İnönü Stadyumu'nda oynanan Beşiktaş – Çaykur Rizespor Maçı sırasında, karşılaşmanın ilk dakikalarında, 16 yaşındaki bir taraftarın, tribünde çıkan kavgada

Almanya'da Nazi propagandasında en belirgin şekliyle ortaya çıkmıştı". Bu nedenle Fanatizmin ülkemizde ve dünyada gösterdiği artış sebeplerinden biri olarak medya gösterilmektedir .

⁵⁹⁶ SERT, Mahmut; Gol Atan Galip, Bağlam Yayınları, Ankara, 2000, s. 69.

⁵⁹⁷ ŞAHİN, s. 58; "Dünya futbolu tarihi irdelendiğinde bir takım acı olaylar yaşanmış, bu olaylarda birçok kişi yaralanmış hatta ölmüş, birçokları da tutuklanmış ve ceza hapis cezasına mahkum olmuşlardır. Bu olaylar: "1964 Lima (Peru)'da 24 Mayıs günü Tokyo olimpiyatları eleme grup karşılaşması olan Peru-Arjantin maçı sırasında hakem, ev sahibi takımın golünü iptal edince tribünde olaylar çıkmış, 320 kişi ölmüştür. 1984 Cali (Kolombiya)'da Pascal Guerrero Stadı'nda 17 Kasım günü Cali-Amerika maçı sonunda çıkan olaylarda 24 kişi ölmüştür. Yine 1985 yılında Belçika'nın Heysel stadında oynanan Liverpool-Juventus maçı esnasında çıkan olaylarda 39 kişi hayatını kaybetmiştir. Türkiye'de de 17 Eylül 1967'deki Kayserispor-Sivasspor maçıdır. Resmi kayıtlara göre bu müsabaka esnasında 40 kişi ölmüş, 300 kişi yaralanmıştır" Bu trajik olayın etkisiyle iki şehrin arasında yıllarca süren düşmanlıklar olduğu belirtilmektedir.

⁵⁹⁸ T.C. Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi, Esas no: 2003/218, Karar no: 2007/207 ve Yargıtay 1. CD, Esas no: 2002/4673, Karar no: 2003/1408, Tebliğname: 1-B/123769. Sanıklardan biri, Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından, hafif tahrik altında, faili belli olmayan adam öldürme suçundan öteki sanıklar kavgaya karışmaktan mahkum olmuşlardır. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nde temyiz edilen davada, maç öncesi 2 İngiliz taraftarın ölümüyle sonuçlanan olayların ardından açılan davada bir sanık hakkında verilen karar, eksik soruşturma gerekçesiyle bozulmuştur. Diğer sanıklar hakkında verilen "ölümle biten kavgaya karışmak" suçu ile ilgili karar onanmıştır.

aldığı bıçak darbeleri neticesinde kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmesine ilişkin olaydır⁵⁹⁹.

C. Sporda Şiddetle Mücadelede Hukuki Durum

Avrupa düzeyinde sporda şiddet ile mücadelede somut adım, 1985 yılında yaşanan Heysel trajedisinin⁶⁰⁰ yaşanması ile atılmıştır. Avrupa Konseyi, 1985 yılında Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi⁶⁰¹ ile sporda şiddet ile ilgili mücadelesini ortaya koymuş ve buna taraf olan ülkelerin iç hukuklarının bir parçası haline gelmiştir. Avrupa Konseyi, kısaca 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesi olarak anılan bu metinde şiddet ile mücadeleyi sürdürmekte etkin rol oynayabilmek adına bir Daimi Komite kurulmasını öngörmüş ve kurulan bu Komite şiddet ile mücadeleyi sürdürmeye devam etmiştir. Özellikle Holiganizm konusunda kamu düzeninin sağlanması yönünde bastırıcı ve caydırıcı olmak için yasa çalışmaları söz konusudur. Otuz dokuz kişinin ölümü ile sonuçlanan Heysel dramından bir kaç ay sonra Avrupa düzeyinde yapılan çağrılara uyan Avrupa Konseyi, 1985 yılında spor müsabakalarında şiddetin önlenmesine yönelik bir sözleşme⁶⁰² hazırlamıştır. Sözleşme'nin 5. maddesi, şiddet eyleminde bulunan seyirciler hakkında yasal takibat

⁵⁹⁹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, Esas no: 2008/6590, Karar no: 2009/2462 (yayınlanmamış karar); Cihat Aktaş'ın Beşiktaş- Çaykur Rizespor maçı esnasında bıçaklanarak öldürülmesinden sonra basında çıkan "Tribün Terörü" tabirlerinden bazıları için bkz. "Son zamanlarda tırmanan tribün terörü konusunu kaleme almak zaman aldı..." Tayfun Öneş, "Şiddet Ne Yana Düşer Usta, Mutsuzluk Ne Yana?", <http://www.ntvmsnbc.com/news/299443.asp>, 06.12.2004, "...Tribün terörü artık bizi rahatsız ediyor..." "Spor Camiası Ne Dedi?", http://www.sabah.com.tr/ozel/spor214/dosya_237.html, 27.12.2004, "...bir taraftarın bıçaklanarak öldürülmesiyle tribün terörünün en üst seviyeye ulaşması..." "Sporda Şike ve Şiddet", http://www.sabah.com.tr/ozel/spor214/dosya_214.html, 27.12.2004, "TribünTerörünün İlk 11'i", Aksiyon Dergisi, 521. sayı, 29.11.2004.

⁶⁰⁰ 29 Mayıs 1985 yılında Belçika'nın Brüksel kentinde bulunan Heysel statında İngiliz seyircilerin İtalyan seyircilerin bulunduğu tribüne hücumu üzerine çıkan panik nedeniyle meydana gelen izdiham nedeniyle 39 kişinin ölmesi ve 600 kişiye yakın yaralanmanın meydana gelmesi sonucu yaşanan trajedi, spor tarihinde "Heysel Trajedisi" olarak yerini almıştır. Ayrıca bkz., TULKENS, Françoise; Les questions pénales soulevées par la tragédie du Heysel, in RPS, no. 108, s. 24-44; BUY – MARMAYOU – PORACCHIA – RIZZO, s. 463.

⁶⁰¹ Sözleşme için bkz., <http://conventions.coe.int/treaty/fr./treaties/Html/120.htm>.

⁶⁰² Convention Européenne sur la violence et les débordements de spectateurs lors de manifestations sportives et notamment de matches de football, 19 Ağustos 1985.

yapılabileceğini, bunların sınır dışı edilebileceklerini ve haklarında açılan ceza davalarının kendi vatandaşı oldukları ülkelerde yürütülebileceğini öngörmüştür.

Bu sözleşme ile birlikte üye ülkelerde de aynı yönde düzenlemelere gidilmiş ve Birleşik Krallık bu önemli olayın hemen ardından sırasıyla yürürlüğe koyduğu kanunlarla, kendi vatandaşlarının sınır dışı edilmesi halini düzenleme altına almıştır⁶⁰³. Bu düzenlemelerle hooliganlara yönelik özel bir hukukun⁶⁰⁴ ortaya konulduğu ifade edilmektedir.

Fransız Spor Kanunu spor karşılaşmalarında şiddete başvuran kişilerin, beş seneye kadar spor gösterilerine katılmamasına varan bir yaptırım öngörmekte ve bu yaptırımı uymayıp spor müsabakasına girdiği tespit edilenlerle ilgili de önleyici nitelikte bir tutuklama kararı alınabileceği belirtilmektedir⁶⁰⁵. Stada girme yasağı mahkemelerin izni ile kolluk aracılığıyla uygulanan basit bir tedbir olarak öngörülmektedir. Benzer düzenlemelere, İspanya, Belçika, İtalya ve Hollanda da yer verilmiştir⁶⁰⁶.

Stada girme yasağı Avrupa Birliği çerçevesinde de oldukça desteklenen bir tedbirdir. 17 Kasım 2003 tarihinde alınan karar uyarınca, daha önceden futbol müsabakası sırasında şiddet olaylarına karışmış bulunan kişilerin stada girmesini engelleyecek tedbirlerin ülkeler tarafından alınmasının kabul gördüğü belirtilmektedir⁶⁰⁷. Bu karardan önce, Avrupa düzeyinde söz konusu tedbirin temel insan haklarına uygunluğu tartışılmış, nihayet 1996 yılında stada ilişkin yasaklamaların şiddete yönelik fiillerin failleri ile ilgili ülkesinde ya da yurtdışında

⁶⁰³ 1985 tarihli Sporting events act, 1986 tarihli Public Order Act, 1989 tarihli Football spectators act, 1991 tarihli Football offenses act.

⁶⁰⁴ FALACHO, Laurent, Les mesures prise pour lutter contre le hooliganisme à l'épreuve des libertés publiques, in Revue du droit public, no. 2-2001, s. 420.

⁶⁰⁵ 6 Ocak 1993 ve daha sonra 18 Mart 2003 değişikliği ile aldığı son haline göre alınan tedbirlerdir. 16 Temmuz 1984 yılında değişikliğe uğramış olan 84-610 sayılı Kanun'un 42-11. maddesi.

⁶⁰⁶ MIEGE, s. 20.

⁶⁰⁷ Résolution du Conseil du 17 novembre 2003 relative à l'adoption, dans les Etats membres, de l'interdiction d'accès aux enceintes dans les quelles se déroulent des matchs de football revêtant une dimension internationale, JOCE, n. C281, 22 Nov. 2003.

bu nitelikte bir tedbire başvurulabileceği belirtilmişti⁶⁰⁸. Konuya ilişkin olarak, Avrupa Konseyi Hukuk İşleri Birimi, 1998 yılında tamamlayıcı ceza olarak ifade edilen statlara yönelik yasaklamaların sonuçlarını incelemiş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin bazı maddelerine yönelik tespitlerde bulunmuştur. Bu tespitler, Sözleşmenin 6. maddesinde yer alan Adil Yargılanma Hakkı, 7. maddede yer alan suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, 4 no.lu Protokolün 2. Maddesinde yer alan bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun bulunan herkesin serbest dolaşım hakkına yönelik olup, bunların ancak kanunlar çerçevesinde öngörülmüş olması halinde kısıtlanabileceği belirtilmiştir⁶⁰⁹. Ancak konuya ilişkin sorunu çözecek nitelikte herhangi bir uluslararası sözleşmenin bulunmadığı da belirtilmektedir. Daha önceden futbol müsabakasında şiddete karışmış olan bir kişinin daha sonra muhtemel bir olaya daha karışabileceği düşüncesi ile herhangi bir karar olmaksızın hakkında böylesi bir tedbir uygulanması adil yargılanma hakkı, suç ve cezaların kanuniliği ve serbest dolaşım hakkı bakımından incelenmesi gereken konulardır. Nitekim bir kişinin suç işlediği ve hakkında hüküm tesis edildiği için bundan sonra aynı nitelikte suçların faili olarak görülmesi, öncelikle adil yargılanma hakkı bakımından masumiyet karinesi ihlali olacaktır. Zira bir kimseye suçlu etiketinin yapıştırılması ve hayatı boyunca bununla yaşamasının istenmesi insan hakları ve hukuk devleti ile bağdaşmaz niteliktedir.

Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi de aynı şekilde bununla paralel gitmektedir. Holiganlarla ilgili alınacak tedbirlerin insan haklarına uyumlu hale getirilmesi için bazı ülkeler konuya ilişkin bir takım önerilerde bulunmuşlardır. Örneğin, Britanya futbol taraftarları için Avrupa kimlik kartı önerisinde bulunmuş ancak 1998'de Komisyon bunu reddetmiştir. Belçika'da taraftarlara verilen kimlik uygulamasını gerçek kişilere yönelik kişisel bilgilerin kullanılmasının ve bu verilerin serbest dolaşımının korunması hakkındaki Avrupa Direktifine uygun bulmuştur⁶¹⁰, zira bu kart sadece o ülkede kullanılacak bir karttır. Komisyon ise bu konudaki endişelerini, taraf devletlerin şiddet fiillerinin önlenmesine yönelik bu tip tedbirleri

⁶⁰⁸ Avrupa Parlamentosu, Holiganizme ve Futbol Taraftarlarının Serbest Dolaşımı ile ilgili Karar, n. A4-0124/96, JOCE n. C 166, 10 Haziran 1996, s. 40.

⁶⁰⁹ Avrupa Konseyi Hukuk İşleri Birimi Görüşü, 22 Ekim 1998, T6RV (98) 14.

⁶¹⁰ Belçika'daki taraftar kartlarının uygunluğunu belirten belge, JOUE (journal officiel de l'Union Européenne) n. 222 E, 18 Eylül 2003, s. 241.

uygularken vatandaşların serbest dolaşımlarının sınırlandırılmasına ve topluluk düzenlemelerinde belirtilen teminatların göz önünde bulundurulmasına dikkat çekerek belirtmektedir⁶¹¹.

Türkiye sporda şiddetle mücadeleye ilişkin Avrupa Sözleşmesi'ne 1986 yılında taraf olmuş ve 24 /01/ 1990 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 3608 sayılı "Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterilerine ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun" ile iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir. Türkiye bu Sözleşmeye taraf olduktan sonra sporda şiddetle mücadele konusunda uzun süre sessiz kalmış ve yıllar sonra bu konuda bir Kanun hazırlamıştır.

1. Avrupa Konseyinin Sporda Şiddetle Mücadelesi

Avrupa Konseyi, Avrupa Sözleşmesi yürürlüğe girmeden önce, sporda şiddetle mücadelede bir takım çalışmalar yapmış ve konuya ilişkin 1984 tarihinde bir Tavsiye Kararı⁶¹², bir de ilke kararı⁶¹³ kabul etmiştir. 1985 yılında yaşanan Heysel trajedisi⁶¹⁴ konuya daha ciddi bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymuş ve Konsey 1985 tarihinde Avrupa Sözleşmesi ve buna bağlı olarak da Daimi Komitenin çalışmalarına hız vermiştir.

⁶¹¹ Futbol serserilerinin ülke toprağından ayrılmalarının yasaklanmasına yönelik Komisyon görüşü, JOCE, n. C89 E, 20 Mart 2001, s.181.

⁶¹²

Bkz.,http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violenc es.asp^TopOfPage Conseil de l'Europe, Comité des Ministres; "Recommandation sur la réduction de la violence des spectateurs lors des manifestations sportives et notamment des matches de football".

⁶¹³

Bkz.http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec84.8.asp^Top OfPage

⁶¹⁴ Heysel trajedisi ile ilgili olarak bkz. 429. dipnot.

a. Spor Karşılaşmalarında ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi

1985 yılında Strasbourg'da imzalanan Avrupa Sözleşmesi'nin amacı spor müsabakalarında ve özellikle futbol maçlarında seyircilerin şiddet ve taşkınlıklarını önlemek ve kontrol altına almaktır (Avrupa Sözleşmesi m:1). Sözleşmenin alanı sınırlı olmayıp tüm spor müsabakaları bakımından geçerlidir. Ancak sözleşmenin isminde de yer alan futbolun özellikle belirtilmesinin nedeni, bu alanda yaşanan şiddet olaylarının ve özellikle Heysel trajedisinin vurgulanması isteğidir⁶¹⁵.

Türkiye'nin 25.09.1986 tarihinde imzaladığı bu sözleşme, TBMM tarafından 18.01.1990 tarihinde kabul edilerek, 24 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 3608 sayılı kanun ile onaylanarak, 01.01.1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, Avrupa Konseyi'ne üye olan 46 devletin tamamı ve, Avrupa Konseyi'ne üye olmayan devletlerden ise 2 tanesi tarafından (Beyaz Rusya, Holy See) imzalanmıştır⁶¹⁶.

Sözleşmeye taraf olan devletler⁶¹⁷, kendi anayasalarında sporda şiddet eylemleriyle mücadelede gerekli tedbirleri almayı taahhüt ederek; tedbirlerin uygulanmasında irtibat organları kuracaklardır.

⁶¹⁵ DE PREUX, Pascale; Les violences commises par le public, Aspects pénaux du droit du sport, Berne, 2002, s. 179-180, (s. 175 -190).

⁶¹⁶ Sözleşme için bkz. Avrupa Konseyi resmi internet sitesi, <http://www.coe.int/tr>.

⁶¹⁷ “Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterilerine ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi”ni Onaylayan Avrupa Konseyi’ne Üye Devletler imzaladıkları tarih, onayladıkları tarih ve yürürlüğe soktukları tarihlere göre şu şekilde sıralanabilir.

“Almanya 17.03.2004/ 30.03.2005/01.05.2005; Arnavutluk 02.02.1995/ 28.09.1999 /01.11.1999; Avusturya 19.08.1985/ 04.02.1988/ 01.04.1988; Azerbaycan 28.03.2000 /28.03.2000/ 01.05.2000; Belçika 19.08.1985 /24.08.1990 /01.10.1990; Bosna Hersek 29.12.1994/ 01.02.1995; Bulgaristan 02.06.1995/ 16.10.1996/ 01.12.1996; Çek Cumhuriyeti 28.04.1995/28.04.1995/ 01.06.1995; Danimarka 19.08.1985 /19.08.1985 /01.11.1985; Ermenistan 26.05.2000 /23.03.2004/ 01.05.2004; Estonya 14.05.1993/ 18.02.2003/01.04.2003; Finlandiya 07.07.1986/ 16.01.1987 /01.03.1987; Fransa 12.03.1986/ 17.03.1987/ 01.05.1987; Güney Kıbrıs Rum Kesimi 19.12.1986/ 22.06.1987/ 01.08.1987; Gürcistan 17.09.2004; Hırvatistan 27.01.1993/ 01.03.1993; Hollanda 19.08.1985/ 30.12.1988/ 01.02.1989; İngiltere 19.08.1985/ 19.08.1985/ 01.11.1985; İrlanda 03.11.1986; İspanya 03.02.1986/ 16.07.1987/ 01.09.1987; İsveç 13.09.1985/ 13.09.1985/ 01.11.1985; İsviçre 09.05.1989/ 24.09.1990

Söz konusu Sözleşme’de, seyircilerin sebep oldukları şiddet ve taşkınlıklarla mücadelede, gerek kamu makamlarının gerek bağımsız spor örgütlerinin birbirlerinden ayrı, ancak birbirlerini tamamlayıcı sorumluluklarının bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca, spor örgütlerinin güvenlik konularında sorumluluk taşıdıklarını ve daha genel olarak, bunların düzenledikleri karşılaşmaların kurallara uygun geçmelerini sağlamalarının gerektiği ifade edilmektedir. Sözleşmede belirtilen bu makamların ve örgütlerin şiddetle mücadelede birlikte çalışmaları gerektiği belirtilerek, güncel bir sosyal olgu niteliği taşıyan ve geniş etkileri olan şiddet hareketlerinin genellikle spor dışından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bu konuda, ülkelere işbirliği ile hareket edilip gerekli tedbirlerin alınması konusunun altı özellikle çizilmiştir.

Sözleşmenin amaç maddesinde, " tarafların, futbol maçları sırasında seyircilerin şiddetini ve taşkınlıklarını önlemek için, kendi anayasalarının sınırları dahilinde, bu sözleşmenin şartlarının uygulanabilmesi için gerekli önlemleri almaları (md 1) belirtilerek, bu amaçla gerekli irtibat organları oluşturulması, taraf ülkelerin bakanlıklarınca ve diğer kamu kuruluşlarınca izlenecek politikaların ve etkin çalışmaların yapılması (md 2) hüküm altına alınmıştır.

Sözleşmenin "Önlemler" başlıklı 3. maddesinde⁶¹⁸, "seyircilerin neden olacağı şiddet ve taşkınlıkları önlemek ve kontrol altına almak amacıyla, taraf ülkelerin gerek statlarda, gerekse statların yakın çevresinde ve seyircilerin geçeceği yollarda meydana gelebilecek şiddet olaylarıyla ve taşkınlıklarla mücadele edebilmek için yeterli sayıda güvenlik gücünü temin etmeleri" (md 3/1-a); "ilgili veya ilgili olabilecek çeşitli bölgelerin kolluk kuvvetleri arasında işbirliğini ve bilgi

/01.11.1990; İtalya 23.09.1985/ 08.11.1985/ 01.01.1986; İzlanda 20.11.1985/ 23.01.1986/01.03.1986;Letonya 11.06.2003 /09.12.2003 /01.02.2004; Lihtensteyn 08.11.2002/ 24.01.2003/ 01.03.2003; Litvanya 01.04.1993/ 04.07.2000/ 01.09.2000; Lüksemburg 19.09.1985/ 10.02.1988/ 01.04.1988; Macaristan 18.04.1990/ 18.04.1990/ 01.06.1990; Makedonya 30.03.1994/ 01.05.1994; Malta 26.05.1988; Monako 09.09.2003/ 28.11.2003 /01.01.2004; Norveç 14.04.1987/ 14.04.1987/ 01.06.1987; Polonya 08.12.1994/ 21.04.1995 /01.06.1995; Portekiz 04.09.1985 /26.06.1987 /01.08.1987; Romanya 16.06.1994/ 19.05.1998/ 01.07.1998; Rusya 12.02.1991/ 01.04.1991; Sırbistan-Karadag 28.02.2001/ 01.04.2001; Slovakya 06.05.1993/ 06.05.1993/ 01.07.1993; Slovenya 02.07.1992/ 01.09.1992; Türkiye 25.09.1986/ 30.11.1990/ 01.01.1991; Ukrayna 20.12.1999 /13.03.2002/ 01.05.2002; Yunanistan 19.08.1985/ 26.10.1988/ 01.12.1988”;

bkz. <http://conventions.coe.int/treaty/commun/chercesig.asp?nt=120&cm=8&df=&cl=eng> .

⁶¹⁸ Bkz. <http://conventions.coe.int/treaty/fr/treaties/Html/120.htm> .

alışverişini kolaylaştırmaları" (md 3/1-b); "seyirci şiddetine veya taşkınlıklarına ilişkin suçlardan sanıkların uygun cezalara, en azından uygun idari tedbirlere çarptırılmasını öngören bir mevzuatı uygulamaları ve gerekiyorsa oluşturmaları" (m. 3/1-c) gibi hükümler öngörülmüştür.

"Uluslararası işbirliği"ni hüküm altına alan 4. madde, tarafların, işbirliği yapmalarını, yetkili makamlarını, özellikle spor örgütlerini, futbol kulüplerini uluslararası maç ve turnuvalardan önce işbirliği yapmak ve gerekli önlemleri almak amacıyla bir araya getirmelerini öngörürken, "Olay Çıkartanların Saptanması ve Olay Çıkartanlara Yapılacak Muameleyi" düzenleyen 5. madde ise mevcut kanunlara ve yargının bağımsızlığı ilkesine saygı çerçevesinde gerektiğinde tarafların özellikle misafir seyirciler için ve uygulamadaki uluslararası anlaşmalara uygun olarak bazı önlemler getirebilmelerini düzenlemektedir⁶¹⁹. Buna göre; spor karşılaşmaları sırasında şiddet eylemlerinde bulunan veya suç teşkil edecek diğer filleri işleyen kişilere karşı başlatılan hukuki işlemleri, bu kişilerin ikamet ettikleri ülkelere gönderilmelerini, bu kişilerin sınır dışı edilmelerini öngörmektedir (m. 5).

Avrupa Sözleşmesi'nin 8. maddesinde, söz konusu Sözleşmenin uygulanmasını kontrol altında tutmak bakımından bir Daimi Komite⁶²⁰ kurulması kararlaştırılmıştır. Bu Komite, genel ilkeleri ortaya koyan Sözleşme'yi, aldığı tavsiye kararları ile açıklık kazandırmaya çalışmakta ve şiddetle mücadelede yol gösterici bir rol izlemektedir⁶²¹.

⁶¹⁹ DE PREUX, s. 187.

⁶²⁰ Sözleşmenin amaçları doğrultusunda tarafların bir veya birkaç delege ile temsil edilebilecekleri fakat sadece bir oya sahip bulunabilecekleri, anlaşmaya taraf olmayan her Avrupa Konseyi üyesi ülkenin veya Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf ülkelerden her birinin birer gözlemci ile temsil edilebileceği bir Daimi Komitenin kurulması öngörülmüştür. Söz konusu komite oy birliği ile, Sözleşmeye taraf olmayan Avrupa Konseyi dışındaki her ülkeyi ve ilgili her spor örgütünü, bir veya birkaç toplantısına bir gözlemci tarafından temsil edilmek üzere davet edebilecektir. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından toplantıya çağrılacak olan ve ilk oturumunu sözleşmenin yürürlüğe girmesine müteakip bir yıl içinde yapması öngörülen Daimi Komite, bundan sonra her yıl en az bir kez ve ayrıca tarafların çoğunluğunun istediği zamanlarda toplanacak ve çalışmalarını bir içtüzük ile düzenleyecektir (m. 8).

⁶²¹ "Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterilerine ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin" yürütme organı konumunda bulunan Daimi Komite; bu sözleşmenin hükümlerini sürekli olarak gözden geçirip, gerekli olabilecek değişiklikleri incelemek, ilgili spor örgütleri ile görüş alışverişini içinde olmak, sözleşmenin uygulanması için alınacak önlemler hususunda taraflara tavsiyelerde bulunmak, sözleşme çerçevesinde girilen çalışmalara ilişkin olarak kamuoyunun bilgi sahibi kılınması için uygun

b. Sporda Şiddetle Mücadelede Daimi Komitenin Aldığı Bazı Tavsiye Kararları

Daimi Komite, dayanağı olan Sözleşme’de vurgulandığı üzere taraf devletlere verdiği tavsiyelerin kendi ülke iç hukuklarına uygun olarak uygulanacağını belirtmektedir. Daimi Komite tavsiye kararlarının, hem sözleşmeyi açıklayıcı nitelikte olduğu, hem de güncel hale getirmeyi hedeflediği görülmektedir.

Sporda şiddetin önlemesine yönelik komitenin aldığı kararlarda sporda şiddete neden olabilecek bir takım etken maddelerin alınmasının yasaklanması; olası bir şiddet ortamının yaratılmasının karşılaşma ya da yarışmanın başından itibaren önüne geçilmesi; şiddet olayı meydana geldiğinde bununla mücadelede yapılması gerekenler, işbirliği gibi konuların öne çıktığı görülmektedir.

Tavsiye kararlarından konumuza ilişkin bazıları⁶²²; alkol satışı ve tüketimi⁶²³; seyircinin aranması⁶²⁴; polisle işbirliği⁶²⁵; biletlerin satışı⁶²⁶; holiganizmle

önlemler tavsiye etmek, Avrupa Konseyi'ne üye olmayan devletleri sözleşmeye taraf olmaya davet etmek için Bakanlar Komitesi'ne tavsiyede bulunmak ve sözleşmenin işlerliğini geliştirecek her türlü öneriyi yapmak gibi noktalarda sözleşmenin uygulanmasına nezaret edecektir. Daimi Komite bu görevinin yerine getirebilmek için gerektiğinde "uzman grupları" toplantıları öngörebilecektir (m. 9). Daimi Komite olağan ve olağanüstü her toplantısından sonra Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine çalışmaları ve sözleşmenin işleyişi konusunda bir rapor sunacaktır (m. 10). Bu hükümler çerçevesinde çalışmalarını sürdüren Daimi Komite'nin üye ülkelere yönelik olarak aldığı tavsiye kararlarından bazıları Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından dilimize çevrilerek, konu ile ilgili olarak taşra örgütüne gönderilen genelgelere eklenmektedir.

622

Bkz., http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violences.asp^TopOfPage

623

Recommandation sur la vente et la consommation de l'alcool; n. 87/1; Bkz. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.1.asp^TopOfPage.

624

Recommandation relative a la fouille des spectateurs; n. 87/2; Bkz. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.2.asp^TopOfPage;

625

Recommandation relative a la coopération avec la police, n. 87/3; http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.3.asp^TopOfPage;

626

Recommandation concernant les directives pour la vente des billets; n. 89/1; http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.1.asp^TopOfPage;

mücadele⁶²⁷; kuralları ihlal edenlerin tespit edilmesi ve bunlara yapılacak müdahale⁶²⁸; stadyumlarda güvenliğin güçlendirilmesi⁶²⁹; uluslararası işbirliği⁶³⁰; ayrımcılığının⁶³¹, ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının ve ırka dayalı hoşgörüsüzlüğün önlenmesi⁶³²; uluslararası futbol maçlarında bilet satışı⁶³³; sporda şiddetin önlenmesinde sosyal ve eğitici tedbirlerin rolü⁶³⁴dür.

Tavsiye kararlarının hemen hepsinde ortaya çıkan sonuç, sporun sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmenin bir parçası olduğu ve bunun da kanunlara saygılı bir şekilde yürütülmesinin temin edilmesidir. Özellikle hooliganizmle ilgili olarak alınan 2003/1 sayılı tavsiye kararında belirtilen hususlar; eğitimin geliştirilmesi; taraftar eğitim politikasının oluşturulması; kulüplerin taraftarları ile yakın ilişkiler kurması; taraftar derneklerinin sosyal konumunun belirginleştirilmesi; şiddetin

-
- ⁶²⁷ Recommandation relative au rapport d'ensemble sur les mesures de lutte contre le hooliganisme, n. 89/2;
[http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.2.asp^TopOfPage](http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.2.asp^TopOfPage;) e.;
- ⁶²⁸ Recommandation sur les principes directeurs relatifs a la mise en oeuvre de l'article 5 de la Convention: Identification et traitement des contrevenants, n. 90/1;
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec90.1.asp^TopOfPage e.;
- ⁶²⁹ Recommandation relative au renforcement de la sécurité dans les stades, n. 91/1;
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.1.asp^TopOfPage e.;
- ⁶³⁰ Recommandation relative a l'article 4 de la Convention: coopération internationale, Rapport explicatif a la recommandation, n. 91/2;
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.2.asp^TopOfPage e.;
- ⁶³¹ KOCASAKAL, Ümit; Fair Play Işığında Sporda Şiddet ve Ayrımcılıkla Mücadele, in Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ile Türkiye Futbol Federasyonu'nun Müştereken Düzenledikleri "Fair Play Işığında Sporda Şiddet ve Ayrımcılıkla Mücadele" Paneli 20 Eylül 2006, Panelde sunulan tebliğ, Türkiye Futbol Federasyonu Yayını, İstanbul, sh. 12 vd.
- ⁶³² Recommandation sur la prévention du racisme, de la xénophobie et de l'intolérance raciale dans le sport, n. 2001/6;
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec01.6.asp^TopOfPage e.;
- ⁶³³ Recommandation concernant les directives pour la vente des billets lors des matches de football internationaux (équipes et nations), n. 2002/1;
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec02.1.asp^TopOfPage e.;
- ⁶³⁴ Recommandation relative au role des mesures socio-éducatives dans la prévention de la violence dans le sport et manuel sur la prévention de la violence dans le sport, n. 2003/1;
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec03.1.asp^TopOfPage e.;

önlenmesine ilişkin politikaların geliştirilmesinde herkesin işbirliği içinde çalışmasının sağlanmasıdır⁶³⁵.

2. Türk Hukukunda Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi

Türk hukukunda, spor müsabakalarında şiddetin önlenmesine yönelik somut ilk çalışma Avrupa Konseyi tarafından hazırlanıp yürürlüğe konulan Avrupa Sözleşmesi'ne taraf olunması ve bunun iç hukuka bir kanunla geçirilmesidir.

Avrupa Sözleşmesi'nin üzerinden geçen on dört sene sonunda sporda şiddetle mücadeleyi özel olarak düzenleyen 5149 sayılı "Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun"⁶³⁶, 07/05/2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak çok kısa bir zaman sonra 5340 sayılı Kanun ile 28/04/2005 tarihinde bazı hükümlerinde değişiklik yapılmıştır. 5149 sayılı Kanun'da en son değişiklik 23 Ocak 2008 tarihinde 5728 sayılı Kanun ile yapılmıştır. Kanunun uygulanmasına ilişkin Yönetmelik de 28/08/2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁶³⁷.

Sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine ilişkin Kanun'un amacı 1. maddede belirtilmiştir. Buna göre; "*Spor müsabakalarının yapıldığı alanlar ile bunların eklenti ve çevresinde müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında veya sonrasında şiddetli rekabet ve bunun doğurduğu fanatizm sonucu patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kesici veya delici maddelerin kullanılmasının, şiddet ve düzensizliğin, kişilik haklarına, ailevi veya manevi değerlere yönelik hakaret, sövme ve aşağılayıcı slogan ve davranışların yer aldığı sporun ruhuna, ilke ve kurallarına uymayan kötü tezahüratın önlenmesi suretiyle huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığı ve kamu düzeninin sağlanmasına yönelik olarak alınacak önlemler ve uygulanacak yaptırımlarla ilgili usul ve esasları düzenlemektir*" şeklinde belirtilmiştir.

⁶³⁵ Bkz. http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/sprec03.1_fr.asp

⁶³⁶ Resmi Gazete, Tarih: 07/05/2004; Sayı: 25455.

⁶³⁷ Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, RG., Tarih: 28/08/2004, Sayı: 25567.

Kanunun kapsamı ise 2. maddesinde “ *Spor müsabakalarının yapılacağı alanlarda uygulanacak güvenlik önlemlerini, yasak fiil ve davranışları, bunlara uygulanacak yaptırımları, spor kulüplerinin, taraftarların, taraftar derneklerinin, taraftar temsilcilerinin, spor federasyonlarının, yayın kuruluşları ile diğer ilgili kişi ve kurumların spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesine ilişkin hususlardaki görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır*” şeklinde belirtilmiştir. Bu düzenleme, şiddet konusunda sorumluları belirlemekte ve sınırı çizmektedir.

Spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğe ilişkin fiiller 5149 sayılı Kanun’un üçüncü bölümünde 11 ila 17. maddeleri arasında belirtilmiştir. Bu bölümde spor müsabakalarında yasak olan fiiller belirtilmekte bunlara ilişkin uygulanacak idari ve cezai yaptırımlar dördüncü bölümde ele alınmaktadır⁶³⁸. 5149 sayılı Kanunda yer alan ve karşılığında idari yaptırım öngörülen fiillerin hukuki niteliği kabahattir. Bu da 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun⁶³⁹ 2. maddesinde belirtilen tanımdan ortaya çıkmaktadır. Maddeye göre; “*Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır.*”.

Biz çalışmamızda spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğe ilişkin fiilleri, Kanunun dördüncü bölümünde haklarında öngörülen cezalarla birlikte inceleyerek bir değerlendirme yapmayı uygun bulmaktayız. Kanun sporda şiddetin önlenmesini, bir takım fiilleri yasaklayarak ve bunlara idari ve cezai yaptırımlar öngörerek sağlamaya çalışmaktadır. Kanunun yasak olarak saydığı fiiller; spor müsabakalarında bazı madde ve cisimlerin satılması, kullanılması ve taşınması; çirkin ve kötü tezahürat; seyir güvenliğini ihlal; usulsüz bilet satışı; yasak beyan ve demeçler; yayın yasağı, yasak fiiller, spor alanlarının zarara uğraması ve şiddet olaylarının vuku bulması olarak belirtilmiştir.

⁶³⁸ Kanaatimizce kanun tekniği bakımından bu çeşit bir bölümlenme hem maddelerin fazlaşması hem de uygulamada karışıklık yaratabilme ihtimali nedeniyle yerinde olmamıştır. Yasak fiillere ilişkin yaptırımların aynı madde içinde düzenlenmesi daha yerinde olabilirdi.

⁶³⁹ 5326 sayılı Kabahatler Kanunu, Kanun Kabul Tarihi: 13/03/2005, Resmi Gazete No: 25772 Mükerrer, Resmi Gazete Tarihi: 31/03/2005.

a. Spor Müsabakalarında Satılması, Kullanılması ve Taşınması Yasak Olan Maddeler

5149 sayılı Kanun'un 11. maddesinde⁶⁴⁰ belirtilen fiil ile spor alanlarında; her türlü silah, kesici veya delici alet, sis bombası, ses bombası veya maytap gibi patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı maddeler ile taş, metal gibi fırlatılabilecek veya yaralayıcı nitelikte sert cisim veya tehlike arz edebilecek veya müsabaka düzenini bozabilecek diğer maddeler ile alkollü içecekler ve çevreyi kirletecek nitelikte konfeti ve benzeri cisimlerin bulundurulması ve satılması yasaklanmıştır. Bulundurma ve satılma dışında bu madde ve cisimlerin, spor müsabakalarının yapıldığı alanlara ve bu alanlardaki kapalı mekanlara sokulması, saklanması ve bu alanlar içerisinde taşınması veya kullanılması da yasaklanmıştır. Bu düzenleme ile şiddetin meydana gelmesi ihtimalini ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır. Bir taraftarın, yanında bulundurmaması gereken sert, kesici, yanıcı bir cisim ile spor alanına girmesi ile bu suç oluşacaktır. Taşınması ve sokulması yasak cismi kullanması gerekli değildir. Buna örnek olarak; Antalya Atatürk Stadyumunda 24.08.2008 Pazar günü saat 21.45 te 2008-2009 sezonu Süper Lig Antalyaspor-Beşiktaş JK arasında oynanan futbol müsabakası öncesi, sırası ve sonrasında 5149 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun ile ilgili Yönetmelik hükümleri uyarınca gerekli tüm tertip ve tedbirler önceden planlanarak uygulamaya konulmasına rağmen her iki kulüp taraftarları arasında istenmeyen olaylar ile fair-play kurallarına uymayan bazı durum ve davranışların meydana gelmesi üzerine II Spor Güvenlik Kurulu 27.08.2008 tarih ve 2008/13 sayılı toplantısı ile Stadyum çevresinde taraftar grupları arasında meydana gelen kavgaya karışan, alkollü olduğu ve üzerinde bıçak taşıdığı tespit edilen Antalyaspor taraftarlarından bir kişinin 1 yıl

⁶⁴⁰ 5149 sayılı Kanun'un 11. maddesi; Spor Müsabakalarında Satılması, Kullanılması ve Taşınması Yasak Olan Madde ve Cisimleri şu şekilde düzenleme altına almıştır: "*Madde 11 - Spor alanlarında; her türlü silâh, kesici veya delici alet, sis bombası, ses bombası veya maytap gibi patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı maddeler ile taş, metal gibi fırlatılabilecek veya yaralayıcı nitelikte sert cisim veya tehlike arz edebilecek veya müsabaka düzenini bozabilecek diğer maddeler ile alkollü içecekler ve çevreyi kirletecek nitelikte konfeti ve benzeri cisimler bulundurulamaz ve satılamaz.*

Yukarıdaki fıkrada yer alan madde ve cisimlerin, spor müsabakalarının yapıldığı alanlara ve bu alanlardaki kapalı mekânlara sokulması, saklanması ve bu alanlar içerisinde taşınması veya kullanılması yasaktır."

süre ile her türlü spor müsabakalarını seyirden men edilmesine ve 1500 YTL idari para cezası ile cezalandırılmaları kararı alınması⁶⁴¹ verilebilir. Kanununun 18. maddesinde⁶⁴²; 11. maddede öngörülen fiillere ilişkin idari ve cezai yaptırım öngörülmüştür. Alınacak bu kararlar da ilgili kişilerin hangi sıfatla olursa olsun spor alanlarına girmesi yasaklanmaktadır. 5149 sayılı Kanun'un 18. maddesinde 23 Ocak 2008 yılında yapılan değişiklikten önce; idari yaptırım uygulanan bu kişilerin spor alanlarına, yasaklı olmalarına rağmen girmeleri halinde suç işlemiş olacakları belirtilerek, haklarında bir aydan bir yıla kadar hapis cezası öngörülmüştü. 5728 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle "Spor Müsabakalarında Satılması, Kullanılması ve Taşınması Yasak Olan Madde ve Cisimleri" sokaclar hakkında doğrudan ceza kovuşturması başlatılacaktır⁶⁴³. Fiilin niteliği değiştirilmiş; kabahat olmaktan

641

http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51; (28 Aralık 2008; saat: 22:09)

642

5149 sayılı Kanun'un değişik 18. maddesi uyarınca; "Madde 18 - (Değişik fıkra: 23/01/2008-5728 S.K./531.mad) Spor müsabakalarının yapıldığı kapalı veya açık alanlara 11 inci maddede sayılan her türlü silâh, kesici ve delici alet, sis veya ses bombasını sokaclar kişiler, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, altı aydan bir yıla kadar müsabakaları seyirden men edilir. Yukarıda sayılanlar dışında 11 inci maddede sayılan maddeleri sokaclar kişilere; dört ay süreyle spor müsabakalarını seyirden men ve bin Türk Lirası, fiilin tekrarı halinde sekiz ay süreyle spor müsabakalarını seyirden men ve ikibinbeşyüz Türk Lirası idari para cezası verilir. Bu maddeleri kullanan kişilere; altı ay süre ile müsabakaları seyirden men ve binbeşyüz Türk Lirası, fiilin tekrarı halinde bir yıl süre ile müsabakaları seyirden men ve üçbin Türk Lirası idari para cezası verilir.

Alınacak kararlar bu kişilerin, spor alanlarına seyirci ya da başka bir sıfatla girmeleri yasaklanır. Bu kişiler, kararın kendilerine yazılı olarak tebliğ edilmesini müteakip spor müsabakalarına giremez.

(Ek fıkra: 23/01/2008-5728 S.K./531.mad) Yasaklı olmasına rağmen spor alanına girenlere, yardımcı olanlara ve önlem almayanlara üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Konusu suç teşkil eden eylemlerin failleri hakkında ilgili kanunların hükümleri saklıdır.

(Ek fıkra: 23/01/2008-5728 S.K./531.mad) Bu Kanunla verilen görevleri yerine getirmeyen kamu görevlileri Türk Ceza Kanununun 257 nci maddesine göre cezalandırılır."

643

7 Ekim 2007 pazar günü saat 20.00'de Atatürk Stadı'nda oynanan Kayserispor- Galatasaray maçını izlemek için Mersin'in Tarsus İlçesi'nden gelen ve Galatasaray tribününde yasak olmasına rağmen meşale yakıp, saha içine fırlatan 15 yaşındaki O.B., 1- 1 sona eren maç bitiminde gözaltına alındı.

İfadesi alındıktan sonra salıverilen O.B.'ye 'Sporda Şiddetin Önlenmesine Dair 5149 Sayılı Kanun'un 18 maddesinin 2. fıkrasına göre 1376 lira para cezası verilmesi, yaşının küçük olması nedeniyle paranın velisinden alınması ve 6 ay spor sahalarına alınmaması cezası verildi. O.B.'ye verilen ceza ve uygulama, Kayseri İl Spor Güvenlik Kurulunda da görüşülerek onaylandı. http://www.buyukcekmeceweb.com/haberler/haber_31588.htm; (27/12/2008; saat:14:12); ayrıca bir diğer örnek karar; 05.04.2007 Günü saat 14.30'te Atatürk Stadyumunda oynanan Yalova Spor – İnegöl Spor futbol müsabakası bitiminden sonra A.S. G.'ün Şeref tribününde çıkan kargaşada kapalı tribüne ait koltuğun fırlatılması olayını

çıkartılarak, suç olarak öngörülmüştür. Madde gerekçesinde düzenlemeye ilişkin bir açıklama yapılmamakla birlikte kanaatimizce madde ile tehlikeyi önlemek ve bunu da daha ağır bir yaptırım öngörerek caydırıcı olmak amaçlanmaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus bulunmaktadır. Dikkat edilecek olursa söz konusu fiillerin hiç biri ayrıca suç teşkil etmedikleri sürece 5149 sayılı Kanun kapsamında suç teşkil etmemektedir. Suç teşkil eden fiil, 5149 sayılı Kanun çerçevesinde haklarında verilmiş olan idari yaptırıma uymamadır.

b. Çirkin ve Kötü Tezahürat

Çirkin ve kötü tezahürat 5149 sayılı Kanun'un 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “ Müsabakanın yapılacağı yerde veya yakın çevresindeki yollarda, meydanlarda, caddelerde veya benzeri yerlerde, toplu taşıma araçlarında, umuma açık diğer mekanlarda ferdi veya toplu olarak, rakip takım taraftarlarını, kulüp başkan ve yöneticilerini, antrenörünü ve sporcularını, hakemleri ve federasyon yöneticilerini, müsabakada görev yapan diğer kişileri, söz veya hakaretlerle aşağılayıcı, tahrik ve taciz edici kötü söz niteliğinde slogan atılması ve çirkin tezahüratta bulunulması yasaktır”. Burada belirtilen fiil Türk Ceza Kanunu bağlamında hakaret suçunu karşılamaktadır. Söz konusu fiili işleyen kişiler hakkında 5149 sayılı Kanun özel bir yaptırım öngörmemekle failer hakkında TCK'nın uygulanacağını zımnen de olsa belirtmiş olmaktadır. Ancak burada belirtilen fiili

gerçekleştirdiği Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğüne ait kamera görüntüleri ve şahsın ifadesinden anlaşılacak; 5149 Sayılı Kanun 11. Maddesi “Spor alanlarında; her türlü silah, kesici veya delici alet, sis bombası,ve maytap gibi patlayıcı ,parlayıcı ,yanıcı yakıcı,maddeler ile taş,metal gibi düzeni bozabilecek diğer maddeler ile alkolü içecekler ve çevreyi kirletecek nitelikte konfeti ve benzeri cisimler bulundurulamaz ve satılamaz . Yukarıda fıkrada yer alan madde ve cisimlerin, spor müsabakalarının yapıldığı alanlara ve bu alandaki kapalı mekanlara sokulması, saklanması ve alanlar içersinde taşınması veya kullanılması yasaktır.” Hükmü gereğince, aynı kanunun Yasaklara uymama bölümde bulunan 18. maddesine göre (Binüçyüzonaltıyenitürklirası) 1316 YTL.para cezası ve (altı) 6 ay boyunca spor müsabakalarının seyrinden men cezası verilmesine kurul tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

işleyenler hakkında TCK'nın uygulanabilmesi için failde suç işleme kastının varlığı aranacaktır⁶⁴⁴.

Ayrıca çirkin ve kötü tezahüratta bulunanlar hakkında 5149 sayılı Kanunun 19. maddesinde⁶⁴⁵ belirtilen tedbirler başlıklı genel hüküm niteliğindeki yaptırım üçüncü bölümde yer alan tüm fiiller bakımından uygulanacağından, burada da uygulanacak ve ilgili kişiler hakkında fiilleri suç teşkil etmese de müsabaka alanından dışarı çıkartılarak yasal işlem başlatılacaktır.

Konuya ilişkin olarak **Ünver**, uygulamada bu maddeye aykırı davranıldığını ve hakaret teşkil eden fiillerin “çirkin ve kötü tezahürat” olarak kabul edildiğini belirterek; TCK'nın ilgili hükümlerinin (TCK.m: 125 vd.) ihlal edilip edilmediği araştırılmaksızın sadece 5149 sayılı Kanunun uygulandığını belirtmekte⁶⁴⁶ ve TCK'nın uygulanması olanağının fiilen ortadan kaldırıldığını ifade etmektedir. Yargı kararlarına bakıldığında buna ilişkin bir uygulamaya rastlanmamıştır.

c. Seyir Güvenliğini İhlal

5149 sayılı Kanunun 13. maddesi uyarınca seyir güvenliğini ihlal; “*Açık alanlarda yapılan spor müsabakalarında; müsabaka alanının çevresinde bulunan ve insan hayatı açısından tehlike oluşturabilecek yerlerde müsabakaların seyredilmemesi için spor güvenlik kurulları gerekli önlemleri alır*” şeklinde düzenlemiştir. Aslında söz konusu eylem, suç teşkil eden bir fiil olmaktan ziyade

⁶⁴⁴ YURTCAN, Erdener; Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Kanunu ve Yorumu, Kare Yayınları, İstanbul 2006, s.28 vd.

⁶⁴⁵ 5149 sayılı Kanun'un 19. maddesi; “*Üçüncü bölümde belirtilen yasaklara uymayanlar hakkında; söz konusu fiil müsabaka alanının seyirciye ayrılmış yerlerinde gerçekleştirilmiş ise bu kişi veya kişiler şartlar müsait olduğu takdirde yetkililer veya güvenlik görevlilerince müsabaka alanının dışına çıkarılır ve haklarında yasal işlem başlatılır.*

Bu kişi veya kişilerin müsabaka alanı dışına çıkarılmasına, şartlar uygun bulunmadığı takdirde durum her türlü kamera, fotoğraf makinesi gibi teknik araçlarla, tanıkla veya diğer belgelerle tespit edilerek ilgililer hakkında yasal işlem yapılır.

Açıkça anlaşılacak şekilde alkollü veya keyif verici madde kullanan kişiler müsabaka alanına alınmaz” şeklinde genel hüküm olarak ihdas edilmiştir.

⁶⁴⁶ ÜNVER, Yener; Ceza Hukuku Açısından Sporda Şiddet, Doping, Hukuka Aykırı Teşvik ve Şike, in Şükrü Alpaslan'a Armağan, İstanbul Barosu Yayınları, 2007, s. 512, (502-533).

spor müsabakasını düzenleyen organizatörler bakımından bir yükümlülüğün hüküm altına alınması anlamını taşımaktadır. Bu madde ile korunmak istenen hukuki menfaat; spor müsabakalarının, kendilerine ayrılan yerlerde kurallara uygun olarak izlenmesinin sağlanması ve örneğin ağaç ya da direk üzerinden spor müsabakalarının izlenmesinin önlenmesidir⁶⁴⁷. Bu fiil ile ilgili olarak öngörülen özel bir yaptırım bulunmamaktadır. Bu kurala uygun hareket etmeyenler hakkında yine 5149 sayılı Kanun'un 19. maddesinde yer alan tedbirlere başvurulması mümkün olacaktır.

d. Usulsüz Bilet Satışı:

Usulsüz bilet satışı 5149 sayılı Kanun'un 14. maddesinde öngörülerek, müsabaka biletlerinin usulüne uygun biçimde satışının sağlanması ve gerek kulüplerin ve kamunun; gerek seyircilerin mağdur olmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Kanun'a göre usulsüz bilet satışı; *“Spor müsabakaların yapıldığı alanlar çevresinde bilet satışı için ayrılmış yerler ile ilgili federasyon veya kulüp tarafından uygun görülen yerler ve görevliler dışında bilet satışı yapılamaz.*

Spor müsabakalarında her ne surette olursa olsun, toplu veya organize biçimde rayiç bedelin altında veya üstünde, müsabaka biletinin temini, dağıtımı, bilete yazılı bedelin üstünde satılması ve kapasitenin üstünde seyirci alınması veya bu yerlere biletsiz seyirci kabul edilmesi yasaktır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Maddenin eleştirisini yapan **Yurtcan**, ikinci fıkrada belirtilen “kapasitenin üzerinde seyirci alınması” ve “ biletsiz seyirci kabul edilmesi” hallerinin usulsüz bilet satışı ile bağdaşmadığını ve madde başlığı ile uyumlu olmadığını ifade etmektedir⁶⁴⁸. Usulsüz bilet satışı, spor müsabakasını izlemek için seyircilere satılacak biletin belirtilen kurallara göre satılmasına aykırılığı ifade etmektedir. Kanaatimizce , kapasitenin üzerinde seyirci alınması usulsüz bilet satışının ancak sonucu olabilir. Bu durumda bu fiilin usulsüz bilet satışının ağırlaştırıcı sebebi olarak öngörülmesi ya da ayrıca düzenlenmesi uygun olurdu.

⁶⁴⁷ YURTCAN, s. 30.

⁶⁴⁸ YURTCAN, s. 31.

Biletsiz seyirci kabul edilmesi ise, seyircilerin müsabaka alanına alınması sırasında meydana gelen ve genellikle bilet satışından sorumlu kişiler tarafından işlenebilen bir fiil değildir. Bilet satışından bağımsız bir eylem olarak değerlendirdiğimiz bu eylem bakımından ancak görevin kötüye kullanılması şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. Bu durumda biletsiz seyirci kabul edilmesi eyleminin ayrı bir düzenlemede öngörülmesi ya da kanunun 17. maddesinde⁶⁴⁹ düzenlenen yasak fiiller kapsamında öngörülmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Usulsüz bilet satışı ile ilgili öngörülen yaptırım 5149 sayılı Kanun'un 20. maddesinde⁶⁵⁰ yer almaktadır.

Kanun koyucu usulsüz bilet satışı, ihlal edilen hukuki menfaati göz önünde bulundurarak yani kamunun güveninin ihlal edilmesi ve adeta sahteciliğin özel bir şekilde gerçekleştirilmesi nedeniyle suç olarak düzenlemiştir.

aa. Korunan Hukuki Menfaat

5149 sayılı Kanun'un 20. maddesi ile koruma altına alınan hukuki menfaat öncelikle kamunun güveni ve biletlerin belirlenen fiyat üzerinden satılarak tarafların maddi menfaatlerinin ihlalinin önüne geçilmesidir.

bb. Maddi Unsur:

5149 sayılı Kanun'un 14.maddesinde belirtilen hareket; bilet satışı için ayrılmış yerler ve görevliler dışında bilet satışı, toplu veya dağınık halde rayiç

⁶⁴⁹ 5149 sayılı Kanununun 17. maddesi adeta torba hüküm niteliğindedir. Değerlendirme, konuya ilişkin bölümde yapılacağı için burada ayrıntılı bir açıklama yapmamaktayız.

⁶⁵⁰ 5149 sayılı Kanununun usulsüz bilet satışına ilişkin ceza yaptırımını öngören 5728 sayılı Kanunla değişik 20. maddesi uyarınca; “*Usulsüz Bilet Satma Madde 20 - (Değişik fıkra: 23/01/2008-5728 S.K./532.mad) Fiilleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde; 14 üncü maddede öngörülen yasaklara uymayanlar ile sahte, kullanılmış, tahrif edilmiş veya benzer şekilde hazırlanmış olan müsabaka biletlerini satan, satılmasına aracılık eden, bu biletleri basan veya satışa hazırlayan kimseler, altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*

Seyir alanlarına kapasitesinden fazla veya bilette yazılı olan fiyatın üstünde bilet satışı yapılması halinde kulübe o müsabakaya ait toplam seyirci hâsılatının (bu müsabakaya isabet eden kombine bilet satışı dahil) % 25'i oranında idarî para cezası verilir. Kapasitenin üstünde seyirci alınması sebebiyle oluşan izdiham nedeniyle herhangi bir ölüm veya toplu yaralanma vuku bulması halinde bu idarî para cezası % 50 oranında uygulanır.”

bedelin altında ya da üstünde bilet temini, satışı, dağıtımı, kapasitenin üstünde seyirci alımı, müsabaka yerlerine biletsiz girmenin dışında; sahte, kullanılmış, tahrif edilmiş veya benzer şekilde müsabaka biletlerini satan, satışına aracılık eden, basan veya satışa hazırlamaktır. Söz konusu fiilin, TCK'da belirtilen sahtecilik suçunun spor müsabakaları bakımından özel olarak düzenlenmiş hali olarak değerlendirilmesi gerekecektir. Çünkü burada, müsabakayı izlemek isteyenleri aldatarak çıkar elde etme amaçlanmaktadır.

Yurtcan, maddede sahtecilik fiillerinin söz konusu olduğunu ve bu nedenle 20. maddede belirtilen cezalarla birlikte TCK'da yer alan sahteciliğe ilişkin hükümlerin de fail hakkında uygulanması gerektiğini belirtmektedir⁶⁵¹.

Bu konuda bir başka değerlendirme de dolandırıcılık bakımından yapılabilir. Dolandırıcılık, tıpkı sahtecilik gibi TCK'da düzenleme altına alınmış bir suçtur. TCK.'nın 157. maddesinde "*Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişiye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası verilir*" şeklinde düzenlenmiştir. 5149 sayılı Kanunun 17. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen "*Spor müsabakalarında her ne surette olursa olsun, toplu veya organize biçimde rayiç bedelin altında veya üstünde, müsabaka biletinin temini, dağıtımı, biletle yazılı bedelin üstünde satılması ve kapasitenin üstünde seyirci alınması veya bu yerlere biletsiz seyirci kabul edilmesi yasaktır*" hükmü 157. madde ile birlikte değerlendirildiğinde usulsüz bilet satışının hileli hareketlerle; kişinin kendisini satış görevlisi olarak tanıtarak biletleri satması halinde ortaya çıkabileceği haller söz konusu olabilir. Bu durumda fail hakkında dolandırıcılık suçunun mu; usulsüz bilet satışının mı; yoksa her ikisinin birden mi isnat edileceği problemi ortaya çıkabilir. 5149 sayılı Kanunun 17. maddesinde "*her ne surette olursa olsun*" denilerek burada hileli hareketleri de içine alacak şekilde geniş bir düzenleme yapıldığı görülmektedir. TCK bağlamında dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için failin, bir kimseyi kandırarak nitelikte hileli davranışlarda bulunması ve bunun da mağdurun zararına sebebiyet vermesi gereklidir⁶⁵². Usulsüz bilet satan kişinin kendisini yetkili kişi ve

⁶⁵¹ YURTCAN, s. 37.

⁶⁵² DÖNMEZER, s. 448-473; SELÇUK, Sami; Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar, Kadioğlu matbaası, Ankara, 1986, sh. 1 vd.; SELÇUK, Sami;

satışa konu olan bileti gerçek gibi göstermesi ile kendisine yarar sağlayıp, mağduru zarara uğratması ile dolandırıcılık suçu meydana gelebilecektir. Ancak 5149 sayılı Kanun bu konuda düzenleme getirerek TCK'nın dolandırıcılık ile ilgili hükümlerinin uygulama olanağını kaldırmıştır.

Kanaatimizce 5149 sayılı Kanun'da öngörülen hüküm özel bir düzenlemedir. Bu nedendir ki artık TCK'nın uygulama alanının mümkün olmadığı ve ilgili Kanun'un uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Gerek sahtecilik olsun gerek dolandırıcılık olsun bu fiilleri düzenleyen hükümler genel hükümlerdir. Kanunlar ihtilafı uyarınca, özel kanunda düzenleme varsa, genel kanun değil söz konusu düzenlemeye ilişkin kanun uygulanacaktır⁶⁵³.

Usulsüz bilet satışı seçimlik hareketli bir suçtur. Fail maddede belirtilen tek bir hareketi ya da birden fazla hareketi yapmakla suç oluşacaktır. Neticesi harekete bitişik bir suç olup, biletin satışı, basımı, dağıtımı ile meydana gelecektir.

Kanun'un 20. maddesinin 2. fıkrasında bir objektif sorumluluk hali öngörülmekte ve müsabaka alanlarına kapasitesinden fazla veya bilete yazılı fiyatın üstünde bilet satışı yapılması halinde spor kulüplerine idari para cezası verilmektedir. Ayrıca kapasitenin üzerinde seyirci alınması nedeniyle oluşan izdiham nedeniyle bir ölüm ya da yaralanma olması halinde de kulübe verilecek ceza daha ağır olacaktır. Bu maddede belirtilen izdiham sonucu meydana gelebilecek ölüm ya da yaralanma hallerinde failer bakımından TCK'nın duruma göre kasten ya da taksirle ölüme sebebiyet veya kasten ya da taksirle yaralama hükümlerinin uygulanacaktır. Ölüm ve yaralama olayları bakımından 5149 sayılı Kanun'a özel bir hüküm konulmasına gerek yoktur.

Dolandırıcılık, Yasa Yayınları, İstanbul, 1982; TÜMERKAN, Somay; Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri), Kazancı, İstanbul, 1987; DÖNMEZER, s. 454 vd. TEZCAN, Durmuş - ERDEM, Mustafa Ruhan – ÖNOK R. Murat; Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin, 6. Bası, Ankara, 2008, s. 589 vd.

⁶⁵³ DÖNMEZER - ERMAN I, s. 137; Ayrıca yazarlar, "Özel kanunda yer alan bir suç hakkında Türk Ceza Kanunundaki hükümlerin uygulanması için, özel kanunda ayrıca açıklık bulunmasına ihtiyaç yoktur. Hatta Ceza Kanunundaki hükümlerin uygulanmaması için, özel kanunda bu konuda açıklık bulunmasına da gerek yoktur. Özel kanunun ayrıca hüküm koymuş bulunması, ceza kanunundaki hükümlerin uygulanmaması için yeterlidir." şeklinde durumu ayrıntılı olarak açıklamaktadırlar.

cc. Manevi unsur

Usulsüz bilet satışı suçu kasten işlenebilen bir suçtur. Bu suç bakımından genel kast yeterlidir. Fail, bilet satışı için ayrılmış yerler ve görevliler dışında bilet satışını, toplu veya dağınık halde rayiç bedelin altında ya da üstünde bilet teminini, satışı, dağıtımını, kapasitenin üstünde seyirci alımını, müsabaka yerlerine biletsiz girmenin dışında⁶⁵⁴; sahte, kullanılmış, tahrif edilmiş veya benzer şekilde müsabaka biletlerini satma, satışına aracılık etme, basma veya satışa hazırlama eylemlerini bilerek ve isteyerek gerçekleştirmiş olacaktır.

e. Yasak Beyan ve Demeç Verme

Yasak beyan ve demeç verme spor faaliyeti ile ilgili kişilerin söz konusu faaliyete ya da yapılacak müsabakaya ilişkin taraftarları kışkırtıcı veya aşağılayıcı şekilde yaptıkları açıklamalardır. 5149 sayılı Kanun'un 15. maddesinde⁶⁵⁵ hüküm altına alınan fiile uygulanacak yaptırım aynı kanun'un 21. maddesinde düzenlenmiş ve idari yaptırım öngörülmüştür. Taraftarları, sporcuları, hakemleri kışkırtacak, tahrik edici veya aşağılayıcı şekilde açıklamalar eleştiri sınırını aşan nitelikte ise bunu yapan kişilerin açıklamaları hakaret, suça tahrik biçiminde suçları oluşturuyorsa TCK'da öngörülen hükümler çerçevesinde değerlendirilecektir. Ayrıca, 5149 sayılı Kanun'un 21. maddesinde⁶⁵⁶ de belirtildiği üzere Dernekler

⁶⁵⁴ "...Polis, İstanbul'daki diğer büyük kulüpler ve tribündeki yönetime yakın amigoları da takibe aldı. Beşiktaş İnönü Stadı kapalı tribününde bu sezon yoğunlaşan kavgaların ana kaynağının da içeri biletsiz girip koltuklara oturanlar yüzünden çıktığı belirtiliyor." İstanbul Polisinden 'Futbol Terörü' Önlemi, http://www.cnnturk.com/SPOR/FUTBOL/haber_detay.asp?PID=177&HID=1&haberID=5436
http://www.cnnturk.com/SPOR/FUTBOL/haber_detay.asp?PID=177&HID=3&haberID=5424
Ş. B. Kılıç, "Tribün Terörünün /lk 11'i", Aksiyon Dergisi, 521. Sayı, 29.11.2004

⁶⁵⁵ 5149 sayılı Kanun'un 15. maddesi "*Spor kulübü başkan ve yöneticileri, idari veya teknik personeli veya sporcuları ile spor kulüplerinin taraftarlarınca kurulan derneklerin başkan ve yönetim kurulu üyeleri ve taraftar temsilcileri, yazılı veya görsel medyaya; kendi taraftarlarını kışkırtıcı, hakemleri, rakiplerini veya taraftarlarını tahrik edici veya aşağılayıcı şekilde beyan veya demeç veremezler*". şeklinde öngörmektedir.

⁶⁵⁶ 5149 sayılı Kanun'un Yasak Beyan ve Demeç Vermeye ilişkin yaptırım öngören 21. maddesine göre;" *Madde 21- (Değişik madde: 23/01/2008-5728 S.K./533.mad) Diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla ve ilgililerin bağlı olduğu federasyonun tâbi olduğu mevzuata göre verilecek disiplin cezaları dışında; 15 inci maddeye aykırı biçimde beyanat veren teknik personel ve sporculara beşbin Türk Lirasından ellibin Türk Lirasına*

Kanunu'nun ceza müeyyidesi öngören hükümleri de saklıdır. Şiddete yol açıcı nitelikte bir takım açıklamaları yasaklayan bu hüküm ile kanun koyucu sporun düzen içinde, dışarıdan herhangi bir baskının ve etkinin oluşmasını engellemeyi amaçlamaktadır⁶⁵⁷.

f. Yayın Yasağı

Yayın yasağı 5149 sayılı Kanun'un 16. maddesinde hüküm altına alınmış ve bu yasağa karşı gelenler hakkında uygulanacak yaptırım ise aynı Kanun'un 22. maddesinde belirtilmiştir. Yayın yasağı, genel olarak medyanın, spor faaliyetleri hakkında şiddete yol açabilecek nitelikte haberler yaparak kamuyu etkilemesinin önüne geçmeyi amaçladığı anlaşılmalıdır. Nitekim 16. maddeye göre; “*Spor müsabakalarını canlı olarak yayınlayan yayın kuruluşu ile diğer yazılı ve görsel yayın kuruluşları, bu Kanunun amacına aykırı nitelikte afiş, pankart, söz, fiil ve davranışları yayınlamaz. Canlı yayın halinde vuku bulan yasak söz, fiil ve davranışlar, haber amaçlı da olsa birden fazla yayınlanamaz.*

Basın ve yayın organları; söz, yazı veya davranışlarla spor kulüplerini, taraftarlarını, spor adamlarını şiddete, kulüpler arası husumete veya suça teşvik edici eylem ve davranışlarda bulunamaz, eleştiri amacı dışında aşağılayıcı yorum ve haber yayınlamaz.” hükmü ile şiddet içerikli yayın ve haberlerin önüne geçerek şiddetle mücadeleyi amaçlamaktadır. Madde medyaya yönelik bir yasaklama getirmekte ve yasağın yaptırımını öngören 22. maddede⁶⁵⁸ de öncelikle Radyo ve

kadar idarî para cezası, diğerleri için ise ilk seferde üç aydan altı aya kadar spor müsabakalarını seyirden men ve beşbin Türk Lirasından otuzbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası, tekrarı halinde altı aydan bir yıla kadar spor müsabakalarını seyirden men cezası ile birlikte onbin Türk Lirasından ellibin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

Bu Kanun hükümlerine aykırı faaliyette bulunduğu tespit edilen dernekler hakkında 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu hükümlerine göre yasal işlem yapılır.”

⁶⁵⁷ 15. maddenin gerekçesinde de “*Müsabakaları seyir esnasında insan yaşamını etkileyecek istenmeyen olayların engellenmesine yönelik olarak önlem alınması ve bu konuda toplumsal bilincin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır*” ifadelerine yer verilmiştir.

⁶⁵⁸ 5149 sayılı Kanun'un 22. maddesi uyarınca; “*16. maddeye aykırı davranan görsel yayın kuruluşları hakkında 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşları Hakkında Kanun; basın mensupları hakkında da 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanunu hükümleri saklıdır.*

16. maddede yazılı eylemlerde bulunan gerçek kişilere her yayın için on milyar lira, tüzel kişilere ise; elli milyar lira para cezası verilir.”

Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'a ve Basın Kanunu'na yollama yapılmakta ve daha sonra yayını yapanlara idari para cezası öngörülmektedir. Canlı yayında meydana gelen yasak fiiller bakımından öngörülen yasak bundan sonraki yayınlara ilişkindir⁶⁵⁹.

Maddede belirtilen görsel ve yazılı basın yayın organını geniş anlamda ele almak gerekecektir. Günümüzde sadece gazete, dergi ve televizyonun dışında internet gibi kitlelere ulaşabilmenin yolları bulunmaktadır.

g. Yasak Fiiller

Sporda şiddetle mücadelede şiddetin meydana gelmesinden önce gerekli tedbirleri almaya çalışan kanun koyucu bu isteğini tüm kanuna yansıttığı gibi bu hükümle de pekiştirmiştir. Torba hüküm niteliğinde olan yasak fiiller başlıklı 17. maddeye göre, "Müsabaka için seyircilerin alınmaya başlamasından, müsabaka sonrası seyircinin tamamen tahliyesine kadar geçecek sürede ulusal veya Uluslararası federasyonların öngördüğü görevli kişiler dışında kalan kişilerin ve seyircilerin her ne şekilde olursa olsun müsabaka alanına girmesi yasaktır.

Spor ahlakına aykırı, tahrik edici, aşağılayıcı, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi veya bu mahiyette afiş veya pankartların müsabaka alanına veya yakın çevresine asılması yasaktır.

Yukarıda yazılı yasaklara aykırı davranan yabancı uyruklu kişiler sınır dışı edilir ve mensubu oldukları ülkenin diplomatik temsilciliklerine bilgi verilir."

5419 sayılı Kanun'un Yasaklara Uymama başlıklı 23. maddesinde⁶⁶⁰ de, 17. maddeye aykırı hareket edenlere uygulanacak yaptırım öngörülmektedir. Burada da

⁶⁵⁹ İÇEL, Kayıhan - ÜNVER, Yener; Kitle Haberleşme Hukuku, Yenilenmiş 7. Bası, Beta, İstanbul 2007, s. 82.

⁶⁶⁰ 5419 sayılı Kanun'un 23. maddesine göre yasaklara uymama; (Değişik madde: 23/01/2008-5728 S.K./535.mad) 17 nci maddenin birinci fıkrasına aykırı davranan kişilere beşyüz Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

17 nci maddenin ikinci fıkrasına aykırı davranan kişilere bin Türk Lirası, tekrarı halinde ikibin Türk Lirası idarî para cezası verilir. Fail, kulübün veya bir taraftar derneğinin mensubu ise fiilin tekrarı halinde mensubu bulunduğu kulüp veya dernek hakkında da üçbin Türk Lirası idarî para cezası verilir.

öngörülen idari yaptırımdır ve spor müsabakası için öngörülen kurallara uymayanlar hakkında uygulanır. Ancak 17. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen fiiller aynı ve çoğu zamanda suç teşkil edebilecek nitelikte olabilecektir. Söz konusu fiile ilişkin yaptırımı öngören maddeye, suç teşkil eden fiillere ilişkin TCK'nın uygulanacağına ilişkin açıklayıcı bir ifade konulması hem şiddeti önlemek, hem de kanunu uygulayanlara yol gösterici olması bakımından yerinde olabilirdi. 17. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen fiiller TCK'nın 122. maddesinin birinci fıkrasının c bendinde yer alan "Ayrımcılık"⁶⁶¹ ve TCK'nın 125. maddesinde belirtilen hakaret suçunu bakımından da tartışılabilir. Bazı durumlarda ise, unsurların oluşması halinde söz konusu fiil, TCK'nın 216. maddesinde öngörülen "Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik ve Aşağılama"⁶⁶² suçunu oluşturabilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki bu oldukça sert bir yaklaşım olacaktır. Spor müsabakası sırasında sarf edilen sözlerin bu suçu oluşturup oluşturmadığının araştırılması zorlama bir yaklaşımdır.

Spor alanında da kendisini gösteren ayrımcılık gerek sporda şiddetin, gerekse yine bunun bir parçası olan holiganizmin ortaya konuluş biçimlerinden biri olarak değerlendirilebilir⁶⁶³. 10 Aralık 1985 tarihinde "Spor Müsabakalarında Her Çeşit Etnik Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Hakkında Uluslararası Sözleşme"⁶⁶⁴ ayrımcılık; *spor müsabakalarında belirli bir ırka ait grubun diğer bir grup veya ırk üzerindeki hakimiyetini kurmak ve sürdürmek amacıyla gerçekleştirilen politika ve uygulama* olarak belirtilmiştir.

⁶⁶¹ Ayrımcılık yeni bir olgu değildir, bunun da aslen bir tür şiddet olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bkz. KOCASAKAL, s.12 vd.

⁶⁶² 5237 sayılı TCK'nın 216. maddesi uyarınca; "*Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama*
MADDE 216. - (1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Halkın bir kesiminin benimsediği din değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

⁶⁶³ KOCASAKAL, s.12 vd.

⁶⁶⁴ International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination için bkz; http://unesdoc.unesco.org/ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=102769&set=496E3827_2_148&gp=1&mode=e&lin=1

TCK bakımından, bazı şartların gerçekleşmesi ile ayrımcılık suçunun tartışılabilceğini belirtmek gerekir. Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, özürlülük, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle yapılan ayrımcılığın⁶⁶⁵, TCK.'nın 122. maddesinde uyarınca suç teşkil edebilmesi için fail tarafından; *“Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hallerden birine bağlayan; Besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden; Kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen”* hareketlerin yapılmış olması aranmaktadır. Şayet 5149 sayılı Kanun kapsamında belirtilen ayrımcılığa ilişkin hareketler TCK'da belirtilen şekillerde meydana geldiyse, bu durumda fiil TCK bağlamında suç teşkil edecek ve kabahat niteliğindeki yasaklara uymama fiili yerine TCK'da yer alan ayrımcılık suçu oluşacaktır. Kanaatimizce, spor faaliyetleri sırasında ceza kanununda öngörülen ayrımcılığın tartışılması maddenin bu haliyle mümkün değildir. Çünkü maddede belirtilen hareketler seçimlik ve failde özel kast aranmaktadır. Fevren edilmiş sözler ya da davranışlar ayrımcılık suçunu oluşturmaz.

Kanaatimizce, kamunun güveni, kişilerin şeref ve haysiyeti ile yakından bağlantılı olan bu yasak fiiller bakımından daha açıklayıcı bir yaklaşımın benimsenmesi yerinde olurdu. Sporda görülen şiddetin, ağır sonuçlarının yanı sıra, yarattığı şiddet kültürü, nedenleri ve beraberinde getirdiği şiddetin her türünün özellikle gençler arasında yaygınlaşması, ayrımcılık ve özellikle ırkçılık, yabancı düşmanlığının sporun spor olmaktan çıkartıldığı göstermektedir⁶⁶⁶.

17. maddenin üçüncü fıkrasında yabancı suç failleri hakkında özel bir düzenleme öngörülmüştür. Ancak bu hükmü özel bir hüküm olarak mı yoksa TCK.m 59'da öngörülen sınır dışı edilme hükmü çerçevesinde mi değerlendirmek gerekeceği tartışmalıdır. **ÜNVER**, maddenin bu hali ile TCK. m. 59 arasında düzenleme ve hukuki sonuçlar bakımından farklılığa işaret ederek, burada uygulanacak yaptırımın spor karşılaşmasını izlemek için gelen yabancılar bakımından uygulanmasına, Türkiye'de

⁶⁶⁵ Ayrımcılık suçu için bkz., ŞEN, Ersan; Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, Cilt: I (m. 1-140), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s.510-519

⁶⁶⁶ ÜNVER, s.503.

çalışma izni olan yabancılar bakımından ortaya çıkabilecek karışıklığın da telafi edilmesi gereğine işaret etmektedir⁶⁶⁷.

Kanaatimizce, 17. maddede öngörülen sınır dışı edilme, yabancıların fiillerinin yasaklara uymaması hali için geçerli olmalı ve fakat söz konusu fiiller suç teşkil ediyor ise TCK.'nın 59. maddesi uygulanmalıdır ve hatta söz konusu madde 59. madde ile uyumlu hale getirilmelidir.

h. Spor Alanlarının Zarara Uğraması

Spor alanının zarara uğraması fiili kabahat olarak 5149 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Bu fiili incelemeden önce spor alanı kavramını ortaya koymaya çalışacağız.

aa. Spor Alanı

Spor faaliyeti kendi niteliğine uygun donanımı, yapılanmayı ve tesisi gerektiren bir alana ihtiyaç göstermektedir. Örnek olarak, tenis müsabakasının kortta yapılması; futbolun sahada; boksun ringde yapılması verilebilir.

Bir spor faaliyetinin gerçekleşmesi, bu faaliyetin yerine getirilirken bundan sorumlu olan kişilerin ve kurumların tespiti de spor alanının ne olduğunun ortaya konulması ile mümkün olacaktır.

Türk hukukunda spor alanını tanımlayan metin 5149 sayılı “Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun”un 3. maddesinde yer almaktadır. Buna göre spor alanı; “ *spor müsabakalarının gerçekleşmesine elverişli müsabaka alanları ile seyircilere ait seyir alanları, sporculara ait soyunma odası ve diğer spor yapmaya elverişli alanlar ile bunların eklenti ve çevresini*” ifade etmektedir. Bu tanım spor müsabakasıyla ilgili meydana gelen fiillerden dolayı sorumluluğun tespiti bakımından da önem taşımaktadır. Nitekim spor müsabakası sırasında müsabaka alanında işlenen bir fiilin suç oluşturup oluşturmadığı, hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği spor alanının tespitini de gerekli kılabilir. Bu tanımın

⁶⁶⁷ ÜNVER, s. 514.

dışında kalan alanlarda meydana gelen suçlar bakımından söz konusu faaliyetin spor olup olmadığı tartışılacak ve spor olmadığına karar verildiğinde bunlar hakkında genel hükümler uygulanacaktır⁶⁶⁸. Konuya ilişkin TFF Tahkim Kurulu'nun vermiş olduğu bir kararda spor alanının tespitinin, meydana gelen fiilin spor faaliyeti kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğini tespit bakımından önemli olduğu vurgulanmaktadır⁶⁶⁹. Karara konu olay, 26.04.2007 tarihinde Şükrü Saracoğlu Stadında oynanan Fenerbahçe-Beşiktaş AŞ Fortis Türkiye Kupası müsabakası sonrasında, stadyum otoparkında rakip takım futbolcusu Ricardinho'ya saldırarak yumruk atması nedeniyle Fenerbahçe Spor Kulübü futbolcusu Mehmet Aurelio'nun eyleminin disiplin suçu mu yoksa adli bir suç mu olduğunun tespitidir. Kararda tartışılan husus, otoparkın stadyumun otoparkı mı yoksa yanında bulunan Migros'un otoparkı mı olduğunun tespiti ile, kabule göre Mehmet Aurelio'nun eyleminin hukuki vasfını tespit etmektir. Kararda futbol disiplin hukuku uygulamasına ilişkin önemli kararlar alınmıştır. Bunlardan spor alanı ile ilgili olanı şu şekilde belirtilmiştir: *“futbol disiplin hukukunun uygulanması için, uygulamaya konu mahaller müsabakanın oynanacağı stad, saha, tesis ve çevresi olmadır⁶⁷⁰”*.

Kanaatimizce suç teşkil eden bir fiilin spor alanında ya da spor alanı dışında meydana gelmesinin suçu etkilemesi yönünden bir önemi yoktur. Spor alanında meydana gelen eylem suç teşkil ediyorsa sırf o alanda meydana geldiği için hukuka uygunluk değerlendirmesi yapılmamalıdır. Spor alanı tartışması önemini disiplin sorumluluğunda göstermektedir. Örnek olarak spor alanı kabul edilen bir yerde, bir sporcunun diğerine vurması halinde bunlar yönünden disiplin sorumluluğu söz konusu olabileceken, bu sporcuların spor alanı ile ilgili olmayan bir yerde kavga etmeleri halinde, bu durum disiplin hukukunu ilgilendirmeyecektir.

⁶⁶⁸ Ayrıca bkz., ÇAĞLAYAN, Ramazan; Spor Hukuku, Asil Yayınları, Ankara 2007, s. 186.

⁶⁶⁹ TFF Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Örnek Kararları, 19.01.2006-14.02.2008 Dönemi, TFF Yayını, İstanbul, s. 185-188. Kararda ayrıca futbol disiplin hukuku uygulaması bakımından önemli bazı ilkeler tespit edilmiştir. Buna göre, uygulamaya konu mahaller müsabakanın oynanacağı stad (saha), tesis ve çevresi olmaktadır; zaman bakımından ise müsabaka öncesi, esnası ve sonrasındaki olaylara disiplin hukuku uygulanacaktır; bu olaylara kuruluşların oyuncularını (sporcuları), görevlileri, üyeleri, taraftarları (seyircileri), görevlendirenler yol açtığında kulüp bu olaylar sebebiyle objektif olarak sorumlu olacaktır.

⁶⁷⁰ TFF Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Örnek Kararları, s. 186.

bb. Fiil

Spor alanlarının zarara uğraması 5149 sayılı Kanun'un 24. maddesinde düzenlenmiş bir kabahattir. TCK'nın 151. maddesinde⁶⁷¹ düzenlenen mala zarar verme suçunun spor alanları bakımından özel olarak düzenlenmesini ifade eden 24. madde⁶⁷² hükmüne göre fiil suç teşkil etmediği zaman uygulama alanı bulacak bir kabahat olarak öngörülmüştür.

Madde 23 Ocak 2008 tarihinde 5728 sayılı Kanunla değişikliğe uğramış ve özellikle birinci fıkrasında ceza sorumluluğu bakımından farklılık yaratacak bir düzenlemeye gidilmiştir. Eski hükme göre; *“İşledikleri fiillerle müsabakanın yapıldığı spor alanının zarara uğramasına sebebiyet veren kişilere altı ay spor müsabakalarını seyirden men ile bir milyar lira, tekrarı halinde bir yıl süreyle spor müsabakalarını seyirden men ve iki milyar lira idari para cezası verilir. Fiilin ikiden fazla işlenmesi durumunda altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ve beş milyar liradan on milyar liraya kadar ağır para cezası verilir.* Yeni düzenleme ile birinci cümleye *“fiilleri suç oluşturmadığı takdirde”* ifadesi eklenerek söz konusu fiilin mala karşı bir suçu oluşturmadığı hallerde sadece kabahat olarak idari yaptırımla karşılanacağı ifade edilmiş ve Kabahatler Kanunu'nun 15. maddesinde yer alan içtima hükmü ile uyumlu hale getirilmiştir. Eski düzenlemenin ikinci cümlesinde ifade edilen fiilin ikiden fazla işlenmesi halinde kabahat olan fiilin suç olarak düzenleme altına alınması ve kabahat olarak nitelenen fiilin nitelik değiştirerek suça dönüşmesi ile yaratılan çelişkili durumun ortadan kaldırılması yerinde olmuştur.

⁶⁷¹ 5237 sayılı TCK'nın 151. maddesi uyarınca; *“Mala zarar verme; MADDE 151. - (1) Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hâle getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*

(2) Haklı bir neden olmaksızın, sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hâle getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

⁶⁷² 5149 sayılı Kanun'un 24. maddesine göre spor alanlarının zarara uğratılması; *“Madde 24 – (Değişik fıkra: 23/01/2008-5728 S.K./536.mad) İşledikleri fiillerle müsabakanın yapıldığı spor alanının zarara uğramasına sebebiyet veren kişilere, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde, altı ay süreyle spor müsabakalarını seyirden men kararı ile bin Türk Lirası, tekrarı halinde bir yıl süreyle spor müsabakalarını seyirden men kararı ve ikibin Türk Lirası idarî para cezası verilir.* Spor kulüpleri, müsabakanın yapıldığı spor alanının zarara uğramaması için her türlü önlemi almakla yükümlü olup meydana gelecek gerçek zararlar, zarara sebebiyet veren taraftarların mensubu buldukları kulüpten tazmin edilir. Ayrıca zarar kadar idarî para cezası da verilir.

Gerçekten de spor alanlarının zarara uğraması fiili ile mala zarar verme suçu⁶⁷³(nası ızrar) meydana gelmektedir. Seyircilerin stattaiki koltukları sökmesi, tribünlere zarar vermesi halleri buna ilişkin örneklerdir.

Spor alanlarına zarar verme suçu herkes tarafından işlenebilir. Bu fiilin suç oluşturması ise ancak fiilin ikiden fazla kere işlenmesi halinde söz konusu olabilecektir. Bu suçla korunmak istenen hukuki menfaat, spor alanı ve bu alan içinde bulunan mallardır.

Spor alanına zarar verme serbest hareketli bir fiildir. Her türlü zarar verici eylem ikiden ziyade yapıldığı anda fiili ya da suçu oluşacaktır. Spor alanına zarar verme kasten işlenebilen bir suçtur. Ancak faillerin mensubu oldukları kulübe uygulanacak idari yaptırım bakımından objektif sorumluluk hali öngörülmüştür. Kulüpler müsabakanın düzenlenmesinden, o müsabakada meydana gelme ihtimali olan şiddet olaylarının önüne geçilmesi bakımından alınması gereken tüm tedbirleri almakla yükümlüdürler. Kulüpler bakımından öngörülen bu objektif sorumluluk hali eleştirilmekte ve Anayasa'nın 38. Maddesinde yer alan "cezaların şahsiliği" ilkesi bakımından aykırılık oluşturduğu ileri sürülmektedir⁶⁷⁴. Gerçekten de mevzuatımıza bakılacak olursa pek çok kanunda objektif sorumluluk hallerinin öngörüldüğü tespit edilebilmektedir. Burada da faillerin işlemiş oldukları fiillerden dolayı sırf taraftarı oldukları için kulübü sorumlu tutmak, cezaların şahsiliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

1. Şiddet Olaylarının Vuku Bulması

Şiddet olaylarının meydana gelmesi halini öngören 25. madde⁶⁷⁵, şiddet olayının önüne geçemeyen kulüpler ile ilgili düzenlemeyi hüküm altına almaktadır. Spor alanlarına zarar vermede olduğu gibi burada da spor kulüpleri bakımından objektif sorumluluk hali öngörülmektedir. Bu da yukarıda yapmış olduğumuz

⁶⁷³ DÖNMEZER, s. 554 vd.; TEZCAN – ERDEM - ÖNOK, s. 569 vd.

⁶⁷⁴ YURTCAN, s. 42-43.

⁶⁷⁵ 5149 sayılı Kanun'un 25. maddesine göre; " Kulüplerin müsabaka yaptıkları spor alanlarında şiddet olaylarının vuku bulması nedeniyle bağlı buldukları federasyon tarafından kulübe verilen cezadan ayrı olarak, ilgili kulübe, o kulübün bir önceki sezon elde ettiği toplam seyirci hasılatının %2'si oranında idari para cezası verilir. Yeni kurulan kulüplere verilecek idari para cezası bir sonraki sezon tahsil edilir. ".

açıklamalar gibi “cezaların şahsiliği” ilkesi bakımından değerlendirilecek olursa anayasaya aykırı nitelik taşıdığını belirtmek yerinde olacaktır. **Yurtcan**’da aynı şekilde faillerin işlemiş oldukları fiiller nedeniyle kulüplere uygulanan bu cezaların hukuka aykırı olduğunu belirtmektedir⁶⁷⁶.

Spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğe ilişkin fiilleri öngören üçüncü bölüm ve bunlara ilişkin yaptırımları öngören dördüncü bölümü beraber inceledikten sonra çeşitli hükümleri öngören beşinci bölümde ceza hukukunun konusunu oluşturan tecil, cezaların uygulanması, yargılama usulü gibi önemli ceza hukuku kavramlarına yer verildiğini görmekteyiz.

⁶⁷⁶ YURTCAN, s. 42-43.

II. DOPİNG VE DOPİNGLE MÜCADELE

Spor faaliyeti içinde bulunan kişiler için tek amaç kazanma haline gelince, bazı zamanlarda ortaya istenmeyen durumlar çıkmış ve sırf kazanma adına faaliyetin sükelerinde spor ahlakı bir kenara bırakılmıştır. Sporcuların daha iyi olma ve kazanmak için sadece spor ahlakını değil aynı zamanda ve hatta öncelikle kendi sağlıklarını da bir kenara bıraktıkları hallere en iyi örnek doping ile dünya çapında önemli bir mücadele bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde dopingin ne olduğunu tespit ederek, bu konuda kısaca tarihsel sürece değindikten sonra, öncelikle uluslararası hukukta ve daha sonra Türk hukukunda uygulamanın ne şekilde olduğunu ortaya koyup, dopingle mücadelede Türk Ceza Hukuku bağlamında bir çözüme ulaşıp ulaşılamayacağını ortaya koymaya çalışacağız.

A. Kavram

Doping kelimesi, flamanca karışım anlamına gelen “doop” kelimesinden türemiştir. XVII. yüzyılda Amerika'ya göç eden Hollandalıların yapmış oldukları bir tür çorba olarak bilinen karışımın içinde özellikle beden gücü ile çalışanlara güç versin diye bir takım otlar konulduğu belirtilmiştir⁶⁷⁷.

Doping ile ilgili verilen ilk tanım, 1963 yılında Uriage-les-Bains'de Fransa'nın öncülüğünde düzenlenen Avrupa Kolokyumu'nda verilmiştir. Buna göre doping, “*Bir müsabaka nedeniyle, spor etiğine ve atletin fiziki ve ruhsal bütünlüğü üzerinde etkisi olabilecek nitelikte suni olarak randımanı arttırmak amacıyla kullanılan madde ve yöntemlerin kullanımı*”⁶⁷⁸ olarak tanımlanmıştır. Ertesi sene, 1964'te düzenlenen Tokyo Olimpiyatları'nda, dopingle ilgili yapılan bilimsel toplantıda doping tanımına; “*Bir yarışmaya katılım sırasında, niteliği, dozajı veya uygulama*

⁶⁷⁷ BONNET, s. 212.

⁶⁷⁸ BONNET, s. 212.

şekliyle, bir sporcunun yapay ve haksız şekilde performansını arttıracak bir tıbbi müdahale zorunluluğu doğarsa, bu dahi doping addedilmelidir.” ifadesi eklenmiştir⁶⁷⁹. Doping ayrıca, “uyarıcı veya ergogenetik (genetik dışı) besin değeri olmayan müsabaka esnasında randıman arttırıcı madde⁶⁸⁰”, “ müsabaka öncesi veya esnasında bireyin randımanını arttırıcı uyarıcı madde veya yöntemlerin kullanılması⁶⁸¹” olarak da belirtilerek birbirine yakın tarifler verilmiştir. Avrupa Konseyi tarafından ülkelerin doping tanımlarına ilişkin bilgilere bakıldığında 1963 yılında Türkiye dopingi performans yükseltici bir tür farmakolojik uyarıcı şeklinde tarif etmektedir. Bununla birlikte son olarak Doping Mücadele Kanun Tasarısı’nın 2. maddesinde dopingin tanımı verilerek uluslararası tanımlar bakımından da uyuma gidilmeye çalışılmıştır. Tasarı’nın “tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı ikinci maddesinin 1. fıkrasının b bendinde doping şu şekilde tanımlanmaktadır: “Doğal olmayan, sporcunun veya yarış hayvanının sağlığı için zararlı madde ve yöntemlerin kullanılması ve/veya performanslarını arttırabilecek madde ve yöntemlerin kullanımı veya kullandırılmasını ifade eder.”

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi doping tanımını⁶⁸² “Sporda doping, yetkili spor teşkilatlarının kurallarına aykırı şekilde, bunların yasaklamış olduğu madde veya madde sınıflarını kullanmaktır.” şeklinde daha basit bir şekilde ifade etmiştir. 16 Kasım 1989 yılında Strasbourg’da imzaya açılan Doping Mücadele Sözleşmesi⁶⁸³ ile Avrupa Konseyi doping tanımını gözden geçirerek değiştirmiştir:

⁶⁷⁹ KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Doping Mücadelede Güncel Gelişmeler, TMOK tarafından 15 Ekim 2008 tarihinde düzenlenen “Spor Hukukunda Güncel Gelişmeler ve Sorunlar” konulu Sempozyumda sunulan tebliğ, s. 183.

⁶⁸⁰ MIMIAGUE, Marie-Jose, Le Problème du doping en droit pénal, Bordeaux, 1973, s.10. (Basılmamış Doktora Tezi).

⁶⁸¹ MIMIAGUE, s.11.

⁶⁸² la Recommandation n° R (84) 19 relative à la «Charte européenne contre le dopage dans le sport» ; bkz. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=603979&SecMode=1&DocId=683378&Usage=2>

⁶⁸³ 1989 tarihli Doping Mücadele Sözleşme’nin (Convention contre le dopage) ikinci maddesi doping’in tanımını şu şekilde vermiştir ; « Article 2 –Définition et champ d’application de La Convention 1 Aux fins de la présente Convention: a) on entend par «dopage dans le sport» l’administration aux sportifs ou l’usage par ces derniers, de classes pharmacologiques d’agents de dopage ou de méthodes de dopage;

b) on entend par «classes pharmacologiques d’agents de dopage ou de méthodes de dopage», sous réserve du paragraphe 2 ci-dessous, les classes d’agents de dopage et de méthodes de

Buna göre; “Bu sözleşme uyarınca, Sporda dopingden anlaşılan, sporculara uygulanan veya bunlarca kullanılan farmakolojik madde sınıflar veya yöntemleridir; Farmakolojik madde sınıfları ve yöntemlerinden anlaşılan, yetkili uluslararası spor teşkilatlarınca yasaklanmış ve bu alanda tanzim edilen listelerde bulunan farmakolojik madde sınıfları veya yöntemleridir; Sporcudan anlaşılan, organize spor faaliyetlerine düzenli şekilde katılan her iki cinsiyetten bireylerdir.”⁶⁸⁴.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ise 1999'da Lozan'da 2-4 Şubat 1999 tarihinde toplanan “Sporda Doping Dünya Konferansı”nda doping: “*Sporcunun sağlığı için tehlikeli olabilecek ve/veya performansını iyileştirebilecek bir madde veya metodun kullanılması; Sporcunun organizmasında, bu KOD'a aykırı bir maddenin bulunması veya bir metodun uygulandığının saptanması, doping olarak nitelenir.*” şeklinde tanımlamıştır⁶⁸⁵.

Günümüzde, ülkeler doping tanımı vermekten ziyade doping madde ve yöntemlerinin ne olduğu belirttikten sonra, bunların kullanımını doping olarak belirleme şeklinde bir yaklaşım izlenmektedir. Dünya Doping Mücadele Kanunu (Kodu)⁶⁸⁶'nın 1. maddesi uyarınca doping, “*Kod'da yer alan 2.1. maddeden 2.8. maddeler arasında ortaya konan bir veya biden fazla doping mücadele kural ihlalinin meydana gelmesi olarak tanımlanır*”⁶⁸⁷ şeklinde belirterek daha faydacı bir yaklaşım ortaya koymuştur.

dopage interdites par les organisations sportives internationales compétentes, et figurant sur des listes qui ont été approuvées par le groupe de suivi en vertu de l'article 11.1.b;

c) *on entend par «sportifs» les personnes des deux sexes qui participent habituellement à des activités sportives organisées »*

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=135&CM=8&DF=1/13/2009&CL=FRE>

⁶⁸⁴ KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 184.

⁶⁸⁵ KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 184-185.

⁶⁸⁶ Dünya Doping Mücadele Kodu-Dünya Anti-Doping Kodu olarak adlandırılan WADA CODE, uluslararası standartları ile birlikte 1 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe girdi. Bkz., <http://www.wada-ama.org/fr/dynamic.ch2?pagecategory.id=267>

⁶⁸⁷ WADA'nın 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe giren tanımına göre doping suçu sekiz başlıkta tarif edilmektedir. Bu madde ve yöntemlerden bazıları; Gen Dopingi, Uyarıcılar; Narkotikler; Kimyasal ve Fiziksel Manipülasyondur. Bunlar için bkz. <http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2>; <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/DopingMucadeleKurulu/2009-YILI->

B. Tarihçe

Sporda dopingin kullanımının antik dönemlere kadar uzandığı, Mezopotamya, Mısır, Roma ve Yunan uygarlıklarında sporcuların, gladyatörlerin ve savaşçıların güçlerini arttırmak için uyarıcı maddeler kullandıkları ifade edilmektedir⁶⁸⁸. Güney Amerika'da, yerlilerin, koka yaprağı çiğnedikleri, jinseng kökü, kendir, kava çayı gibi madde ve ürünlerin dünyanın çeşitli bölgelerinde kullanıldıkları bilinmektedir⁶⁸⁹.

Sporcuların yetenek ve güçlerini arttırmak için kullandıkları madde ve yöntemlerin antik çağdan beri kullanıldığı ve hatta hekimlerin sporcuların kapasitelerini arttırmak için süt içmelerini önerdikleri bilinmektedir⁶⁹⁰. Sporda dopingin kullanılmasının 18. yüzyılın ikinci yarısında bisiklet yarışlarında, kafein, alkollü içecekler, kokainin güç arttırıcı maddeler olarak kullanılması ile başladığı belirtilmektedir⁶⁹¹. 19. yüzyılda bu yöntemlerin yerini kimyasal içerikli morfin ve eroin almış; morfin güç gerektiren ve temasa dayalı spor boksta; eroin ise at yarışlarında, atlarda kullanılmıştır⁶⁹².

20. yüzyıla kadar suskun olan alanda atılımlar gerçekleşmeye başlamış ve özellikle farmakolojinin gelişimi, insanların bilim alış verişinin artması ve sporun profesyonel bir alan haline gelmesi ile sporun ruhunda yer alan rekabet daha belirgin

[YASAKLI-LISTESI.pdf](#);

http://www.tbl.org.tr/genel/dokuman/doping/2009_yasakli_listesi.pdf.

⁶⁸⁸ Joining forces against doping- What is doping?

Bkz. http://europa.eu.int/comm/sport/ke_files/doping/b_what_en.html.

⁶⁸⁹ Joining forces against doping- What is doping?

Bkz. http://europa.eu.int/comm/sport/ke_files/doping/b_what_en.html.

⁶⁹⁰ HERNANDEZ, Raquel, Le dopage selon le droit associatif, in Aspects pénaux du droit du sport", Staempfli Editions SA Berne 2002, s.193.

⁶⁹¹ DONIKE, Manfred; Doping, in Studienbrief 10 der Trainerakademie Köln, Holffmann-Verlag, Shorndorf, s.183-, 1990, nakleden YÜCESİR, İlker; Doping ve Doping ile Mücadele Yöntemleri, in Klinik Gelişim Dergisi, CİLT: 22 / NO:1, İstanbul, 2009, s. 27, (s. 26-36).

⁶⁹² YÜCESİR, s.27.

hale gelmiş ve bundan kazanç sağlamayı hedefleyen kişileri de doping gibi hileli⁶⁹³ davranışlara yönlendirmiştir. Olimpiyat oyunlarının kurucusu Baron de Coubertin söz konusu oyunlara ilişkin olarak, “*bu oyunlarda üzerinde düşünülmesi gereken iki husus vardır: hile ve riyakarlık. Hileli performans, alfa ve omega antrenmanın sonucudur. Bu da at gibi doping yapılmasıdır*”⁶⁹⁴ diyerek durumu tespit etmiştir. Antik çağda doğal olmayan yollardan fiziki, ruhi ve entelektüel performansların artırılması maksadıyla kullanılan madde ve yöntemler günümüzde doping olarak adlandırılmaktadır⁶⁹⁵.

Doping ile ilgili olarak tespit edebildiğimiz ilk yazılı düzenleme, 1901 tarihli Fransız Tarım Bakanlığının Yarış Düzenleyen Kuruluşlara İlişkin Yönergesi⁶⁹⁶’dir. Buna göre, atların performanslarını arttırmak maksadıyla uyuşturucu, uyarıcı gibi maddelerin aşılması yasaktır. Kamu güçleri bunu engellemek maksadıyla her türlü tedbiri alabilir ve bundan sorumlu olanları cezalandırabilir demek suretiyle dopingin ilk yasaklanma girişimini ortaya koymaktadır.

20. yüzyılda ortaya çıkan doping⁶⁹⁷, günümüzde spor dünyası bakımından önemli problemlerin başında gelmektedir. Sporda doping ile ilgili ilk çalışma 1941 tarihinde İsviçre’de yapılmış, Fransa’da ise 1949 yılına kadar beklenmiştir⁶⁹⁸. Dopinge ilişkin ilk tanımın 1963 yılında verildiği görülmektedir. 1967 yılında kurulan Olimpiyat Komitesi’nin kurulması ile doping daha ciddi bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Ulusal alanda olduğu kadar uluslararası alanda da çözüm aranan sporun vebası olarak da adlandırılabilir olan bu sorunla başa çıkabilmek

⁶⁹³ 1896 yılında Baron de Coubertin tarafından ilk olarak düzenlenen Olimpiyat Oyunları için kendisi katılmak yeterlidir demiştir, fakat bu söze artık kazanmak ve birinci gelmek için hile yapmamak eklenecektir. Bkz. BONNET, s. 212.

⁶⁹⁴ CHEVALIER, Bertrand - DE MONDENARD, Jean-Pierre, Le dossier noir du dopage, Paris, Hachette 1981, s. 23.

⁶⁹⁵ LASALLE, Jean-Yves, La nouvelle legislation en matiere de dopage sportif, JCP 1989, Doct., s. 3515, ayrıca bkz., NORET, André, Le Doping, Coll. Que sais-je, PUF 1986, s. 3.

⁶⁹⁶ LAPOUBLE, s. 120.

⁶⁹⁷ İlk belirlenmiş doping olayının 1895 tarihine denk geldiği ve akabinde 1896 yılında Galli bisikletçi Arthur Lindon'un yarışta morfin kullanarak öldüğü belirtilmektedir. Ancak bu tarihlerde kullanılan yöntemin doping olduğu bilinmemekte ve müdahale de edilememekteydi. Bkz. ERKINER, Kısmet; Hukuk Boyutunda Doping, Nobel, Ankara, Şubat 2006, s. 1.

⁶⁹⁸ LAPOUBLE, s. 120-121.

adına pek çok çözüm yolları denenmiş ve hala denenmektedir. Ancak şu ana kadar etkin ve caydırıcı bir yöntemle ulaşılamamıştır.

C. Uluslararası Düzeyde Doping Mücadele

1. UNESCO'nun Doping Mücadelesi

UNESCO, Bakanları ve fiziki eğitim ve spordan sorumlu devlet adamlarını bir araya getirmek suretiyle spora yönelik olabilecek her türlü faaliyeti değerlendirme amacını taşımaktadır. Buna bağlı olarak Paris'te 1972 yılında ilki yapılan MINEPS adı verilen toplantının ikincisi⁶⁹⁹ 1988 yılında Moskova'da; üçüncüsü⁷⁰⁰ 1999'da Uruguay da ve dördüncüsü de 2004' de Atina'da yapılmış⁷⁰¹, dünya çapında sporda gelişim tartışılarak konuya ilişkin strateji ve eylem planları görüşülerek UNESCO'nun Uluslararası Şartı çerçevesinde değerlendirmelere gidilmiştir. Özellikle Uruguay'da 30 Kasım-03 Aralık 1999 tarihleri arasında MINEPS III adıyla yapılan toplantıda doping konusu tartışılmış ve konuya ilişkin alınması gereken tedbirler üzerinde durulmuştur.

Bu toplantılarda devlet bakanları etik dışı hareketlerle mücadele konusunda taahhütlerde bulunarak özellikle doping konusunda gerekli tedbirleri almaya yönelik düzenlemelerin gerekliliği vurgulamışlardır. Doping mücadele konusunda değinilen önemli bir nokta da uluslararası yardımlaşmanın gereğidir.

⁶⁹⁹ MINEPS II Moskova'da 21-25 Kasım 1988 tarihlerinde yapılmıştır.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001171/117190fo.pdf> (12/10/ 2008; saat: 18:12)

⁷⁰⁰ Uruguay Cumhurbaşkanı Julio María Sanguinetti, MINEPS III'ün açılışında insalığın gelişiminde sporun önemi değinerek dopingün yalanın bir biçimi olduğunu vurgulamış ve şayet dünya dopingden dolayı zara görüyor ise bu toplumların uyuşturucudan zarar görmesi anlamına geldiğini belirtmiştir. MINEPS III için bkz.;
http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=2541&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (12/10/2008; saat: 18:12)

⁷⁰¹ BUY; MARMAYOU; PORACCHIA; RIZZO; s. 27-28.

UNESCO'nun dopingle mücadelesinde en son düzenleme 19 Ekim 2005'te Paris'te kabul edilen "Sporda Dopinge Karşı Uluslararası Sözleşme"⁷⁰²dir. Sözleşmenin amacı 1. Maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: *"Bu sözleşmenin amacı Spor ve fiziki eğitim alanında, UNESCO'nun faaliyet programı ve stratejisi çerçevesinde sporda doping konusunda tedbirleri almak ve buna son vermek adına mücadele etmektir."*⁷⁰³

2. Avrupa Konseyi Sporda Dopingle Mücadele Sözleşmesi

Doping maddelerinin ya da yöntemlerinin sporcular tarafından gün geçtikçe artan şekilde kullanılması, gerek sporcuların sağlığı, gerek sporun temelini teşkil eden spor ahlakını ve gerekse varoluşu sebebini çökerterek geleceğini tehdit etmesinden endişe edilerek 16/11/1989 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ve 01/03/1990 yılında yürürlüğe giren uluslararası sözleşmelerden biri de Avrupa Konseyi'nin Dopingle Mücadele Sözleşmesi⁷⁰⁴dir.

Avrupa Konseyi'nin Dopingle Mücadele Sözleşmesi, başta Avrupa Spor Şartı, spordan sorumlu Avrupa Bakanları'nın konferanslarında dopingle mücadele konusunda kabul edilen kararları, 1989 yılında Reykjavik'te düzenlenen 6. Konferansta kabul edilen 1 sayılı kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin kabul ettiği Atletlerin Doping Kullanması ile ilgili (67)2 sayılı Kararı; Sporda Doping konulu R(79)8 sayılı Tavsiye Kararı, Spor için Avrupa Anti-doping Şartı başlıklı R(84)19 sayılı Tavsiye Kararı, Müsabakalardan önce Haber Vermeden

⁷⁰² 19 Ekim 2005 tarihli Sporda Dopinge Karşı Uluslararası Sözleşme (Convention internationale contre le dopage dans le sport 2005), bkz: http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=31037&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

⁷⁰³ "Article premier - But de la Convention La présente Convention a pour but, dans le cadre de la stratégie et du programme d'activités de l'UNESCO dans le domaine de l'éducation physique et du sport, de promouvoir la prévention du dopage dans le sport et la lutte contre ce phénomène en vue d'y mettre un terme." ; Türkiye, 10/12/2007 tarihli ve 5721 sayılı Kanun ile "Sporda Dopinge Karşı Uluslararası Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun" kabul edilerek, 19 Ekim 2005 tarihinde UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün) bünyesinde kabul edilen "Sporda Dopinge Karşı Uluslararası Sözleşme"ye katılım uygun bulunmuş ve Resmi Gazete (18.12.2007/ 26734)'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir

⁷⁰⁴ <http://conventions.coe.int/treaty/fr/treaties/Html/135.htm> (10/10/2008; saat: 10:01)

Doping Kontrolü Sisteminin Yerleştirilmesi konulu R(88)12 sayılı Tavsiye Kararı ve UNESCO tarafından 1988 yılında Moskova'da düzenlenen Spor ve Fiziki Eğitimden Sorumlu Bakan ve Yüksek Düzeyli Görevliler 2. Uluslararası Konferansında kabul edilen 5 sayılı Tavsiye Kararı dikkate alınarak hazırlanmış bulunmaktadır.

Sözleşmenin amacı sporda doping kullanımının azaltılması ve nihayet ortadan kaldırılmasıdır. Sözleşme doping maddelerinin ne olduğunu, bu maddelerin ve metotların kullanımını sınırlayıcı tedbirleri, eğitimi, uluslararası işbirliğini içermektedir. Konuya ilişkin inceleme ayrıntılı olarak ayrı bir başlık içinde yapılacaktır. Türkiye söz konusu Sözleşmeyi, 16/11/1989 tarihinde imzalamasına rağmen Sözleşme 01/01/1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁷⁰⁵.

3. Dünya Doping Mücadele Kanunu

Dopingün spor dünyası içinde büyük sakıncalar yarattığı ve tüm ülkelerde bu konuda yoğun çalışmalar yapıldığı günümüzde konuya ilişkin en önemli metinlerden biri Dünya Doping Mücadele Kanunu'dur. Doping nedeniyle sporcu ölümlerinin⁷⁰⁶ meydana gelmesi ile etkin bir mücadeleye giren spor otoriteleri, çözümü herkesin uymakla yükümlü olacakları ve uymadıkları takdirde uluslararası spor yapma haklarını kaybedecekleri söz konusu kanunu meydana getirmekte bulmuşlardır. Kanunun meydana gelişini sağlayan olayların başında dünyaca ünlü atlet Ben Johnson'ın 1988 yılında Seul Olimpiyatlarında doping kullanması ve 1998'de Fransa Bisiklet Turu'nda gerçekleşen "Festina Olayı"⁷⁰⁷ olduğu belirtilmektedir.

⁷⁰⁵ Sözleşmeye taraf olan devletler için bkz.,
<http://conventions.coe.int/treaty/Commun/ChercheSign.asp?NT=135&CM=8&DF=5/2/2008CL=ENG>

⁷⁰⁶ Sporda doping nedeniyle meydana gelen sporcu ölümlerinin ilki 1896 yılında Bordo-Paris yarışından sonra ölen Gal'li bisikletçi Arthur Lindon'dur. Bundan sonra Danimarka'lı Knut Enemark Jensen, İngiliz Tom Simpson, Fransız Jean-Louis Quadri'nin de ölümlerinin de doping kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Bkz. YÜCESİR, s. 27.

⁷⁰⁷ 1998'de Fransa Bisiklet Turu'nda gerçekleşen Festina Olayı; tura katılan Festina takımının doping kullanmasının tespiti ve aynı turda diğer başka takım sporcularının da sistemli bir şekilde doping kullandıklarının tespit edilmesi ile meydana gelen skandaldır. Özellikle Festina olayı WADA'nın kurulmasını sağlayan olay olarak nitelendirilmektedir. Bkz. YÜCESİR, s. 27.

Dopingle Mücadele Kanununun hazırlanmasından önce, Avrupa Konseyi, Uluslararası Olimpiyat Komitesi ile birlikte Şubat 1999 tarihinde Lozan'da Dünya Sporda Doping Konferansı düzenlemiş ve burada alınan karar çerçevesinde dopingle mücadele için WADA⁷⁰⁸'nin kurulmasına karar verilmiştir. Vakıf niteliğini haiz WADA İsviçre Kanunlarına göre, 10 Kasım 1999'da kurulmuştur⁷⁰⁹. WADA'nın kurulması ile dopingle mücadele çalışmaları hızlanmış, 2003 tarihinde WADA Kodu olarak bilinen Dünya Dopingle Mücadele Kanunu meydana getirilmiştir. WADA, dopingle müacedelede en üst kurum olarak görev yapmaktadır. WADA kararlarının temyiz Spor Tahkim Mahkemesi olarak bilinen CAS' a yapılır.

Doping tüm hukuk alanlarını ilgilendirdiği gibi ceza sorumluluğu bakımından da büyük önem arz etmesi sebebiyle ayrıntılı olarak konuya ilişkin bölümde inceleneceği için Kanun ile ilgili genel bilgi vererek çalışmamıza devam edeceğiz.

Dünya Dopingle Mücadele Kanunu'nun amacı, sporcunun dopingsiz bir spora katılma hakkı ve bu şekilde sporcunun sağlık, adalet ve eşitliğinin desteklenmesidir. Dopingün araştırılması, belirlenmesi ve önlenmesi ile ilgili Ulusal ve Uluslararası düzeyde etkili, uyumlu ve koordine Dopingle Mücadele programları sağlanmasıdır⁷¹⁰.

D. Dopingle Mücadelede Mukayeseli Hukuk

Dopingle mücadele konusunda mukayeseli hukuktaki ortak yaklaşım dopingün spor alanından uzaklaştırılmasıdır. Ancak bu konuda pek çok ülke dopingle mücadelede idari ya da disiplin yaptırımını benimserken az sayıda ülkenin dopingle mücadelede ceza hukukuna başvurduğunu görmekteyiz. Spor faaliyetleri öncesinde ya da spor faaliyeti sırasında doping maddesi ya da yöntemi ile yapay olarak güç arttırmanın ceza hukukunun alanına girmediği belirtilmekte ve başta İsviçre⁷¹¹,

⁷⁰⁸ Dünya Anti-Doping Ajansı olarak Türkçeye çevrilen WADA'nın açılımı, World Anti-doping Agency'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.wada-ama.org/en/>

⁷⁰⁹ YÜCESİR, s.28.

⁷¹⁰ Türk Spor Mevzuatı, s. 140 vd.

⁷¹¹ ZEN-RUFFINEN, s. 468

Hollanda, Danimarka, Almanya, Belçika gibi pek çok ülke sporun kendi teşkilatlanması içinde bu sorunu çözüme kavuşturmaya gayret etmektedirler. Doping ile mücadeleyi ceza hukuku ile çözmeye çalışan ülkelere ise Fransa ve İtalya'yı örnek olarak vermek mümkündür.

Çalışmamızın bu bölümünde kıta Avrupa hukukunda ve anglo-sakson hukukunda, ceza hukuku yoluyla doping ile mücadeleye yaklaşımı incelemeye çalışacağız.

1. Fransız Hukukunda Doping ile Mücadele

Fransa, spor müsabakaları nedeni ile uyarıcı ve uyuşturucu maddelerin kullanımını yasaklayan ülkelerin başında gelmektedir. Fransa, 1 Temmuz 1965 tarih ve 65-412 sayılı Kanun⁷¹² ve 10 Haziran 1966 tarih ve 66-373 sayılı Kararname⁷¹³ ile müsabaka nedeniyle performans artırıcı olduğu tespit edilen maddelerin yapay olarak performans attırmak maksadıyla kullanımını yasaklamaktadır. Söz konusu maddelerin kullanımı dışında yasaklanan diğer hususlar ise, doping kullanımını kolaylaştırma, teşvik etme, doping kontrollerine karşı gelmektir. Daha sonra Fransa 1989 yılına kadar doping konusunda depenalizasyona gitmiş ve doping kullanıcılarını hasta kabul ederek bunları tedaviye yönlendirmeye ve bu şekilde caydırıcılık sağlamaya çalışmıştır⁷¹⁴. Doping ile ilgili olarak öngörülen kısıtlama Federasyonun düzenlediği ya da izin verdiği müsabakalarda kullanım halinde Spor Kanununun 232-9. maddesi uyarınca yasaklanmıştır. Amatör sporcular tarafından kullanılan doping bu kapsamda değerlendirilmemekte ve hukuki korunma sağlanmamaktadır⁷¹⁵. Burada haklı olarak yapılan tespit, doping eğer genel sağlığı tehdit eden bir uygulama ise bu durumda sporcular ister amatör olsun ister profesyonel olsun herkese yönelik bir kısıtlamaya gidilmesi yönünde olmuştur. Doping konusunda düzenlemeler ilk olarak Genel Sağlık Kanunu⁷¹⁶, nun 3611-1'den 3634-5. maddelerine kadar olan kısımda yer almış, daha sonra 5 Şubat 2006 tarihinde

⁷¹² JO 2 juin 1965: JCP 1965, III, 31080.

⁷¹³ JO 14 juin 1966: JCP 1966, III, 32047.

⁷¹⁴ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 85.

⁷¹⁵ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 85.

⁷¹⁶ Bkz., http://www.ffcanoer.asso.fr/reseigneur/savoir/sante/pdf/code_sante_publique.pdf.

yürürlüğe giren Spor Kanununda değişiklik öngören Kanunla⁷¹⁷ eklenen bazı maddelerle ceza sorumluluğunu öngören düzenlemelerin bir kısmı yürürlükten kaldırılarak Spor Kanunu hükümleri uygulanmaya başlanmıştır.

Fransız Spor Kanunu, 232-26(1), 232-25. maddesinin 1. fıkrasının 2. bendinde ve 2. fıkrasının 3. bendinde yer alan üç tip hareketi cezalandırmaktadır.

a. Fransız Spor Kanununun 232-26 Maddesi

Fransız Spor Kanunu 232-26⁷¹⁸. maddesi “ *Kanunun 232-2⁷¹⁹. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen düzenlemelere aykırı şekilde 232-9. madde uygulamasında belirtilen sporculara, aynı maddede belirtilen bir maddeyi ya da bir metodu satar, sunar, verir veya uygular ise, kullanımını kolaylaştırır ya da herhangi bir şekilde teşvik eder ise, bu sporcu hakkında sağlamaktan dolayı bir seneden beş seneye kadar hapis cezası ve 75 000 euros para cezasına hükmolunur.*

Bir önceki fıkrada öngörülen fiilin Ceza Kanununun 132-71. maddesinde yer alan organize örgüt şeklinde işlenmesi halinde ise verilecek ceza yedi seneye kadar hapis ve 150 000 euros para cezasıdır.” hükmünü öngörmektedir.

⁷¹⁷

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000792831&dateTexte=#JORFSCTA000000899732> .

⁷¹⁸ Genel Sağlık Kodu'nun eski 3633-3. maddesi

⁷¹⁹ L. 232-2. du Code du Sport: “*Le sportif participant à des compétitions ou manifestations mentionnées au 2° du I de l'article L. 232-5 fait état de sa qualité lors de toute consultation médicale qui donne lieu à prescription.*

Si le praticien prescrit des substances ou des procédés dont l'utilisation est interdite en application de l'article L. 232-9, le sportif n'encourt pas de sanction disciplinaire s'il a reçu une autorisation, accordée pour usage à des fins thérapeutiques, de l'Agence française de lutte contre le dop Cette autorisation est délivrée après avis conforme d'un comité composé de médecins placé auprès de l'agence.

Lorsque la liste mentionnée à l'article L. 232-9 le prévoit, cette autorisation est réputée acquise dès réception de la demande par l'agence, sauf décision contraire de sa part.” bkz.

JORF n°121 du 25 mai 2006 page 7791

texte n° 41; bkz.,

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000792831&dateTexte=#JORFSCTA000000899732>

Bu maddede öngörülen suç esas olarak, bir sporcunun bir başka sporcuya doping maddeleri tedariki halini öngörmektedir. Ancak failin öncelikle sporcu olması aranmakta ise de bu şart değildir. Bu suçun faili herkes olabilir. Fail bakımından değilse bile bu suç mağdur bakımından mahsus suçtur zira mağdur sadece sporcu olabilir. Burada hareket, tedarik ve teşvik etmedir.

aa. Maddi Unsur

Tedarik etme, 232-26. maddenin 1. fıkrasında satma, sunma, sağlama veya uygulama şeklinde belirtilmektedir. Suçu oluşturan birden fazla hareket vardır ve bu hareketler seçimlik hareketlerdir. Hareketlerden yalnızca birinin yapılması suçun oluşması bakımından yeterlidir.

Suçun oluşması bakımından aranan ikinci şart, 232-9. maddesinde⁷²⁰ belirtildiği üzere, doping maddelerinin, Federasyonlar tarafından düzenlenen ya da Federasyonların izni ile yapılan karşılaşma ya da yarışmalara katılan ya da katılacak olan sporcu tarafından kullanılmış olmasıdır. Ancak doping maddesinin tedarik edilmesi, bunun için reçete yazılması veya maddenin elde bulundurulması da suçun oluşturan hareketlerdir.

Doping maddesinin elde bulundurulması ya da kullanılması dışında doping maddesi içeren bir ilacın reçetede yazılı olması sadece hekimler bakımından değerlendirilebilecek bir durum olup bu halde suçun faili sadece hekim olacaktır. Fakat bu madde oldukça çetrefildir. Çünkü madde, doping maddesinin reçeteye yazılması yasaklanmamaktadır. Burada hekimin yazdığı maddenin sporcu tarafından tetkik edilmesini ve ilacın içinde doping içerikli bir madde yer alıyorsa, sporcu da

⁷²⁰ L. 232-9 du Code de Sport: “*Il est interdit, au cours des compétitions et manifestations sportives organisées ou autorisées par des fédérations sportives ou par une commission spécialisée instituée en application de l'article L. 131-19, ou en vue d'y participer :*
1° *D'utiliser des substances et procédés de nature à modifier artificiellement les capacités ou à masquer l'emploi de substances ou procédés ayant cette propriété ;*
2° *De recourir à ceux de ces substances ou procédés dont l'utilisation est soumise à des conditions restrictives lorsque ces conditions ne sont pas remplies.*
La liste des substances et procédés mentionnés au présent article est celle qui est élaborée en application de la convention contre le dopage signée à Strasbourg le 16 novembre 1989 ou de tout accord ultérieur qui aurait le même objet et qui s'y substituerait. La liste est publiée au Journal officiel de la République française.” bkz.,
<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000792831&dateTexte=#JORFSCTA000000899732>

Fransız Doping Mücadele Ajansından izin alarak bu maddeyi almış ise hakkında disiplin cezası uygulanmayacağı gibi, fiil suç teşkil etmeyecektir. Ancak sporcu, ilacı incelemeksizin kullanırsa disiplin suçu oluşacak ve ceza sorumluluğu bakımından da değerlendirme yapılacaktır. 232-9. madde yürürlüğe girmeden önce Genel Sağlık Kanununun 3622-3. maddesi benzer düzenlemeyi içermekte ve maddede hekimin sporcuyu uyarma yükümlülüğünü öngörmekteydi. Ancak 2006 yılında yapılan değişiklikle Spor Kanununa eklenen 232-9. madde Genel Sağlık Kanununun ilgili maddesini ilga etmiş ve hekimi bu yükümlülükten yani sporcuyu aydınlatma yükümlülüğünden kurtarmıştır.

Burada tartışılacak olan husus doping içerikli ilaç yazan hekimin ceza sorumluluğunun ne zaman doğacağına ilişkin olacaktır. Bu suç tipinin meydana gelmesinde ortaya çıkan en belirgin özellik bilgilendirme değildir. Bu bilgilendirme artık sporcunun dikkat yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra hekimin davranışı ile şekillenecektir. Sporcu hekimi uyardıktan sonra, hekim sporcuya ilacı kullanmasındaki sakıncaları belirtmeksizin ilacı kullanmasını sağlar ise bu durumda suçun meydana geldiği ve Spor Kodu'nun 232-26. Maddesi çerçevesinde ceza sorumluluğunun doğabileceği tartışılabilecektir⁷²¹.

Burada sporcuya verilen maddenin dopingli madde olması gereklidir. Dopingli maddenin ne olduğu da Spor Kodu'nun 232-9. Maddesinde belirtilmektedir. 232-9. Madde de doping içeren maddeleri sırasıyla yazmadan Strasbourg'da 16 Kasım 1989 tarihinde imzalanan Doping Mücadele Sözleşmesine yollama yapmaktadır. Doping içerikli maddeler listesi Kamu Sağlığı Kanunu'nun 3631-1. maddesinin Sağlık ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın ilgili Kararına yollama yaparak belirtilmiştir. Bugün, 20 Nisan 2004 tarihli Bakanlık Kararı'nı değiştiren 25 Mart 2005⁷²² tarihli Karar çerçevesinde yasak olan ya da belirli şartlarla kullanımına izin verilen doping içerikli maddelerin listesi⁷²³ tespit edilmektedir⁷²⁴.

⁷²¹ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 87.

⁷²² 20 Nisan 2004 tarihli Karar , 25 Mart 2005 tarihli Karar'ın 7 Nisan 2005 tarihinde Resmi Gazete'de ilanı ile yürürlüğe giren kadar geçerli olarak kalmıştır. Bkz., <http://www.ffsg.org/dtn/medical/antidopage/substances%20et%20methodes%20interdites.htm>

⁷²³ Kararda, müsabaka ve müsabaka dışı kontrolde bakılacak yasak maddeler, sadece müsabakada kullanılması yasak olan maddelere ilişkin kontrol ve bazı spor müsabakaları bakımından yasak olan maddeler olmak üzere üçlü bir ayırıma gitmiştir. Bkz., <http://www.ffsg.org/dtn/medical/antidopage/substances%20et%20methodes%20interdites.htm>;

Bunları kısaca inceleyecek olursak üç ana başlıkta ele almak gerekecektir. İlk olarak müsabakada ve müsabaka dışında yasak madde ve metotlar; ikinci olarak sadece müsabakada kullanılması yasak olanlar ve son olarak da kullanılması bazı sporlar bakımından yasak olanlardır.

bb. Manevi Unsur

Fransız Spor Kanunu'nun 232-26. maddesinde belirtilen suç kasten işlenebilen bir suçtur. Suçun taksirli hali cezalandırılmamaktadır. Fail, dikkatsizlik ve tedbirsizlikle fiili işlediği halde ceza sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

cc. İştirak

İştirak konusunda genel hüküm olan Fransız Ceza Kanununun iştiraki düzenleyen 121-7. maddesi uyarınca yardım, sağlama ve azmettirme hali cezalandırılacaktır. Fiilin organize örgüt hali özel olarak düzenleme altına alınmıştır, nitekim yukarıda fiilin bu hali için öngörülen ceza da belirtilmiştir. Organize örgüt ise Fransız Ceza Kanununun 132-7. maddesinde öngörülmüştür.

b. Fransız Spor Kanununun 232-25 Maddesinin 1. Fıkrası

Spor Kanununun 232-25. maddesinin 1. fıkrası⁷²⁵ “ *Kanunun 232-11. maddesinde*⁷²⁶ *belirtilen kişi ve görevlilerin yapmakla yükümlü oldukları görevlerini yerine getirmelerini engelleyenler hakkında 6 aya kadar hapis ve 7 500 euros para cezasına hükmolunur*” hükmü yer almaktadır. Burada belirtilen kişiler ise, ceza

Bu kararda tüm maddeler sayılmıştır ancak Dünya Doping Mücadele Ajansı (WADA) ve WADA kodun her sene yenilediği maddelere ilişkin listeler bulunması sebebiyle biz söz konusu maddeleri dipnotta ele almayı uygun bulduk.

⁷²⁴ ALBIGES - DARMAISIN - SAUTEL, s. 87; ayrıca bkz.,

⁷²⁵ Genel Sağlık Kanunu'nun eski 3633-2. maddesi

⁷²⁶ L. 232-11, alinea 1, “*Outre les officiers et agents de police judiciaire agissant dans le cadre des dispositions du code de procédure pénale, sont habilités à procéder aux contrôles diligentés par l'Agence française de lutte contre le dopage ou demandés par les fédérations à l'agence pour les entraînements, manifestations et compétitions mentionnées au 2° du I de l'article L. 232-5 du présent code et à rechercher et constater les infractions aux dispositions prévues aux articles L. 232-9 et L. 232-10 les fonctionnaires relevant du ministre chargé des sports et les personnes agrées par l'agence et assermentés dans des conditions fixées par décret en Conseil d'Etat.*

Ces fonctionnaires et personnes sont tenus au secret professionnel, dans les conditions prévues à l'article 226-13 du code pénal.”.

muhakemesi kanunu çerçevesinde hareket eden adli polis ve memurları, Spordan sorumlu Bakan tarafından Danıştay'ın Kararnamesi ile koşulları belirtilen anti-doping kontrolünden sorumlu memurlardır.

Suçun meydana gelmesi için görevli memurların yapmaları gereken doping kontrolüne karşı gelmek gereklidir. Buradaki hareket pasif kalma suretiyle gerçekleşecektir. Memura karşı koyma esnasında belli bir şiddet uygulanacak olur ise 232-25. madde değil Fransız Ceza Kanununun 22-7. ve devamı maddeleri uygulama alanı bulacaktır ki nitekim bu maddelerde de müessir fiile ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

c. Fransız Spor Kanununun 232-25. Maddesinin 2. Fıkrası

Spor Kanununun 232-25⁷²⁷. maddesinin 2. fıkrası *“Belirtilen yasaklama kararlarına uymayanlar hakkında Kanunun 232-22 ve 232-23. maddelerinde belirtilen cezalara hükmolunur (6 aya kadar hapis ve 7 500 euros para cezası)”* hükmünü öngörmektedir.

Maddede Fransız Doping Mücadele Ajansı'nın almış olduğu idari bir karara karşı gelme cezalandırılmaktadır. Bu Ajans, doping maddesi kullanan ya da sağlayan kişileri cezalandırmaktadır, ancak burada belirtilen disiplin cezasıdır.

Ajans, doping kullanan sporcuyu ya da sporla ilgili olan kişileri spor müsabakalarına veya yarışmalarına katılmalarını engelleyebileceği gibi, spor organizasyonu düzenlemelerini geçici veya sürekli olarak men edebilir, spor eğitimcisinin, antrenörün, teknik direktörün görevini ifasından men edebilir⁷²⁸.

Spor Kanununun 232-25. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen suç Ajans tarafından verilen bu disiplin cezalarına uymama halinde uygulanacak bir ceza yaptırımıdır. Bu cezalandırma doping kullanımına ilişkin olmayıp, Fransız Doping Mücadele Ajansı'nın etkinliğini sağlama ve doppingle mücadelede görevini yerine getirebilmesi için koruma öngörmektedir.

⁷²⁷ Genel Sağlık Kanunu'nun eski 3633-2. maddesi.

⁷²⁸ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 89.

d. Fransız Hukukunda Doğrudan Dopingle İlgili Olmasa da Bağlantılı Olabilecek Suçların Tespiti

Doğrudan dopingle ilgili olmasa da bağlantılı olabilecek suçlar, uyuşturucu maddelere ilişkin düzenlemelerdir. Dolaylı da olsa, bazı doping olayları uyuşturucu madde kullanımı şeklinde ortaya çıkabilir. Bu durumda doping kullanan kişinin hasta olarak nitelendirilmesi ortadan kalkacak ve yerini suçlu kişiye bırakacaktır⁷²⁹. Bu konuda, doping maddelerinin bazılarının uyuşturucu madde olmasından dolayı aynı zamanda uyuşturucu maddeyi düzenleyen ceza normlarının uygulanacağı belirtilmesi içtihatla kabul görmemiş, dopingle ilgili ayrı düzenlemelerin bulunmasından yola çıkılarak fail hakkında artık uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle ceza verilmeyeceği ve özel düzenlemenin olaya uygulanacağı belirtilmiştir⁷³⁰.

2. İtalyan Hukukunda Dopingle Mücadele

İtalyan hukukunda da dopingle mücadele konusunda yasal düzenlemelere gidilmiştir. Mücadelede etkinlik sağlanamadığı için pek çok kere değişikliğe uğrayan İtalyan Dopingle Mücadeleye ilişkin yasal düzenlemelerin ceza hukuku boyutu yönünden incelenmesinin, belirli bir bakış açısı kazandırması yönünden gereklidir.

a. İtalyan Hukukunda Doping Konusunda Ceza Sorumluluğu Öngören İlk Düzenlemeler

İtalyan hukuku, dopingle mücadelesinde, İtalyan Anayasası'nın 32. Maddesinde öngörülen sağlığın korunması hakkından yola çıkmaktadır. Doping kullanımı öncelikle sporcunun sağlığını, daha sonra sporun doğruluğu ve

⁷²⁹ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 89.

⁷³⁰ Cass.crim., 8 Haziran 1999: Bull. Crim. No: 124 için bkz., ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 89.

dürüstlüğünü ihlal etmektedir⁷³¹. Bu yaklaşım içinde İtalyan Hukukunda ilk kez, 26 Ekim 1971 yılında 1099 sayılı Kanunla dopinge mücadele somut hale getirildi. Ancak bu kanun ölü doğmuş ve İtalyan hukuku boşluğu içtihat ve uyuşturucu ve sporda yolsuzluğa ilişkin hükümleri öngören düzenlemelerle doldurmaya çalışılmıştır⁷³².

aa. 26 Ekim 1971 Tarihli 1099 Sayılı Kanun

Spor faaliyetleri çerçevesinde “Sağlığın Korunması Kanunu” olarak da adlandırılan 1099 sayılı ve 1971 tarihli Kanun⁷³³, dopinge mücadele konusunda ilk düzenleme olma özelliğini taşımaktadır. Avrupa Konseyi dopinge mücadele konusunda 1960’lı yılların ikinci yarısında tavsiye kararları ile mücadelesini arttırdınca, İtalyan Hükümeti de bu konuyu ele almış ve sporun bütün alanlarında sağlığın korunmasına yönelik geniş bir düzenlemeye gitmiştir. Ancak bu kanun dopinge ilgili kontrollerin yapılabilmesi için alt yapı oluşturulmasına yetecek maddi imkanların bulunmaması, doping maddelerinin ne olduğunun Kanunun yürürlüğe girdiği sırada bilinmemesi ve ancak yürürlükten dört sene sonra bu maddeleri öngören listeye ilişkin Kararnamenin yürürlüğe girmesi nedeniyle uygulamaz bir Kanun olarak kalmıştır.

Kanun dopingin ne olduğuna ilişkin bir tanım vermemektedir. Ceza sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler Kanunun 3, 4 ve 5. maddelerinde yer almakta ve bunlar da sağlık için zararlı olup, fiziki organizmanın kondisyonu üzerinde etkisi olabilecek maddeleri kullanan atleti veya tedarik eden üçüncü kişileri para cezasına mahkum etmekteydi. Kanunun 5. maddesinde doping maddelerinin kontrolüne engel olma fiili de para cezası ile yaptırım altına alınmaktaydı⁷³⁴. Kanunun çok iyi ele alınmadığı ve yaptırımların niteliği yani ceza mı yoksa idari yaptırım mı olduğu konusu çok tartışılmış ve sonunda kanun kadük kalmıştır.

⁷³¹ SANNA, Federica; Aspects penaux du dopage en droit italien, in Aspects Penaux du Droit du Sport, Staempfli Editions SA Berne 2002, s. 237 vd.

⁷³² SANNA, s.237

⁷³³ AIELLO, Giacomo, La commissione d’indagine sul doping, Rivista di diritto sportivo, n. 45, 1993, s. 668.

⁷³⁴ SANNA, s.239.

Doping ile ilgili 1099 sayılı Kanunun uygulanamaması nedeniyle, bu konuda açık uyuşturucu maddelere ilişkin düzenlemelerle ve sporda yolsuzluğa ilişkin düzenlemelerle kapatılmaya çalışılmıştır. Uygulamacılar, ilk olarak uyuşturucu maddelere ilişkin düzenlemeleri ele almışlardır. İtalyan yasa koyucu da uyuşturucu maddelere ilişkin olarak, 26 Haziran 1990 tarihli 162 sayılı “Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelere İlişkin Genel Düzenlemeler Kanunu⁷³⁵” ve 9 Ekim 1990 tarihli 309 numaralı Tek Kanunu⁷³⁶ düzenleme altına alarak, dopingle mücadelenin uyuşturucu ile mücadele kapsamında olduğunu tasdik etmiştir. İtalyan hukukunda, bazı hallerde sporcuların performansları üzerinde etkili olan maddelerin söz konusu düzenlemelerdeki uyuşturucu ve psikotrop maddelere ilişkin tanımlara uyduğundan yola çıkılarak doping maddelerini de uyuşturucu maddelere ilişkin düzenlemeler kapsamında ele almışlardır⁷³⁷.

bb. İtalyan Hukukunda Dopingle Yolsuzluğun Bağdaştırılması

İtalya’da 1980’li yılların başında “*Totonero*⁷³⁸” skandalı ortaya futbol maçları üzerinde suç örgütlerinin etkisini ortaya koymuş oldu. Bu durum ne sporun dürüstlüğü ilkesine ne de devletin vergiden elde ettiği gelire ve ülke zenginliği ile bağdaşabilir bir durum olmadığından yola çıkarak yasa koyucu devreye girip duruma

⁷³⁵ Disciplina generale delgi stupefacenti e dele sostanze psicotrope, G.U. n. 147, 26 Haziran 1990

⁷³⁶ G.U. n. 255, 31 Ekim 1990.

⁷³⁷ SANNA, s.240.

⁷³⁸ 1980 Avrupa Futbol Şampiyonası İtalya’da yapılacaktı. İtalya zor günler yaşıyordu. Kızıl tugaylar isimli terörist organizasyon ile Sicilya ve New York’taki mafia ailelerinin, bu ülkedeki yasadışı her türlü suç girişimi, çizmenin tansiyonunu yükseltmişti. 1980 yılı başında İtalyan organize suç bürosunun yaptığı soruşturma ortaya çok büyük bir skandal çıkardı. Maçların sonuçları önceden saptanıyor ve bunun üzerinden milyonlarca dolar kara para mafia tarafından paylaşılıyordu. Ama öyle bir isim için içindeydi ki çizmede herkes ayağa kalktı... PAOLO ROSSI. Riva ve Rivera’dan sonra o, İtalyanların altın çocuğuydu. Rossi, 1980 yılında dönemin futbol tahmin oyunu TOTONERO’ya para yatırmış ve yasadışı işlere karışmıştı. İtalya 1980 Avrupa şampiyonluğunu kazanmak istiyordu. ROSSI büyük bir silahtı ama mahkeme şampiyonadan önce kararını açıkladı. Altın çocuk Paolo 3 yıl futboldan men cezası aldı. İtalyan milli takımı kendi evindeki Avrupa Şampiyonası’nda final bile oynayamadı. Almanlar Avrupa Şampiyonu oldu. Rossi cezaya itiraz etti, çok ağır ceza aldığını ve pişman olduğunu belirtti. İtiraz mahkemesi 3 yıllık cezayı fazla buldu ve nihai kararını açıkladı. Altın çocuk 2 yıl futbol oynayamayacaktı. Totonero’da sadece Rossi ceza almadı... 1980-81 sezonunda iki firma takım da olayın içindeydi. İtalya Futbol Federasyonu MILAN ve LAZIO takımlarını ikinci lige düşürdüğünü açıkladı. AVELINO, BOLOGNA, PERUGIA Kulüplerinin ise, bir sonraki sezon oynayacakları maçlara eksi 5 puan ile başlamalarına karar verildi. Bkz., TANER, Ercan; “Totonero Sakandalı”; http://www.maraton.com.tr/article.php?article_id=73

müdahale etme ihtiyacı duymuştur⁷³⁹. 1989 yılında “Müsabakalar Esnasında Oyun ve Bahis Sektörüne Müdahale Kanunu” yürürlüğe girmiştir⁷⁴⁰. Kanunun esas amacı spor müsabakalarında yolsuzluğu önlemektir ve 1. maddesinde “spor müsabakalarında yolsuzluk” fiilini öngörmektedir. Dikkat çekici ikinci suç, oyun ve bahislerde bahisçilerin malvarlıklarını korumaya yönelik olarak, “oyun faaliyeti ya da bahiste faaliyetin kötüye kullanılması” olup, Kanunun 4. maddesinde düzenlemiştir. Son olarak da Kanunun 6. maddesinde spor alanlarında şiddetin önlenmesine yönelik düzenlemelere gidilmiştir⁷⁴¹.

Doping konusunda Kanunun 1. maddesi tartışma yaratmıştır. Söz konusu maddede yolsuzluğu oluşturacak hareketler belirtildikten sonra i. f bendinde “diğer yolsuzluk hareketleri” ifadesini kullanarak geniş ya da geliştirmeci yoruma müsait alan bırakmıştır.

İtalyan doktrini, doping kullanan sporcunun performansını doğal olmayan ve kullanılmasına izin verilmeyen madde ve yöntemlerle arttırdığından bahisle, spor müsabakasına hile karıştırdığından yola çıkarak söz konusu maddenin uygulanabilirliğini tartışmıştır. Ancak içtihat doping kullanan sporcuya yaklaşımında mağdur olarak değerlendirme yaptığından ve yolsuzluk bakımından aktif fail tanımına uymadığından yola çıkarak Kanunun 1. maddesinin f bendine uymadığını belirtmiştir⁷⁴².

Böylelikle bu Kanunla yolsuzlukla mücadele edilebilmiş ise de dopinge çözüm sağlanamamıştır. Burada yapılan ne geliştirmeci ne de genişletici yorumdur. Kıyas yapılarak çözüm sağlanmaya çalışılmış ancak bu da ceza hukukunda kabul görmemiştir.

Bu çabaların sonunda nihayet 2000 yılına gelinmiş ve 14 Aralık 2000 tarihli 376 sayılı Doping Mücadele Kanunu yürürlüğe girmiştir.

⁷³⁹ SANNA, s. 242-243.

⁷⁴⁰ Interventi nel settore del giuoco e delle scommesse clandestini e tutela della correttezza nello svolgimento di competizioni agonistiche, G.U. n. 294, 18 Aralık 1989.

⁷⁴¹ SANNA, s. 243.

⁷⁴² SANNA, s. 245.

b. 376 sayılı Doping Mücadele Kanunu

İtalya, 1990'lı yıllarda Doping mücadelesi konusundaki çabalarının karşılık bulamaması üzerine bu kez 1989 tarihli Avrupa Konseyi'nin Doping Mücadele Sözleşmesi'ni onaylayıp⁷⁴³ yürürlüğe sokarak bir adım daha attı. Ancak bundan sonra da bir beş sene beklenmesi gerekti. 2001 yılının Ocak ayında, “ Sportif faaliyetler çerçevesine ve doping mücadeleye ilişkin Düzenleme⁷⁴⁴” yürürlüğe girdi.

Kanun öncelikle spor faaliyetleri çerçevesinde sporcuların ve kamunun sağlığını korumaya yönelik hazırlanmıştır. Kanunun 1. maddesinin açıkça ifade ettiği gibi sağlık öncelikli korunmakta ve bu bağlamda da doping yasaklanmaktadır. Ayrıca Doping Mücadele Sözleşmesi'ne uygun olarak da spor etiği ilkelerine ve sporun eğitici değerlerini korumayı da hedeflemektedir⁷⁴⁵. Kanun 10 maddeden oluşmakta ve bunların içinde sadece 9. madde ceza sorumluluğunu düzenlemektedir.

İtalyan Doping Mücadele Kanunu olarak adlandırdığımız Kanunun 9. maddesi Doping ile ilgili ceza sorumluluğuna ilişkin genel düzenlemeyi oluşturmaktadır.

Kanunun 9. maddesinin 1. fıkrası doping içerikli maddelerin sağlık amacı olduğunun bir hekim tarafından ispatı sağlanmadan, performans arttırmak ya da doping kontrollerini bozmak maksadıyla, sağlanmasını, elde edilmesini, tüketilmesini ve kullanımının teşvik edilmesini yasaklamaktadır.

⁷⁴³ 29 Kasım 1995 tarihinde onaylayıp 522 sayılı Kanun'la 10 Aralık 1995 tarihinde yürürlüğe sokmuştur. G.U. n. 287, 9 Aralık 1995, yürürlük tarihi 10 Aralık 1995.

⁷⁴⁴ Disciplina della tutela sanitaria delle attività sportive e della lotta contro il doping, G.U. n. 294, 18 Aralık 2000, yürürlüğe giriş tarihi 2 Ocak 2001.

⁷⁴⁵ SANNA, s. 246.

Suçun failinin herkes olabileceği belirtilmekte ancak örnek olarak incelediğimiz diğer ülkelere göre burada sporcu mağdur ya da hasta kabul edilmemekte doğrudan fail sıfatını taşımakta olduğu ifade edilmektedir⁷⁴⁶.

Buradaki hareket icra-i nitelikte olup, fiil ihmali olarak işlenemez denilmektedir. Buradaki hareketler seçimliktir. Hareketin biri ya da birden fazlasının yapılmış olması, birden fazla suçu değil tek bir suçu oluşturacağı belirtilerek, bir sporcunun hem kendisinin doping maddesi kullanması hem de takım arkadaşına vermesi örnek olarak ifade edilmektedir⁷⁴⁷.

Madde iki halde suç oluşmuş olsa bile ceza verilmeyeceğini belirtmektedir. Bunlardan biri hukuka uygunluk sebebi olup, sporcunun sağlık nedeni ile doping içerikli maddeyi kullanması; diğeri ise, dopingden daha ağır bir suç işlenmesi halinde daha ağır cezayı müstelzim suça ilişkin müeyyidenin uygulanacağıdır. Buna örnek olarak sporcuya doping maddesi veren bir hekimin doping nedeniyle sporcunun ölmesine neden olması hali örnek olarak verilip, hekimin taksirle ölüme sebebiyetten sorumlu tutulacağından artık hakkında doping maddesi vermeden dolayı ayrıca bir cezaya hükmedilmeyeceği belirtilmektedir⁷⁴⁸.

Suçun manevi unsuru kasttır. Suçun meydana gelebilmesi için failin bilerek ve isteyerek hareket etmelidir. Ancak burada doktrinde iki ayrı görüş bulunmaktadır. Kanunda hareketin performans arttırmak ya da doping kontrolünü bozmak maksadıyla yapılması aranmaktadır. Bu durumda doktrindeki bir görüşe göre bu suç özel kastla işlenebilen yani faildeki saikin ya performansını arttırmaya yönelik ya da yapılacak olan doping kontrolünün neticesi üzerinde etki yaratacak şekilde hareket etme yönelik olması gerekmektedir.

⁷⁴⁶ SANNA, s. 249.

⁷⁴⁷ SANNA, s. 250.

⁷⁴⁸ SANNA, s. 250.

3. Anglo-Sakson Hukukuna İlişkin Bir Örnek: Amerika Birleşik Devletleri'nin Doping Mücadelesi

Amerika Birleşik Devletleri, özellikle 1988 yılında Seoul' de yapılan Olimpiyat Oyunlarında Kanadalı ünlü atlet Ben Johnson'ın doping nedeniyle 100 metre koşuda kazandığı altın madalyasının elinden alınması ile dopingle olan mücadelesine hız kazandırmıştır.

Amerikan Kongresi, her sene hekimlerin yazmış oldukları reçetelerde ihtiyacın on katı steroid içeren ilaçların yazıldığını tespit edip, 1988 yılında ilaç maddelerinin suiistimali ile mücadeleyi öngören *Federal Anti-Drug Abus Act*'i yürürlüğe sokarak, bu maddelerin amaç dışı kullanımının önüne geçmeyi hedeflemiştir⁷⁴⁹. Dopingle mücadelede tek başına bir çözüm getirmeyen ve uyuşturucu maddelerin ticareti, anti doping kontrollerinin yeteri kadar etkin yapılamayışı Kongre'yi tekrar alarma geçirmiş, anabolizan steroidlerle ilgili düzenleme yaparak 1991 yılında *Federal Anabolic Steroids Control Act*⁷⁵⁰, ı yürürlüğe sokarak dopingli maddelerin dağıtımını sert ceza yaptırımlarına tabi tutmuştur⁷⁵¹. Her ne kadar bu tarihten itibaren dopingle mücadeleye ilişkin yasak eylemler sıkı yaptırıma tabi tutulmuş olsa da günümüzde etkinliği sağlanabilmiş, doping maddelerinin ne ticaretinin ne de kullanımının önüne geçilebilmiş değildir.

Anabolizan steroidler ile ilgili federal Kanun (*Federal Anabolic Steroids Control Act*) 1990 tarihinde hazırlanmış, 1991'de yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunla birlikte pek çok federe devlet de konuya ilişkin kendi düzenlemelerini yapmış, örneğin Kaliforniya ve Illinois'de sadece anabolizan madde bulundurmayı ya hapis cezası ya da 75 bin dolar'a kadar para cezası ile mahkum etmektedirler. Bu cezalar ihtiyari ve seçimlidir⁷⁵². Kaliforniya'da söz konusu maddeleri satma maksadıyla

⁷⁴⁹ PERRIN, Julien, Aspects penaux du dopage en droit americain, in Aspects penaux du droit du sport, Staempfli Editions SA Berne 2002, s. 212.

⁷⁵⁰ http://info.sen.ca.gov/pub/95-96/bill/sen/sb_0451-0500/sb_491_cfa_950605_101840_asm_comm.html

⁷⁵¹ US Code, Titre 21, Chapitre 13, sections 841- 844, bkz., PERRIN, s. 213.

⁷⁵² PERRIN, s. 214.

elde bulundurma halinde ise bu durumda ceza daha ağır olmakta ve iki seneden on seneye kadar hapis cezası söz konusu olabilmektedir.

Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da Amerika bazı hallerde ne *bis in idem* ilkesini tanımamakta ve bir kişiyi aynı suçtan dolayı iki kere mahkum edebilmektedir ki bu maddelerin bulundurulmasında da hem Federal Devlet Kanununa hem de Federe Devlet Kanuna göre cezalandırmanın söz konusu olabileceği belirtilmektedir⁷⁵³.

⁷⁵³ OSBURN, Judy, Dual Sovereignty: the Double Jeopardy Exception, F.E.A.R Chronicles Newsletter, Mart 1996, bkz. <http://www.fear.org/gpsau32.html>

E. Türk Hukukunda Doping Mücadele

Türkiye dopingle mücadele konusunda ilk adımı, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan “Dopingle Mücadele Sözleşmesi”ni; Sözleşmenin kabul edildiği tarih olan 16/11/1989 tarihinde imzalayarak atmıştır. Daha sonra, 1989 tarihli Dopingle Mücadele Sözleşmesini, 22/11/1993 tarihinde TBMM' inde onaylayarak 01/ 01/1994 tarihinde iç hukukunun bir parçası haline getirmiştir. Sözleşme çerçevesinde sporun yürütülmesi ve geliştirilmesi konusunda yetkin kurum olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Dopingle Mücadele Yönetmeliği’ni⁷⁵⁴ hazırlamıştır.

Türk hukukunda dopingle mücadele bakımından öngörülen yasal düzenlemelerin sınırlı sayıda olduğunu ve buna ilişkin bir yasal çalışma için 2007 yılına kadar beklemek gerektiğini tespit edebilmek mümkündür. Dopingle mücadelede son olarak, yasama organı, 10/12/2007 tarihli ve 5721 sayılı Kanun ile “Sporda Doping Karşı Uluslararası Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanunu”⁷⁵⁵ kabul ederek, 19 Ekim 2005 tarihinde UNESCO tarafından kabul edilen “Sporda Doping Karşı Uluslararası Sözleşme”ye katılmamızı uygun bulmuştur.

Türkiye’de dopingle mücadele konusunda oluşturulması planlanan Türkiye Anti-Doping Ajansı’nın (TADA) kurulmasına ilişkin çalışmalar, Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı’nın T.B.M.M. gündemine alınmasıyla, son aşamaya ulaşmıştır⁷⁵⁶.

⁷⁵⁴ GSGM Dopingle Mücadele Yönetmeliği, GSGM Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna dayanarak hazırlanmış ve 26/8/1993 tarihli ve 21680 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik uyarınca, Hacettepe Üniversitesi’nde uluslararası düzeyde akreditasyona sahip Türkiye Doping Merkezi Laboratuvarı kurulmuş ve doping analiz işlemleri yapılmaya başlanmıştır.

⁷⁵⁵ 5721 sayılı “Sporda Doping Karşı Uluslararası Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanunu” için bkz., Resmi Gazete tarih:18.12.2007, sayı: 26734.

⁷⁵⁶ KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 180 vd. “Bakanlar Kurulunca 16/2/2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 1/1311 esas numaralı “Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı”, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonunca 7/3/2007 tarihinde görüşülüp kabul edilmiş ve Komisyon raporu ve metni 1359 Sıra Sayısı ile Genel Kurul gündemine girmiştir. Ancak, 22’ nci Dönemin sona ermesi nedeniyle İçtüzüğü’nün 77’ nci maddesi uyarınca hükümsüz kalan kanun tasarısı, Bakanlar Kurulu tarafından 9/4/2008 tarihinde yenilenmiştir.”

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle dopinge mücadele bakımından yürürlükte bulunan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a dayanılarak çıkartılmış olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin 48. maddesi, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Dopinge Mücadele Yönetmeliği ve Eski Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatı'nın 49. maddesi ile Futbolda Dopinge Mücadele Talimatı incelemeye çalışacağız. Dopinge ilgili çalışmamızın ikinci bölümünde de Dopinge Mücadele Kanunu Tasarısı'nı incelemeye çalışarak, konunun ceza hukuku bakımından değerlendirmesini yapmaya çalışacağız.

1. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği

Türk hukukunda, doping konusunda büyük bir hassasiyet yaşandığı dikkati çekmektedir. Özellikle son dönemde meydana gelen doping olayları nedeni ile bu konuda tavizsiz davranılacağı ortaya konulmuş bulunmaktadır⁷⁵⁷.

Yönetmeliğin 48. maddesinde⁷⁵⁸ öngörülmuş düzenleme de bu konudaki yaklaşımı ortaya koyacak nitelikte ayrıntılı ve fakat tabii ki günümüz bakımından

⁷⁵⁷ Süreyya Ayhan Kop'un aldığı doping cezasına ilişkin gelişmeler şu şekilde özetlenebilir: Atletizm Federasyonu Ceza Kurulu, doping testi sonucu pozitif çıkan Süreyya Ayhan Kop'a atletizmden ömür boyu men cezası vermiştir. Kararı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'nun incelemiş ve Süreyya Ayhan Kop'a verilen ömür boyu men cezasından men cezasını, delil yetersizliği ve Atletizm Federasyonu Ceza Kurulu'nun ceza gerekçelerinde bulunduğu bazı eksiklikler nedeniyle verilen cezaı tekrar görüşülmek üzere Atletizm Federasyonu Ceza Kurulu'na iade etmiştir. Milli atlet, ABD'de kamp yaptığı dönemde Dünya Anti Doping Ajansı (WADA) görevlilerine verdiği numunelerin her ikisinde de yasaklı maddelere rastlanmasının ardından Atletizm Federasyonu Ceza Kurulu tarafından ömür boyu pistlerden men cezasına çarptırılmıştı. Tahkim Kurulu'na yaptığı savunmada, ilk cezasını numune vermemesi nedeniyle doping kontrol sürecini bozmaktan, ikinci cezasını ise numunelerinde doping maddesine rastlanması nedeniyle aldığı belirten Ayhan'ın, iki ceza nedeninin birbirinden farklı olduğunu ve Atletizm Federasyonu Ceza Kurulu'nun yanlış karar aldığını ifade etmiştir. Ancak Süreyya Ayhan'ın durumunu IAAF ve Türkiye Atletizm Federasyonu ceza Talimatlarına göre bir kez daha değerlendirildiğinde, somut belge ve bilgi kendilerine sunulmadığından ve hafifletici bir neden de görülmediğinden, Süreyya'nın ömür boyu yarışmalardan men cezasını tekrar karara bağlamıştır. Türkiye Atletizm Federasyonu (TAF) Ceza Kurulu tarafından ömür boyu men cezası yinelenen milli atlet Süreyya Ayhan Kop, yeniden Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) Tahkim Kurulu'na gitmiş ve Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu, Atletizm Federasyonu Ceza Kurulu tarafından milli atlet Süreyya Ayhan Kop'a verilen ömür boyu pistlerden men cezasını 4 yıla indirmiştir. Bkz., <http://www.sporbul.com/spor/y/15512/sureyyaya-iyi-haber.html#more-15512>.

⁷⁵⁸ 11 Aralık 1987 tarih ve 19661 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin doping'i düzenleyen 48.

yeterli olmayan bir hükümdür. Buna göre; ulusal ve uluslararası spor müsabakalarında hangi hallerde doping kullanılmış sayılacağı ve dopingli oldukları tespit edilen sporcular, yarış hayvanları hakkında uygulanacak yaptırımların neler olduğu sekiz bent halinde belirtilmiştir.

Bu haller ilk olarak⁷⁵⁹, Uluslararası Federasyonlarca düzenlenen müsabakalarda doping kullanımının tespiti halini öngörmektedir. Doping fiilinin yaptırımı da Uluslararası Federasyonca verilir. Verilen ödül de geri alınır.

İkinci olarak belirtilen hal ilgili maddenin b bendinde⁷⁶⁰ yer alan, yurtiçi spor müsabakaları öncesi, süresi ve sonrasında doping kontrolü için numune vermekten her ne suretle olursa olsun kaçınan sporcu, yarış hayvanı sahibi ve sorumluları doping yapmış ya da dopinge teşebbüs etmiş sayılmalarıdır.

maddesi uyarınca; “ *Doping Madde 48 -Ulusal ve Uluslararası spor müsabakalarında doping kontrollerini kabul etmeyen veya dopingli oldukları: tespit edilen sporculara, yarış hayvanlarına ve bunların sorumlularına aşağıdaki cezai müeyyideler uygulanır .*

(R.G. 15 Temmuz 2006 - 26229) “Bu madde de belirtilen doping suçlarından dolayı ceza alan sporcu, antrenör, masör, idareci veya yarış atı sahibine verilen cezadan başka ayrıca;

(a) bendine göre cezalandırılanlara 14.300.00.-YTL’na

(b) bendine göre cezalandırılanlara 7.500.00.-YTL’na

(c) bendine göre cezalandırılanlara 10.000.00.-YTL’na

(d) bendine göre cezalandırılanlara 14.300.00.-YTL’na

(e) bendine göre cezalandırılanlara 3.000.00.-YTL’na

(f) bendine göre cezalandırılanlara 3.000.00.-YTL’na

(g) bendine göre cezalandırılanlara 6.000.00.-YTL’na -6-

kadar idari para cezası verilir.”

⁷⁵⁹ GSGMASDCY’nin 48. maddesinin 1. fıkrasının a bendi’ne göre; “*a) Uluslararası Federasyonlarca düzenlenen spor müsabakalarında doping yaptığı belirlenen sporcular ile kendilerine doping maddesi verilmiş yarış hayvanlarına doping suçunun işlendiği tarihten itibaren Uluslararası Federasyonca verilen ceza aynen uygulanır. Bu sporcu, yarış hayvan sahibi ve sorumlularına ilgili müsabakalar için verilmiş ödül varsa geri alınır .”*

⁷⁶⁰ GSGMASDCY’nin 48. maddesinin 1. fıkrasının b bendine göre; “*b) Yurtiçi spor müsabakaları öncesi, süresi veya sonrasında doping kontrolü için numune vermekten her ne suretle olursa olsun imtina eden sporcu, yarış hayvanı sahibi ve sorumluları doping yapmış veya doping yapmaya teşebbüs etmiş sayılırlar .Bu bent kapsamına girenlere, suçun işlendiği tarihten itibaren en az bir , en fazla iki yıl spor müsabakalar ve faaliyetlerden men cezası verilir.”*

Üçüncü olarak öngörülen hal⁷⁶¹, yurtiçi müsabakalarında doping kullanımının tespitidir. Burada yer alan ayırıcı unsur, fiilin yurt içi müsabakalarda işlenmiş olmasıdır.

Dördüncü hal⁷⁶², daha önce doping ile cezalandırılmış sporcu, yarış hayvanı sahibi ve sorumlusunun tekrar doping suçu işlemesi halidir. Burada tekerrür söz konusudur. Yaptırım oldukça ağır olan bu disiplin suçunun cezası ömür boyu müsabaka ve faaliyetlerden mendir.

Beşinci hal e bendinde⁷⁶³ yer alan ve doktoru tarafından daha önce bildirimde bulunulmayan ancak tedavisi için kullanılması zorunlu ilaçlar nedeniyle dopingli olduğu tespit edilen sporcu, yarış hayvanı sahibi ve sorumluların durumudur. Burada öngörülen yaptırım diğerlerine göre daha az olup en az bir ay en fazla bir yıl müsabaka ve faaliyetlerden men cezasıdır. Bu fiilde dopingli madde kullanımında bir zorunluluk hali söz konusudur. Hastalık gibi bir halde sporcunun doping içeren bir maddeyi zorunlu olarak kullanması halinde kendisine ceza yaptırım uygulamak doğru bir yaklaşım değildir. Ceza hukukunda kabul edilmeyen, fakat disiplin hukukunda tartışmalı da olsa uygulanabilen objektif sorumluluk, zorunluluk, mücbir sebep, kaza, tesadüf hallerinde kabul edilmemelidir. Sporcunun bu maddeyi kullanmasında bir zorunluluk varsa kendisine disiplin cezası uygulamak yerine izin verilmesi, yarışmadan muaf tutulması daha yerinde bir yaklaşımdır.

Altıncı hal⁷⁶⁴ ise, GSGM tarafından görevlendirilen elemanlar tarafından yapılacak kontroller sırasında, üzerlerinde, kamp veya müsabaka yerlerinde,

⁷⁶¹ GSGMASDCY'nin 48. maddesinin 1. fıkrasının c bendine göre; “ c) (R.G.26 Nisan 2006-26150) “Yurtiçi ve Yurtdışı müsabakaları nedeniyle yapılan hazırlık kampları ile yurtiçi spor müsabakaları öncesi, müsabaka esnasında veya sonrasında yapılan kontrollerde dopingli olduğu tespit edilen sporculara, yarış hayvanlarına ve sorumlularına en az iki, en fazla dört yıl müsabaka ve faaliyetlerden men cezası verilir.”.

⁷⁶² GSGMASDCY'nin 48. maddesinin 1. fıkrasının d bendine göre; “ d) Daha önce doping ile cezalandırılmış sporcu, yarış hayvanı sahibi ve sorumlusu tekrar doping suçu (numune vermekten imtina etme dahil) işlediği takdirde bunlara suçun işlendiği tarihten itibaren ömür boyu müsabaka ve faaliyetlerden men cezası verilir.” .

⁷⁶³ GSGMASDCY'nin 48. maddesinin 1. fıkrasının e bendine göre; “e) Doktorunca daha önce bildirimde bulunulmayan ancak tedavisi için kullanılması zorunlu olan ilaçlar nedeniyle dopingli olduğu tespit edilen sporcu, yarış hayvanı sahibi ve sorumlularına suçun işlendiği tarihten itibaren en az bir ay, en fazla bir yıl müsabaka ve faaliyetlerden men cezası verilir.

⁷⁶⁴ GSGMASDCY'nin 48. maddesinin 1. fıkrasının f bendine göre; f) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce görevlendirilen elemanlar tarafından yapılacak kontrollerde üzerlerinde, kamp

odalarında veya dolaplarında doping maddesi bulunanlara ve görevlilerin aramalarına mani olan ve arattırmaktan kaçınanlara, belli bir süre müsabakalardan men veya o kadar süre hak mahrumiyeti cezası uygulanacaktır.

Dopingle ilgili yedinci hal g bendinde⁷⁶⁵ şu şekilde ele alınmıştır; dopingli oldukları tespit edilen ve haklarında disiplin cezası uygulanan sporcu, yarış hayvanı sahibi veya sorumluları antrenörlük kursuna katılamazlar ve dopingli sporcunun antrenörü, yarış hayvanı sahibi veya sorumlularının almış oldukları antrenörlük belgesi, serbest giriş kart vb. belgeler de iptal edilir denilerek ağır bir yaptırım öngörülmüştür.

Son düzenleme h bendinde⁷⁶⁶ şu şekilde yer almaktadır; Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA) tarafından her yıl ortak yayınlanan, sporcu ve yarış hayvanları tarafından kullanımı yasak olan madde ve yöntemlerin kullanıldığı gerekçesi ile ceza almış bulunan sporcu, antrenör ve diğer spor elemanları ile yarış hayvanı sahibi ve sorumlularının cezası, bu madde ve yöntemlerin listeden çıkartılması halinde kendiliğinden düşer denilmektedir.

2. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Dopingle Mücadele Yönetmeliği

Doping spor dünyası içinde büyük önem arz eden ve bazı ülke kanunlarına göre de adli suç teşkil eden bir fiildir. Bizim mevzuatımıza göre henüz suç olmamakla birlikte disiplin suçu olarak belirtilmiş ve pek çok disiplin yaptırımına nazaran daha ağır yaptırımlarla da karşılanmıştır. Nitekim GSGM Ceza

veya müsabaka yerlerinde, odalarında veya dolaplarında doping maddesi bulunanlara ve görevlilerin aramalarına mani olan ve arattırmaktan imtina edenlere en az bir ay ile altı ay arasında müsabaka ve faaliyetlerden men cezası verilir .

⁷⁶⁵ GSGMASDCY'nin 48. maddesinin 1. fıkrasının g bendine göre; “g) Dopingli oldukları tespit edilen ve haklarında cezai müeyyide uygulanan sporcu, yarış hayvanı sahibi ve sorumluları antrenörlük kurslarına kabul edilmez. Dopingli sporcunun antrenörü, yarış hayvanı sahibi ve sorumlularının evvelce almış oldukları antrenörlük belgesi, serbest giriş kart vb. belgeler iptal edilir.”

⁷⁶⁶ GSGMASDCY'nin 48. maddesinin 1. fıkrasının h bendine göre; “h) Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA) tarafından her yıl ortak yayınlanan, sporcu ve yarış hayvanları tarafından kullanımı yasak olan madde ve yöntemleri kullandığı gerekçesi ile ceza almış bulunan sporcu, antrenör ve diğer spor elemanları ile yarış hayvanı sahibi ve sorumlularının cezası, bu madde ve yöntemlerin listeden çıkartılması halinde kendiliğinden düşer. Listenin Genel Müdürlüğe tebliğini takibeden en geç 15 gün içinde cezanın kaldırıldığı ilgililere duyurulur.”

Yönetmeliğinde bu hal düzenlenmiştir. 26 Ağustos 1993 tarih ve 21680 sayılı RG' de yayımlanarak yürürlüğe giren Dopingle Mücadele Yönetmeliği'nin amacı 1. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir: “ *Sporun ve sporcu sağlığının korunması, beden ve moral eğitiminin Uluslararası anlayış içinde yapılması, sporda doping kullanımının ortadan kaldırılması için dopingle mücadelenin esas ve usullerini belirlemektir*”. Yönetmelik doping maddelerinin ne olduğu belirtmemekte sadece dopingle mücadelede uygulanacak yöntemleri, denetim biçimlerini, bu konuda sorumlu kişileri belirtmekte ve Yönetmeliğin 16. maddesinde Avrupa Konseyi'nin Dopingle Mücadele Sözleşmesi'ne yollama yaparak burada yer alan hükümlere göre işlem yapılacağı açıklamaktadır.

WADA Kanunu (Kodu), 2009 yılında yeniden gözden geçirilerek, yeni doping maddelerinin belirtildiği liste yürürlüğe girmiştir. Yasaklı madde ve yöntemler listesi her yıl WADA tarafından gözden geçirilip, eklemeler ya da çıkartmalar yapılarak yayınlanmakta ve bu da 1 Ocak- 31 Aralık tarihleri arasında yürürlükte kalmaktadır. 2009 yılına ait yasaklı madde ve yöntemler listesi⁷⁶⁷ iki ana bölümden oluşmaktadır. Buna göre ilk bölüm tüm zamanlarda yani müsabaka dışında ve müsabaka sırasında yasaklı olan listedir⁷⁶⁸; ikinci bölüm ise sadece müsabaka sırasında yasaklı madde ve yöntemlere ilişkin listedir⁷⁶⁹. Bunun dışında belirli bazı maddelere tedavi amaçlı kullanımlarda izin verilmektedir. Tedavi amaçlı kullanım

⁷⁶⁷ Yasaklı madde ve Yöntemler listesi için bkz.; <http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2>; <http://tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/DopingleMucadeleKurulu/2009-YILI-YASAKLI-LISTESI.pdf> .

⁷⁶⁸ Tüm zamanlarda yasaklı maddeler; anabolik ajanlar (anabolik androjenik steroidler); diğer anabolik ajanlar (klenbuterol, zeranol, zilpaterol; Hormonlar ve İlişkili Maddeler (kan yapımını arttırıcı maddeler, büyüme hormonu, İnsülinler gibi); Beta 2 Agonistler (bunlar astım, klinik sendrom gibi hastalıkların tedavisinde kullanılan formoterol, salbutamo gibi); Hormon antagonistleri ve modülatörler (seçici östrojen modülatörleri, raloxifene, tamoxifen gibi); Diüretikler ve diğer maskeleyici ajanlar (diüretikler, plazma genişleticiler gibi). Tüm zamanlarda Yasaklı yöntemler ise; Oksijen taşınmasının artırılması (kan dopingi, otolog, homolog veya heterolog kan veya herhangi bir kaynaktan elde edilmiş eritrosit ürünleri); Oksijen alımını, taşınmasını veya dağıtımını yapay olarak arttıran yöntemler; Kimyasal ve fiziksel manipülasyon (Doping kontrolleri sırasında alınan örneklerin geçerliliğini ve bütünlüğünü bozmak için hile yapmak veya hileye teşebbüs etmek. Örneğin, başkasının idrarını vermek gibi); Cerrahi şlemler, kan damar infüzyonları.

⁷⁶⁹ Müsabaka döneminde yasaklanmış olan maddeler; uyarıcılar; narkotikler; kanabinoidler (haşhaş, esrar, marihuana); glikokotikosteroidler; alkol; beta blokerlerdir (Bunlar belirli müsabakalar sırasında yasaklanmıştır. Örneğin, havacılık, okçuluk, otomobil yarışı, briç, jimnastik, motorsiklet, golf gibi).

istisnası olarak ifade edilen bu durumlar WADA tarafından belirlenmiştir⁷⁷⁰. Bunlar; “*Yasaklı madde ve yöntemin kullanılmaması halinde sporcunun sağlığının ciddi olarak zarar görmesi; madde ve yöntemi tedavi amaçlı kullanımının performansına etkisi olmaması ve son olarak yasaklı madde ve yöntem dışında geçerli bir tedavi seçeneğinin olmaması*”dır⁷⁷¹.

Müsabaka dışı ve müsabaka içi kavramları, WADA tarafından verilmektedir. Buna göre müsabaka; tek bir yarış, maç, olimpiyatlar veya tek sporcunun katıldığı bir mücadeledir⁷⁷². Buna göre müsabaka içi belirtilen dönem olup, müsabaka dışı dönem ise geride kalan zamandır. Müsabakanın hemen bitiminde yapılan doping kontrolü, müsabaka ile ilgili düzenlendiği için müsabaka içi dönem olarak kabul edilmektedir⁷⁷³.

3. Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatında Doping Mücadele

Doping artık spor dünyasının en önemli problemlerinin başında gelmektedir. Futbol da bundan etkilenen bir alan olması sebebi ile doping mücadele konusunda düzenlemeler gitmiş, Doping Mücadele Talimatı'nın yanı sıra TFF Disiplin Talimatı çerçevesinde de konuya ilişkin düzenleme yapılmıştı. Temmuz 2009 yılında yürürlüğe giren TFF Disiplin Talimatı ile doping mücadelede uygulanacak mevzuatın Doping Mücadele Talimatı olduğu ifade edilerek, hangi hükmün uygulanacağına ilişkin karışıklığı önleme yoluna gidilmiştir. Ancak Yeni Doping Mücadele Talimatı henüz yürürlüğe girmediği için, Disiplin Talimatı'nda buna ilişkin geçici madde öngörülerek uygulamanın Eski Futbol Disiplin Talimatında yer alan dopinge ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir⁷⁷⁴.

⁷⁷⁰ Bkz; <http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2>

⁷⁷¹ YÜCESİR, s. 31.

⁷⁷² YÜCESİR, s. 32.

⁷⁷³ YÜCESİR, s. 32.

⁷⁷⁴ Yeni TFF Disiplin Talimatı'nın Geçici Maddesi uyarınca; “*Doping Mücadele Talimatı yürürlüğe girene kadar, yürürlükten kaldırılan 15 Ağustos 2008 tarihli Futbol Disiplin Talimatı'nın doping ile ilgili maddeleri uygulanmaya devam eder*”.

Eski Disiplin Talimatı'nın 49. maddesi ayrıntılı bir düzenleme öngörmüştü. Talimat doping kontrol yöntemlerine uymamadan, doping kullanımına, kullanılmasa da bulundurulmasına kadar belirli ihtimallere öngörerek yaptırıma tabi tutmuştur. 49 maddede üç ana başlık yer almaktadır. İlk olarak, maddenin A fıkrasında Kulüplere uygulanacak cezalar öngörülmüştür⁷⁷⁵. Buna göre; Futbolda Doping Mücadele Talimatı kapsamında, İlaç Bildirim Listelerinin TFF yetkilisine verilmemesi, usulüne uygun doldurulmaması, yapılan tedavilerin yazılmaması ya da yapılmayan tedavilerin yazılması durumunda kulübe para cezası uygulanacaktır. Tekerrür halinde para cezası en yüksek had üzerinden arttırılarak tespit edilecektir. Maddenin B fıkrasında belirtilen futbolculara uygulanacak cezalar başlıklı hükmün bentlerindeki ihlaller dolayısıyla futbolcunun disiplin cezası alması durumunda, kulüp bakımından objektif sorumluluk hali öngörülerek para cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiş ve

⁷⁷⁵ TFF Disiplin Talimatı'nın Doping'i öngören 49. maddesinin A fıkrası uyarınca; "*A) Kulüplere Uygulanacak Cezalar*

(1) Futbolda Doping Mücadele Talimatı kapsamında, İlaç Bildirim Listelerinin TFF yetkilisine verilmemesi, usulüne uygun doldurulmaması, yapılan tedavilerin yazılmaması

ya da yapılmayan tedavilerin yazılması durumunda kulübe 15.000.- YTL.'ye kadar para cezası uygulanır. Bu durumun tekrarlanması halinde verilecek para cezası en yüksek had üzerinden 4 kat arttırılarak uygulanır.

(2) İşbu maddenin B fıkrasındaki ihlaller dolayısıyla futbolcunun disiplin cezası alması durumunda kulüp 25.000 YTL 'ye kadar para cezası ile cezalandırılır.

Futbol Disiplin Talimatı 15

Kulübün aynı sezonda iki futbolcusunun anılan doping ihlalleri dolayısıyla disiplin cezası alması halinde para cezasının üst sınırı beş kat artırılır.

Kulübün aynı sezonda üç ve daha fazla futbolcusunun anılan doping ihlalleri dolayısıyla disiplin cezası alması durumunda para cezasının üst sınırı on kat artırılır.

(3) Kulübün aynı sezonda üç ve daha fazla futbolcusunun anılan doping ihlalleri dolayısıyla disiplin cezası alması halinde dördüncü ihlalden itibaren gerçekleşecek her ihlal için kulübün üç puanı indirilir.

(4) Kupa müsabakalarında yapılan doping kontrollerinde, bir takımın iki veya daha fazla futbolcusuna, bu maddenin B fıkrası uygulanarak ceza verilirse, kulüp sonraki sene kupa müsabakalarına katılamaz. Kural ihlalleri kupanın final müsabakasında yapılmışsa müsabakanın sonucu ne olursa olsun karşı takım hükmen galip sayılır.

(5) Doping yaptığı sabit olduğu takdirde TFF tarafından bu doping kontrolü için yapılan masrafların 10 katı tutarı, futbolcunun kulübünden tahsil olunur."

bu cezanın da aynı sezonda kaç futbolcusu doping maddesi kullandıysa arttırılacağı belirtilmiştir.

İkinci olarak, Disiplin Talimatı'nın 49. maddesinin B fıkrası⁷⁷⁶ "*Futbolculara Uygulanacak Cezalar*" başlığı altında genel hatlarıyla; futbolcunun doping

⁷⁷⁶ TFF Disiplin Talimatı'nın Doping'i öngören 49. maddesinin B fıkrası Futbolculara uygulanacak cezaları öngörmektedir. Buna göre; "*B) Futbolculara Uygulanacak Cezalar*

(1) *Futbolcunun;*

a) *Doping kontrollerine girme gerekliliğini ihlal etmesi,*

b) *Doping kontrollerinde hile yapması veya hile yapmaya teşebbüs etmesi,*

c) *Müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında doping maddelerini veya yöntemlerini kullanması,*

d) *Doping kontrolü işlemlerinin gereği olarak alınan A örneğinde yasaklı bir maddenin tespit edilmesine rağmen sonuca 48 saat içinde itiraz edilmemesi veya itiraz üzerine açılan B örneğinin analizinde de yasaklı bir maddenin saptanması,*

e) *Doping yaptığını gösteren delillerin bulunması*

durumunda futbolcu ilk defada en az 2 yıl müsabakadan men cezası verilir.

(2) *Futbolcu, ihlalin hangi fiille gerçekleştirildiğine bakılmaksızın ihlalin tekrarında ömür boyu müsabakadan men cezası ile cezalandırılır.*

(3) *Futbolcunun, doping kontrol örneğinde Efedrin, L-metilamfetamin, metilefedrin, klenbuterol dışında bütün beta-2 agonistler, probenesid ve bütün glukokortikoidlerin tespit edilmesi durumunda, ilk ihlalde altı aya kadar müsabakadan men cezası verilir. İkinci ihlalde iki yıla kadar, üçüncü ihlalde ise ömür boyu müsabakadan men cezası ile cezalandırılır.*

(4) *Futbolcudan alınan örnekte yasaklı maddenin saptanması durumunda, Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası veya Kısaltılmış Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası bulunması durumunda cezai işlem yapılmaz. Bu istisnalar dışında, ilaç bildirim listesine yazılmış olsa dahi, yasaklı herhangi bir maddenin veya yöntemin kullanılması futbolcunun cezai işleme tabi olmasını engellemez. Doping kontrolü yapıldıktan sonra geriye dönük olarak, herhangi bir sağlık kurumundan alınacak rapor ya da komisyona yapılacak başvuru cezai işlem sırasında dikkate alınmaz.*

(5) *Bu maddede belirtilen ihlalleri gerçekleştirdiğinden şüphe edilen futbolcunun esaslı bir kusuru veya ihmalinin bulunmadığını ispat etmesi halinde verilen ceza yarıya kadar indirilebilir. Bu halde verilen ömür boyu müsabakadan men cezaları sekiz yıla kadar indirilir.*

(6) *Bu maddede belirtilen ihlalleri gerçekleştirdiğinden şüphe edilen futbolcunun hiçbir kusuru veya ihmalinin bulunmadığını ispat etmesi halinde verilen ceza yarıya kadar indirilebilir.*

(7) *Bu maddede belirtilen ihlalleri gerçekleştirdiğinden şüphe edilen futbolcunun*

kontrollerine girmemesini, girip hileli davranmasını; doping maddesi kullanmasını ve bu fiillere ilişkin disiplin cezalarını öngörmektedir.

Son olarak 49. maddenin C fıkrasında⁷⁷⁷ dopingle ilgili olabilecek “*Diğer Kişiler*” in fiillerini düzenleyerek, bu konuda caydırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır. Kulüp ve futbolcu dışında spor müsabakası ile doğrudan ilgili olan ve doping maddesi tedarik etmekte kolaylığı bulunan bu kişiler “*yönetici, antrenör, doktor, masör ve diğer ilgililer*” olarak belirtilmiştir. Sayılan bu kişilerin yanı sıra hüküm, “*Yasak maddelerin her türlü ticaretini yapan ve yasaklı ilaçları tedarik eden kişiler*” bakımından da yaptırım öngörmüştür.

TFF Disiplin talimatının yanı sıra TFF Doping Mücadele Talimatı çatısı altında da bir takım düzenlemeler öngörerek dopingle mücadelesindeki katı tavrını ortaya koymuştur.

4. Türkiye Futbol Federasyonu Futbolda Doping Mücadele Talimatı

Doping mücadele konusunda 5 Ağustos 2006 tarih ve 26250 sayılı RG’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye Futbol Federasyonu Futbolda Doping Mücadele Talimatı⁷⁷⁸, Ağustos 2009’da TFF’nin Yeni Doping Mücadele Talimatı ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni Doping Mücadele Talimatı⁷⁷⁹, bugüne kadar

yardımlarıyla, başka bir doping ihlali ortaya çıkartılırsa veya delil elde edilirse, ilgili ceza, yarısı oranında indirilir. Bu hallerde verilen ömür boyu müsabakadan men cezaları sekiz yıla kadar indirilir.”

⁷⁷⁷ TFF Disiplin Talimatı’nın Doping’i öngören 60. maddesi doğrudan Doping Disiplin Talimatına atıf yaparak, bunun uygulanacağını belirtmektedir. Temmuz 2009’da yürürlüğe giren TFF Disiplin Talimatı’nın bu hükmü yerinde olmuştur. Eski Talimatın 49. maddesinin C fıkrası kulüp ve futbolcu dışında kalıp doping suçunu işleyebilecek olan kişilere uygulanacak cezaları öngörmekte ve buna ilişkin ayrıntılı bir düzenleme getirerek karışıklığa sebebiyet verebilmekteydi.

⁷⁷⁸ 28.1.2000 tarih ve 23947 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Futbolda Doping Mücadele Talimatı ile ek ve tadilleri, Türkiye Futbol Federasyonu Doping Mücadele Talimatı’nın 2006 yılında yürürlüğe girmesi ile yürürlükten kalkmıştır. (TFFDT. m:30)

⁷⁷⁹ TFF Yeni Doping Mücadele Talimatı, Talimatın 48. maddesinde öngörülen “Kaldırılan Talimat” başlıklı hükümlerle Eski Talimatı yürürlükten kaldırmış; 49. maddesi ile Yeni Talimatın www.tff.org adresinde yayınlanarak yürürlüğe girişini belirtmiştir.

konuya ilişkin önemli bir düzenleme olan Eski Talimat⁷⁸⁰ gibi, 5894 sayılı Kanun ile buna dayanılarak çıkarılan TFF Statüsü hükümleri ve 3885 sayılı Avrupa Konseyi Dopingle Mücadele Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 5721 sayılı UNESCO Sporda Dopinge Karşı Uluslararası Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun hükümlerine, Dünya Dopingle Mücadele Kuralları, Dünya Dopingle Mücadele Ajansı (WADA) Uluslararası Standartları, FIFA ve UEFA talimatlarına dayanılarak hazırlanmıştır.

TFFDMT' nin amacı 1. maddesinde, sporun ve sporcu sağlığının korunması, beden ve moral eğitiminin uluslararası anlayış içinde yapılmasını temin olarak belirtilmiştir. Talimat dopingle mücadele etmek için de Dopingle Mücadele Kurulu'nun kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyerek; yasaklanmış maddelerin veya yöntemlerin sporcular tarafından kullanılmasını önlemek, bu yolla sporcuların sağlıklı, spor ahlak ve dürüstlüğüne yakışır ve spor dalı kurallarına uygun biçimde yarışmalarını sağlamak ve doping kullanan kişileri cezalandırmayı öngörmektedir.

Talimat, futbolda faaliyet gösteren kulüpleri, futbolcuları, yöneticileri, doktorları, masörleri ve dopingle mücadele çerçevesinde görev yapan ilgili kişi, kurum ve kuruluşları kapsar.

Dopingle mücadele kural ihlalleri, Talimat'ın 5. maddesi ile öngörülmüştür. Bu kural ihlallerinin konusunu oluşturan madde ve yöntemler de Talimatın 5. maddesinde⁷⁸¹ ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Buna göre kural ihlalleri; yasaklanmış olan maddelerin veya metabolitlerinin veya belirtilerinin sporcunun vücudundan alınan örneklerde saptanması; yasaklanmış olan bir maddeyi veya yöntemi kullanmak veya kullanmaya teşebbüs etmek; doping kontrol görevlisince kabul edilecek mücbir sebepler olmadan, çağrı sonrası doping kontrol örnek alma işlemini reddetmek veya kaçmak; karşılaşma dışı doping kontrolü için istenen, sporcunun nerede bulunduğu bilgisini vermemek ya da yanlış bilgi vermek; doping kontrolünün

⁷⁸⁰ TFFDMT'nin Dayanak başlıklı 3. maddesinde belirtilmektedir.

⁷⁸¹ Türkiye Futbol Federasyonu Dopingle Mücadele Talimatı'nın 5. maddesi yasaklı maddeler ve yöntemleri öngörmektedir. Dopingle mücadele kural ihlalleri başlıklı madde için bkz., <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/2009DK/TFF/talimatlar/Dopingle-Mucadele-Talimati-25-08-2009.pdf>

herhangi bir kısmında kurallara aykırı davranmak ya da buna teşebbüste bulunmak; yasaklanmış olan maddeleri ve yöntem araçlarını bulundurmamak; yasaklanmış herhangi bir maddenin veya yöntemin ticaretini yapmak; Herhangi bir sporcuya yasaklanmış bir maddeyi veya yöntemi uygulamak veya uygulanma girişimi veya bir dopingle mücadele kural ihlalini veya ihlal girişimini içine alan diğer suç ortaklığı unsurlarını örtbas etmek veya bu unsuru kışkırtmak, yardımcı olmak, teşvik etmek, desteklemek şeklinde sayılmaktadır.

Buna göre yasak madde ve yöntemlerin tespiti, Dünya Anti Doping Ajansı (WADA), FIFA ve UEFA tarafından yapılır ve her yıl yayınlanan yasaklı listeleri temel alınarak Federasyon tarafından hazırlanır⁷⁸². Kurul bu listeye ek yapma ya da listede bulunan maddeleri ya da yöntemleri çıkarma yetkisine sahiptir. Yasaklı listesinde yapılan değişiklikler tüm kulüplere, ilgili diğer kurum ve kuruluşlara duyurulur.

5. Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı

Dopingle mücadele konusunda Türk Hukukunda yapılan ilk yasal çalışmanın Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı⁷⁸³ olduğunu belirtmek mümkündür. Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı'nın⁷⁸⁴ amacı⁷⁸⁵ sporda yasaklı madde kullanımını ortadan

⁷⁸² GSGM'nin dopingle mücadelesi ile ilgili bölümde yapılan yasaklı madde ve yöntemler TFF için de geçerlidir. Bunun için bkz.; Yasaklı madde ve Yöntemler listesi için bkz.; <http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2>; <http://tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/DopingMucadeleKurulu/2009-YILI-YASAKLI-LISTESI.pdf>;

⁷⁸³ Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı için bkz: <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss250.pdf>

⁷⁸⁴ KÜÇÜKGÜNGÖR; s 181 vd; . “Bakanlar Kurulunca 16/2/2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 1/1311 esas numaralı “Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı”, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonunca 7/3/2007 tarihinde görüşülüp kabul edilmiş; fakat 22' nci Dönemin sona ermesi nedeniyle hükümsüz kalan kanun tasarısı, Bakanlar Kurulu tarafından 9/4/2008 tarihinde yenilenmiştir.”

⁷⁸⁵ Dopingle Mücadele Kanunu Tasarısı'nın amacı 1. maddesinde belirtilmiş ve Komisyon bu maddeyi değiştirmeden kabul etmiştir. Buna göre; “*MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; sporda yasaklı madde kullanımını ortadan kaldırmak, sporcunun ve spor yarışmalarında kullanılan yarış hayvanlarının sağlığını korumak, eşit şartlar ve rekabet ortamında spor yapılmasını sağlamakla görevli ve yetkili Türkiye Anti-Doping Ajansının kurulması ile bu Ajansa bağlı olarak görev yapan diğer kurumların, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.*

(2) Bu Kanun; sporcu, antrenör, hakem, idareci, kulüp ve diğer spor elemanları ile yarış hayvanı sahip ve sorumlularını kapsar.

(3) 10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun hükümlerine göre düzenlenen at yarışları bu Kanun kapsamı dışındadır.”

kaldırmak, sporcuların ve spor yarışmalarında kullanılan yarış hayvanlarının sağlığını korumak, eşit şartlarda ve rekabet ortamında spor yapılmasını sağlamak amacıyla gerekli koordinasyonu sağlayacak Türkiye Anti Doping Ajansı (TADA) kurmaktır⁷⁸⁶.

Tasarı'nın kapsamı da yine 1. maddenin 2. fıkrasında belirtilerek, bu Kanun'un kimlere uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır. Tasarı'nın kapsamındaki kişiler, sporcu, antrenör, hakem, idareci, kulüp ve diğer spor elemanları ile yarış hayvanı sahip ve sorumlularıdır.

TADA' nın başlıca görevleri Tasarı'nın 4. maddesinde belirtilmiş ve madde komisyonda aynen kabul edilmiştir. Buna göre TADA' nın görevleri şu şekilde belirtilmiştir: sporda her türlü yasaklı maddenin kullanılmasını önlemek ve kontrolüne ilişkin çalışmaları gerçekleştirmek, dopinge mücadele ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatı takip etmek, bütün spor dallarında yarışma içi veya yarışma dışı doping kontrolü için WADA tarafından bildirilen numune alım standartlarını yürürlüğe koymak ve uygulamak, WADA tarafından belirlenen ve sporda kullanımı yasak olan maddelerin listesini ilgili kurumlara duyurmak, doping analiz sonuçlarını ilgililere yazılı olarak bildirmek, doping numune alıcılarını tespit etmek, görevlendirmek, eğitimini yapmak ve yaptırmaktır.

Doping, uzun süre spor etiğine aykırı bir eylem olarak değerlendirilmiş, ancak devletlerin dopinge mücadelede aktif bir rol üstlenmeleriyle birlikte sağlığın korunması esas alınmaya başlanmış ve dopinge mücadelenin temeli, bir yarışmanın bütün katılımcıları arasında adil rekabeti sağlama ve sporcuların sağlığını koruma düşüncesi olduğu ifade edilmiştir⁷⁸⁷. Spor etiğine aykırı bir eylem olan doping kullanımı, sadece sportif değerlerin ihlali olarak algılanmamalıdır. Doping aynı zamanda sporcularının sağlığını tehdit eden bir uygulamadır. Sağlığı koruma da Devlet'in görevi olarak, dopinge mücadelenin hukuki bir zemine oturmasını

⁷⁸⁶ WADA'nın Türkiye kolu niteliğinde olan Türkiye Anti Doping Ajansı, Yönetim Kurulu, Genel Koordinatörlük, Doping Kontrol Numune Alıcıları Kurulu, Dopinge Mücadele Eğitim Kurulu ile Dünya Anti- Doping Ajansı (WADA) tarafından öngörülen kurullardan oluşmaktadır.

⁷⁸⁷ KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 182-194

sağlamaktadır⁷⁸⁸. Devletler de, çıkarmış oldukları kanunlar, yönetmelikler veya diğer hukuki düzenlemeler ile dopingle mücadeleye yönelik tedbirler almaktadırlar.

6. Doping Mücadele Hakkında Görüşümüz

Doping mücadelesi konusunda pek çok ülke gibi Türkiye de, 1989 tarihinde Avrupa Konseyi Tarafından hazırlanan Sözleşmeyi imzalayarak, sporda dopingin ortadan kaldırılmasına ilişkin tedbirleri almak konusunda yükümlülük altına girmiştir.

Doping ile ilgili olarak iç hukukumuzda, spor faaliyetini düzenleyen kurum ve kuruluşların çıkardıkları Yönetmelik ve Talimatlar dışında düzenlemeye rastlamamaktayız. Halbuki doping mukayeseli hukuk incelendiğinde sıkı yaptırımlara bağlı kılınmış ceza sorumluluğunun doğduğu bir fiil olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁸⁹. Özel olarak düzenlenmese de dolandırıcılık⁷⁹⁰, yolsuzluk; uyuşturucu madde kullanımı ya da tedariki fiilleri bakımından ele alınan doping, ülkemiz açısından da önemli bir sorun teşkil etmektedir⁷⁹¹.

Doping, sporcunun gücünü arttırmak maksadıyla, spor ruhuna ve fair playe aykırı olarak, kullanmaması gereken maddeyi kullanarak; uygulamaması gereken yöntemleri uygulayarak yarışlarda, spor karşılaşmalarında en iyi dereceyi yapmasını sağlayan yöntemdir. Burada sporcu, rakiplerini yenmek maksadıyla kendi gücü ile değil hile ile yarış kazanmaya çalışmaktadır.

Doping kullanımı bakımından dolandırıcılık fiili ele alındığında, öncelikle dolandırıcılığın ne olduğunu belirlemek gerekmektedir. Dolandırıcılık, TCK' nın

⁷⁸⁸ TBMM Doping Mücadele Kanunu Tasarısı ile Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporu (1/562) <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss250.pdf> ve KÜÇÜKGÜNGÖR, s.194.

⁷⁸⁹ KOCH, Hans-Georg; Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Dopingten Kaynaklanan Ceza ve İlaç Sorunları, çev. ÜNVER, Yener; in Spor ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Genel Ceza Hukuku Serisi 1, Seçkin, Ankara, 2004, s.15-25; SANNA, s. 207 vd. ; ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 85 vd.

⁷⁹⁰ REHBERG, Jorg - FLACHSMANN, Stefan; İsviçre Hukukuna Göre Doping in Dolandırıcılık Olarak Cezalandırılabilirliği, çev. ÜNVER, Yener, in Spor ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Genel Ceza Hukuku Serisi 1, Seçkin, Ankara, 2004, s.27-40.

⁷⁹¹ Süreyya Ayhan Kop'un aldığı doping cezasına ilişkin olarak bkz; 728 nolu dipnot ve <http://www.sporbul.com/spor/y/15512/sureyyaya-iyi-haber.html#more-15512>

157. ve 158. maddelerinde düzenleme altına alınmış, mal aleyhine işlenen bir suçtur. TCK' nın 157. maddesinde öngörülen basit haline göre dolandırıcılık; “ *Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlama*” şeklinde tanımlanmaktadır. İlk değerlendirmede dopingte de hileli hareketlerle kişi kendisine yarışmayı ya da müsabakayı kazanarak bir yarar sağlıyor gibi görünmekle birlikte korunan hukuki menfaat bakımından değerlendirme yapıldığında aslında dolandırıcılığın, doping ile korunmak istenen hukuki menfaatten farklı olduğu tespit edilmektedir. Dolandırıcılıkta malvarlığı korunmaktadır. Halbuki doping kullanımının ya da tedarikinin engellenmesindeki öncelikli amaç sporcunun sağlığıdır. Kanaatimizce doping tedarik eden ya da kullanan kişinin fiili dolandırıcılık olmamaktadır. Çünkü doping, kısa vadede kişiye prestij, şöhret ve malvarlığında artış sağlasa bile uzun vadede yapılan değerlendirmede aslında kişinin sağlığı bakımından önemli bir tehdittir. Nitekim uluslararası sözleşmelerin meydana getirilmesindeki amaç da öncelikle doping nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarının önüne geçilmesidir.

Doping tedariki ve kullanımı bakımından mevcut düzenlemede değerlendirilebilecek bir diğer suç tipi, uyuşturucu madde tedariki ve kullanımını⁷⁹². Uyuşturucu madde ile ilgili hükümler, TCK' da kamunun sağlığına karşı suçlar başlıklı bölümde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. TCK' nın 188. maddesinde “*uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti*”; 190. maddesinde “*uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma*”; 191. maddesinde de “*kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak*” şeklinde düzenlenen hükümlerle korunan hukuki menfaat kamunun sağlığıdır. Yönetmelik ve Talimatta yer alan bazı maddeler bakımından sporcuların uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullandığını; antrenör, hekim ya da üçüncü bir kişinin sporcunun kullanması maksadıyla bunları tedarik ettiğini söylemek mümkündür. Örneğin, esrar, kokain ve eroin gibi maddeler TCK bağlamında da kullanılması ya da tedarik edilmesi suç teşkil eden maddelerdir. Bunlar bakımından mevcut durumda da söz konusu kişilerin fiilleri suç teşkil edecektir. Burada tespit edilmesi gereken husus

⁷⁹² ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 89.

doping maddesi sayılan bazı madde ve yöntemlerin kişilerin tedavisinde kullanılan⁷⁹³ ve suç konusunu oluşturan maddeler olmadıkları halde, TCK' da belirtilen fiillerden sorumlu tutulup tutulmayacağıdır.

Kanaatimizce, doping genelde kamu sağlığı, özelde kişinin vücut bütünlüğünün korunmasına ilişkin menfaat bakımından değerlendirilmesi gereken bir kavramdır. Dopingin yönetmelikler ya da talimatlar çerçevesinde ele alınıp, kişiler hakkında disiplin sorumluluğuna gidilmesi caydırıcılıktan uzaktır. Ancak sporun süratli ve gelişken yapısı da ceza sorumluluğu ile çok bağdaşmamaktadır. Yukarıda belirttiğimiz üzere, doping sporcunun sağlığına yönelik bir tehlikedir; ancak her doping maddesi de uyuşturucu maddelere ilişkin TCK düzenlemesine konu olan uyuşturucu ya da uyarıcıyı kapsamamaktadır. Dopingi uyuşturucu maddelere ilişkin TCK hükümleri içinde ele alındığı takdirde, bu kanun hükmünü genişleterek, keyfi uygulamalara yol açabilecek ihtimallerin doğmasına neden olacaktır. Uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi bilerek ve isteyerek kullanan bir sporcu bunu bilmediğini; sağlığı için kullandığını ileri sürebilecek ve madde uygulanmaz hale gelebilecektir. Tabii ki yine yönetmelik ya da talimattaki disiplin sorumluluğu doğabilecektir; ancak ceza sorumluluğunun doğması nadir haller dışında söz konusu olmayacaktır.

Dopingin sağlığı tehdit edici özelliği ele alınarak ayrı bir düzenlemenin yapılması ve dopingden doğan ceza sorumluluğu üzerinde durulması gerektiği kanaatindeyiz. Doping, TCK bağlamında ele alınabileceği gibi, yukarıda adı geçen Tasarı'nda da düzenlenebilir⁷⁹⁴. Tasarı'da ele alınması kanunlar ihtilafı probleminin ortadan kaldırılması bakımından daha yerinde bir düzenleme olabilecektir.

⁷⁹³ Sporcular, tedavi amaçlı kullanımlar için WADA' nın özel düzenlemesi uyarınca izin almak zorundadır. Bu durumda fiileri doping kullanımı teşkil etse bile hukuka uygunluk hali söz konusu olduğu için sorumlulukları doğmamaktadır. İzinle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.; YÜCESİR, 31,32.

⁷⁹⁴ Aynı yönde bkz., KÜÇÜKGÜNGÖR, s 181 vd.

III. SPORDA ŞİKE

Sporda şike çok sık rastlanan ve özellikle seyircilerin mağdur olduğu bir çeşit güvenin kötüye kullanılması halidir. Şikenin, sporun her türünde yapıldığını tespit edebilmek mümkündür⁷⁹⁵. Futbolun, tenisin, basketbolun ve atletizmin şikenin en sık rastlandığı spor türleri olması, bunların toplumsal olarak en ilgi çekici ve en fazla gelir sağlayan spor türleri olmasından kaynaklanmaktadır. Şikenin yapılmasındaki en büyük neden ekonomik bir kazanç elde etmektir. Spor faaliyetine katılan kişiler tarafından belirli bir menfaat karşılığında müsabakanın sonucunu taraflardan biri lehine ya da aleyhine değiştirme şeklinde ortaya çıkan şike, sporda sık karşılaşılan bir fiil olmasına rağmen az tartışılmış bir konudur.

Şike, sporda yer alan ve sporcuların ödüllendirilmesi olarak da değerlendirilen teşvik primi ile karşılaştırılan ve bazı hallerde birbirleriyle karıştırılan bir kavramdır. Teşvik primi, sporcuların spor faaliyetinde gösterdikleri başarıyı ödüllendirmek için verilen bir çeşit ödüldür. Teşvik primi genel olarak kabul edilen bir kavram olmakla birlikte tartışmalı bir konudur. Şikeyle karıştırılması nedeniyle teşvik priminin şikeyle birlikte incelenmesi önem arz etmektedir.

Spor ahlakının kuralları olarak belirtebileceğimiz fair play kurallarına aykırılık biçimlerinden biri olan şike, spor faaliyetine katılanların spor ahlakına uygun davranmayarak, birbirlerine olan güvenlerini kötüye kullanılması halini ifade etmektedir. Bu haliyle ceza kanunlarında yer alan bazı fillerle benzerlikleri bulunan şikenin, bugüne kadar incelenmemiş olması önemli bir eksikliklerdir. Şike kavramının tespiti ile ceza kanunlarında yer alan bazı fillerle benzerliklerinin ortaya konulması, şike ile mücadelede önemli olacaktır.

⁷⁹⁵ Atletizmde “Evangelisti” olayı olarak bilinen şike olayında, 1987 Eylül ayında Roma’da yapılan Dünya Şampiyonası’nda, bronz madalya kazanan İtalyan atletin, atlaması gereken yükseklikten daha alçak bir mesafeden atladığının kameralar aracılığıyla tespit edilip, bunun iddia düzeyinde kalması hali örnek olarak verilebilir. Bkz., BONNET, s. 113,114.

A. Kavram

Şike, genel itibariyle spor faaliyetine katılan kişilerin belirli bir menfaat karşılığında mesleğinin gerektirdiği güveni kötüye kullanmalarıdır. Şike, Avrupa Parlamentosu'nda da ele alınmış ve bunun tıpkı yolsuzluk gibi, tüketim alışkanlığı, finansal krizler ve enflasyonla doğrudan bağlantılı olduğunu belirtilmiştir⁷⁹⁶. Şikenin sebebi ekonomiktir. Spor faaliyetine katılan kişiler hak ettikleri kazançla yetinmeyerek, hukuka aykırı yollarla yaptıkları işten daha fazla kazanç sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu da öncelikle “fair play”e aykırıdır.

Şikenin hukuki tanımı üzerinde pek fazla bir çalışma yapılmamıştır. Ancak şikenin önlenmesi bakımından hukuki bir tanıma ihtiyaç vardır.

Türk sporunda şiddet, şike, rüşvet ve haksız rekabet iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Araştırma Komisyonu raporunda⁷⁹⁷ şikenin tanımı yapılmıştır. Buna göre; “*danışıklı yarışma yapma denilebilecek şike, sporcuların, spor kulüplerinin yöneticilerinin veya diğer mensuplarının belli bir ekonomik menfaat karşılığı ya da başka güdüler ile anlaşarak, müsabakayı önceden belirledikleri sonuca uygun olarak tamamlamaları halidir*”. Raporda tanımla birlikte şikenin unsurları da belirtilmiştir. Rapora göre şikenin unsurları; “*müsabakada yer alan taraflar ya da bunların bazı mensupları arasında bir anlaşmaya dayanması, bu anlaşmanın sporun özüne aykırı bir amaca dönük olması*”dır.

Türk hukukunda şike ile ilgili bir tanım da 1/604 esas numarası ile 03.06.2008 tarihinde TBMM'ye gönderilen “Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”⁷⁹⁸nda yapılmaktadır. Tasarı'nın 3. maddesi ile 5149 sayılı Kanunda

⁷⁹⁶ Commission européenne - Livre Blanc sur le Sport, Bruxelles, le 11.7.2007, COM(2007) 391 final, p. 51. Avrupa Komisyonu tarafından kitap haline getirilen çalışmada ayrıntılı olmasa da şikeye değinilmiş ve fakat buna ilişkin bir tanım yapılmamıştır.

⁷⁹⁷ TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s.56; bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss956m.htm>.

⁷⁹⁸ Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı için bkz.,

tanımlar başlıklı 3. maddesine şike tanımı eklenmiştir. Tasarıya göre şike; “ *Bireysel veya takım halinde yapılan spor müsabakalarına sporcu, antrenör, teknik direktör, hakem veya her ne ad altında olursa olsun görevli olarak katılanlar ile sporcu veya takımı temsile yetkili olanlardan, karşılaşma veya yarışmanın sonucunu çıkar karşılığı anlaşarak etkilemek.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Şike, başka bir ifadeyle danişıklı yarışma, spor müsabakasını etkileme konusunda etkin olabilecek kulüp yöneticileri, hakem, sporcu gibi kişilerle yapılan gizli bir anlaşma ile yapılacak olan spor karşılaşmasında ya da yarışmasında sporcuların pasif kalarak, diğer takımın ya da yarışmacının kazanmasını sağlayan bir hukuka aykırılık halidir⁷⁹⁹.

Mukayeseli hukukta ise şike ile ilgili belirgin bir tanıma rastlanmamaktadır. Şikenin tanımı verilmese de, şikenin tespit edildiği olaylarda bu fiilin, ceza kanunlarında yer alan dolandırıcılık, rüşvet, güveni kötüye kullanma gibi bir takım fillerle karşılaştırıldığı ve her olayın niteliğine göre değerlendirilebileceği ifade edilmektedir⁸⁰⁰.

Ceza kanunlarından başka, *maçların şike yoluyla manipüle edilmesi* olarak belirtilen eylemi düzenleyen Alman mevzuatı (ss 6 a DFB-Hukuk ve Usul Düzeni)’na göre şike; “ *özellikle oyuncu, hakem, teknik direktör veya idareci olarak, kendisine veya başka birisine yarar sağlamak amacıyla maçın sürecine ve/veya neticesine bilerek yanlış verilen kararlarla veya izin verilmeyen diğer yöntemlerle tesir etmeye girişen kişi, maç manipülasyonundan sorumlu tutulur*”⁸⁰¹ şeklinde tanımlanmıştır.

Yapılan bu tanımlardan şikenin unsurlarını şu şekilde belirtmek mümkündür: Şike, öncelikle hukuka aykırı gizli bir anlaşmadır. Bu anlaşma oyuncu, kulüp yöneticisi, hakem gibi spor faaliyetinin sonucu üzerinde etkin olan kişilerle

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira. Ayrıca bkz., <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0604.pdf>.

⁷⁹⁹ PETEK, Hasan; Sporda Şike ve Teşvik Primi, Güncel Hukuk, İstanbul, Ağustos 2006/08, s.46-47 (s. 46-53).

⁸⁰⁰ BONNET, s. 113-123.

⁸⁰¹ ÜNVER, Ceza Hukuku Açısından Sporda Şiddet, s. 545.

yapılmalıdır. Anlaşmada şike yapana belirli bir menfaat temin edilmelidir. Menfaatin, bir takımın ya da bir sporcunun rakibine yenilmesi ya da onunla berabere kalması karşılığında temin edilmesine yönelik olmalıdır. Menfaat para olabileceği gibi başka bir değer de olabilir. Örneğin, küme düşmesi istenen bir takımın durumu, şikeli maçın skoruna bağlıysa ve müsabaka taraflarından birinin o müsabakada yenilmesi ile bu sağlanacaksa, menfaat küme düşmedir.

Bu unsurlar değerlendirildiğinde şikeyi, spor faaliyetine aktif olarak katılan ve bu faaliyetten sorumlu olan kişilerin yapması gereken işi belirli bir menfaat karşılığında ya da herhangi başka bir sebeple yapmayarak müsabakanın sonucunu hukuka aykırı olarak rakip takım ya da oyuncu lehine etkilemeleri olarak tanımlayabiliriz.

B. Şikenin Kapsamı

Şike, kişiler ve konu yönünden farklılıklar gösteren bir eylemdir. Şikenin çeşitli sebeplerle ortaya çıkması mümkündür. TBMM Araştırma Komisyonu Raporuna göre şike, beş türlü olabilmektedir⁸⁰². Bunlar taraf şikesi, hatır şikesi, hakem şikesi, kazanma amacı gütmeyen yapılan şike ve spor dışı unsurların katılması ile gerçekleşen şikedir. Bunlardan taraf şikesi ve hakem şikesi kişiler yönünden özellik arz etmektedir. Kazanma amacı gütmeyen yapılan şike ve spor dışı unsurların katılması ile gerçekleşen şikedir ise kişiler önemli olmakla birlikte şikenin konusu ve elde edilen menfaat yönünden farklılığı bulunmaktadır. Hatır şikesi ise hem kişi hem de konu yönünden incelenebilecek bir şike halidir. Bu nedenle hatır şikesini, konu bakımından şike içinde değerlendirmeye çalıştık.

Gizli ve hukuka aykırı bir anlaşma olan şike, kişiler yönünden özellik arz etmektedir. Çünkü şike, spor faaliyetinin sonucundan etkilenebilecek olan kişiler tarafından yapılan bir eylemdir. Örneğin, bir müsabakada yarışan takımlardan birinin yenilmesi diğerinin şampiyonluğunu garantilemesi anlamına gelebilir. Burada hak etmediği halde şampiyon olan bir takım, bundan menfaat elde etmiş bir başka takım

⁸⁰² TBMM (S.Sayısı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 57.

oyuncuları, yöneticileri ya da hakem ve adil ve dürüst bir şekilde yarışan diğer takımlar söz konusudur.

Konu yönünden yapılacak incelemede, şike anlaşmasından elde edilen karşılıklı menfaatler ortaya konulmalıdır. Şike anlaşma olması sebebiyle kural olarak iki taraflı menfaate dayalıdır. Bunların neler olduğunun belirtilmesi şikenin hukuka aykırılığının değerlendirilmesi yönünden önemlidir.

1. Şikede Yer Alan Kişiler

Şike bir anlaşma olması ile bu anlaşmanın taraflarının kimler olduğunun tespiti önemlidir. Şike spor faaliyetinin sonucunu etkilemeye yönelik bir anlaşma olması sebebiyle bu anlaşmanın tarafları da bu faaliyetin sonucundan etkilenebilecek kişilerdir.

Spor faaliyetinin sonucu üzerinde etkili olan kişilerin başında sporcular ve hakemler gelmektedir. Sporcular üzerinde özellikle ekonomik olarak bağlı buldukları kulüp yöneticileri de anlaşma tarafı olarak ortaya çıkmaktadırlar. Nitekim TBMM Araştırma Raporunda belirtilen “taraf şikesi”, “*Müşabakaların tarafı olan sporcu veya kulüplerin yöneticileri veya diğer mensuplarının müsabaka neticesi üzerinde anlaşması*” şeklinde tanımlanmış⁸⁰³, şike anlaşmasının tarafları sporcular ve kulüp yöneticileri ve diğer mensupları olarak belirtilmiştir. Kanaatimizce, tanımda yer alan diğer mensuplar ifadesinden, kulüple bağlı olup, müsabaka üzerinde etkisi olabilecek kişiler anlaşılmalıdır.

Taraf şikesinde belirtilen sporcular ifadesinden bütün takım oyuncuları anlaşılmalıdır. Şike genellikle maddi menfaat karşılığı yapıldığından tüm takıma yenilmeleri ya da berabere kalmaları için para verilmesi ve takımda yer alan sporcuların şike yapma konusunda aynı rızaya sahip olmaları çoğu zaman mümkün olmamaktadır⁸⁰⁴.

⁸⁰³ TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 57.

⁸⁰⁴ PETEK, s. 47.

Şike anlaşmasının taraflarından biri de hakemdir. Şike olaylarında, çoğunlukla rastlanan durum, hakemin, bir sporcu ya da takım lehine hareket etmek üzere, spor faaliyetinin taraflarından birinden ya da o faaliyetin tarafı olmamakla birlikte o karşılaşmanın sonucundan menfaati olabilecek başka bir spor kulübünden menfaat elde etmesidir⁸⁰⁵. TBMM Araştırma Komisyonu Raporunda “hakem şikesi” olarak belirtilen kavram şu şekilde tanımlanmıştır: “*Hakemlerin müsabakayı maddi menfaat karşılığı veya başka sebeplerle bir sporcu veya kulüp lehine taraflı yönetmesidir*”. Hakem şikesi bireysel spor olsun, takım sporu olsun spor türlerinin hemen hepsinde ortaya çıkabilecek bir durumdur. Burada şike anlaşmasının bir tarafı hakemdir. Hakem genelde maddi bir menfaat karşılığında spor faaliyetini taraflı yöneterek, bunun seyrini ve sonucunu etkilemektedir.

Kişi yönünden şike genelde spor faaliyetinin tarafları ya da hakemin söz konusu olduğu halleri ifade etmektedir. Şike anlaşmasının tarafını bunlarla sınırlandırmak, şikenin alanını daraltmak anlamına gelecektir. Kanaatimizce şike spor faaliyetinin sonucu üzerinde yapılan menfaate dayalı hukuka aykırı bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile spor faaliyetinde yer alan kişilerin durumu etkilenmektedir. Üçüncü kişiler üzerinde etkisini dolaylı gösteren şikenin gerçekleşmesinde özellikle belirli kişilerin varlığının aranması gerekecek ise, böyle bir sınırlama haklı olacaktır. Çünkü, şike anlaşması ile gerek menfaat temin edilen taraf, gerekse menfaati sağlayıp, müsabakanın sonucunu istediği gibi değiştirerek bundan dolayı menfaat elde edecek olan taraflar doğrudan bundan etkilenmektedirler.

2. Şikenin Konusu

Şikenin konusunun tespiti, şike anlaşmasının taraflarının belirlenmesi kadar önemlidir. Şikenin konusu ikili bir ayırıma tabi tutularak incelenebilir. Bunlar, şike anlaşmasının konusu olan menfaat ve bu anlaşmanın gerçekleşmesi için taahhüt edilen ya da temin edilen menfaattir.

Şike anlaşmasının konusu olan menfaat spor faaliyetinin bir tarafın lehine olacak şekilde neticelendirilmesidir. Bunun için de faaliyetin neticesi üzerinde etkisi

⁸⁰⁵ BONNET, s. 115-116.

olabilecek kişilere belirli bir menfaat karşılığında bir takımın ya da bir sporcunun o karşılaşmada yenilmesi ya da berabere kalmasının sağlanmasına çalışılır. Şike ile elde edilmek istenen amaç yani şike anlaşmasının esas konusu spor karşılaşmasının taraflarından birinin yenilmesi ya da berabere kalmasıdır. Yenilmesi ya da berabere kalması istenen takım ya da sporcunun bu neticelerden biri ile müsabakayı sonlandırması halinde, şike yapılmasını talep eden tarafın elde ettiği menfaat bu neticedir. Bununla bağlantılı olabilecek başka menfaatler şikenin esas konusunu oluşturmayacaklar, bunlar ancak dolaylı menfaatler olarak belirtilebilecektir.

İkinci olarak değerlendirilebilecek menfaat, şike anlaşmasının konusu olan menfaatin gerçekleştirilmesi için verilen ya da vaat edilen menfaattir. Şikenin gerçekleştirilmesi için sağlanması vaat edilen ya da temin edilen menfaat para olabileceği gibi başka bir değer de olabilir. Bunu taraflar kendileri tayin edeceklerdir. Bu değer mutlaka maddi bir ölçüsünün olması gerekmez. Nitekim TBMM Araştırma Raporunda belirtilen “hatır şikesi” menfaat elde edilmeksizin yapılan şikeyi ifade etmek için kullanılmıştır. Raporda hatır şikesi, “*Anlaşma, maddi menfaat karşılığı olabileceği gibi bölgesel veya kişisel sebeplerle maddi menfaat söz konusu olmadan gerçekleşen haldir*” şeklinde tanımlanmıştır⁸⁰⁶. Bu tip şikeye örnek olarak, hakemin, doğduğu yerin takımının oynadığı bir maçı kazandırması; bir atletin yarıştığı kişinin kardeşi olması sebebiyle yarışmada gücünü göstermemesi gibi haller verilebilir.

Konu bakımından değerlendirilecek bir diğer şike örneği kazanma amacı gütmeyen yapılan şikedir. TBMM Araştırma Raporunda bu hal şu şekilde tanımlanmıştır; “*Müsabakanın bir ya da iki tarafının taraf şikesi, hakem şikesi ya da hatır şikesi gibi sebepler olmaksızın, sportif mücadelenin hedefi olan kazanma amacına dönük yarışmamasıdır. Bir yarışmacının, bir sonraki tur veya müsabakada lehine olduğunu varsaydığı rakip ile karşılaşmayı temin etmek amacıyla ya da o müsabakanın kendisi için önem taşıması nedeniyle sportif mücadelenin ruhuna uygun davranmamasıdır*”⁸⁰⁷. Ancak şike biçimi olarak belirtilen bu halin aslında

⁸⁰⁶ TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 57.

⁸⁰⁷ TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 57.

haksız rekabet olduğu ve bunun da bir hukuka aykırılık hali olarak ayrıca değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek, şike olarak değerlendirilmeyeceği ifade edilmiştir⁸⁰⁸. Kanaatimizce bu hal her ne kadar haksız rekabeti öngörüyorsa da meydana getirilen eylem şikedir. Haksız rekabet şike sonucunda ortaya çıkan neticelerden bir tanesidir. Bir sonraki rakiple müsabakaya devam edebilmek için, oynanan müsabakada yenilmek ya da berabere kalmak şikedir ve bir sonraki rakiple oynama şansını elde etmek de bir çeşit menfaattir.

Son olarak “spor dışı unsurların katılmasıyla gerçekleşen şike” konu yönünden incelenmesi gereken bir şike biçimidir. TBMM Araştırma Komisyonu Raporuna göre spor dışı unsurların katılmasıyla gerçekleşen şike, “ *tüm dünyada yaygınlaşan bahis oyunlarının bir sonucu olarak, spor müsabakalarının neticelerinin sadece taraflar ve onların taraftarları dışında, spor dışı bazı kişileri de ilgilendirmesi hali*” olarak ifade edilmektedir. Bu kavram aslında şikenin konu yönünden olduğu kadar kişi yönü bakımından da incelenebilecek bir şike biçimidir. Konu yönü şikeden şikenin yapılmasındaki maksat anlaşılmalıdır. Burada da şikenin konusu müsabakanın neticesinin oynanan bahis oyununun sonucunu etkilemesidir. Kişi yönüyle, şikenin tarafları olarak tespit edilen sporcu, spor yöneticileri ya da hakemler dışında spor faaliyeti içinde faaliyet üzerinde etkisi olabileceği düşünülmeyen kişilerin şikenin tarafı olarak değerlendirilmesidir.

Şikenin konusunun bir müsabakanın bir diğer taraf lehine kaybedilmesi ya da berabere kalınması halleri olduğu belirtilirken bu durumun bir müsabakanın kazanılması hali ve şikenin bir bahis nedeniyle yapılması hallerinde ne olacağının tespiti önemlidir. Burada kavramsal olarak tartışılması gereken “teşvik primi” ve “bahis” hallerinin şikeden farklılıklarını kısaca ortaya koymanın şikeyi açıklayabilmek bakımından önemi bulunmaktadır.

a. Şike ve Teşvik Primi

Teşvik primi, genel olarak sporcuların, spor karşılaşması sırasında gösterdikleri başarının ödüllendirilmesidir. Ancak çoğu zaman teşvik primi,

⁸⁰⁸ Tartışmalar için bkz. TBMM (S.Sayı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 57 vd. .

sporcuların yapması gereken işi yaptıkları için verilen bir ödül olmaktan çıkmakta ve yaptıkları faaliyetin zorunlu karşılığı haline gelebilmektedir. Örnek olarak, başarılı bir sporcunun rakiplerini yenerek kulübünü de başarılı bir hale getirmesi yaptığı işin olağan bir sonucu olması gerekirken kazanabileceği bir yarışmada keyfi davranarak bunu istediği menfaat karşılığı yapması verilebilir.

Genel olarak hukuka uygun kabul edilen teşvik primi, son dönemdeki keyfi uygulamalar ve kulüpler üzerinde baskı yaratması sonucu tartışmalı hale gelmiş ve ancak belirli hallerde bunun hukuka uygun olabileceği belirtilmiştir⁸⁰⁹.

Teşvik primi, performans arttırma aracı olarak görülmekte ve TBMM Araştırma Komisyonu Raporunda tanımlanmaktadır. Buna göre teşvik primi, “ Bir kişi ya da kuruluşun neticesinden kendisinin ya da taraftarı olduğu kulübün doğrudan etkilendiği bir müsabakada, kendi lehine sonuç doğuracak tarafa veya mensuplarına maddi menfaat vaat etmesi veya sunmasıdır”⁸¹⁰. 5149 sayılı Kanunda değişiklik öngören Tasarı’da teşvik primi “Milli takım ile mensubu bulunduğu kulübün sporcu veya teknik elemanlarına verilen primler hariç olmak üzere; rakip spor kulübü veya sporcusu ile müsabaka yapan diğer spor kulüplerine, sporculara veya diğer spor elemanlarına, kendi veya mensubu bulunduğu kulübün çıkarlarına olan bir neticenin sağlanmasına yönelik olarak verilen aynı veya nakdi bağış ve yardımlar”⁸¹¹ olarak ifade edilmektedir.

Teşvik primi, şikeden farklı olarak sporculara ya da sporcuların kulüplerine, spor karşılaşmasında aldıkları başarıyı ödüllendirmek üzere verilen bir çeşit ödüldür. Şike ise spor faaliyetinin sonucu üzerinde, genelde belirli bir menfaat karşılığı bir tarafın lehine ya da aleyhine hareket edilmesi için yapılan gizli bir anlaşmadır. Teşvik priminin hukuka aykırı olarak değerlendirilebileceği hallerin söz konusu olabilmesi ancak bu teşvik priminin amacı dışında verilmesi veya taahhütte bulunulması durumlarında söz konusu olabilir. Örnek olarak, bir kulübün

⁸⁰⁹ PETEK, s. 47,48.

⁸¹⁰ TBMM (S.Sayısı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 67 vd.

⁸¹¹ Teşvik primini tanımlayan “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” için bkz., http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira. Ayrıca bkz., <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0604.pdf>.

sporcularının gösterdikleri üstün başarıyı ödüllendirmek üzere, onları bir sonraki karşılaşma için şevklendirmek için verdiği teşvik primi ödül niteliğinde kabul edilirken; bir kulübün rakip olan bir başka kulüp sporcularına kendi kulüplerinden başka bir kulübün takımı karşısında elde ettikleri başarıyı ödüllendirmek için verdiği teşvik priminin hukuka uygun olmaması verilebilir. Çünkü belirtilen ikinci halde yabancı bir kulübün bir başka kulübe mensup sporcuları ödüllendirmesinin amacı, onların motivasyonunu sağlamak değil, onlara bir çeşit baskı yaratmaktır. Böyle bir halde teşvik primi alan sporcuların bu primi veren kulüple müsabakası olduğunda şaibeli bir durum söz konusu olabilecektir.

Teşvik primi, şikedede olduğu gibi bir anlaşmaya dayalı verilmez. Bu anlaşmalı olabileceği gibi, anlaşma olmaksızın da yapılabilir. Ancak genelde hukuka aykırı kabul edilen teşvik primi anlaşma ile gerçekleşmektedir. Bu bakımından şikeden ayrılmaktadır. Şike anlaşmasız olamaz.

Teşvik primi sporculara ve sporcudan sorumlu kişilere verilen bir menfaattir. Sporculara verilen teşvik primi şayet bir takım oyunuyorsa, bütün takıma verilir⁸¹². Şikedede ise vaat edilen menfaat, sporculardan şike anlaşmasının tarafı olana, yine taraf olan yöneticilerine ya da hakeme verilir. Kişiler bakımından teşvik primi de, şike de mahsus olarak kabul edilebilir. Ancak bahis oyunlarından kazanç elde etmek amacıyla yapılan şikedede, spor müsabakasının tarafı olmayan üçüncü kişilerin, spor müsabakasına katılan kişilere şike yapmaları konusunda telkinleri bulunmaktadır. Bu haliyle ileride inceleneceği üzere, üçüncü kişilerin şikedede fail olabilmeleri mümkün olabilecektir.

Teşvik primi kazanana ya da kazanması istenen sporcu veya takıma verilir. Şike ise, spor müsabakasında yenilmesi ya da berabere kalması istenen kişiye ya da spor karşılaşmasını bu yönde bitirebilecek durumda olan hakeme verilir. Teşvik priminde kazanma, şikedede ise kaybetme olacaktır. Bu bağlamda teşvik primi, şikeden konu bakımından da farklıdır. Kazanma spor faaliyetinin beklenen, istenen sonucudur. Bu nedenle sporcuların kazanması halinde ödüllendirilmeleri de

⁸¹² PETEK, s. 47.

olağandır. Halbuki şikedeki kazanabileceği bir karşılaşmayı kaybetmek için menfaat elde eden sporcu vardır ve her durumda eylemi hukuka aykırıdır.

Kanaatimizce teşvik primi belirli koşulların varlığı halinde kabul edilebilecek bir fiildir. Teşvik priminin sporcuların güçleri üzerinde olumlu etkisi muhakkaktır. Ancak bunun da sınırlarının çizilmesi teşvik priminin amacı dışında verilemesinin engellenmesi gereklidir. Örnek olarak, rakip takımın kulübünün teşvik primi vermesi, sürekli teşvik primi verilmesi halinde sporcuların buna alışması ve teşvik primi vaadi olmaksızın başarı göstermemeleri verilebilir. Bu haller şike olmamakla birlikte teşvik priminin amacına ters düşen hukuka aykırı sayılabilecek durumlardır. Bu bağlamda teşvik primi belirli koşullarda, üstün başarı gösteren sporcu ya da takıma verilebilecektir. Nitekim 5149 sayılı Kanunda değişiklik öngören kanun tasarısında da, “milli takım ile mensubu bulunduğu kulübün sporcu veya teknik elemanlarına verilen primler hariç olmak üzere” şeklinde bir sınırlama getirilerek, ancak milli takımının katıldığı spor müsabakalarında teşvik priminin kabul edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu da önemli bir sınırlamadır.

b. Şike ve Bahis

Bahis, şike ve teşvik priminden farklı bir kavramdır. Bahis, üçüncü kişiler tarafından düzenlenen, spor müsabakasının sonucu üzerinde tahmine dayalı bir talih oyunudur. Bu haliyle bahis ancak, şikenin yapılmasının sebebi olarak ortaya çıkabilir. Şike anlaşmasının görünmeyen tarafının bahisle elde edeceği menfaat için yapılan şike anlaşmasında, bahis aslında şike anlaşmasının konusunu oluşturmaktadır.

Şike ve bahis kavramlarını birbirinden ayırabilmek, bahis kavramının kısaca açıklanması ile olacaktır. Bahis, ticari amaçlı ve gelir elde etme amacıyla yapılan ve belli bir organizasyonu gerektiren oyundur⁸¹³.Türk hukukunda sporda bahis oynanmasına ilişkin ilk ve hala yürürlükte bulunan yasal düzenleme 9/5/1959 tarihinde yürürlüğe giren 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve

⁸¹³ TBMM (S.Sayısı:956), Dönem:22, Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 108 vd.

Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanundur⁸¹⁴. 7258 sayılı Kanunla birlikte, Futbol Müsabakalarında Bahis Tüzüğü, Futbolda Müşterek Bahis Oyunları Uygulama Yönetmeliği de bulunmaktadır.

7258 sayılı Kanuna göre, futbol ve diğer spor müsabakaları üzerine sabit ihtimalli ve müşterek bahisler ile şans oyunlarını düzenleme hak ve yetkisi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne aittir⁸¹⁵. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, futbol ve diğer spor müsabakalarına dayalı olarak sabit ihtimalli ve müşterek bahisler ile şans oyunlarını düzenleme hak ve yetkisini, kendisine bağlı, Spor Toto Teşkilat Başkanlığı eliyle kullanır ve yürütür. Spor Toto Teşkilat Başkanlığı bu yetkisini bizzat kullanabileceği gibi kısmen veya tamamen özel hukuk tüzel kişilerine devredebilir veya mal ve hizmet satın alma yoluna gidebilir⁸¹⁶. Bahis oyunlarının özel hukuk tüzel kişilerine devredilmesine ilişkin yasal düzenleme ise 27/2/2008 tarihli, 5738 sayılı Spor Müsabakalarına Dayalı Sabit İhtimalli ve Müşterek Bahis Oyunlarının Özel Hukuk Tüzel Kişilerine Yaptırılması Hakkında Kanundur. Bu kanununun 2. maddesinin 1. fıkrasının h bendinde müşterek bahis kavramına yer verilmiş ve bunun bir oyun olduğu şu şekilde ifade edilmiştir: *Müşterek bahis oyunları: “Yurt içinde ve yurt dışında tertiplenen spor müsabakalarına ait sonuçların tahmin edilmesi üzerine oynatılan, hâsılatın önceden belirlenen ikramiye yüzdesinin, doğru sonucu tahmin eden iştirakçiler arasında paylaştırıldığı bahis oyunları”*. Bu ifadelerden de bahsin bir oyun olduğu ve bunun da GSGM tarafından yürütüldüğü ortaya konulmaktadır.

⁸¹⁴ 22/2/2007 tarihli ve 5583 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile bu Kanunun başlığı “Futbol Müsabakalarında Müşterek Bahisler Tertibi Hakkında Kanun” iken "Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

⁸¹⁵ 7258 sayılı Kanunun 22/2/2007 tarihli 5583 sayılı Kanunla değişik 1. maddesi uyarınca, (Değişik: 22/2/2007 – 5583/1 md.)Futbol ve diğer spor müsabakaları üzerine sabit ihtimalli ve müşterek bahisler ile şans oyunlarını düzenleme hak ve yetkisi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne aittir. 10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun, 4/4/1988 tarihli ve 320 sayılı Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümleri ile bu kuruluşlara verilen müşterek bahis ile şans oyunları oynatma hak ve yetkileri saklıdır.

⁸¹⁶ 7258 sayılı Kanunun 22/2/2007 tarihli 5583 sayılı Kanunla değişik 2. maddesi uyarınca (Değişik: 22/2/2007 – 5583/2 md.) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü futbol ve diğer spor müsabakalarına dayalı olarak sabit ihtimalli ve müşterek bahisler ile şans oyunlarını düzenleme hak ve yetkisini, kendisine bağlı, Spor Toto Teşkilat Başkanlığı eliyle kullanır ve yürütür. Teşkilat Başkanlığı söz konusu yetkisini bizzat kullanabileceği gibi kısmen veya tamamen özel hukuk tüzel kişilerine devredebilir veya mal ve hizmet satın alma yoluna gidebilir.

Bahis ile ilgili bir düzenleme de TFF Disiplin Talimatının 56. maddesinde yer almaktadır. Buna göre *“Profesyonel liglerde yer alan kulüplerin yöneticilerinin, müsabaka görevlileri ile diğer görevlilerin ve futbolcuların futbol müsabakalarına ilişkin olarak düzenlenen bahis ve benzeri şans oyunlarına doğrudan ya da dolaylı olarak katılması yasaktır”*⁸¹⁷.

Bahis yasa ile öngörüldüğü ve kuralına uygun yapıldığı takdirde yasal bir faaliyettir. Bahis spor karşılaşmasının sonucunu tahmine dayalı bir oyundur. Şike ise başından itibaren hukuka aykırı bir anlaşmadır. Şike spor karşılaşmasının sonucunu değiştirmek için yapılmakta ve taraflar yapılmaması gereken bir eylemi gerçekleştirdikleri için bundan menfaat elde etmektedirler. Şike ile bahsin kesiştikleri nokta ise, bahis oyununun şikeye konu olmasıdır. Bir karşılaşmanın sonucu ile bahis oyununa yatırılan ve bundan elde edilecek kazancın büyüklüğü nedeniyle o spor karşılaşmasında karşılaşmayı etkileyecek tarafa menfaat sağlanmasıyla, bahis şikenin konusu olabilmektedir⁸¹⁸. Örnek olarak, bir hakemin spor karşılaşmasına çıkmadan önce katılacağı karşılaşma ile ilgili bahis oynaması ve karşılaşmayı bu yönde etkilemesi verilebilir. Sadece hakem bakımından değil, sporcu, yönetici ya da spor faaliyetinin sonucu üzerinde etkisi olabilecek herhangi bir kişi tarafından yapılması söz konusudur. Başka bir örnek olarak, spor hekiminin spor karşılaşması ile ilgili bahis oynaması ve oyuculardan birine doping vermesi halinde kazanan sporcunun dopingli çıkıp, yerine hekimin bahis oynadığı sporcunun galip gelmesi verilebilir.

⁸¹⁷ TFF Disiplin Talimatı için bkz., <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/2009DK/TFF/talimatlar/Futbol-Disiplin-talimati2009.pdf>.

⁸¹⁸ Türk sporunda bahis nedeniyle şike yapılmasına ilişkin olaylardan biri Gökdeniz Karadeniz ve Diğerleri davasıdır. 2004-2005 sezonunda, Akçaabat Sebatspor-Kayserispor karşılaşmasında yüksek oranlarda bahis oynandığı ve bahis oynayan kişiler arasında da Gökdeniz Karadeniz, Ali Şen Kandil, Bayram Toysal gibi isimli futbolcuların bulunduğu belirtilmiştir. Bahis olayı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., SOYSAL, Tamer; Spor’da Bahis Oyunları, in Spor Hukuku Tezleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın no: 03, İstanbul, 2007, s. 498-499, (s. 453-526).

C. Sporda Şikeyle Mücadelede Hukuki Durum

Sporda şike ile mücadele spor camiası içinde özellikle son dönemde üzerinde durulan konuların başında gelmektedir. Ulusal olduğu kadar uluslararası spor kurallarında da şike ile mücadele edilmesi, spor etik kurallarının amaçlarından biridir.

1. Spor Kuralları Çerçevesinde Şikeyle Mücadele

Spor kurallarında doğrudan şike ifadesi kullanılsa da şike olarak değerlendirilen fiiller düzenlenmiştir.

Türk Hukukunda şike ile mücadele öncelikli olarak GSGM ve TFF tarafından yapılmaktadır. Bunlar tarafından çıkartılan yönetmelik ve talimatlar çerçevesinde düzenlenen şike doğrudan şike olarak ifade edilmemekte “menfaat ile yönetim” ya da “müsabaka sonucunu etkileme” şeklinde belirtilmektedir.

GSGM Yönetmeliği'nin 64. maddesinde düzenlenen “menfaat ile yönetim suçu” şikeyi öngörmektedir. Menfaat ile yönetim suçu, hakemler tarafından işlenen bir disiplin suçu olup, yarışmaların teşekkül veya kişi lehine veya aleyhine maddi ve manevi menfaat karşılığında yönetilmesi halini öngörmektedir.

Bu konuda bir diğer düzenleme de TFF Disiplin Talimatıdır. Talimat'ın 44. maddesi “müsabaka sonucunu etkilemeyi⁸¹⁹”; 47. maddesi “görevi ihmal ve kötüye

⁸¹⁹ TFF Disiplin Talimatının Müsabaka Sonucunu Etkileme başlıklı 44. maddesi şu şekilde düzenleme altına alınmıştır: “(1) Müsabakanın sonucunu hukuka veya spor ahlakına aykırı şekilde etkilemek veya buna teşebbüs etmek yasaktır. Bir futbolcuya veya kulübe teşvik piri mi verilmesi de bu kapsamdadır.

(2) Bu hükmü ihlal eden kişiler, bir yıldan üç yıla kadar müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti cezasıyla; kulüpler ise küme düşürme cezasıyla cezalandırılır. İhlalin ağırlığına göre küme düşürme cezasına ek olarak puan indirme cezası da verilebilir.

(3) İhlalde sorumluluğu bulunan kişi veya kulüplere ayrıca para cezası verilir.

(4) Anılan yasağın hakemler tarafından ihlali halinde sürekli hak mahrumiyeti cezası verilir”

kullanmayı⁸²⁰, düzenlenmiştir. TFF Disiplin Talimatından belirtilen bu haller de şike olarak değerlendirilebilecek fiilleri öngörmektedir.

Özellikle futbolda karşılaşılan şike ile mücadele bakımından FIFA ve UEFA disiplin talimatlarında da buna ilişkin hükümler bulunmaktadır. FIFA Disiplin Talimatı'nın Rüşvet ve Yozlaşma başlıklı 6. bölümünde düzenlenen şike şu şekilde düzenlenmiştir: “*FIFA düzenlemelerini ihlal etmesi için FIFA organlarından birine, bir maç görevlisine, bir oyuncuya ya da bir görevliye kendi adına ya da üçüncü kişi adına haksız çıkar teklif eden , taahhüt eden veya verenler*(1. fıkra); *pasif taraf (haksız menfaati talep eden, taahhütte bulunulan veya kabul edenler) da aynı şekilde cezalandırılır* (2.fıkra)”⁸²¹. FIFA Disiplin Talimatının “müsabaka sonuçlarının manüpile edilmesi” başlıklı 11. bölümünde yer alan 75. maddede ise şike, “*Spor etiğine aykırı olarak bir müsabakanın neticesini etkilemek için anlaşma yapan müsabakadan men, 15.000 İsviçre Frankı'ndan az olmamak üzere cezalandırılır. Yetkili organ ayrıca herhangi bir futbol faaliyetinde bulunmama cezası da verir, ağır ihlallerde bu ceza ömür boyu uygulanır*” şeklinde belirtilmiştir. UEFA Disiplin Talimatında da davranış ilkeleri içinde yer alan şike, rüşvet ve yozlaşma olarak ifade edilmekte ve davranış kurallarına aykırılık hali olarak belirtilen eylemlere örnek olarak ifade edilmektedir⁸²².

Spor disiplin hukukuna ilişkin düzenlemelerde şike genel itibariyle bir yolsuzluk olarak değerlendirilmektedir. Şike, ayrı bir başlık altında düzenlenmeden ya rüşvet olarak, ya manüplasyon olarak ya da menfaat ile spor karşılaşmalarının yönetilmesi ifadeleriyle karşılanmıştır. Kanaatimizce şikenin ayrı bir düzenlemesinin bulunması önemlidir. Genel olarak yolsuzluk biçimi şeklinde ele alınması, şikenin kavram olarak tespitini güçleştirmekte ve teşvik primi, bahis gibi kavramlarla

⁸²⁰ TFF Disiplin Talimatının Görevi İhmal ve Kötüye Kullanma başlıklı 47. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “(1) *Görevlerinin gereğini yerine getirmeyen müsabaka görevlilerine ve diğer görevlilere üç aydan bir yıla kadar hak mahrumiyeti cezası verilir.*

(2) *Görevin kötüye kullanılması halinde, faillere bir yıldan üç yıla kadar hak mahrumiyeti cezası verilir”.*

⁸²¹ FIFA Disiplin Talimatı için bkz. http://fr.fifa.com/mm/document/affederation/administration/50/02/75/disco_2009_fr.pdf .

⁸²² UEFA Disiplin Talimatı için bkz., http://fr.uefa.com/multimediafiles/download/regulations/uefa/others/84/33/28/843328_download.pdf .

karıştırılması sonucunu doğurmaktadır. Bunun yanı sıra şikenin sadece disiplin hukuku çerçevesinde ele alınması da bununla mücadele bakımından yeterli değildir. Şikenin ceza hukuku boyutu olan bir kavram olduğunun tespiti önemlidir. Son dönemlerde meydana gelen şike olaylarından dolayı⁸²³, şike ile ilgili bazı yasal çalışmalar yapılmış ve 2008 yılında 5149 sayılı Kanun'da değişiklik öngören bir Kanun Tasarısı hazırlanarak, TBMM'ne gönderilmiştir⁸²⁴.

2. Şikeyle Mücadelede Yapılması İstenen Yasal Değişiklikler

Türk hukukunda şikenin günümüze kadar ceza hukukunu ilgilendiren bir eylem olarak değerlendirilmediğini tespit edebilmek mümkündür. Ancak şike ile mücadele bakımından disiplin hukukunun yetersiz kaldığının tespiti ile son dönemde bir takım çalışmalara başlanmıştır. Yine de şike ile mücadele için ayrı bir düzenlemeye gidilmemiş, bu kavram sporda şiddetle mücadele kapsamında ele alınarak 5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile şike hüküm altına alınmıştır⁸²⁵.

5149 sayılı Kanunun “ceza hükümleri” ni öngören bölümüne 25/A maddesi olarak eklenmesi istenen şike ile ilgili düzenleme maddenin 1. fıkrasında şu şekilde belirtilmiştir: “*Spor müsabakalarının sonucunu çıkar karşılığı anlaşarak etkilemek yasaktır. Bireysel veya takım halinde yapılan karşılaşma veya yarışmalara kuruluş veya kişi lehine veya aleyhine hileli veya danışıklı olarak katılan sporcu ve antrenörler ile karşılaşma veya yarışmaların sonucu üzerinde hileli veya danışıklı olarak anlaşan idareciler ve karşılaşma veya yarışmaları kuruluş veya kişi lehine veya aleyhine hileli ve danışıklı olarak yöneten hakemler, beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır*”. Aynı

⁸²³ Son dönemde meydana gelen şike olaylarına örnek olarak, Almanya'da meydana gelen şike olayları verilebilir. Türkiye'nin de dahil olduğu pek çok ülke Futbol Federasyonlarını incelemeye alan Bochum savcılığı tarafından yürütülen soruşturma hakkında ayrıntılı bilgi için, bkz., <http://www.haberler.com/liglerde-sike-skandali-buyuyor-haberi/>.

⁸²⁴ 1/604 Esas Numaralı, 03/06/2008 Tarihli, Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Tasarı için bkz., <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0604.pdf>.

⁸²⁵ Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Tasarı için bkz., <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0604.pdf>.

maddenin 2. fıkrasında ise teşvik primi hüküm altına alınmış ve teşvik priminin belirtilen haller dışında cezalandırılan şikeden farklı bir eylem olduğu belirtilmiştir. Maddenin 2. fıkrasında teşvik primine ilişkin düzenleme şu şekilde belirtilmektedir: “ *Milli takım ile mensubu bulunduğu kulübün sporcu veya teknik elemanlarına verilen primler hariç olmak üzere; rakip spor kulübü veya sporcusu ile müsabaka yapan diğer spor kulübünün çıkarlarına olan bir neticenin sağlanmasına yönelik olarak aynı veya nakdi bağış veya yardımlarda bulunulması yasaktır. Bireysel veya takım halinde yapılan bir karşılaşma veya yarışmanın sonucundan, yarışma veya karşılaşmaya katılan sporcu veya takımlardan başka bir sporcu veya takımın yarar sağlaması için, yarışma veya karşılaşmaya katılan sporculara veya takımlara veya bunların temsilcilerine doğrudan veya dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin veya vaat eden ve bu şekilde bir menfaati veya vaadi kabul eden kimse üç yıldan beş yıla kadar hapis ve temin veya vaat edilen menfaatin beş katı kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*”. Bu iki hükmün birlikte ele alınmasının nedeni her iki eylemle ihlal edilen hukuki menfaatin güven ilkesi olmasıdır.

Tasarının 25/A maddesinin son fıkrasında ise her iki eyleme katılan tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi için, bunun ilgili düzenlemede belirtilmiş olması aranması yönünden önemlidir. Tüzel kişiler hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerini düzenleyen TCK.’nın 60. maddesinin son fıkrası olan 4. fıkrasında “ *Bu madde hükümleri kanunun ayrıca belirttiği hallerde uygulanır*” denilerek, kanunun öngörmediği hallerde tüzel kişiler hakkında, bir anlamda ceza sorumluluğunun doğmayacağı ifade edilmiştir.

Şike bu hüküm ile suç olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile şikenin unsurlarının belirtilmesi, suçun meydana gelmesi hallerini tespiti yönünden önemlidir.

D. Şikenin Ceza Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi

Şike hukuka aykırı ve kamunun güveni aleyhine işlenen bir eylem olarak nitelendirilebilir. Şike ile spor faaliyetinin tarafları, hukuka aykırı bir anlaşma ile menfaat karşılığında, spor etik kurallarına aykırı bir şekilde hareket etmekte ve kendilerinden beklenen görevleri yerine getirmemektedirler. Şike, genel olarak

yolsuzluk kapsamında ele alınmaktadır⁸²⁶. Bu durum bir rastlantı değildir. Çünkü şike, ceza kanunlarında genel olarak yolsuzluk olarak ifade edilen bazı suç biçimleri ile benzerlikler göstermektedir. Bu fiiller görevi kötüye kullanma ve rüşvet olarak belirtilebilir.

1. Şikenin Türk Ceza Kanununda Yer Alan Bazı Suçlarla Karşılaştırılması

Türk hukukunda şike ile ilgili bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte bu konuda yasal çalışmalar yapıldığı ve şike ile mücadele konusunda kanun tasarısı hazırlandığı belirtilmiştir. Ancak Tasarıda suç olarak düzenlenen şikeyi incelemeye önce, şikenin TCK'da yer alan görevi kötüye kullanma ve rüşvet fiilleri olan benzerliklerini belirtmek, fiilin ihlal ettiği menfaatin önemini ortaya koyabilmek bakımından bir ihtiyaçtır.

a. Rüşvet İle Şikenin Karşılaştırılması

Rüşvet, bir kamu görevlisi ile diğer herhangi bir kişi arasında gerçekleştirilen ve kamu görevlisinin görevi nedeniyle temin ettiği haksız menfaat ya da haksız menfaat karşılığı yapılan iştir⁸²⁷. TCK'nın 252. maddesinde düzenlenen rüşvet, bu maddenin 3. fıkrasında şu şekilde tanımlanmaktadır: *“bir kamu görevlisinin, görevinin gereklerine aykırı olarak bir işi yapması veya yapmaması amacıyla kişiyle vardığı anlaşma çerçevesinde bir yarar sağlamasıdır”*. Bu tanımla rüşvet kamu görevlisi tarafından, bir menfaat karşılığı anlaşma yaparak görevinin gereklerine iş yapması olduğu belirtilmektedir.

GSGM Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin “Tek Taraf Yönetim” başlıklı 63. maddesinde *“yarışmaları teşekkül veya kişi lehine veya aleyhine hileli ve danışıklı yöneten hakemler bir yıldan beş yıla kadar hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılırlar”* şeklinde düzenlemeyle rüşvet suçuna benzer bir düzenlemeye yer vererek şike ifade edilmiştir. Yönetmeliğin 63. maddesinde *“hileli ve danışıklı yöneten”* ifadesi, önceden yapılmış olan bir anlaşmayı ifade eden bir tabirdir. Bu düzenleme, spor karşılaşmasını sporcu ya da takım lehine yöneten hakemler

⁸²⁶ BONNET, s. 121,122.

⁸²⁷ ÖNDER, Ayhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 152; TEZCAN – ERDEM - ÖNOK, s. 665 vd.

hakkında disiplin sorumluluğu yaratan bir çeşit rüşvet benzeri fiil öngörmektedir. Şikeyi ifade etmek üzere hemen hemen tüm unsurları rüşvete benzeyen bir düzenlemenin benimsenmesi, şikeye ilişkin özel bir düzenlemeye olan ihtiyacı da vurgulamaktadır.

Rüşvetin şike ile karşılaştırılmasında, şikenin de tıpkı rüşvette olduğu gibi bir anlaşma ile menfaat karşılığı belirli kişilerin görevlerinin gereklerine aykırı şekilde davrandıkları tespit edilebilmektedir. Rüşvet ile şikenin fail bakımından karşılaştırıldığında, rüşvet fail yönünden mahsus bir suçtur ve kamu görevlisi bu suçun faili olabilecektir. Şike de sporcu, antrenör, kulüp yöneticisi ya da hakem tarafından işlenebilen bir suçtur. Şike de suç olarak kabul edildiği varsayımında mahsus suç olarak ortaya konulabilmektedir.

Şike, tıpkı rüşvet suçunun, yapılan rüşvet anlaşması ile meydana geldiği gibi, şike anlaşması ile meydana gelen bir suçtur⁸²⁸. Şikede de tıpkı rüşvette olduğu gibi taraflar müsabakanın sonucunu etkilemek üzere bir menfaat karşılığı anlaşmaktadırlar.

Kanaatimizce, mevcut rüşvet düzenlemesinin şike bakımından uygulanabilmesinin önündeki tek engel fail bakımından aranan kamu görevlisi kıstasıdır. Rüşvet gibi şikenin de mahsus bir suç olması yine rüşveti uygulanamaz hale getirmektedir. Bu durumda şikeyi rüşvetin özel bir hali olarak düzenlemek düşünülebileceği gibi, rüşvetin kamu görevlilerinin işledikleri suç olma özelliği dikkate alınarak, şike ayrıca düzenlenebilir. Sporun özellikleri dikkate alınarak yapılacak ayrı bir düzenleme, şikenin sınırlarını ve uygulama alanını tespit edebilmek bakımından daha yerinde olacaktır.

b. Görevi Kötüye Kullanma İle Şikenin Karşılaştırılması

Şike, spor faaliyetine katılan kişilere duyulan güvenin ihlal biçimlerinden biridir. İhlal edilen menfaat güven olarak tespit edildiğinde şikenin TCK'da düzenlenmiş olan güvenin kötüye kullanılması ile benzerliklerini belirtmek, şikenin hukuki niteliğini tespit bakımından önemlidir.

⁸²⁸ ÖNDER, s. 153; TEZCAN – ERDEM - ÖNOK, s. 673 vd.

Kamunun güveni aleyhine işlenen bir diğer suç olan görevi kötüye⁸²⁹ kullanmanın spor faaliyetleri içinde rastlanılan ve görevi kötüye kullanma olarak da belirtilebilecek hallerle benzerlikleri bulunmaktadır. Buna örnek olarak, GSGM Yönetmeliğinin 64. maddesinde düzenlenen “menfaat ile yönetim suçu” verilebilir. Menfaat ile yönetim suçu, hakemler tarafından işlenen bir disiplin suçu olup, yarışmaların teşekkül veya kişi lehine veya aleyhine maddi ve manevi menfaat karşılığında yönetilmesi halini öngörmektedir. Spor faaliyetlerinin toplumumuzdaki önemi göz önünde bulundurulacak olursa hakemlerin fiillerinden dolayı spor faaliyetlerine duyulan güvenin zarara uğradığı anlaşılacaktır⁸³⁰.

Kanaatimizce burada şike söz konusudur. Büyük menfaatlerin söz konusu olduğu bu alanda, spor etiği ile bağdaşmayacak eylemlerden biri olan şikenin hakem şikesi yönünden bir nevi görevi kötüye kullanma suçu olarak değerlendirilmesi mümkündür. Sporun günümüzdeki önemine dikkat edilecek olursa, adeta spor müsabakalarının hakimi olan kişilerin fiilleri ile, eşitlik ve adaletin zaafa uğratıldığı, güvenin zedelendiği ve pek çok kulübün de bu yüzden maddi zarara uğratıldığını tespit edilebilmektedir.

Bir başka örnek ise; GSGMASDDY'nin 67. maddesinde “görevi ihmal ve suiistimal” başlığı altında düzenlenen fiildir. Yarışma yerine mazeretsiz olarak gelmeme veya yarışmayı geç başlatma veya yönetmeme veya yönetmeliğe aykırı yönetme veya tatil etme şeklinde hareket eden hakemlerle; teşkilatça görevlendirilen ve her ne surette olursa olsun görevlerini ihmal ve suiistimali öngören Yönetmeliğin 67. maddesi ilk bakışta tipik bir disiplin suçu olarak görülmektedir. Ancak burada şike söz konusu değildir. Yarışma yerine mazeretsiz gelmeyen, geç gelen ya da yarışmayı geç başlatan veya yönetmeliğe aykırı hareket eden hakem hukuki düzenlemenin kendisine öngördüğü görevi açık bir şekilde, herhangi bir menfaat aranmaksızın ihlal etmektedir. Burada şike nedeniyle görevi kötüye kullanma değil bizzat görevi kötüye kullanma hali tartışılabilir.

GSGMASDC Yönetmeliği'nin yanı sıra disiplin yaptırımlarını öngören önemli bir diğer düzenleme de Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Talimatı'dır.

⁸²⁹ ARTUK – GÖKCEN - YENİDÜNYA, s. 607 vd.; TEZCAN – ERDEM - ÖNOK, s. 503 vd.

⁸³⁰ ALBIGES – DARMAISIN - SAUTEL, s. 219.

TFF Disiplin Talimatı'nın görevi kötüye kullanma konusunda çeşitli düzenlemeleri bulunmaktadır. Buna göre; Talimat'ın 44. maddesi “müsabaka sonucunu etkilemeyi⁸³¹”; 47. maddesi “görevi ihmal ve kötüye kullanmayı⁸³²” düzenlenmiştir.

Görevi kötüye kullanma⁸³³, Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesinde⁸³⁴ düzenlenmiş bir suç biçimidir. Görevi kötüye kullanma, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız kazanç sağlayan kamu görevlisinin işlediği bir suçtur. Mahsus bir suç biçimi olan görevi kötüye kullanma spor faaliyetine katılan kişilerden kamu görevlisi sıfatını haiz kişilerin işleyebileceği bir suç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ancak söz konusu suçu GSGM çalışanları ya da kamu görevlisi olarak kabul edilen hakem⁸³⁵ işlediği takdirde sorumlulukları doğacaktır. Kamu görevlisi olmayan örneğin bir federasyon başkanının ya da bir antrenörün görevinin gereğini

⁸³¹ TFF Disiplin Talimatının Müsabaka Sonucunu Etkileme başlıklı 44. maddesi şu şekilde düzenleme altına alınmıştır: “(1) Müsabakanın sonucunu hukuka veya spor ahlakına aykırı şekilde etkilemek veya buna teşebbüs etmek yasaktır. Bir futbolcuya veya kulübe teşvik primi verilmesi de bu kapsamdadır.

(2) Bu hükmü ihlal eden kişiler, bir yıldan üç yıla kadar müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti cezasıyla; kulüpler ise küme düşürme cezasıyla cezalandırılır. İhlalin ağırlığına göre küme düşürme cezasına ek olarak puan indirme cezası da verilebilir.

(3) İhlalde sorumluluğu bulunan kişi veya kulüplere ayrıca para cezası verilir.

(4) Anılan yasağın hakemler tarafından ihlali halinde sürekli hak mahrumiyeti cezası verilir”

⁸³² TFF Disiplin Talimatının Görevi İhmal ve Kötüye Kullanma başlıklı 47. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “(1) Görevlerinin gereğini yerine getirmeyen müsabaka görevlilerine ve diğer görevlilere üç aydan bir yıla kadar hak mahrumiyeti cezası verilir.

(2) Görevin kötüye kullanılması halinde, faille bir yıldan üç yıla kadar hak mahrumiyeti cezası verilir”.

⁸³³ Görevi kötüye kullanma ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., ARTUK – GÖKCEN - YENİDÜNYA, s. 607 vd.; TEZCAN – ERDEM - ÖNOK, s. 503 vd.

⁸³⁴ 5237 sayılı TCK' nın görevi kötüye kullanma başlıklı 257. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir; “ - (1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevlisi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) İrtikâp suçunu oluşturmadığı takdirde, görevinin gereklerine uygun davranması için veya bu nedenle kişilerden kendisine veya bir başkasına çıkar sağlayan kamu görevlisi, birinci fıkrâ hükmüne göre cezalandırılır”.

⁸³⁵ Hakemin hukuki niteliği ile ilgili açıklamalar, bu bölümün başında faille ilişkin kısımda yapılmıştır.

yerine getirmeyerek kazanç sağlaması halinde ancak Talimat ya da Yönetmelik’ de öngörülen disiplin sorumluluğu doğacaktır. Örneğin bir müsabakayı kaybetmek için kendisine teklif edilen herhangi türde bir kazancı kabul eden antrenör ya da federasyon görevlisi de görevini kötüye kullanmaktadır. Ancak ne özel kanunlarda ne de TCK’da buna ilişkin bir hüküm bulunduğu için ancak disiplin sorumlulukları söz konusu olabilecektir.

Kanaatimizce görevi kötüye kullanma konusunda caydırıcı olabilmek ve kamu görevlisi ile özel kişi arasındaki farkı ortadan kaldırabilmek bakımından spor faaliyetine katılan kişilerle ilgili özel bir düzenleme yapılması ve bunlar hakkında da ceza sorumluluğunun söz konusu olması gerekmektedir.

2. 5149 sayılı Kanunda Değişiklik Öngören Tasarıda Yer Alan Şike Suçu

5149 sayılı Kanunda değişiklik öngören Tasarıda şike suçu şu şekilde belirtilmiştir: “*Spor müsabakalarının sonucunu çıkar karşılığı anlaşarak etkilemek yasaktır. Bireysel veya takım halinde yapılan karşılaşma veya yarışmalara kuruluş veya kişi lehine veya aleyhine hileli veya danışıklı olarak katılan sporcu ve antrenörler ile karşılaşma veya yarışmaların sonucu üzerinde hileli veya danışıklı olarak anlaşan idareciler ve karşılaşma veya yarışmaları kuruluş veya kişi lehine veya aleyhine hileli ve danışıklı olarak yöneten hakemler, beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır*”⁸³⁶.

Spor karşılaşmalarının sonuçlarını etkilemek amacıyla yapılan anlaşmayı şike suçu olarak kabul eden hüküm bu tip bir anlaşmayı yasaklamaktadır. Şike öncelikle hukuka aykırı bir anlaşmadır. Bir anlaşma olması sebebiyle en az iki taraflı bir suç tipidir. Şike anlaşmasıyla taraflar maddi olabileceği gibi manevi olarak da bir takım menfaatler elde edebilirler. Tasarı maddesinde belirtilen “çıkar” ifadesi hukuki bir ifade olmamakla birlikte, şike anlaşmasının karşılıklı menfaate dayalı olduğunu belirtmektedir.

⁸³⁶ Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı için bkz., http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira.

a. Şike Suçu İle Korunan Hukuki Menfaat

Şike, spor karşılaşmasının sonucunu etkileyecek kişilerin bu tip bir anlaşma ile karşılaşmayı izleyen, bu karşılaşmaya bağlı para kazanan kişilerin güveninin ihlal edilmesidir. Bu bakımından ihlal edilen hukuki menfaati, kamu güveninin ihlali olarak değerlendirebilmek mümkündür.

Spor karşılaşması, o karşılaşmaya katılan kişilerin güvene dayalı yarışmasını ifade etmektedir. Fair play ilkesi bir anlamda sporda güven ilişkisinin varlığını ifade eden bir kavramdır. Bu bağlamda ihlal edilen hukuki menfaati, sadece spor müsabakasına katılanlar bakımından değil, aynı zamanda sporla doğrudan ya da dolaylı ilgisi olabilecek herkesin güveninin ihlali anlamına geleceğinden, kamu güveninin ihlali olarak değerlendirmek mümkündür.

b. Fail

Şike suçunun failleri, bireysel veya takım halinde yapılan karşılaşma veya yarışmalara kuruluş veya kişi lehine veya aleyhine hileli veya danişıklı olarak katılan sporcu ve antrenörler ile karşılaşma veya yarışmaların sonucu üzerinde hileli veya danişıklı olarak anlaşılan idareciler ve karşılaşma veya yarışmaları kuruluş veya kişi lehine veya aleyhine hileli ve danişıklı olarak yöneten hakemlerdir. Tasarıda bu suçun failleri, sporcu, antrenör, idareci ve hakem olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda şike, fail yönünden mahsus bir suçtur. Şike ancak, bu kişiler tarafından işlendiğinde suç olabilecektir. Seyircinin, bir kulübün yöneticisi ya da idarecilerinden biri olmadığı durumda spor karşılaşmasının sonucu ile ilgili anlaşma yapması şike olmayacaktır.

c. Mağdur

Şike suçunun esas mağduru seyircidir⁸³⁷. Ancak düzenleniş biçimi ve ihlal edilen hukuki menfaat göz önünde bulundurulduğunda suçun mağduru olarak herkes

⁸³⁷ BONNET, s.113.

olabilecektir. Çünkü burada kamunun güveni ihlal edilmiştir. Şike yapılan karşılaşma ile ilgili bahis oynamış kişinin menfaati ile maç bileti alıp, stada gelen seyircinin menfaati, her ne kadar birbirinden farklı bedelleri de olsa, güvendir.

d. Maddi Unsur

Şike suçunun maddi unsuru, spor karşılaşmalarının sonucunu çıkar karşılığı anlaşarak etkilemektir. Şike anlaşması ile hileli ve danişıklı bir spor karşılaşmasının gerçekleşmesi ve bunun sonucunda bir takımın ya da bir sporcunun diğeri lehine yenilemesi ya da berabere kalması söz konusudur.

aa. Şike Anlaşması

Şike anlaşması, rüşvette olduğu gibi, spor karşılaşmasının sonucunun istenildiği gibi elde edilebilmesi için, spor karşılaşmasına katılan sporcu, antrenör, yönetici ya da hakeme bir yarar sağlanması konusunda, belirtilen kişilerle şike anlaşmasının tarafı olan diğeri arasında bir uyuşmanın bulunmasıdır⁸³⁸.

bb. Menfaat Sağlanması

Tasarıda çıkar olarak ifade edilen menfaatten sadece para anlaşılmalıdır. Burada belirtilen çıkar her türlü menfaat olabilir. Para ile ölçülebilen değerler olabileceği gibi manevi değeri olan bir şey de menfaat olarak kabul edilmelidir. Menfaatin şike anlaşması sırasında temin edilip edilmemesi konusunda bir açıklık yoktur. Tasarıda “çıkara karşılığı” ifadesi, menfaatin sağlanmış olup olmadığını açıklamamaktadır. Kanaatimizce şike anlaşmasının rüşvet anlaşması gibi yorumlanmalı ve buna ilişkin yapılan değerlendirmelerin şike bakımından da geçerli olmalıdır.

Çıkara karşılığı ifadesinden, sağlanan ya da vaat edilen menfaatin, şike anlaşmasının sonucu olması, böyle bir anlaşma yapılmamış olsaydı, menfaatin sağlanmayacağını veya vaat edilmeyeceğinin anlaşılabilir⁸³⁹.

⁸³⁸ Rüşvet anlaşması ile ilgili bkz., ARTUK-GÖKÇEN-YENİDÜNYA, s.629; TEZCAN-ERDEM-ÖNOK, s.673.

⁸³⁹ TEZCAN-ERDEM-ÖNOK, s.675,676.

e. Manevi Unsur

Spor karşılaşmasının sonucunu çıkar karşılığı etkilemek olarak belirtilen şike, kasten işlenebilen bir suçtur. Suçun taksirle işlenmesi söz konusu değildir. Suçun yapısı taksirle işlenmeye müsait değildir, ayrıca Tasarı da taksirli hali düzenlenmemiştir.

Kanaatimizce burada tartışılabilir olan husus suçun genel kastla mı, özel kastla mı işlenebileceğidir. Kanaatimizce burada genel kast yeterlidir. Şikenin olabilmesi için buna ilişkin bir anlaşmanın olması ve anlaşmanın da iki tarafının bulunması gereklidir. Şike spor karşılaşmasının sonucunu etkilemek demektir ve anlaşmanın tarafları da bunu bilmektedirler. Tarafların amacı spor müsabakasını etkilemektir. Suçun şike olması ve failerin de iradesinin şike suçunu işlemeye yönelik olmaları genel kastın yeterli olduğunu ifade etmektedir.

f. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

aa. Teşebbüs

Şike, tıpkı rüşvette olduğu gibi, anlaşmanın yapılması ile tamamlanır, menfaatin sağlanması ile sona erer. Vaat edilen menfaatin gerçekleştirilmemiş olmasının bir önemi yoktur⁸⁴⁰. Şikenin anlaşma olarak mı yoksa anlaşma sonrası spor müsabakası sırasında yapılacak olan hileli hareketler olarak mı anlaşılması sorunu teşebbüs açısından önemlidir. Kanaatimizce şike, tıpkı rüşvette olduğu gibi anlaşmanın yapılması ile tamamlanacak, menfaatin sağlanması ile sona erecektir. Menfaatin sağlanmasından karşılıklı menfaatler anlaşılmalıdır. Şike anlaşmasına konu olan menfaat iki taraflıdır. Sporcu, yönetici, antrenör ya da hakem için sağlanan ya da sağlanacak bir tarafın menfaati; şike anlaşmasının diğer tarafının menfaati ise, müsabakanın sonucunun kendi istediği şekilde değişmesini isteyen tarafın da

⁸⁴⁰ Rüşvet için bkz., ARTUK-GÖKÇEN-YENİDÜNYA, s.650; TEZCAN- ERDEM- ÖNOK, s.677.

karşılaşmanın sonucunda istediğini elde etmesidir. Şike anlaşmasının bir tarafı için menfaat, anlaşma sırasında elde edilebilecekken, diğer taraf bakımından karşılaşma sonucunda elde edilecektir. Bu durumda taraflar bakımından suçun tamamlanma anını menfaatin elde edilme anı olarak kabul etmek eşitsizliğe neden olabilecektir. Kanaatimizce şike anlaşmasının gerçekleşmesi ile her iki taraf bakımından da suçun gerçekleştiğinin kabulü gerekecektir⁸⁴¹.

bb. İştirak

Şike, çok failli bir suçtur. Bir anlaşma olması sebebiyle en az iki kişili bir suç olan şike zorunlu olara birden fazla failli bir suçtur. Bununla birlikte şikedede, iştirak bakımından genel kurallar uygulanacaktır.

cc. İçtima

Şike suçunda tartışılması gereken, bahis nedeniyle şikenin yapılması hallerinde içtimadır. Şike anlaşmasının bir tarafı sporcu, antrenör, spor yöneticisi ya da hakem, diğer tarafı ise bahis oyunu ile ilgili taraf olacaktır. Bahis ile ilgili olan taraf spor karşılaşmasının sonucunu değiştirerek bahis oyununun sonucunu da değiştirecektir. Bu durumda anlaşma ile meydana gelecek olan netice ile kanunun iki hükmü birden mi ihlal edilmiş olacak yani fikri içtima mı meydana gelmiş olacak yoksa iki ayrı netice mi gerçekleşmiş olacaktır? Spor karşılaşmasının neticesi ile bahis oyununda kazananın da değişecek olması tek bir hareket ile birden fazla hükmün ihlali gibi düşünülse de, burada ayrı ayrı suçlar bulunmaktadır. Şike anlaşması ayrı bir eylemdir, şike anlaşmasına bağlı oynanan bahis ayrı bir eylemdir. Biri diğerinin sonucudur ama bir fiil her iki sonuç meydana gelmemektedir. Şike anlaşması yapılması ayrı bir suçtur buna bağlı oynanan bahis ayrı bir suçtur ve kural olarak şike anlaşmasından sonra meydana gelmektedir. TCK.'nın 44. maddesinde belirtilen fikri içtimanın gerçekleşebilmesi için her iki neticenin ya da kanunun ifadesi ile iki kanun hükmünün ihlalinin hem zaman olması gereklidir.

Şike suçunun oluş biçimine göre, içtima kuralları uygulanacaktır. Zincirleme suç olarak değerlendirilebilecek haller bakımından bir hakemin aynı spor kulübüne

⁸⁴¹ Rüşvet bakımından aynı yönde görüş için bkz., ÖNDER, s. 173.

karşı başka spor kulüpleri ile anlaşması örnek olarak verilebilir. Bu durumda TCK'nın 43. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen hal söz konusu olabilecektir⁸⁴².

g. Ceza

Şike suçu için öngörülen ceza, *beş yıldan sekiz yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezasıdır*. Bununla birlikte 5149 sayılı Kanunda değişiklik öngören Kanun Tasarısı ile 5149 sayılı Kanun'a eklenmesi istenen 25/A maddesinin son fıkrasında da *“Bu suçlara katılan spor kulüpleri hakkında tüzelkişilere ilişkin güvenlik tedbirleri uygulanır”*.

Şike suçunu işleyen fail hakkında hem hapis cezası hem para cezası uygulanacaktır. Şike hükmü ile öngörülen beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası, TCK 49. madde hükmü çerçevesinde süreli hapis cezasıdır. Tasarının 25/A maddesinde belirtilen bu hapis cezası, TCK'nın 49. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen kısa süreli hapis cezası kapsamında değerlendirilmediğinden, kısa süreli hapis cezaları bakımından öngörülen kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar şike için uygulanamayacaktır. Aynı şekilde, TCK'nın 51. maddesinde belirtilen iki sene ya da daha az hapis cezalarının ertelenebileceğine ilişkin hüküm şike suçunun faili hakkında uygulanamayacaktır.

⁸⁴² 5237 sayılı TCK'nın 43. maddesinin 1. fıkrasına göre müteselsil suç şu şekilde ifade edilmektedir: *“Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir.”*

SONUC

Tezimizde, geniş ve konu bakımından zengin bir alan olan spor faaliyeti sırasında meydana gelen fiillerden doğabilecek ceza sorumluluğunu ve spor faaliyetlerinin ceza hukuku yönünden hukuki niteliğini ortaya koymaya çalıştık.

Spor sadece Türkiye’de değil, dünyanın hemen her ülkesinde büyük önem taşıyan toplumsal ve ekonomik bir olgudur. Biz sporu; bireyin fiziksel, ruhsal ve kişisel gelişimini destekleyen, kendine özgü kurallarına itaati, disiplini ve sistemli bir antrenmanı öngören ve bireyin eğitimine, sağlığına, sosyal ve ekonomik hayattaki başarısına katkıda bulunması sebebiyle düzenlemesinde kamu yararı bulunan rekabete dayalı bedensel bir faaliyet olarak tanımlamaktayız.

Sporun uygarlık tarihi ile paralel olarak ortaya çıktığı yapılan arkeolojik kazılarda bulunan yazıtlarda tespit edilebilmektedir. Antik Yunan, Eski Türkler ve Osmanlı dönemi birlikte değerlendirildiğinde aralarında önemli bir zaman aralığı olmasına rağmen sporun temel amacının savaşa ve ava hazırlık olarak ortaya konulduğu görülmüştür. Sporun avcılık ve savaşa hazırlanmak amacıyla yapılmasının nedeni, fiziksel ve zihinsel bir faaliyet olarak rekabetin temel teşkil ettiği ve amacın da kazanmak olduğu bir alan olmasından kaynaklanmaktadır. Sporun tarihsel süreçte geçirdiği evrim, bu alanın örfi yapısının bozulmadan üzerine yeni kavramlar inşa ettiğinin ve adeta kendi hukuk alanını oluşturarak hızla gelişmeye devam edeceğinin göstergesidir.

Spor faaliyetini, insanın kendisini geliştirme hakkından, eğitim hakkına; sağlık hakkından, çalışma hakkına kadar geniş bir yelpazeye sahip haklar bütünü olarak değerlendirebilmek mümkündür. Sporun doğrudan bir hak olarak düzenlenmediğini tespit etmekle birlikte, son dönemde sporun gelişimi, ekonomik ve toplumsal alandaki gücü ve etkisi nedeniyle, bu alanın sadece üçüncü kuşak hak olarak da ifade edilen dayanışma haklarından olmayıp, niteliği itibariyle sosyal hak olarak değerlendirilebilecek bağımsız bir hak olduğunu belirtmek mümkün olacaktır.

Spor geçmişten günümüze çeşitleri ve sayıları artarak gelmiştir. Bireysel spordan, takım sporuna; dövüş sporundan ekstrem spora kadar çeşitli spor türlerinin

çatılarını oluşturan bu dört grup için önemli bir organizasyon gücü gerekmektedir. Sporun değişken ve süratli yapısı dikkate alındığında söz konusu organizasyonun oluşturulabilmesi bakımından Devlet bu alana bir ayrıcalık tanımış ve adeta kendi hukuk düzenini kurması için ortam yaratmıştır. Bunda sporun evrenselliğinin de büyük önemi vardır. Spor alanını oluşturan kurum ve kişiler spor teşkilatının unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporun kendi hukuk düzeni içinde gelişme ve ilerleme çabasına paralel olarak, teşkilatın unsurları olarak kabul edilen kurum ve kişilerin meydana getirdikleri eylem ve işlemlerden dolayı spor hukuku dışında disiplin hukuku, idare hukuku; medeni hukuk ve ceza hukukunun da bu alanla bağlantılı olduğu tespit edilmektedir.

Spor faaliyetinin unsurları olarak kabul edilen sporcular, teknik direktörler, antrenörlerin bu faaliyete katılmaları ile devreye giren medeni hukuk ilk olarak; bunların kulüplerle olan sözleşmeleri bakımından; ikinci olarak da faaliyet içinde haksız eyleme maruz kaldıklarında ya da haksız eylemde bulduklarında sorumlulukları bakımından uygulama alanı bulur. Medeni hukuk sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için ya bir sözleşmeye aykırılık hali ya da bir haksız fiilin meydana gelmesi gereklidir. Özellikle profesyonel sporda sporcu ile kulüp arasında gerçekleşen sözleşmelere aykırılık hali bu alanın konusunu teşkil etmektedir. Ancak spor alanı, medeni hukuk sorumluluğu dışında kendi iç denetimini sağlayabilmek için bunlar hakkında disiplin sorumluluğu da öngörerek, disiplin hukukunu da ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Öyle ki, spor hukukunda disiplin sorumluluğunun egemen olduğunu ifade etmek mümkündür. Devlet, sporun yapılması sırasında meydana gelen bir takım kabahat niteliğindeki fiilleri düzenleme altına alarak, idare hukukunu da bu alana dahil etmiştir. Özellikle sporda şiddetin önlenmesine yönelik düzenlemeler idari sorumluluk bakımından büyük önem arz etmektedir. Tüm bu hukuk alanlarının ortak noktası meydana gelen fiilin haksızlığıdır. Bu noktada, haksız fiil olarak ortaya çıkan eylemin bazı durumlarda suç teşkil ettiği de görülmektedir.

Ceza hukukunun spor alanına girmesi çok yenidir. 20. yüzyılın başından itibaren spor faaliyetleri sırasında meydana gelen haksız ve suç teşkil eden fiillerin yargıya yansıdığı görülmektedir. Spor faaliyetinin hakkın icrası olarak kabul edildiğinde kural olarak bu faaliyetin oyunun kurallarına göre yapılması halinde

meydana gelen netice de hukuka uygun olacaktır. Sporun insanın fiziksel, sosyal ve ekonomik gelişimi için fair play içinde yapılması kural olmakla birlikte, kazanma hırsı spor faaliyetine katılan kişilerin, sporun ruhuna aykırı davranmalarına neden olabilir. Bu durumda spor hukuk düzeni tarafından kabul edilen bir alan olmasına rağmen bazı hallerde hukuka uygunluk perdesi kalkacak ve ceza sorumluluğu söz konusu olabilecektir. Spor faaliyetleri sırasında meydana gelen fiillerin hukuka uygunluğunun sınırı vardır. Sınır aşıldığı takdirde, ceza sorumluluğu devreye girebilecektir.

Ceza hukuku doktrini spor faaliyetlerinin hukuki niteliğini çeşitli gerekçelerle açıklamaktadırlar. Buna göre, spor faaliyeti, mağdurun rızası; hakkın icrası; izin verilen risk; kanunun izni ve örf ve adete göre değerlendirilmelidir. Bize göre, spor faaliyetinin hukuki niteliğini tek bir hukuka uygunluk sebebi ile açıklamaya imkan yoktur. Tezimizde de bunu belirttiğimiz üzere, belirtilen tüm sebepler birbirini tamamlar nitelikte olup; spor faaliyetleri bakımından biri olmadan diğeri ile hukuki niteliğinin tespiti güçtür. Nitekim doktrinde de mağdurun rızasını savunanların bir kısmı bunun oyunun kuralları ile değerlendirilmesi gerektiğini; hakkın icrasını savunanlar bunun kanundan kaynaklanan bir hak olması sebebiyle kanunun izni ile birlikte değerlendirildiğini; örf ve adette ise zaten bunun tek başına spor faaliyetinin hukuki niteliğini izaha yetmeyeceğini belirtmektedirler. Biz burada spor faaliyetlerinin ayrı bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilebileceği kanaatindeyiz. Çünkü spor; kanundan kaynaklanan hakka dayanılarak rıza ile oynanan bir oyundur.

Spor faaliyetinin genişliği ve zenginliği mevzuata da yansımıştır. Bu alanda kanuni düzenlemeler dışında, pek çok yönetmelik ve talimatında yer aldığını tespit edebilmek mümkündür. Kaynakların çeşitliliği bu alanda boşluklar olduğunu göstergesidir. Özellikle ceza hukukunda sadece hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilen spor faaliyeti aslında başlı başına bir ceza hukuku sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle şiddet, doping ve şike konusundaki gelişmelerin sporun önüne geçmesi bunun geçerli açıklamasını oluşturacak niteliktedir.

Günümüzde spor dünyasını en çok tehdit eden durumlar olarak kabul edilen şiddet, doping ve şike tezimizin üçüncü bölümünde incelenmiştir. Şiddet, gerek uluslararası hukukta, gerek mukayeseli hukukta, gerekse Türk hukukunda düzenleme altına alınmış bir olgudur. Şiddetin sonucu olarak ortaya çıkan fiillerin bir kısmı TCK bağlamında suç teşkil etse bile, durumun tespit edilmesi güçlük arz etmekte ve şiddetin önüne geçilememektedir. Çünkü öngörülen düzenlemelerin caydırıcı niteliği bulunmamaktadır. Bunun için mevcut düzenlemenin baştan ele alınması gerektiği kanaatindeyiz.

Doping ise bazı ülkelerde suç teşkil eden fiil olarak düzenlenmiş olmasına rağmen, pek çok ülke bu fiili disiplin sorumluluğu içinde ele almaktadır. Doping öncelikle sporcunun sağlığını tehdit eden bir fiildir. Kazanmak için sporcuların hayatlarını tehlikeye atan doping uygulamasının özellikle ceza sorumluluğu bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Dopingin objektif sorumluluk esaslarına göre değil; kişinin bilerek ve isteyerek kullandığı takdirde sorumluluğa yol açabilecek fiil olarak düzenlenmesi hukuka uygun olacaktır. Disiplin hukuku bakımından kabul edilen objektif sorumluluk spor ahlakı bakımından kabul edilse bile, ceza hukuku prensipleri ile bağdaşmamaktadır.

Son olarak incelediğimiz şike, sporda güvenin kötüye kullanılması hallerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Şikenin tek başına ihlal ettiği hukuki menfaat bakımından değil, teşvik primi, bahis gibi başka bir takım fiillerle beraber değerlendirilmesi, şikenin mahiyetini ortaya koyabilmek bakımından önemlidir. Bazı ülkelerde yolsuzluk olarak değerlendirilen şikenin özel olarak yasal bir düzenlemeye kavuşturulması gereklidir. Spor hukukuna ilişkin disiplin sorumluluğu öngören yaptırımların şike ile mücadelede yetersiz kalmaktadır. Şikenin, rüşvet ve görevi kötüye kullanma suçlarıyla olan benzerliği de dikkate alınarak ayrı bir hukuki düzenlemeye kavuşturulması, şike ile mücadeleye önemli ölçüde faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

1. ESERLER :

ALBIGES, Cristophe - DARMAISIN, Stéphane - SAUTEL, Olivier; Responsabilité et Sport, Litec, Paris 2007.

AKILLIOĞLU, Tekin; İnsan Hakları, SBF İHM yay., no 17, Ankara 1995.

AKIN, İlhan; Temel Hak ve Özgürlükler, 2. bası, İstanbul 1968.

AKİPEK, Jale - AKINTÜRK, Turgut; Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Birinci cilt, Beta, İstanbul, 2007.

AKÜNAL, Teoman; Tüzel Kişiler, Beta, İstanbul, 1995.

ARTUK M. Emin - GÖKCEN Ahmet - YENİDÜNYA A. Caner; Ceza Hukuku Genel Hükümler Ankara 2002.

ARTUK, M. Emin - GÖKCEN, Ahmet - YENİDÜNYA, Caner; 5237 sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2005.

AYTAÇ, Gürsel; Edebiyat ve Medya, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

AZEMA, Jean; La responsabilité en matière de sport, Thèse, Lyon 1934.

BAŞTÜRK, Faruk; İş Hukukunda Profesyonel Futbolcu, Beta, İstanbul, 2007.

BAYRAKTAR, Köksal; Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1972.

BERLIOUX, Monique; Olympica, Flammarion, Paris 1964.

BONDALLAZ, Jacques; La responsabilité pour les préjudices causés dans les stades lors des compétitions sportives, thèse Fribourg, coll. CIES, n.1, Berne 1996.

BONNET, Anouk; Sport et Responsabilités, Nice 1997, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

BUY, Frédéric; L'organisation contractuelle du spectacle sportif, PUAM, 2002.

BUY, Frédéric - MARMAYOU, Jean-Michel - PORACCHIA, Didier - RIZZO, Fabrice; Droit du Sport, L.G.D.J, Paris 2006.

CENTEL, Nur - ZAFER, Hamide - ÇAKMUT, Yenerer, Özlem; Kişilere Karşı Suçlar, Beta, İstanbul 2007.

CHAKER, André- Noel; Etude des législations nationales relatives au sport en Europe, Editions du Conseil de l'Europe, Haziran 1999.

CHEVALIER, Bertrand - DE MONDENARD, Jean-Pierre, Le dossier noir du dopage, Hachette, Paris 1981.

CİHAN, Erol; Cebir Kullanma Cürmü (TCK. m:188), Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.

ÇAĞLAYAN, Ramazan; Spor Hukuku; Asil Yayın, 2007, Ankara

ÇAKMUT, Yenerer, Özlem; Tıbbi Müdahaleyi Rızanın Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, Legal, İstanbul 2003.

DEMİRBAŞ, Timur; Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2007.

DESSPORTES, Frédéric - LE GUNEHEC, Francis; Droit pénal Général, ECONOMICA, Paris 2001.

DESCHENAUX, Henri - TERCIER, Pierre - STEINAUER, Paul-Henri; Personnes Morales du Code Civil, Fribourg 1981.

DON MARINO, Raphaëlle; La pratique sportive, source de responsabilité, Toulouse, 2001, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

DOUBLIER, Roger; Autonomie du droit pénal, Ed. Dalloz-Paris 1956.

DÖNMEZER, Sulhi; Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 16. Bası, Beta, İstanbul 2001.

DURAL, Mustafa - ÖĞÜZ, Tufan; Türk Özel Hukuku Cilt II- Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2002.

DÖNMEZER, Sulhi - ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım I.Cilt, Ondördüncü Bası, Beta, İstanbul 1998.

DÖNMEZER, Sulhi - ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım II. Cilt, Onikinci Bası, Beta, İstanbul 1998.

ERKİNER, Kısmet; Hukuk Boyutunda Doping, Nobel, Ankara, Şubat 2006.

ERMAN, Sahir; Sahtecilik Suçları, Ticari Ceza Hukuku –III, İ.Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof.Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1987.

ERMAN, Sahir – ÖZEK, Çetin; Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368), Dünya Yayıncılık, İstanbul 1996.

ERTAŞ, Şeref- PETEK, Hasan; Spor Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2005.

ESENER, Turhan; İş Hukuku, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1992.

FİŞEK, Kurthan; Dünya’ da ve Türkiye’de Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998.

GAVARRI, Laurent; Responsabilité civile et assurance des groupements sportives, Presse Universitaires d’Aix Marseille, 2001.

GENÇ, Durmuş Ali; Spor Hukuku Ders Kitabı, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998.

GILLET, Bernard; Histoire du sport, Presses Universitaire De France, Que sais-je, 1980.

GRAVEN, Philippe; L’infraction pénale punissable, Éditions Staempfli+Cies SA Berne1995.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref - TAN, Turgut; İdare Hukuku, Cilt I, Genel Esaslar, Turhan Kitabevi, 3. Bası, Ankara 2004.

GÜNAL, A. Nadi - KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Türk Spor Hukukunun Genel Esasları ve İlgili Mevzuat, Ankara 1998.

GÜNAL, A. Nadi - KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Türk Spor Teşkilatının Hukuki Yapısı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1998, y. 11, s. 3.

GÜVEN, Özbay; Türklerde Spor Kültürü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, B. 2, Ankara 1999.

HATEMİ, Hüsrev; Kişiler Hukuku Dersleri, İstanbul 2001.

HELVACI, Serap; Gerçek Kişiler, Arıkan, İstanbul, 2007.

İÇEL, Kayıhan - ÖZGENÇ, İzzet - SÖZÜER, Adem - MAHMUTOĞLU, Fatih Selami - ÜNVER, Yener, Suç Teorisi, 2. Kitap, Beta, İstanbul, 1999.

İÇEL, Kayıhan - ÜNVER, Yener; Kitle Haberleşme Hukuku, Yenilenmiş 7. Bası, Beta, İstanbul 2007.

İÇEL, Kayıhan - EVİK, A. Hakan; Ceza Hukuku Genel Hükümler 2. Kitap, Beta, Yenilenmiş 4. Bası, İstanbul 2007.

İŞCAN, Fehmi; Türklerde Spor, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü, Mili Eğitim Basımevi, Ankara 1988 .

İZGİ, Ömer – GÖREN, Zafer; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Yorumu, TBMM Basımevi, Ankara, 2002.

JEANDIDIER, Wilfrid; Droit pénal général, 2e édition, Montchrestien, Paris, 1991.

KABOĞLU, İbrahim; Özgürlükler Hukuku, AFA Yayınları, İstanbul, 1993.

KAHRAMAN, M. Atıf; Osmanlı Devletinde Spor, Kültür Bakanlığı Yayınları:1697, Ankara, 1995.

KANGAL, Zeynel; Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, Seçkin, İstanbul, 2003.

KAPANİ, Münci; Kamu Hürriyetleri, Yetkin Yayınları, B.7, Ankara, 1993.

KETEN, Mustafa; Türkiye’de Spor, Ankara 1974.

KOÇAK, T. Emre; Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, Seçkin Yayınları, Ankara 2007.

KUNTER, Halim Baki; Eski Türk Sporları, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1938.

KUPER, Simon, çev. GÜRTUNCA, Sinan; Futbol Asla Sadece Futbol Değildir, İthaki Yayınları, İstanbul 1996.

LAPOUBLE; Jean-Christophe; Droit du Sport, Elipses, Paris 2006.

LARGUIER, Jean; Droit pénal général, 13e édition, Dalloz-Sirey, Paris 2001.

LEROY, Anne; Le Droit Pénal et le Sport, Bruxelles, Aout, 1980

MERAN, Necati; Yeni Türk Ceza Kanununda Sahtecilik Malvarlığı Bilişim Suçları ile Ekonomi ve Ticaret Alanında Suçlar, Seçkin, Ankara 2008.

MERLE, Roger - VITU, André; Traité de droit criminel, t. 1, 4 e édition, Cujas, Paris 1977.

MIMIAGUE, Marie-Jose, Le Problème du doping en droit pénal, Bordeaux 1973, (Basılmamış Doktora Tezi).

MOREILLON, Laurent; La responsabilité civile en cas d’accident de haute montagne, thèse Lausanne, 1987.

NORET, André; Le Doping, Coll. Que sais-je, PUF 1986

OĞUZMAN, Kemal - SELİÇİ, Özer - OKTAY, Saibe; Kişiler Hukuku(Gerçek ve Tüzel Kişiler), Filiz Kİtabevi, İstanbul, 1999.

ÖNDER, Ayhan; Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.

ÖNDER, Ayhan; Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.

ÖKTEM, Niyazi; Özgürlük Sorunu ve Hukuk, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1977.

ÖZAY, İl Han; İdari Yaptırımlar, İstanbul 1985.

ÖZSUNAY, Ergun; Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, Tüzel Kişilerin Genel Teorisi, Dernekler, Vakıflar, İstanbul 1982.

ÖZMADEN, Harun; Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişmeler ve Toplumsal Hayata Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul 1999.

PACHE, Jean-Jacques ; La responsabilité civile en matière de sport , Thèse Lausanne 1951.

PAUTOT, Serge - PAUTOT Michel; Le Sport et La Loi, Juris associations éditions, Lyon 2004.

PIN, Xavier; Le consentement en matière pénale, L.G.D.J., Paris 2002.

PRADEL, Jean - DANTI-JUAN, Michel; Droit pénal spécial, Éditions Cujas, 2e édition, 2001.

RASSAT, Michel-Laure; Droit Pénal Spécial: Infractions des et contre les particuliers”, Dalloz, Paris 1997.

ROTH, Robert; Le droit pénal face au risque et à l'accident individuels, Collection juridique romanda, Payot; Lausanne, 1987

RUDLINGER, Martine; L'obligation générale de prêter assistance ou de porter secours; in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Edition SA Berne, 2002

RUFFİNEN-ZEN, Piermarco; Droit du sport, Schulthess, Cenevre 2002.

SELÇUK, Sami; Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar, Kadioğlu matbaası, Ankara 1986.

SELÇUK, Sami; Dolandırıcılık, Yasa Yayınları, İstanbul 1982.

SEROZAN, Rona; Medeni Hukuk Genel Bölüm, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.

SERT, Mahmut; Gol Atan Galip, Bağlam Yayınları, Ankara 2000.

SİLANCE, Luc; Les sports et le droit, DeBoeck&Larcier, Belçika 1998.

SOYSAL, Mümtaz; Anayasanın Anlamı, Gerçek Yayınevi, B.11, İstanbul, 1997.

SÖZÜER, Adem; Suça Teşebbüs, Kazancı Yayını, İstanbul 1994.

SOYASLAN, Doğan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara 1998.

STEFANI, Gaston; Quelques aspects de l'Autonomie du Droit pénal, Dalloz, Paris 1956.

STEFANI, Gaston - LEVASSEUR, Georges - BOULOC, Bernard; Droit pénal général, 13e édition, Dalloz, Paris 1987.

SÜMER, Rıza; Sporda Demokrasi, Türkiye'de Spor Federasyonlarının Tarihsel Gelişimi, Şafak Matbaacılık, Ankara 1990.

ŞAHİN, Murat; Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Nobel Yayınları, Ankara 2003.

ŞEN, Ersan; Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, Cilt: I (m. 1-140), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006

TANDOĞAN, Haluk; Türk Mesuliyet Hukuku, Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet, Ankara 1961.

TANÖR, Bülent; Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar, May Yayınları, İstanbul 1978.

TAYGA, Yunus; Türk Spor Tarihine Genel Bakış, GSGM Yayını, No:87, Ankara 1990.

TEZCAN, Durmuş - ERDEM, Mustafa Ruhan - ÖNOK; R. Murat; Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin, 6. Bası, Ankara 2008.

THOMAS, Raymond; Histoire du sport, Editions PUF Que sais-je?, Paris 1999.

TUNAYA, Tarık Zafer; Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1969.

TUNÇOMAĞ, Kemal; Borçlar Hukuku, C.I, B.4, İstanbul 1969.

TUTEL, Eser; At Yarışları ve Atlı Sporlar, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.

TÜMERKAN, Somay; Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri), Kazancı, İstanbul 1987.

ÜNVER, Yener; Ceza Hukukunda İzin Verilen Risk, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998.

ÜÇİŞİK, Hasan Fehim; Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ötüken Neşriyat, Yayın No: 451, İstanbul 1999.

VIDAL, Georges - MAGNOL, Joseph; Cours de Droit criminel et de sciences pénitentiaire, Librairie Arthur Rousseau, Paris 1935.

VOIGT, Dieter; Spor Sosyolojisi, çeviren Ayşe ATALAY, Alkım, İstanbul 1999.

VOUIN, Robert; Manuel de droit criminel, L.G.D.J., Paris 1949.

YILDIZ, Doğan; Türk Spor Tarihi, Ser Yayıncılık, İstanbul 1979.

YURTCAN, Erdener; Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Kanunu ve Yorumu, Kare Yayınları, İstanbul 2006.

2. MAKALELER :

AIELLO, Giacomo; La commissione d'indagine sul doping, Rivista di diritto sportivo, n. 45, 1993.

AKDENK, Mürsel; Türkiye'de spor elemanlarının yetiştirilmesi Politikası, Türk Spor Şurası Tebliği, 28-30 Mart 1980, Ankara 1980.

ARSLAN, Türker; Futbol Tahkim Kurulu Kararları Işığında Seyirci Şiddeti; in La violence et le fanatisme dans le sport – Sporda Şiddet ve Fanatizm, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Beta, Mart 2004, İstanbul 2004.

AYANOĞLU, Taner; Türkiye Tahkim Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararların Niteliği, in TBB Dergisi, Sayı:74, Ankara 2008.

BALKIR, Zehra Gönül; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları, in İnsan Hakları, Cogito, YKY, İstanbul 1998.

BAŞTÜRK, Faruk; Teknik Direktör ve Antrenörlerin Hukuki Durumu, in Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi 6/2005.

BAUDOIN, Jean-Louis; Apperçu sommaire de la responsabilité pénale et civile en matiere de sport en droit de Québec, in Sport et Droit; Bruylant, Bruxelles.

BELLAAROUSSI, Fouad; Réflexions sur les rapports entre le droit pénal et le sport: une question renouvelée, in Gazette du Palais, Recueil Septembre-Octobre 2004.

BICHOVSKY, Aude; La responsabilité pénale des organisateurs de manifestations, in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Éditions SA Berne, 2002.

BIÇAKÇI, Levent; Türkiye'de ve Dünya'da Spor Hukuku, Yargısı ve Özellikleri, in Spor Hukuku Kolokiyumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Ağustos 2005, İstanbul.

BIYIKLI, Hasan; Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu ve Türk Ceza Hukuku Sistemi, YD., c.,7, sy.4, Ekim 1981.

BLANC, Nicolas; Les violences commises par les sportifs, in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Éditions SA Berne, 2002.

CHARLES, Raymond; Le sport et le droit pénal , RDPC., 1952, 1953.

DE PREUX, Pascale; Les violences commises par le public, Aspects pénaux du droit du sport, Berne, 2002.

DELPHINE, Denis; Les limites du principe de l'acceptation du risque, in Aspect Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Edition SA Berne, 2002.

DEMOGUE, René; Observations, examens doctrinal, Rev. Crit. De Juris. Belge, 1914.

DONATSCH, Andreas; Sporçunun Cezai Korunmasına İlişkin Düşünceler, in Spor ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi n.1, Seçkin, Ankara, 2004.

EKENCİ, Güner; Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı Değerlendirmesi, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1997, c. II.

ELWAKIL, Abdel Hamid; Le phénomène de la violence et de l'émeute sur les terrains de jeu, in Sport et Droit, III eme Congrès de l'Institut International de Droit d'Expression et d'Inspiration Française, Bruylant, 2000.

ERDEM, Ahmet Necati; Türk Federasyonları Yapılanması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, in Spor Hukuku Tezleri, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, Ekim 2007.

EREM, Faruk; Ceza Hukukunda Hakkın Kullanılması, in Yargıtay Dergisi, cilt: 16, sy. 3, Temmuz 1990.

ERKİNER, Kısmet; Spora Tarihsel Bir Bakış; in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını no: 02; İstanbul, 2007.

ERTAŞ, Şeref; Spor Karşılaşmalarında Sporcuların Yaralanmalarından ve Ölümlerinden Doğan Hukuki Sorumluluk, in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, no. 2, İstanbul 2007.

ERTEN Rifat, Türk Sporunun Yapısal Düzeni, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi c. X, s.1,2 y.2006.

FALACHO, Laurent; Les mesures prise pour lutter contre le hooliganisme à l'épreuve des libertés publiques, in Revue du droit public, no. 2-2001.

GARRAUD, Pierre; Les sports et le droit pénal, RDPC., 1924, n. 21

GÜLMEZ, Mesut; Eğitim ve İnsan Hakları Eğitimi Hakları, in İnsan Hakları, Cogito, YKY, İstanbul, 1998.

HERNANDEZ, Raquel; Le dopage selon le droit associatif, in Aspects pénaux du droit du sport, Staempfli Editions SA Berne 2002.

LASALLE, Jean-Yves; La nouvelle legislation en matiere de dopage sportif, JCP 1989.

HONORAT, Jean; La répression des atteintes à l'intégrité corporelle consecutive à l'exercice des sports, Chr. XXVIII, 1969.

HOTIN, Sefkat; La responsabilite pénale des sportifs, in Aspects penaux du droit du sport Staempfli Éditions-SA Berne 2002.

İNAL, Tamer; Sportif Alanda Hukuka Aykırı Davranışlardan Doğan Sorumluluğun Sonuçları, in Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, sy. 31-32, mart-nisan 2007.

JOLIDON, Pierre; Responsabilité civile et pénale des participants à des activités sportives, in Revue de Droit Suisse, Nouvelle série, Vol. 108, 1 ère partie.

KENNY, Outlines of criminal law, 2 eme éditions, 1929, s. 104, çeviren, PAULIAN, Giard, Paris 1921.

KESİM, Ümit; Dünya Spor Tarihi, in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını n. 2, İstanbul, 2007.

KOCASAKAL, Hatice; Spor Tahkim Mahkemesi, in Spor Hukukunda Güncel Gelişmeler ve Sorunlar Sempozyumu, TMOK Yayını, İstanbul, 2009.

KOCASAKAL, Ümit; Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ile Türkiye Futbol Federasyonu'nun Müstereken Düzenledikleri “Fair Play Işığında Sporda Şiddet ve Ayrımcılıkla Mücadele” Paneli 20 Eylül 2006, Panelde sunulan tebliğ, Türkiye Futbol Federasyonu Yayını, İstanbul.

KOCASAKAL; Ümit; Spor Hukukunun Özellikleri Çerçevesinde Tahkim Yargılaması ve Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu”; in İstanbul Barosu Dergisi Spor Hukuku Özel Sayısı; İstanbul Barosu Dergisi; Özel sayı:3; Mayıs 2007, İstanbul, 2007.

KOCH, Hans-Georg; Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Dopingten Kaynaklanan Ceza ve İlaç Sorunları, çev. ÜNVER, Yener, in Spor ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Genel Ceza Hukuku Serisi 1, Seçkin, Ankara, 2004.

KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Profesyonel Futbolcu-Kulüp İlişkisi, in Spor Hukuku Dersleri; Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, no. 2, İstanbul 2007.

KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; Doping Mücadelede Güncel Gelişmeler, TMOK tarafından 15 Ekim 2008 tarihinde düzenlenen “Spor Hukukunda Güncel Gelişmeler ve Sorunlar” konulu Sempozyumda sunulan tebliğ, İstanbul, Nisan 2009.

LASALLE, Jean-Yves; Les responsabilités civile et pénale des auteurs de violences sportives, in La Semaine Juridique, Juris-Classeur, n. 49, décembre 2000.

LASALLE, Jean-Yves; La responsabilité pénale dans le cadre de la pratique d'une activité sportive, in Sport et Droit en Europe, Actes du colloque organisé à Nancy, 2001.

MARMAYOU, Jean-Michel; No sport: Définition du sport, Théorie generale du droit du sport, Agrément des fédérations sportives, pouvoir du ministre chargé des sports, contrôle du Conseil d'Etat, in Les Cahiers de Droit du Sport, CDS 5; 2006.

MIEGE, Colin; Sport et Droits de l'Homme Dans l'Environnement Européen, in Revue Juridique et Economique du Sport, Septembre 2005.

MILLER, Stephen; The Date of Olympic Festivals, Mitteilungen: Des Deutschen Archaologischen Instituts, Athenische Abteilung, Vol. 90 (1975).

MOREILLON, Laurent; Sports extremes et droit pénal, in Sports extremes Sportifs de l'extrême, La quête des limites, Editeur Georg; Paris 2002.

OSWALD, Denis; Le règlement des litiges et la répression des comportements illicites dans le domaine sportif, in Mélanges en l'Honneur de Jacques-Michel GROSSEN, Bale, 1992.

OUIMET, Marc; La violence à la télévision et les tendances de la criminalité au Canada, in RICP, v. LV; no: 3, Juillet-Septembre 2002.

ÖZAY, İl Han; Futbolda Özelleştirme, in İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sayı: 1-3, Yıl:11, İstanbul 1990.

ÖZMADEN Murat; Futbol Seyircilerine Göre Rakip Seyirci Davranışlarının Seyirci Saldırganlığına Etkileri, Kastamonu Eğitim Dergisi, Ekim 2005 Cilt:13 No:2.

ÖZMADEN, Murat -YILDIRAN, İbrahim; Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı, 10-11 Ekim 2003, Ankara, Ankara Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Yayınları 2003.

ÖZGENÇ İzzet, Tüzel Kişinin Sorumluluk Ehliyeti, Anayasa Mahkemesinin Bir kararı Üzerine Düşünceler, Reha Poroy' a Armağan, İstanbul 1995.

PETEK, Hasan; Sporcu Sözleşmeleri ve Profesyonel Futbolcu Sözleşmesi, in Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, no. 2, İstanbul 2007.

PETEK, Hasan; Sporda Şike ve Teşvik Primi, Güncel Hukuk, İstanbul, Ağustos 2006/08.

PULUR Atilla - KAYNAK İlter - ORHAN Serdar; Polislerin Spor Müsabakalarındaki Saldırgan Seyirciye Müdahalede Kendi Taraftarlığının Etkisinin Araştırılması, in Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt 5, Sayı 2,(2004).

REHBERG, Jorg - FLACHSMANN, Stefan; İsviçre Hukukuna Göre Dopingin Dolandırıcılık Olarak Cezalandırılabilirliği, çev. ÜNVER, Yener, Spor ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Genel Ceza Hukuku Serisi 1, Seçkin, Ankara, 2004

SALVAGE, Philippe, Le consentement en droit pénal, in Revue des sciences criminelles et droit pénal comparé, 1991.

SANNA, Federica; Aspects pénaux du dopage en droit italien, in Aspects Penaux du Droit du Sport, Staempfli Editions SA Berne 2002.

SCHILD, Wolfgang; Antrenörün, Hakemin ve Seyircinin Ceza Sorumluluğu, çev. HAKERİ, Hakan, in Spor ve Ceza Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2004.

SIMON, Jules; Consentement de la victime, RDPC. 1933.

SOYSAL, Tamer; Spor'da Bahis Oyunları, in Spor Hukuku Tezleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın no: 03, İstanbul, 2007.

TAPAN, M. Ruhi; At Yarışları Disiplin Hukuku, in Faruk EREM Armağanı, Ankara 1988.

TELLAN, Tolga; Futbol Üretiminin İdeolojisi: Strateji, Taktik, Organizasyon, in İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 26 Kış-Bahar 2008.

TINEL, Marie; La responsabilité pénale du directeur de course automobile à raison de la mort ou de blessures accidentales de spectateurs, in Les Cahiers de Droit du Sport 2007, CDS 10.

TULKENS, Françoise; Les questions pénales soulevées par la tragédie du Heysel, in RPS, no. 108.

TURAL, Sadık - GÜVEN, Özbay; Türklerde Spor Kültürü, B. 2, Ankara 1999 kitabına Sunuş, s. X.

UYGUN, Oktay; İnsan Hakları Kuramı, in İnsan Hakları, Yapı Kredi Yayınları-1410, Cogito-98, Aralık 2000.

ÜNVER, Yener; Ceza Hukuku Açısından Sporda Şiddet, Doping, Hukuka Aykırı Teşvik ve Şike; in Şükrü Alpaslan'a Armağan, İstanbul Barosu Yayınları, 2007.

WILL, Michael R.; Uluslararası Sporun Yapısal Düzeni, çev. KOÇHISARLIOĞLU, Cengiz, AÜHFD; 1993/1-4.

YARSUVAT Duygun, Tüzel Kişilerin Ceza sorumluluğu, in Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, Beta, İstanbul 1999.

YENİSEY, Feridun; Sporda Cezai Sorumluluk, in Spor Hukuku Dersleri; Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, no: 02, İstanbul, 2007.

YURTCAN, Erdener; Ulusal ve Uluslararası Boyutta Şiddet, in La violence et le fanatisme dans le sport – Sporda Şiddet ve Fanatizm, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Beta, Mart 2004, İstanbul.

YÜCESİR, İlker; Doping ve Doping ile Mücadele Yöntemleri, in Klinik Gelişim Dergisi, CİLT: 22 / NO:1, İstanbul, 2009.

ZAFER, Hamide; 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Sağlık Hakkı İle İlgili Düzenlemeler, in Sağlık Hukuku ve Yeni Türk Ceza Kanunu'ndaki Düzenlemeler Sempozyum no.1, Ocak 2007, Roche Yayını.

3. YARGI VE TAHKİM KURULU KARARLARI

AYM 'nin . 16.6.1964 tarih ve E. 1963/101, K. 1964/49 sayılı kararı, RG.,

28.06.1964, AMKD, sy.:2.

AYM. 14.2.1989, 1988-15/9 (RG., 4.2.1991, Sayı: 20776) AMKD., sy.: 26, Ankara 1992.

AYM, Esas No. 1998/35, Karar No. 1998/70 Karar Tarihi: 17.11.1998, 15 Ocak 2003 Tarihli Resmi Gazete Sayı: 24994.

AYM.Kararı, Esas Sayısı: 1997/47, Karar Sayısı: 1997/55, Karar Günü: 10.6.1997.

Danıştay 10.D.; 25/02/1987, E. 1986/1303; K. 1987/333, in Danıştay Dergisi, s.68-71.

Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi, Esas no: 2003/218, Karar no: 2007/207.

Şişli 7. Asliye Ceza Mahkemesi; Esas no: 2001/1143, Karar no: 2005/1177, C.Sav. No: 2001/10739.

Yargıtay Birinci CD; Esas no: 2002/4673, Karar no: 2003/1408, Tebliğname: 1-B/123769.

Yargıtay 2. CD., E. 1992/5169, K. 1992/5707, T. 21.5.1992.

Yargıtay 4. CD.; Esas no: 2007/6273; Karar no: 2007/10854, Tebliğname no: 4/2006-102274 (yayımlanmamış karar).

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 15.101.1990 tarih, 1990/13894 Esas Sayılı kararı.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 24.12.1991 tarih, 1991/622-616 sayılı kararı.

Yargıtay 4.CD., E. 2002/8943, K. 2002/12208, T. 3.7. 2002.

Yargıtay 4. CD., E. 2001/16967, K. 2002/739; T. 29.1.2002.

TFF Tahkim Kurulu Kararı, Esas no: 2007/36, Karar no: 2007/36, Karar Tarihi: 20.02.2007 in TFF Tahkim Kurulu Örnek Kararları, 10.01.2006-14.02.2008 Dönemi, TFF Yayını, İstanbul, 2008.

TFF Tahkim Kurulu Kararı; Esas no: 2007/111, Karar no: 2007/139, Karar Tarihi: 25.04.2007 in TFF Tahkim Kurulu Örnek Kararları, 10.01.2006-14.02.2008 Dönemi, TFF Yayını, İstanbul, 2008.

TFF Tahkim Kurulu Kararı, Esas no: 2007/328, Karar no: 2007/322, Karar Tarihi: 10.10.2007 in TFF Tahkim Kurulu Örnek Kararları, 10.01.2006-14.02.2008 Dönemi, TFF Yayını, İstanbul, 2008.

CAS 2006/A/1180 Galatasaray SK v/ Frank Ribéry & Olympique Marseille. (Club Galatasaray v. Ribery and Club Olympique de Marseille, CAS 2006/A/1180, award of April 24, 2007, Original Document, in CAS 6.

CAS 2006/O/1055 Del Bosque, Grande, Minano Espin & Jimenez v/ Beşiktaş SK (Del Bosque González, Grande Cereijo, Miñano Espín, Jiménez Martin v. Beşiktaş Futbol Yatırımları San. VE TİC. A.Ş, CAS 2006/O/1055, award of February, 9, 2007, Original Document, in CAS 5.)

4. KANUNLAR

Code du Sport commenté, 3e édition, Edition 2005, Dalloz, Paris.

Droit du Sport, Lamy, Janvier 2006, s. 421.

Türk Spor Mevzuatı, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını no:1, İstanbul, Mart 2007.

5. SÖZLÜKLER

ROBERT, Dictionnaire alphabétique et analytique de la langue française, Paris, 1980.

Nouveau dictionnaire étymologique et historique, Larousse, Paris, 1971.

Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Onbirinci Cilt, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1973.

Spor Ansiklopedisi, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 1997, c.III, s.7.

GÖVSA; İbrahim, Alaettin; Resimli Yeni Lügat ve Ansiklopedi (Ansiklopedik Sözlük) İskit Yayını, İstanbul, 1960, Üçüncü cilt.

Spor Kitabı, NTV yayını, İstanbul, 2008.

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(92\)13&Sector=secCM&Language=lanFrench&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(92)13&Sector=secCM&Language=lanFrench&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75)

<http://www.hickoksports.com/history/olancien.shtml>.

http://www.gsgm.gov.tr/sayfalar/fed_mevzuat/federasyon_mevzuat.htm

<http://www.bilgi-rehberi.com/kanunlar/kanun13289bes.html>

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss343.pdf>

<http://www.olympic.org/ioc/f/org/if/list>

<http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/kararlar/IPTALITIRAZ/K1997/K1997-55.htm>

<http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/kararlar/IPTALITIRAZ/K2001/K2001-041.htm>

http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf

http://www.olympic.org/uk/organisation/noc/index_uk.asp?id_assoc=8

<http://conventions.coe.int/treaty/fr/treaties/Html/135.htm>

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5894.html>

<http://fr.fifa.com/worldfootball/lawsofthegame.html>

<http://fr.fifa.com/mm/document/affederation/federation/81/42/36/lotg%5ffr%5f55754.pdf>

<http://fr.fifa.com/aboutfifa/federation/administration/codeethics.html>;

<http://fr.fifa.com/mm/document/affederation/administration/code%5fof%5fethics%5fall%5f45.pdf>

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5894.html>

http://www.yenicetv.com/haber_detay.ASP?id=1617

[http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51,](http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51)

[http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51,](http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51)

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4563.html>

<http://webturkiyeportal.com/webforum/1951-utbolcular-bir-olup-hakemi-duvdu-nasil-bir-spor-dur-bu-l-u-t-f-e-n.html>

<http://www.webturkiyeportal.com/webforum/2064-pfdk-ceza-ya-d-rd-html>

<http://www.tff.org/default.aspx?pageID=247&ftxtID=5799>

<http://www.haberler.com/haberf.asp?haber=401630>

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss956m.htm>

TBMM (S.Sayısı:956), Dönem:22; Yasama Yılı: 3; 10/63, 113,138, 179, 228 sas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Rapor için bkz.

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss956m.htm>

<http://www.ntvmsnbc.com/news/299443.asp>

http://www.sabah.com.tr/ozel/spor214/dosya_237.html

http://www.sabah.com.tr/ozel/spor214/dosya_214.html

<http://conventions.coe.int/treaty/fr./treaties/Html/120.htm>

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violences.asp^TopOfP Conseil de l'Europe, Comité des Ministres; "Recommandation sur la réduction de la violence des spectateurs lors des manifestations sportives et notamment des matches de football".

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec84.8.asp^TopOfPag

<http://conventions.coe.int/treaty/commun/chercesig.asp?nt=120&cm=8&df=&cl=eng>

<http://conventions.coe.int/treaty/fr./treaties/Html/120.htm>

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violences.asp^TopOfPage

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.1.asp^TopOfPage.

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.2.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.3.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.1.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.2.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec90.1.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.1.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.2.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec01.6.asp^TopOfPage;

http://www.coe.int//T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec02.1.asp^TopOfPage

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec03.1.asp^TopOfPage.;

http://www.coe.int/t/dg4/sport/Ressources/texts/sprec03.1_fr.asp

http://bilgiedinme.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=51 ;

http://www.buyukcekmeceweb.com/haberler/haber_31588.htm;

http://www.cnnturk.com/SPOR/FUTBOL/haber_detay.asp?PID=177&HID=1&haberID=5436

http://www.cnnturk.com/SPOR/FUTBOL/haber_detay.asp?PID=177&HID=3&haberID=54245

<http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/TALIMATLAR-EN-SON/Fair-Play-Talimati.pdf>

<http://yenisafak.com.tr/arsiv/2000/ekim/31/spor.html>

<http://www.tumspor.com/haber/20070915/Yasa-gecerse-holigan-da-yanacak.php>

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=603979&SecMode=1&DocId=683378&Usage=2>

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=135&CM=8&DF=1/13/2009&CL=FRE>

http://unesdoc.unesco.org/ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=102769&set=496E3827_2_148&gp=1&mode=e&lin=1

<http://www.wada-ama.org/fr/dynamic.ch2?pagecategory.id=267>

<http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2>;

<http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/DopingleMucadeleKurulu/2009-YILI-YASAKLI-LISTESI.pdf>;

http://www.tbl.org.tr/genel/dokuman/doping/2009_yasakli_listesi.pdf.

http://europa.eu.int/comm/sport/ke_files/doping/b_what_en.html

<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001171/117190fo.pdf>

http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=2541&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=31037&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

<http://conventions.coe.int/treaty/fr/treaties/Html/135.htm>

<http://conventions.coe.int/treaty/Commun/ChercheSign.asp?NT=135&CM=8&DF=5/2/2008CL=ENG>

http://www.ffcanoe.asso.fr/renseigner/savoir/sante/pdf/code_sante_publique.pdf

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000792831&dateTexte=#JORFSCTA000000899732>

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000792831&dateTexte=#JORFSCTA000000899732>

<http://www.ffsg.org/dtn/medical/antidopage/substances%20et%20methodes%20interdites.htm>

<http://www.ffsg.org/dtn/medical/antidopage/substances%20et%20methodes%20interdites.htm>;

http://www.maraton.com.tr/article.php?article_id=73

http://info.sen.ca.gov/pub/95-96/bill/sen/sb_0451-0500/sb_491_cfa_950605_101840_asm_comm.html

<http://www.fear.org/gpsau32.html>

[http://www.sporbul.com/spor/y/15512/sureyyaya-iyi-haber.html#more-15512.](http://www.sporbul.com/spor/y/15512/sureyyaya-iyi-haber.html#more-15512)

[http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2;](http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2)

<http://tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/DopingleMucadeleKurulu/2009-YILI-YASAKLI-LISTESI.pdf>

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss250.pdf>

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss250.pdf>

<http://www.sporbul.com/spor/y/15512/sureyyaya-iyi-haber.html#more-15512>

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : **Galatasaray Üniversitesi**
Enstitü : **Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Adı Soyadı : **Pınar Memiş**
Tez Başlığı : **Spor Faaliyetlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu**
Savunma Tarihi : **25 Ocak 2010**
Danışmanı : **Prof.Dr. Köksal Bayraktar**

JÜRİ ÜYELERİ**Ünvanı, Adı Soyadı****İmza**

- Prof.Dr.Duygun YARSUVAT
- Prof.Dr. Köksal BAYRAKTAR
- Prof.Dr. Füsun SOKULLU AKINCI
- Prof.Dr. Timur DEMİRBAŞ
- Doç.Dr. Hatice KOCASAKAL

Enstitü Müdürü
Prof.Dr. V. Mehmet BOLAK